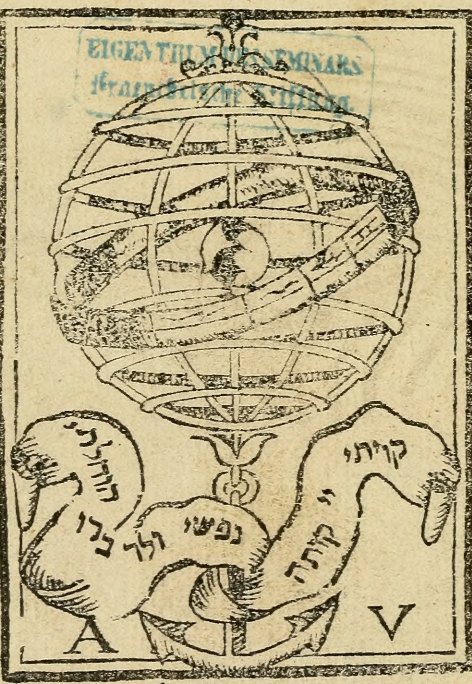
ספר אור יי׳ להחכם
השלם הרב החסיד ר׳ חסדאי
קרישקש תנ׳צ׳ב׳ה׳ לי״א

וקוי יי׳ יחליפו כח יעלו אבר

כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו :

נדפס פה פירר״א העיר הגדולה והמפוארה בבית
כה״ר אברהם ן׳ אושקי יצו בשנת קר״וה נאמנה

על שש ועשרים הקדמות להר׳מבן ז״ל
הביאם המחבר :

בלי תכלית וכן רבים ועלות וכן ארבע וצאת פועל עלולות .
בהחלק יקר כוח · בכובד בגו וגו קנת הליק לכנות :
דבק סבוב בראש העתק ועתנע חשוב גשם להניע פעולות :
עלול אפשי מחייב לא ומורכב וגו כלול ותם כח שלולות :
כתון נורה כאין חדוש ואולם לבדה זאת כרויה היא למלאות .
כמספר הם אבנים שש ועשרים ליסד בם דבר שלם סקלות :
מציאות אל ויחודו ואין גוף ופינות זז יבינו הן פלילות ·
אני יצחק לזכרן חנכתים למזבח גדול מרבה לתפלות ·
ודוי פה יהי כופר לחטאת לדבר בה כאחת ה׳ נבלות .
אכן מודה ועוזב הוא ירוחם בבורא כל והוא נורא עלילות :

הקדמה

נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי :
האירה פניך על עבדיך הושיעני בחסדך :
כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר :
הורני יי׳ דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה את שמך :
תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח :

יהי שם יי׳ מבורך

ומרומם על כל ברכה
ותהלה אשר הפליא חסדו

עם בריותיו להמציאם ולהדשם אשר האפס המוחלט באופן מהחכמה אשר ילאו הלבבות מהבין אחד מני אלף אלפי אלפים בסודו ועוז׳ גדולתו וגבורותיו ונוראותיו אשר לא תכילם לשון מדבר׳ גדולות ונפלא׳ בעשותך השם אלהים ארץ ושמים ושמי השמים וכל צבאם וגבוהים עליהם אראלים וחשמלים שרפים וקדושים אלף אלפין ורבוא רבואן והוא מרומים ישכון מגביהי לשבת על כסא רם ונשא ויעש להם חותם תבנית : וייצר השם אלהים את האדם בצלם ודמות כל בריותיו וי׳ בראשם כאמרו יתברך נעש׳ אדם בצלמנו כדמותינו נשתתף עם כלל הנמצאות בזה להיות האדם מחוק מכל חלקי המציאות : והיותו תחת ממשלת שכלו כאשר כל חלקי המציא׳ תחת ממשלת השם יתברך ולזה שקראוהו קדמונינו עליהם השלום עולם קטן כי שמוהו דפוס קטן : וחותם מחוקים בו כל יצירותיו כלם והוא בגודל חסדו ורב טובו ממכון שבתו השגיח ויבחר בבית יעקב לשכון כבוד בתוכם לאהבה וליראה אותו לעבדו ולדבקה בו אשר הוא תכלי׳ ההשגחה האנושית אשר נבוכו בה רבים ובחשכה יתהלכו מהחכמים בעיניהם ונגד פניהם נבונים ויאר לנו במאור תורתו את שני המאורות הגדולי׳ נר אלים ואור יי׳ שהם האמונות והמצות להבין לנו את הדרך דרך החיים אשר בלעדיהם רחוק רחוק מי ימצאנו אם לא זרח על פניו האור האמתי אשר יבנה בזיו השכינה הנור אשר ממנו חוצבנו אבן בחן אבן השתיה אשר ממנה הושתת העולם אשר היה אברהם אבינו עליו השלום אשר בזולת תורה קדמותו בן ג׳ שנים מיום שעמד על דעתו הכיר בוראו וקרב רבים לעבודתו ברכות והודאות לשמו הגדול על כל אשר גמלנו ורב טוב לבית ישראל והנה להפלגת חשיבותו נכרת עמו ברית במצוה א׳ והיא המילה והיא די בה לגודל מעלתו להיות החשוב לפי חשיבותו יהי׳ בו לפעולו׳ מועט׳ לא יצטרך לפעולות רבות כמו הענין בגלגל היומי עם יתר הגלגלים כי

הקדמה

הוא יהיה די בו בתנועה אחת להשיג שלמותו שהוא השפעת טובו ויתר
הגלגלים להיותם למטה ממנו בחשיבות יצטרכו לתנועות רבות : ולזה
היה מן ההכרח כאשר גזר חסדו יתברך ויתעלה לשומנו אנחנו קהל עדת
ישראל שלמים להרבות לנו הפעולות כמאמר רבי חנניה בן עקשי' רצה
הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות :
ולהיות המעשה במצות מביא השלמות הזה והמעשה בהם נמנע מזולת
הידיעה בהם היה דבר המשנה כפשוטו אמרו ותלמוד תורה כנגד כלם
ולזה מה שנמנו וגמרו שהתלמוד עקר שמביא לידי מעשה : ולהיות
הידיעה במצות התורה הוא הדרך הישר המביא אל השלמות הזה והיה
ראוי אם כן שתהיה התורה בענין שתושג הידיעה בה באופן היותר שלם
שאיפשר · והיתה שלמות הידיעה בדברים וההקפה בהם בשלשה עניני'
אם הדקדוק בהם ואם השגתם על נקלה : ואם השמירה והזכירה בהם
גזרה החכמה האלהית יתברך ויתעלה שמו לעד שתהי' באופן שהשלימו בו השלש
ענינים ביותר שלם שבפנים : וזה בשכבר הניחה כלל המצות והאמונות
בכתב ועל פה כמו שבאה בזה בקבלה האמתית עם כללים וסמנים והם
השלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן · והנה להיות יסודי המצות
בכלל בכתב ולא נמסרו על פה : הנה הדקדוק בהם מחויב · ולזה
מה שהקפידה התורה לפי מה שבאה בו הקבלה האמתית דברים שבכתב
אינך רשאי לאומרם על פה · כוונה ממנה שלא ימסר הלבבות לבד
לבלתי יפול בהם מחלוקת לסבת השכחה המצוי' וכל שכן עם מה שהקפידה
בתוארי כתיבתה ואותיותיה בחסרות ויתרות שכל זה מה שמרחיק מאד
נפילת הטעות והמחלוקת בה · ואולם להיות כלל המצות וענפיהם וענפי
ענפיהם עם הפלגת ריבויים כאשר הביא לזה ההכרח שומנו שלמים כמו
שקדם בכלל בקיצור נפלא והוא התורה שבכתב עם הסימנים והמדות
שנמסרו על פה היה מחויב מזה שני ענינים : הא' השגתם בתכלית
הקלות להפלגת הקצור : והב' הזכירה והשמירה בהם וזה אם לקצורם
ואם למדות שהונחו בדמות סימנין שהם יסודות ופנות לתורה שבעל פה
שזה אחד מאופני הזכירה התחבולית לעשות סימנין לענינים כדי שלא
תפול בהם השכחה וכל שכן עם מה שצותה התורה בהגיה בה תמיד שכל
זה שרש ויסוד גדול לשמירה ולזכירה בהם · וכבר הקפידה התורה מ
הרבה לפי מה שבאה הקבלה האמתית · אמרם דברים שבעל פה
אי איפשר לאומרם בכתב : ואמנם זה מדרגה מדבר פן

הקדמה

ישגרו מלבבו ויסמוך על הכתב ויביא זה אל השכחה לריבוי הענינים. כמו
שהקפידה בדגלים שכתב שאי אתה רשאי לאומרם על פה כי חששה
שהם יתיר עצמו לזה שיהיה שבח זה לסמוך כמה שנזכר ממנו' על פה ויביא
זה אל מיעוט הדקדוק והנה הפליגה עוד התורה לסדר כלל המצות ולזרוע.
בתוכם זרע אמת מה שבא מספרי האבות ומתכלית השגחתו בהם ורוב
חסדיו ונפלאותיו לאדם אהבה וחשק כמרץ לשקוד על דלתותי' תמיד אשר
לשבת השקידה והחשק ישגו ענינים יחד עם השגתם על נקלה. ואם
הדקדוק בהם ואם הזכירה והשמירה בהם וכמעט שהדרך הזה דרכו בה
חכמי האומות לפי מה שנמצא בקבוציהם אמר א' מגנה מי שכותב דבריהם
את חוסר רעיוניך הזכים ובוטח על עורות הבהמות המתות וכזה יחזיקו.
אבותינו מימות משה רבינו עד אנשי כנסת הגדולה ולא נפל ביניהם עד.
העת ההיא מחלוקת וטעות בדבר מהתורה כאשר גברה יד היונים ותכפו.
הגזרות על ישראל אחרי אנשי כנסת הגדולה ורבו התלמידים שלא שמשו
כל צרכן רבו המחלוקות והיו קצתם מתירין לעצמן לכתוב בספר מה שהיו
מקבלים וקורין להם מגלת סדרים עד סוף דורות התנאים שהם רבינו.
הקדוש ע"ה וראה שהלבבות מתמעטים ומיראתו פן תשכח התורה מישראל
שת שש' סדרי משנה הכוללים בקיצור גדול תורה שבעל פה ואחריו ר' חייא
ורבי אושעיא שהוסיפו עליהם החיצונה באותם סדרים עצמם אמרו עת
לעשות לה' הפרו תורתיך · ואחריהם חבר עוד ספרא וספרי והיו לומדין
בהם כל דורות האמוראים עם התלמוד הירושלמי שחבר רבי יוחנן אחר
כך עד סוף הוראה שקמו רבינא ורב אשי וחברו התלמוד הבבלי בהסכמ'
חכמי הדור והיו עוסקין בהן בימי רבנן סבוראי על פי הקבלה וכולם
נמשכו בזה אחר כוונת התורה לתת מקום לקבלה בצד מה אחרי כן התיר
הגאונים לעצמם לחבר חבורים כגון רב שמעון קיירא ומר רב יהודאי
ורב סעדיה הפיתומי ורב שמואל בן חפני ורב האי ומהם שחברו פירושים
בתלמוד כגון ר"ח ורבינו נסים עד אחרון המפרשים רש"י הצרפתי ואחרי'
רבי שמעון תלמידו של רבי יצחק הידוע בעל התוספות חבר פירושים בכל
התלמוד וקצתם חברו חבורים בחלקים ידועים מה מהתלמוד ולא היה
מהם חבורים כוללים כי אם חבור ההלכות של רבי יצחק אלפסי : שהוא
כולל ג' סדרים והחבור הגדול שעשה אדונינו הר' יהודה הנשי' אל ברגלוני
באריכות גדול ובמחלקת הגאונים ותשובותם והחבור הכולל אל הרב רבינו
משה בר מימון קראו משנה תורה בלא מחלקת כי אם במקומות מעטים

הקדמה

ולא זכר תנא ואמורא ורב וגאון וכלל בו מה שנמצא בתלמוד ובתוספתא
ספרא וספרי מעין המצות ולהורות את בני ישראל שרשי האמונות והדעו'
ולהאיר מחשכי הספקות חבר ספר קראו מורה הנבוכים ועם היות הרב
והמחבר הזה הפליא לעשות בספריו המבוארים הנה בחבור המצות למה
שהשמיט מחלוקת הגאונים ושמותיהן גם כן לא העיר על מקומות שרשי
הענינים הנ' לא נמלטנו מהמבוכ' והספק בשנמצא בספרי זולתו מהמחברים
הגדולים הפך הסכמתו ודעותיו ומלבד זה לא העיר על סבות הדברים
וכלליהם בשלמות כי אם בזכרון הפרטים שבאו בדברי קדמונינו ולהיות
החלק הגדול הזה מהמצות מחמר האפשר והוא רחב מני ים מהפרטים
לא תקיף בהם ידיעה להיות בב"ת הנה כשישתנה פרט מהפרטי' שהושגו
שם לא נשיג המשפט בו על השלמות וכי אין יחס בין המספר הבעל תכלי'
והבלתי בעל תכלית הנה יתחייב שאין יחס בין מה שיושג בפרטי' שהושגו
שם הב"ת ובין מה שלא יושג מהפרטים הב"ת שלא הושגו שם ולזה הוא
מבואר שלא תשלם בו הידיעה בשום אחד מהב' ענינים ההכרחיים אשר
קדם זכרם אם הדקדוק בענינים והשגתם על נקלה והשמירה בהטעות
בהם לשתי סבות אם למה שהשמיט זכרון המחלוקת ועיקרי המקומו' אשר
בהם יתבררו ויתלבנו הדברים ואם למה שלא זכרה סבות וכללי הענינים
והוא מבואר שהידיעה השלמה בדברים כשנדע בסבותיה' לפי חמר נושאם
וכשהידיעה אשר לנו בדברים בלתי שלמה לא נהיה בטוחים מהשגיאה
והטעות עם שיהיה סבה שלא נחקק אותם בציורנו ולא נשמור אותם והוא
הענין הב' וכל שכן שלא נשיגם על נקלה והוא הענין הא' כי לא נשיג אלא
החלק המעטי כמו שקדם ובחלק ההוא השגה חסרה מאד והתמה הגדול
והפליאה העצומה איך עלה על רוחו ואיך דמה שיונחו כל ספרי זולתו ש
מהקודמים והוי כלל התורה שבעל פה מסורת לחבורו עד שקראו משנה
תורה ואולם בדורות הללו אשר תכפו הצרות מסובות העצומות הנה מה
טוב להכין הדרך שיושג בנקלה והוא הענין הב' כי לא נשיג אלא החלק
המעטי כמו שקדם ובחלק ההוא השגה חסרה מאד שלמות הידיע' ובמצות
התורה והתלמוד בדקדוק גדול ובשמירה רבה וזה אמנם בשיחובר חבור
כולל מצות התורה בסבותיהן לפי חמר נושאין ובציור גדריהן וכלליהן
ואחרי כן לבאר אותן באור מדוקדק ולהעיר אל המקומות אשר באו שם
מהתלמוד עם זכרון מחלוקת הגאונים והרבנים והסכמת האחרונים וזה
בקצור נפלא ולכן שמתי פני **אני חסדאי ב״ר אברהם**

הקדמה

בר׳ חסדאי בר׳ יהוד׳ בר׳ חסדאי בר׳ יהוד׳ עמשאי בהסכמות החברו׳ ובעזרת
אם יגזור השם בחיים לדרוך הדרך הזה אלא במקומות שאחרים דבר ממה
שלא קדמוני בו שאחריך קצתי כוונה ממני שמה שיפול בו המחלקת שיקל
על המעיין למצוא שרשי הדברים במקומותיהן וזה שהמעיין בספר הזה
ראוי שיקדים לו ידיעת הלמוד והעיון בתלמוד ואז יעמוד על בקלה בענייני
המצות וכלליהן ושבותיהן בדקדוק עד שבזכירת הגדרים והכללים לבד
כשיעמוד עליהם יקיף על כל מצות התורה שיהיה זה סבה מבוארת לזכירה
ולשמירה אשר לב הדברים האלה היתה הכוונה כלה · ולפי שבספר הזה
יתבררו ויתלבנו ויצרפו הדברים ויאורו מחשכי הספקות אשר בחלק הזה
מהמצות ראוי לקרותו נר מצוה . ועוד אחרת כי רבה היא אשר בפנו׳
האמונה ויסודות התורה ועקרי שרשיה עד חתימת התלמוד לא נפל בהם
מחלקת אבל היו ידועים ומוסכמים מחכמי אומתינו מלבד סתרי התורה
אשר מכללם מעשה בראשית ומעש׳ מרכבה שהיו ביד יחידי סגולה הצנועי׳
והצנועים מוסרין אותם לתלמידיהם בעתים ותנאים ידועים וכשנחלשו
הדורות ורפו ידי המחזיקים בתורה שבעל פה המקובלת ובמצפוני סתריה
וסודותיה אבדה חכמת חכמינו ובינת נבונינו נסתרה : ורבים מבני
עמינו התנשאו להעמיד חזון ודברי נבואות סתומים וחתומים בחלומות
והבלים ובילדי נכרים עד שמגדולי חכמינו נמשכו לדבריהם ונתפתו ם
במאמריהם ונתקשטו בראיותיהם ובראשם הרב הגדול רבינו משה בר
מימון אשר עם גודל שכלו והפלגת הקפתו בתלמוד ורוחב לבבו הבין
בספרי הפלוסופים ובמאמריהם פתוהו ויפת · ומהקדמותיהם החלושות
עשה עמודים ויסודות ליסודות התורה בספר אשר קראו מורה הנבוכים
ועם היות כוונת הרב בזה רצויה קמו היום עבדים המתפרצים והפכו
למינות דברי אלהים חיים מטילים מום בקדשים ובדברי הרב יתנו דופי
כי תחת יופי ואם השבע השביע שלא נגלות מצפוניו ומסתורי רעיוניו
הנה לא שמו לא למלתו ולא עברו על שבועתו אבל הטו דבריו למינות הפך
כוונתו והשרירים אל דבריהם בראותם מטהרין השרץ מן התורה ו
ומראים פנים לא כהלכה מהמבוכה : וכבר רפקתם הבהלה ושרש
דבר כי לא נמצא עד עתה חולק במופתי היונים אשר החשיך עיני ישראל
בזמנינו זה : על כן ראיתי אני אשר נפקחו עיני במלאכה הקו׳ להעלות
על ספר השרשים והפנות אשר עליהן תשען התורה בכללה והקטבי׳ אשר
עליהם תסוב מבלתי נשוא פנים רק להאמת · וזה אמנם בעיון גדו׳ ושקידה

דנה עם חשובי החברים ולא אחד עם זה בעקרי הדעות ההם לא יחלוק
הם חלילה ואם האמת שבאו בספרו דברים מתמיהין אי אפשר מבלתי
שנעיר עליהם כי הוא ואם היו דברי הרב רבינו ושיחת חולין שלו חביבין
עלינו ואהובים אצלנו הנה האמת אהוב יותר וכל שכן אם אי אפשר לימסך
מהמקומות ההם חלול השם שהסורש אצלנו במקום שיש חלול השם אין
חולקין כבוד לרב · ולהיות יסוד הטעות והמבוכה השען בדברי היוני
ובמופתים שחשב ראיתי להעיר על שקרות מופתיו וזיוף טענותיו גם
במה שנעיר ממנו הרב למען עשה כיום הזה ולהראות לעיני העמים · כי
המסיר המבוכה בעניני האמונה והמאירה כל המחשכים הוא התורה
לבד כאמרו כי נר מצוה ותורה אור · והפליג בזה ביחס התורה שהיא
החכמה בשרשיה ובפנותיה והוא החלק הזה אל המצוה שהוא כלל המצות
אשר העירונו בחלק האחר כיחס האור אל הנר · ולזה קראנו שם החלק
הזה אור יי׳ · ולהיות החלק הזה יסוד ועמוד החלק האחר ראוי שיקדם
לו בסדר · ואמנם שם הספר הזה כולל שני אלו החלקים אם ירצה השם
בהשלמתו נר אלהי״ כי מאת יי׳ היתה זאת לאלהי״ כתיבתי בתורתו ובמצותיו ·
ומאתו אשאל העזר והעזרה כי אין עוזר בלתו ואין סומך זולתו :

והנני מתחיל בשם יי׳ אלהי ישראל אמן :

בית יעקב לכו ונלכה באור יי׳

יסוד האמונות

ושרש ההתחלות אשר יוסדו אל ידיעת האמת בפנות תורת
האל יתברך הוא האמונה במציאות האל יתברך ולהיות
הכוונה בחלק הזה אמונות פנות ודעות תורת האל יתברך ראוי שנחקור
בשרש הזה ואופן עמידתנו עליו : ואולם היות שרש התחלות התורה האל
יתברך הוא האמונה במציאות האל יתברך הוא מבואר בעצמו להיו״ התורה
מסודרת ומצווה ממסדר ומצוה · ואין ענין להיות האל יתברך זולת היות
המסדר והמצוה האל ית׳ ולזה טעה טעות מפורסם מי שמנה במצות עשה
להאמין מציאות האל יתברך וזה כי המצוה המצטרף ולא יצוייר מצוה בזולת
מצוה ידוע : ולזה כאשר נטה אמונת מציאות האל יתברך מצוה כבר נניח

הצעה

אמונת מציאות הא"ל יתברך קודם מק' כידיעה לאמונה מציאות הא"ל ואם
נניח גם כן אמונת מציאות הא"ל הקודמת מצוה יתחייב גם כן אמונ' מציאו'
הא"ל קודם וכן לבלתי תכלית ויתחייב שתהיה אמונת מציאות הא"ל מצוה
בלתי בעל תכלית · וכל זה בתכלית הבטול ולזה הוא מבואר שאין ראוי
למנות אמונת מציאות הא"ל במצות עשה : וכבר יראה מפנים וזה שכבר
יראה מהוראת שם המצוה וגדרה שלא תפול אלא בדברים שיש לרצון
ובחירה מבוא בהם : אמנם האמונה במציאות הא"ל היא מהדברים שאין
לבחירה ורצון מבוא בהם ויתחייב שלא תפול שם הוראת המצוה בה וזה
ממה שנחקור בו ממה שיבא בגזירת הצור ואיך שיהיה למה שהוא מבואר
היות האמונה הזאת שרש והתחלה לכל המצות אם נמנה אותה במצוה יחויי'
שתהיה התחלה לעצמה וזה בתכלי' הבטול אמנם הביא הא"ל זה ר"ל למנות
השרש הזה מצוה המאמר שבסוף גמר' מכות אמרם תרי"ג מצות נאמרו
למשה בסיני מאי קראה תורה צוה לנו משה והקשו תורה בגמ' שית מאה
וחד סר הוו והשיבו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום וחשבו מפני
זה שאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום שאנכי ולא יהיה לך ש
שתי מצות ולזה מנו אמונת מציאות הא"ל במצוה והוא מבואר שלא
יתחייב זה לפי שהמכוון שם שהשם הנקרא כן הוא האלוה והמנהיג אשר
הוציאנו מארץ מצרים ולזה הטיב הרב רבינו משה ז"ל לפי דרך זה בספר
המצות שלו שמנה המצות הא' בהאמנת האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה
וסבה הוא הפועל לכל הנמצאים והוא אמרו אנכי יי" אלהיך : הנה פירש
שם האלהות היותו פועל לכל הנמצאות ויהיה לפי זה אמרו אשר הוצאתיך
מארץ מצרים בדמות ראיה על זאת האמונה וזה שמשם נעמוד על יכלת
השם וכי הנמצאות כלם בערכו כחומר ביד היוצר : ולזה כבר תפול
זאת המצוה על האמונה שהוא אשר הוציאנו מארץ מצרים לא שהדרך
הזה מבואר הנפילה בעצמו וזה שאמרם אנכי ולא יהיה לך כבר יראה שהו'
כולל כל הדבור הנמשך עד לאוהבי ולשומרי מצותי לפי שכבר יתחלפו
אז השני דברי' בדקדוק לשון מדבר בעדו כאמרו אנכי יי" אשר הוצאתיך על
פני כי אנכי יי" אקו' לאוהבי ולשומרי מצותי ולפי שאח"ז הדברו' נמשכו בדקד"
לשון מדבר בנסתר כאמרו לא ינקה השם כי ששת ימים עשה השם : שבת
וינפש הסכימו שאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה : ולפי שכל המחברים
מנו' האזהרות ראו למנות לא תעשה לך פסל : ולא תשתחוה להם בשתי
אזהרות והוא האמת בעצמו : הנה אם היה שנמנה אנכי במצוה יהיו ב"

שמענו מפי הגבורה תרי"ל : ואם כתוב ולא יהיה לך אלהי'
באזהרה ש"א להאמין האלהות לזולתו כמו שכתב הרב ינעלו נתרצו׳ י
ולזה ראוי שנאמר שלא היתה הכוונה באמרם אנכי ולא יהיה לך מפי
הגבורה שמענום שיהיה כל אחד מנוה אבל למה ששניהם ישתתפו בלשון
מדבר בעדו כמו שקדם הוא שבארו שמפי הגבורה שמענום ויתחייב
ששתי האזהרות שבדבור לא יהיה לך שהם לא תעשה לך פסל וכל תמונה
ולא תשתחוה להם אשר שמענום מפי הגבורה ישלימו התרי"ג עם התרי"א
אשר שמענום מפי משה ומה שנבאר לבאר למה לא מנו לא יהיה לך אלהים
אחרים על פני באזהרה ויהיו אם כן שלש אזהרות בדבור ההוא וזה ממה
שיתבאר בקלות : וזה שאם היו האמונות ממה שאין לרצון ולבחירה
מבא בהם הנה לא תפול שם אזהרה עליהם ואם על כל פנים תפול שם
האזהרה הנה יהיה פירוש לא יהיה לך שלא יקבל דבר אחר באלוה : וכבר
התבאר בסנהדרין שהוא חייב מיתה : והנה לא ראו לחשוב לא יהיה לך
ולא תשתחוה להם בשתים לפי שהשרש בשתיהם אחד והוא קבלת האלהות
ואמנם לא תעשה פסל הוא אף על פי שלא עבדה ולא קבלה ולזה מנו
אותם בשתים אבל לא עלה על דעתם לחשוב אנכי השם במצוה למה שהו׳
שרש והתחלה לכלל המצות כמו שקדם : וכאשר התבאר היות האמונה
הזאת שרש והתחלה לכלל האמונות התוריות והמצות : הנה ראוי שנחקור
עליה ועל אופן עמידתנו בשרש הזה : ואולם להיות האמונות התוריות
מהם פנות ויסודות אבל שם דעות אמתיות : ואמנם ישתתפו כלם בהיותם
אמונות יאמינם המאמין בתורה האל יתברך וישתבח שמו לעד והכופר
בהם ככופר בכל התורה · ומהם סברות שהדעת נוטה אליהן ,אבל מי
שלא יאמינם לא נקרא כופר: והיתה כונת החלק הזה אמונת פנות
ודעות התורה האל יתברך וישתבח שמו : הנה ראינו לחלק החלק
הזה לארבעה מאמרים · הא" בשרש הא" שהוא התחלה לכל האמונות
התוריות הב' באמונות שהם פנות ויסודות לכלל המצות הג' בדעות
האמתיות אשר נאמין בהם אנחנו והמאמינים בתורה האל יתב' הד" בסברו'

שהדעת נוט" אליהן והנה אופן הדרכו' בהן
בב' דרכי' הא" ביאור ענינם לפי
מה שתגזרהו התורה והב'
באופן עמידתנו עליו
וישתבח שמו :

המאמר הראשון

בשרש הראשון שהוא התחלה לכל האמונות התוריות והוא אמונת מציאות האל ית' : אמנם למה שהקדמה יתבאר ענינה כי ענינה הוא ביאור הגבולים הנופלים בה והם יחס האחד אל האחר כאלו תאמר חיוב הנשוא לנושא או שלילתו ממנו והוא מבואר שענין ההקדמה הזאת רוצה לומר אמרנו שאלוה נמצא שהגבול הנושא הוא האלוה והנשוא הוא הנמצא והוא מבואר שהאל יתברך נעלם תכלית העלם כמו שיבא בג"ה הנה אין ענין זאת ההקדמה אלא שהסבה והתחלה לכלל הנמצאות נמצאת ולזה היה העיון בשרש הזה בדרך השני לבד והוא אופן עמידתנו באמתתו ולזה ראוי שנחקור אם עמדנו על אמיתת השרש הזה מפאת הקבלה לבד והיא התורה האל' יתברך או אם עמדנו בו מפאת העיון והחקירה גם כן ולפי שהראשון ממי שהתחיל בדבור מפאת החקיר' הוא ארסטו בספר השמע הטבעי ובמה שאחר הטבע ומפרשי ספריו כמו תמסטיוס ואלכסנדר והאחרונים כמו אבונצר ואן רשד והמחברים אחריו כמו בן סינא ואבוחמד ור' אברהם ן' דאוד והיה הרב המחבר בספרו מורה הנבוכים כשתמ' ברוב הקדמותיהם על צד הקצור לבאר השרש הזה בדרכים מתחלפים וראה הרב לצרף עם זה שני שרשים יקרים והם היותו יתברך אחד והיותו לא גוף ולא כח בגוף הנה ראוי לחקור על מופתיו אם הם נותנים האמת על כל פנים בג' השרשים האלה אם לא לפי שהם לקוחים מכל דבר הפלוסופים הראשונים וכל מה שנאמר בהם זולתו אין לשום לב עליו ולפי שמופתים בנויים על שש ועשרים הקדמות שהניח בראש החלק הב' מספרו הנה יהיה סדר העיון בזה בשני דברים האלה האחד אם ההקדמות אשר השתמש בהם בביאור השרשים האלה מבוארות האמת ביאור מופתי שהוא אם לא היו ההקדמות הצריכות אל ביאור השרשים מבוארות באור מופתי הנה השרשים לא התבארו באור מופתי והב' כשנניח ההקדמות ההם אמתיות מבוארות באור מופתי אם התבארו מהם השרשים באור מופתי והעיון הזה יהיה כפי מאמר האומר ולזה ראוי שנחלק המאמר הזה לג' כללים:

הכלל הא' בביאור ההקדמות כפי מה שבאו מבוארות בדברי הפילוסופים ובאור מופתי הרב כי אם נחקור בהם ראוי שיהיו מובנים לנו מבוארים וגלויים ונקיים מכל ספק לפי כונת הרב אם נתבארו באור מופתי · הכלל הב' בביאור השרשים כפי מה שהתבארו

שהתורה ובאופן עמידתנו בהם ושם יתבאר כוונת המאמר הזה והוא שאין
דרך לעמוד על השרשים האלו בשלמות אלא מצד הנבואה כמה שהעידה
עליו התורה ונתאמת בקבלה ואמנם יתבאר עם זה שיסכים בו העיון
הכלל הא' בבאור ההקדמות כפי מה שבאו מבוארות בדב' הפלוס'
ובמופתי הרב הלקוחים ממאמרי הפלוסופים ולזה חלקנו
הכלל הז' לל"ב פרקים הכ"ו לבאר הכ"ו ההקדמות וששה עוד לבא' מופתי
הרב שהם ששה :

הפרק הא' בביאור ההקדמה האחת האומרת שמציאות בעל שעור אחד אין תכלית לו שקר

והנה ההקדמה הזאת
חקר עליה ארסטו במקומות מתחלפים מספריו בשמע ובשמים ובעולם
ובמה שאחר והביא מופתים עליה אם בבאור המנעות מציאות גודל נבדל
בב"ת ואם בבאור מציאות גודל גשמי בב"ת ואם בבאור המנעות מציאות
מתנועע בב"ת תנועה סבובית או ישרה ואם בבאור כולל בהמנעו' מציאות
גשם בב"ת בפעל ולזה חלקנו הפרק הזה לד' עיונים במספ' מיני המופתי'
המין האחד בביאור המנעות מציאות גודל נבדל בב"ת וסדר המופת כן
אמר לא ימנע העניין מחלוקה · אם שיהיה הגודל הזה הנבדל מקבל
החלוקה או בלתי מקבל החלוקה · ואם לא היה מקבל החלוקה הנה לא
יתואר בשהוא בב"ת אלא כמו שיאמר בנקודה שהיא בב"ת וכמראה שהוא
בלתי נשמע נשאר אם כן שיהיה מקבל החלוקה ולא ימנע אב' משיהי'
כמה נבדל או עצם מן העצמים הנבדלים כנפש והשכל ובטל שיהיה עצם
נבדל לזה שהנבדל במה שהוא נבדל אינו מקבל החלוקה וכבר הונח
מקבל החלוקה ועוד שלא ימנע אם שנאמר שהוא מתחלק או שאינו מ
מתחלק ואם הוא מתחלק אחר שהיה נבדל פשוט מתדמה החלקים מחויב
שיהיה גדר החלק והכל אחד ולפי שהנחנו הכל בב"ת יתחייב שיהיה החלק
בב"ת והוא בתכלית הבטול שיהיו הכל והחלק אחד ואם אינו מתחלק כמו
שיחויב בנבדל הנה אמרנו בו שהוא בב"ת כמו שיאמר בנקודה שהיא
בב"ת נשאר אם כן שיהיה כמה ולא ימנע אם כן אם שיהיה כמה נ
נמצא בנושא ואם כמה נבדל ובטל שיהיה כמה נבדל אחר שהוא ה
המספר והשיעור אשר עליהם יאמר הבב"ת בלתי נבדלים מן המוחש ·
ואם היה כמה נמצא בנושא אחר שהיו המקרים בלתי נבדלים מנושאם
היו התכלית והבלתי תכלית מקרים נושאים הכמה מחויב שיהיו בלתי
נבדלים אחר שהכמה בלתי נבדל : ולהיות המופת הזה בנוי על

הכלל הראשון

ההקדמה המחייבת המנעות שיעור נבדל למוחשות והאומר ברחק נבדל
מקיים מציאותו כבר יהיה נערך על הקדום ולזה יראה שהוא סומך על
סברתו בהמנעות הרחוק : וזה שאם הודינו במציאותו לא ימנ׳ מציאו׳
שיעור נבדל למוחשות אבל אולי יחוייב מציאותו למה שכב׳ אפס שישוער
יתאמת אמרנו בו גדול או קטן ויתר מסוגי הכמה · אבל למה שהרחיק
מציאותו בנה עליו המופת הזה · ולזה ראינו להביא מופתיו על צד
הקצור במין הזה כדי שנחקור בהם בכלל השני אם הם נותנים האמת בו
על כל פנים כנה״ · והנה לפי שהאומרים ברקות דמו שתנועת ההתקבלות
בלתי אפשרית אם לא היה הרקות נמצא · הוא לקח תחלה בביאור
שקרות הדמוי ההוא · עוד סדר ארבעה מופתים בבטול מציאות ה
הרקות : והנה באור שקרות הדימוי ההוא כן אם היה הרקות סבת
התנועה יחוייב שיהיה פועל או תכלית אבל איננו פועל או תכלית יוליד
סותר הקודם · והנה חיוב התדבקות הנמשך לקודם מבואר למה
שהתבאר שסבות דברים ארבעה והם החומר והצורה והפועל והתכלית
והוא מבואר שאין הרקות חמר התנועה ולא צורתה נשאר אם כן שיהיה
פועל או תכלית : וחיוב סותר הנמשך יתבאר כן לפי שאנחנו
נראה גשמים מתחלפים מתנועעים תנועת הנעתק מקצתם אל המעלה
ומקצתם אל המטה וכבר יראה שסבת התחלפות אם טבע הדבר הנעתק
והוא המניע והפועל : ואם טבע המקום אשר אליו התנועה והוא התכלי׳
וזה לפי שהיה הרקות מתדמה החלקים לא״א שיתחלף בו בענין שיהיה ל
לקצתו טבע מה שממנו ולקצתו מה שאליו או שלא יהיה לו טבע מה שממנו
ומה שאליו · ואם הנחנו לו טבע מה שממנו כאשר הונח גשם מה
ברקות חוייב שיהיה נח לעולם · ואם הנחנו לו טבע מה שאליו חוייב
שיתנועע אל כל הצדדים יחד או שיהיה נח לעולם לפי שאין התנועה לצד
אחד ראויה יותר מהתנועה לצד אחר · ואם הנחנו שאין לו טבע מה
שממנו ולא מה שאליו כמו שהוא האמת בעצמו׳ למה שהוא רחק נבדל
מהדברים הטבעיים חוייב ג״כ שיהיה הדבר נח לעולם וזה התבאר שאין
הרקות פועל ולא תכלית וזהו מה שכוון באורו במופת הזה :

המופת הא׳ סדרו כך אם היה הרקו׳ נמצא התנועה בלתי נמצאת
אבל התנועה נמצאת א״כ הרקות בלתי נמצא והנה סותר
הנמשך מבואר מן החוש וחיוב התדבקו׳ הנמשך אל הקוד׳ יתבאר כן · לפי
שהתנועה אם טבעית ואם הכרחית והתנוע׳ הטבעי׳ תתחלף לפי טבע מה

המאמר הראשון

שממנו ומ׳ שאליו והיה הרקו׳ ואין בו התחלפו׳ א״כ אין בו תנועה טבעית ולפי
שהכרחית תאמר בצירוף אל הטבעית והטבעית קודמת לה בטבע וזה
שהמתנועע בהכרח יתנועע בהכרח למה שיפרד ממקומו אשר אליו יתנו׳
בטבע הנה א״כ כאשר לא תמצא הטבעית לא תמצא ההכרחית ועוד
שאלו היתה התנועה ההכרחית ברקות יתחייב שינוח המתנועע בהפרד
המניע ממנו וזה שהחץ כאשר יפרד מהמניע והוא היתר והיתר נח :
הנה הוא למה שהאויר כח על קבול התנועה לקלותו וידחה החץ עד שיפול
למקומו הטבעי ולמה שהוא מבואר ברקות שאין לו כח על קבול התנועה
הנה מחויב שינוח המתנועע בהפרד מן המניע והוא הפך מה שיראה
בחוש · המופת השני והג׳ בנויים על שני הקדמות והוא שסבת
המהירות והאיחו׳ במתנועעים הוא חלוף המניע או חלוף המקבל או
שניהם ובאור זה שאם המניע יותר חזק יהיה יותר מהיר וכן אם המקבל
והוא הממונע אשר בו התנועה יותר חזק הקבול באויר על ד״מ שהוא יותר
חזק קבול מהמים יהיה גם כן יותר מהיר והשני שיחס התנועה אל התנו׳
כיחס הכח המניע אל הכח המניע כשהממונע אחד או כיחס כח הקבול
אל כח הקבול כשהמניע אחד או ביחס מחובר מכח המניע אל כח המניע
ומכח הקבול אל כח הקבול כשהמניעים והממונעים מתחלפים · וכבר
התבאר בס׳ היסודות לאוקלידס דרך לקיחת היחס המחובר ואח׳ שהונחו
אלו ההקדמות כמבוארות בעצמן סדר המופת הא׳ מצד המקבל והב׳ מצד
המניע אם אשר מצד המקבל סדרו כן אם היה הרקות נמצא יתחייב
שהמתנועע בו יתנועע בזולת זמן והתנועה בזולת זמן הוא שקר יתחייב
שיותר הקודם והנה התדבקות הנמשך לקודם יתבאר בהניחנו מתנועע
אחד ממניע אחד גודל ידוע באויר וברקות והנה לפי שסבת המהירות
והאחור בזה הוא חלוף המקבל כמו שהתבאר בהקדמה הא׳ ויחס המהירו׳
והאיחור בזה הוא כיחס האויר אל הרקות כמו שהתבאר בב׳ והו׳ מבואר
בשני המקבלים שיחסם כיחס הבת״ אל הבבת׳ חויב אם כן שתהי׳ התנועה
ברקות בזולת זמן והוא שקר למה שלא תצויר תנועה בגודל בזולת זמן
להיות הגודל מתחלק ויתחייב שיתחלק הזמן בהחלק התנועה בו׳ ואמר בן
רשד שהמופת הזה כחו כח המופת אשר יולד ממנו שאם היה כח מניע
בבת היולני שיחוייב שיתנועע המתנועע ממנו בזולת זמן ואמנ׳ המופת
אשר מצד המניע סדרו כן אם היה הרקות נמצא יתחייב שקדו׳ ההקדמה
הראשונה עם היותה מבוארת בעצמה וזה בהניחנו מתנועעים מב׳ מניע׳

מתחלפים בגדל ידוע בדקות והנה יתחייב מההקדמה האחד שהא׳ יותר
מהיר משני ולפי שהוא מבואר בכל מתנועע ברקו׳ לפי מה שקד׳ שיתנוע׳
בעתה הנה יתחייב שבחלוף המניע לא תתחלף התנועה והוא שקר לפי
ההקדמה האחד והשקר הזה יתחייב מאמרנו שהרקות נמצא •

המופת הד סדרו כן אם היה הרקות נמצא היה מתחייב אפשרות
הכנס גשם בגשם ואבל הכנס גשם בגשם הוא נמנע שאם לא
היה אפשר שיכנס העולם בגרגיר חרדל ויוליד שהרקות בלתי נמצא והנה
חיוב התדבקו׳ הנמשך לקודם יתבאר כן לפי שמציאות הרקות איננו דבר
רק מציאות הג׳ רחקים נבדלים מופשטים מן הגשם והם אם כן למה שאי׳
גשמים ולא מקרים כשאינ׳ בדבר הנה האח׳ בהם שימירו מקומם כשיכנס
בהם הגשם כמו שיעשו המים אשר בשוקת כשיושלך בתוכה אבן הנה אם
כן כבר נכנסו רחקי הגשם ברחקי הרקות ואם הוא אפשרי הנה הכנס
גשם בגשם אפשרי וזה כי ההמנעות אשר יראה בהכנס גשם בגשם איננו
מצד היותו עצם ולא מצד היותו בעל מראה ולא בעל איכות אלא מצד ר
רחקיו הג׳ הנה אם כן אם הכנס ברחקי הגשם רחק אפשרי הכנס גשם
בגשם אפשרי והוא שקר בטל הנה אם כן אין הרקות נמצא תוך העולם
ולא חוצה לו והנה חזק זאת הדעת עוד מאשר הגשם יצטרך אל מקום מצד
מה שהוא בעל רחקים ג׳ ינוח בם ואם כן יצטרכו גם כן הרחקי׳ אל רחקי׳
וזה לבלתי תכלית ועוד שהרחקים תכליות הגשמים והתכלית במה שהוא
בלתי מתחלק אי אפשר בו שיובדל ממה שהוא תכלית יתחייב אם כן ה
המנעות מציאות רחק נבדל והוא היסוד אשר סמך עליו בביאור המנע׳
מציאות גודל בבת והוא אשר כוון במין המופת הזה והוא המין האחד

עוד סדר אל תבריזי מופת בביאור המנעות מציאות גודל בבת והוא מופת
הדבקות וזה שכאשר הנחנו קו בבת מצד אחד ודבקנו עליו קו בבת והתחל׳
מנקודה אחת בנג׳ הקו אשר הוא בת מחויב שיהא קו בבת גדול מקו בבת
והוא שקר שהוא מן הידוע שאין בבת גדול מבבת

המין הב בביאור המנעות מציאות גודל גשמי בבת והוא יתחיל
תחילה בביאור כולל היות מציאות גודל בבת בפועל גשמי
היה או למודי נמנע וסדר המופת כן כל גשם הנה יקיף בו שטח אחד
או שטחים וכל מה שיקיף בו שטח או שטחים הנה הוא בת הנה אם כן
כל גשם בת בהכרח וכאשר התבאר לנו היות כל גשם בת הנה אם כן כל
שטח וכל קו בת לפי שהם לא יובדלו מן הגשם וכן התבאר לנו במספר

בפעל שהוא בת"ל בהכרח לפי שכל מספר בפעל הוא ספור בפעל · וכל ספור בפעל אם זוג ואם נפרד: הנה א"כ כל מספר בת׳ : עוד סדר מופתים טבעיים בבאור המנע מציאות גודל גשמי בב"ת:

המופת הא" סדרו כן אם היה גשם ממושש בב"ת הנה הוא בהכרח פשוט או מורכב : ואיך שיהיה היה בהכרח א" מיסודותיו בב"ת בגודל אחר שהתבאר המנע מציאות יסודות בב"ת בא׳ מהשמע · ואם היה אחד מהיסודות בב"ת בגודל אחר שהוא ממושש ובעל איכות הנה ברוב הזמן היה משנה ומפסיד שאר היסודות למה שהיסודות הם יסודות באמצעות איכותיהם ולא תתמיד ההויה והוא הפך ממה שנראה בחוש ועוד שאם היה האחד בב"ת הנה יהיה בב"ת בכל רחקיו למה שהרחקים במה שהם רחקי גשם פשוט מתדמים ולא ישאר מקום לשאר :

המופת הב" סדרו כן כל גשם ממושש הנה לו קלות או כבדות והנה אם היה לו כבדות היה במקום השפל ונבדל מן המקום העליון ואם היה לו קלות היה בעליון ונבדל מן התחתון וזה כלו שקר בבת׳ ·

המופת הג" סדרו כך · אם היה כל גשם מונח במקום והיו המקומות בת" במין ובשיעור הנה יתחייב שיהיה הגשם בת" אחת שהתבאר שהמקום הוא התכלית המקיף בגשם ואולם שהמקומות בת" במין זה מבואר למה שהבדליהם מוגבלים והם המעלה והמטה והפנים ואחור והימין והשמאל ושהם בת׳ בשיעור הוא מחויב למה שאם לא היו בת" לא היה בכאן מעלה במוחלט אלא בהצטר" ואנחנו נראה הדברים הטבעיים מוגבלים ·

המופת הד" סדרו כן אם היה כל גשם מונח במקום והמקום הוא התכלית המקיף יתחייב שיהיה הגשם המתקומם בת" והנה התדבקות הנמשך מבואר בעצמו למה שהמוקף בת׳ בהכרח ואולם איך יתבאר שהמקום הוא המקיף בזה סדר ה" הקדמות מבוארות בעצמם האחד שהמקום יקיף הדבר אשר לו מקום : והב" שהוא נבדל ואינו חלק ממנו · הג" שהמקום הראשון והוא המיוחד שוה לבעל המקום והד" שהמקום ממנו מעלה וממנו מטה : והה׳ שהגשמים ינוחו בזה המקום ואליו יעתקו · אלו הן ההקדמות אשר יעמידונו על עצם המקום עוד עשה הקש תנאי מתחלק סדורו כן · המקום בהכרח יראה שהוא אחד מד" אם הצורה ואם ההיולי ואם התכלית המקיף ואם הרחק אשר בין תכליו׳

המקיף והוא אשר יקרא חללות ואם יהיה מהג׳ רל הצורה והיולי והחללות
יתחייב בהכרח שיהיה התכלית המקיף ואינ׳ אח״ מהג׳ הנה הוא א״כ התכלי׳
המקיף · ואולם איך יתבאר שאינו אחד מהג׳ אמנם שאיננו הצורה וההיולי
הוא מבואר לפי שהם מעצמות הדבר ואינם נבדלים ממנו ולא תתאמת
בהם ההקדמה הב׳ ואם הנחנו שהצורה תכלית הוא תכלית המוקף לא תכלי׳
המקי׳ והאמת שאינו תכלית ולא יאמר בה תכלית אלא למה שהוא תכלית
להיולי ותגבילהו הנה נשאר שנבאר שאיננו החללות: וארסטו יאמר בזה
ה מאמר בשום הנה רחקים עומדים בעצמם יתחייבו ממנו ב׳ שקרים
הא׳ שיהיה לדבר הא׳ בעצמו מקומות רבים יחד בבת׳ והב׳ שיהיו המקומו׳
מתנועעים ושיהיה המקום במקום והנה איך יתחייב זה כפי מה שאומר ·
וזה שאם היה הרחק אשר בין תכליות הגשם הוא המקום חוייב שיהיו
חלקי הגשם במקום בעצם · וזה כי כמו שהגשם בכללו הוא במקו׳ להיותו
ברוחק שוה לו הנה כל אחד מחלקיו במקום להיותו ברחק השוה לו ·
וכאשר הנחנו כלי מים יתנועע ממקום אל מקום הנה כמו שהמי׳ יעתקו
בכלי עם הרחק השוה לו אשר יטרידהו ויהיה ברחק אחד כאשר המיר
הכלי בכללו מקומו כן יעשו חלקי המים רצו׳ שהם יעתקו עם הרחקים
המיוחדים להם אל הרחקים אחרים אשר הם מקומות להם וכאש״ חלקנו
החלקים אל חלקים אחרים תמיד הנה יתחייבו הב׳ שקרים אם שיהיו לה׳
מקומות בבת׳ ואם שיהיו המקומות מתנועעים ושיהיה המקום במקום :
יתחייב א״כ היות המקום השטח המקיף השוה הנבדל וכאשר התבאר זה
התאמת בלא ספק שהגשם המקומם בת· וזה אשר כוון במו׳ זה מן המופתי׳
המין הג׳ בבאור התנועות מצ׳ אות מתנועע בבת׳ תנוע׳ ישרה או סבובית
אמנם התנועת תנועה ישרה כמתנועע בב״ת סדר בזה ג׳ מופתי׳ הא׳ הביא
בו ב׳ הקדמו׳ ידועו׳ בעצמן הא׳ שכ׳ גשם מוחש יש לו אנה תיחדהו ומקום
מתנועע אליו וינוח הב׳ שמקום החלקי והכל א׳ כאלו תאמ׳ שמקו׳ גוש א׳ מן
הארץ הו׳ מקו׳ הארץ בכלל׳ ואח׳ שהתיישבו אלו הב׳ הקדמו׳ סדר המופת כן
אם הי׳ הגש׳ בבת׳ לא ימנ׳ מהיותו מתדמ׳ החלקי׳ או בלתי מתדמ׳ החלקי ואם
הי׳ מתדמ׳ החלקי׳ הנה לפי שמקו׳ הכל והחל׳ א׳ כמו שהתבא׳ בהקדם הב׳ לא
יתנועע כלל למה שמקומו צריך שישוה לו וא״כ כשחלק הגש׳ הו׳ בחלק מקו׳
הכל הנה הוא אם כן במקומו והדבר לא יתנועע כשהו׳ במקומו ואם לא הי׳
מתדמ׳ החלקי׳ הנ׳ החלקי׳ אם שיהיו בת׳ במספ׳ ואם שיהיו בבת׳ ואם היו בת׳
במספ׳ מאוי׳ שיהיה א׳ מה בבת׳ בנגד׳ וחויי׳ שלא יתנועע תנוע׳ יש׳ כמו שקד

ואם היה בב"ת במספר חויב שיהיו מיני הקוה בב"ת במספר כמו שהתבאר
בהקדמה הראשון והנה מיני הקוה מוגבלים וזה שהקוה הטבעי הוא
לקוח אם מהתנועה הישרה אם מהסבובית והתנועה הישר' היא מן האמצ'
או אל האמצע והסבובית היא סביב האמצע ואם היה בכאן גודל בב"ת
בין חלקי הגשם לא יהיה בכאן אמצע ואין לאומר שיאמר שמקום כל אחד
זה למעלה מזה וזה אל לא תכלית שאם היה הדבר כן לא יהיה בכאן מעלה
ומטה במוחלט התבאר אם כן איך שיהיה שהמציאות גשם בב"ת תסתלק
התנועה הישרה אבל התנועה הישרה נראית בחוש גשם בב"ת אם כן
בלתי נמצא ·

תוספת — הב' סדרו כן אם היה גשם בב"ת נמצא הנה ימצא ב
בהכרח כובד בב"ת או קלות בב"ת אבל כובד בב"ת
או קלות בב"ת נמנע והנה התדבקות הנמש' בקודם בהקש הזה יתבאר
על דרך הזה לפי שאנחנו נר' היסודות הד' מתנועעים מהם אל המעלה
במוחלט ומהם אל המטה במוחלט ומהם אל המטה ואל המעל' בערו' ואנחנו
נרא' שהמטה במוחלט מוגבל הנה הפכו שהוא המעלה במוחלט מוגבל אחר
שההפכים הם בתכלית המרחק ונאמר שהוא מחויב אם היה גשם בב"ת
נמצא שיהיה כובד בב"ת נמצא שאם לא ימצא לו כובד בב"ת יהיה אם כן
ב"ת ונניחהו ועוד נבדל ממנו גשם ב"ת והוא מבואר שיהיה כובדו קטן
מכובד הבב"ת עוד נכפול זה הגשם עד שיהיה כובדו גדול מכוב' הב"ת
אחר שכובדו ב"ת והוא מבואר שהכפ' בגשם הב"ת אפשר עד שיהיה גדול
מכובד ב"ת הראשון שהיה כובד לגשם הבב"ת וכל זה בתכלית הבטול שיהיה
כובד חלק מהגשם והוא ב"ת גדול מכובד כל הגשם הבב"ת ויותר גדו' ממנו
אם כן התדבקות הנמשך מקודם בהקש הזה שאם היה גשם בב"ת נמצא
כובד בלתי ב"ת בהכרח נמצא ואמנם סותר הנמשך והוא שאי אפשר שימצ'
כובד בב"ת או קלות בב"ת זה יתבאר אחר שנניח ג' הקדמות האחת
שהמתנועע שלו שים לו כובד יותר גדול יתנועע תנועתו הטבעי מרחק
אחד בזמן יותר מועט ממה שיתנועע המתנועע שיש לו כובד יותר קטן
המרחק ההוא בעינו הב' שיחס הב' זמנים יחס הכובד אל הכובד והג' שכל
תנועה בזמן וכאשר נתישבו אלו ההקדמות נניח שכובד בב"ת וכובד ב"ת
יתנועעו מרחק אחד בעינו יתחייב שיהיה יחס הזמן אל הזמן יחס הכובד
אל הכובד ולפי שאין בין הבב"ת והב"ת יחס אלא כנקודה אל הקו ובעתה
אל הזמן יתחייב שיתנועע בעתה והוא בלתי אפשר · ויתחייב עוד שיחתוך

מרחק

מרחק גדול וקטן בשוה והוא בעתה אחד · ואם הנחנו זמן מה מועט
לבבת' היה אפשר שימצא כוכב יחסו אל הכוכב הקט' יחס הזמן אל הזמן
ויהיה זה כוכב הבת' יתנועע בזמן שוה לכוכב הבב"ת וכשנכפול אותו ית
יתנועע בזמ' שוה לכוכ' הבבת' הכוכ' הב"ת בזמן יותר מועט מהכוכב הבבת'
וכל זה בתכלית הבטול והבטולים נתחייבו מהנחתינו כוכב בב"ת נמצא
וכאשר התבאר המנעות מציאות כוכב בב"ת התבאר אב' המנעות מציאו'
גשם בבת' בגשמים הפשוטים · ואולם במורכבים המנעות מציאות גשם
בבת' מבואר מצד החלוקה והוא שלא ימנע אם שיהיה מדברים בלתי בת'
בשיעור או במספר או בצורה ואם בשיעור שכבר התבאר המנעות שעור
הגשמים הפשוטים בבת' וכן אי אפשר להיותם בלתי בת' במספר כי מצד
שיושמו יהיו כולם שיעור בבת' שהתבאר המנעו אחרי שהם אחדו' בגור
וכן א"א שיהיו בבת' בצורה שיתחייב שיהיו המקומות בבת' ועוד שאנחנו
נראה התנועות בת' ולזה הוא מבוא' שלא ימצא גשם בבת' פשוט ולא מורכב
שזה אמנם מצד התנועה :

המופת הג' סדרו כן אם היה גשם בבת' נמצא הנה אי אפשר לו
שיפעל ושיתפעל אבל כל גשם מוחש אם פועל ואם
מתפעל יוליד סותר הקודם והוא שגשם בבת' בלתי נמצא ואמנם נראה
בהפעלו והפעלות אשר בזמן והנה שכל גשם מוחש פועל או מתפעל זה
מבואר בחפוש למה שכל גשם מוחש אם פועל לבד כמו הגרמי' השמימים
אם פועל ומתפעל כמו היסודית והגשמים המורכבים ואולם שהגש' הבבת
אי אפשר לו שיפעל ושיתפעל יתבאר בשנניח ג' הקדמות מבוארות בעצמן
הא' ששני מתפעלים שוים יתפעלו מפועל אחד בזמן שוה ושהמתפע' הקט
יתפעל ממנו בזמן יותר קטן והב' שכשיפעלו פעלים מתחלפים בשני מ
מתפעלים יחס המתפעל אל המתפעל כיחס הפועל אל הפועל והג'
שהפועל יתברך יפעל בזמן בת' ואחר שנתיישבו אלו ההקדמות הנה מ
מבואר שהבבת א"א שיפעל ושיתפעל וזה שהבת" אי אפשר לו שיפעל
בבבת' ולא הבבת' בבעת' ולא הבב"ת בבבת' אמנם שהב"ת לא יפעל
בבב"ת הוא מבואר שאם היה פועל בו נניח שיהיה פועל בו בזמ' מה מונח
ונניח ב"ת פועל בב"ת בזמן אחר ויהיה קטן מהראשון בהכרח ונכפול
הב"ת המתפעל עד שיפעל בזמן שוה לזמן הראשון המונח שהוא אפשר
זה כמו שהתבאר בהקדמת הב' ויתחייב א"כ שיתפעל הב"ת מהב"ת
בזמן שוה להפעלות הבת' מהב"ת והוא שקר ואם נכפול יותר המתפעל

יתחייב שיתפעל הכב״ת מהכב״ת בזמן יותר קטן בהפעלות הכ״ת מהכ״ת
וזה מגונה מאד : וכן יתחייב שלא יפעל הכ״בת בכ״ת שאם היה פועל בו
בכיח בכ״ת פועל בכ״ת בזמן מה מונח ובכיח כ״ת פועל בכ״ת בזמן אחר
גדול מהראשון ונכפול הכ״ת הפועל עד שיפעל בזמן שוה לאותו זמן שזה
אפשר כמו שהתבאר בכ׳ ויתחייב א״כ שיפעל הבעל תכלית בבעל תכלית
בזמן שוה למה שיפעל הכב׳ תכב״ת הפך מה שהונח : ואם נכפול עוד הכ״ת
יתחייב שיפעל בזמן יותר מועט מהכב״ת והוא מגונה מאד : וכן יתחייב
שלא יפעל הכב״ת בכ״ת שאם היה פועל בו בכיח בכ״ת פועל בכ״ת בזמן מה
מונח ובכיח חלק מהמתפעל מתפעל מהכב״ת הפועל בזמן ויהיה בהכרח
יותר קטן ונכפול המתפעל עד שיהיה בזמן שוה לזמן המונח : וזה אפשר
מכח ההקדמה הב׳ : ויתחייב שיתפעל הכב״ת והב״ת מפועל בזמן אחד
והוא הפך מה שהונח : ואם נכפול עוד המתפעל יתחייב שיתפעל הכב״ת
בזמן מועט מהפעלות מהכב״ת · והוא מגונה מאד : ואחר שהתבאר
שא״א לכב״ת שיפעל ולא שיתפעל הנה חוייב שאין בב״ת נמצא : וזה אמנם
התבאר מפאת המנעות התנועה וזה שהשינוי הוא מין התנועה : וכבר
השתתף לתנועה הישרה למה ששניהם מהפך אל הפך : ולזה סדרנו המופת
הזה במופתים שהונחו מצד המנעית התנועה הישרה :

המופת הא׳ סדורו כן · אם הגשם בב״ת השבעי המתנועע בסבוב נמצא
יתחייב שההיותקטרו מתנועע בסבוב שידבק על חצי קטרו
הנח כשיגיע אליו : והנה זה נמנע יוליד שהגשם הבב״ת השבעי בלתי
מתנועע בסבוב : והנה התדבקות הנמסך בקודם מבואר בעצמו להיות
הקוים היוצאים מן המרכז אל המקיף בכל הכדור שוים : ואמנ״ שות׳ הנמסך
מחויי׳ למה שהו׳ גלוי שהמרח׳ שבין כל ב׳ קוים היוצאי׳ מן המרכז אל המקי׳
מתוסף בתוספת הקוים : ולפי שיהיו הקוים בלתי בעל תכלית היה ה׳
המרחק אשר ביניהם בלתי בעל תכלית · ולפי שהוא מבואר שא״א למתנוע׳
שיחתוך מרחק בב״ת הוא מבואר שא״א לו להדבק בחצי קטר הנח · וכבר
הניחונוהו דבק בו · והוא מבואר שהספק הזה יצא מהניחנו אותו מתנועע :
ומהאחרונים מי שחזק המופת הזה בשאמר ואיך ידבק בחצי הקטר
: והנה כאשר דמי׳ בו שניקוים יוצאי׳ מהמרכז ויחדשו זוית בעניין שמיתרו
יחדש משולש שוה הצלעות הנה אם הקוים בלתי בעל תכלית המרחק אשר
ביניהם בלתי בעל תכלית · אם כן הקו האחר המתנועע אי אפש׳ לו להדבק

עם קו האחר · למה שיצטרך לחתוך מרחק בב"ת עם שהוא נמנע בעצמו היות בב"ת מוקף משני קוים משתי קצותיו כי המאמר בהיותו מוקף ובב"ת מאמר סותר נפשו : והנה שיתחייב זה בכל שני קוים היוצאים מהמרכז אם היו בב"ת שאין ספק שכל מה שיתוספו הקוים נוסף המרחק אשר הוא להם מקום מיותר : ולהיות הקוים בב"ת היה המרחק אשר ביניהם בב"ת בהכרח והוא מבואר הבטול :

המופת הב" אם הגשם השבובי המתנועע בסבוב בב"ת נמצא יתחייב שיתנועע בזמן בת" מרחק בב"ת והוא נמנע יתחייב שלא נמצא מתנועע בסבוב בב"ת : והנה סותר הנמשך מבואר בעצמו והתדבקותו לקודם יתבאר בשנניח קו בב"ת יוצא ממרכזו ונציע ג"כ מיתר בו והוא מבואר שיהיה בב"ת אחר שהגשם בב"ת ונציעהו כן : הנה כשיתנועע הקו היוצא מן המרכז בסבוב יהיו בו זמן יפגש המית' ויחתכהו וזמן לא יפגשהו ולהיות הגשם הסבובי המתנועע בסבוב יתנועע בזמן ב"ת יתחייב שיחתוך הקו היוצא מן המרכז מרחק בב"ת והוא המיתר המונח בזמן בת' והו' שקר מבואר להיות התנועה אשר בזמן ב"ת מחוייב שיהיה במרחק בע' תכלית :

המופת הג' סדרו כן · אם הגשם המתנועע בסבוב בלתי בעל תכלית נמצא יתחייב אפשרות הנחת שני קוים נכחיים : האחד מתנועע נכח חברו בסבוב : והאחר שיחתכהו ויפגשהו קודם פגישתו קצה הקו : וזה נמנע מחוייב אם כן המנעות הקודם : ויהיה המנעות הנמשך מחוייב למה שהוא מבואר בעצמו שכשהונחו ב' קוים על זה התאר יתחייב שיפגש הנקודה הראשונה אשר בקצה הקו קודם שיפגש אמצעיתו : ואמנם התדבקותו לקודם גם כן מבואר למה שהקו הבב"ת אין לו קצה והתחלה ואין בו נקודה שלא יהיה לפניה נקודה :

המופת הרביעי סדורו כן : אם הגשם הבלתי בעל תכלית מתנועע תנועה סבובית הנה יש לו תנועה סבובית בלתי בעל תכלי' והוא נמנע ויוליד שאין הגשם הבב"ת מתנועע בסבוב : אמנם התדבקות הנמשך לקודם מבואר בעצמו ואמנם המנעות תמונה סבובית בלתי בת" זה יראה מרושם התמונה אשר יאמר בה המהו ברשמה שהיא אשר יקיף בה גבול או גבולים : והוא מבואר שאשר יקיף בה הגבול הוא ב"ת : ובכלל התכלית הוא מצד הצורה בכל הדברים : והעדר התכלית מצד החמר : ולא שהית' התמונה היא הצורה א"א שהיא בב"ת :

המופת ה"ה סדרו כן אם היה הגשם הבב"ת מתנועע בסבוב היה אפשר
בו כשנוציא קו מהמרכז יתנועע בסבוב שיחתוך קו בב"ת מ"ב
קצותיו אם הונח עמוד על הקטר בבת' והוא נמנע למה שהעמוד בב"ת
ואי אפשר שיחתוך קו בב"ת בזמן ב"ת ויוליד שא"א לגשם ה"ב בת שיתנועע
בסבוב : המופת השני אם הניח הגשם
המתנועע בסבוב בבת' כאילו תאמר הגשם הרקיעי יתחייב שיחתוך מרחק
בב"ת בזמן ב"ת והוא שקר יוליד שאין גשם מתנועע בסבוב בב"ת · והנה
שותף הנמשך מבואר בעצמו וחיובו לקודם מבוא' מן החוש שאנחנו נראה
באיזו נקודה שנרשום בו שתשוב למקומה בזמן בת' : התבאר מכל
אלו המופתים שהתנועה הסבובית נמנעת בגשם הב"ת : ובב' התבאר
במה שקדם שהתנועה הישרה נמנעת גם כן בו · אבל התנועה הישרה
והסובבית נראית בחוש הנה אם כן הגשם הבב"ת בלתי נמצא : וזהו אשר
כוון במין הזה השלישי ·

המין ה"ד בבאור כולל בהמנע מציאות גשם בב"ת בפעל והיא בכח
המופתים הקודמים וסדר בזה ב' מופתים הא' סדורו
כן אם היה הגשם בב"ת נמצא הנה אם שיתנועע תנועה סבובית או ישרה
ואם סבובית הנה בהכרח יש לו אמצע כי הסבובי הוא אשר יסוב סביב
האמצע ואם יש לו אמצעים לו קצוות ולבב"ת אין לו קצוות : הנה לא
יתנועע אם כן תנועה סבובית נשאר אם כן שיתנועע תנועה ישרה
והנה יצטרך בהכרח ב' מקומות כל אחד מהם בב"ת הא' לתנועה הטבעית
ומה שאליו והב' להכרחית ומה שממנו ואם המקומות שנים יהיה בת'
בהכרח למה שהבב"ת אי אפשר שיהיו שנים במספר ובבר הונחו בב"ת
לא יתנועע תנועה ישרה ועוד שהמקו' אי אפשר לו שיהיה בלתי בעל תכלי'
למה שהוא מוגבל אחר שהתבאר מענייננו שהוא התכלית המקיף · השני
סדורו כן אם ימצא גשם בב"ת שיתנועע מעצמו או מזולתו ואם יתנועע
מעצמו יהיה ב"ח מרגיש וכל מרגיש יש לו מוחשים מחוץ מקיפים בו ·
ואשר בזה התאר הוא ב"ת ואם יתנועע מזולתו מחוץ יהיה בהכרח גשם
בב"ת ויהיו שנים בב"ת וזהו שקר למה שיהיה מקובצם יותר גדול מכל א'
מהם ויהי' מה שאין תכלית לו גדול ממה שאין תכלית לו · עם שיתחייב
מזה מניעים ומתנועעים בב"ת במספר כל אחד מהם בב"ת בגודל :
ועוד חזק זה בדברים הם בכח המופתים אשר קדם זכרם אלו הם המ
המופתים שבאו בדרוש הזה בספרי ארסטו וזולתו מהמחברים ומפרשי

ספריו אלא שבאו מבולבלים לקבוץ המעיין אשר הוא אחד מהמקומות
המטעים ולזה סדרנו אותם בצורותם בקצור מופלג וחזקנו מקצתם
בדברים לא זכרום כוונה ממנו שיהיה מוכן ומזומן לברר האמ" מהטעות
ומקומות ההטעה לבלתי נשוא פנים רק לאמת וזה מה שכוונו בזה הפרק

הפרק הב

בבאור ההקדמה השנית האומרת שמציאות גדלים אין תכלית למספרם שקר והוא
שיהיו נמצאים יחד הנה אחר שבאר בהקדמה האחד המנעות מציאות
גדלים בבת׳ ביאר בהקדמה הזאת השנית המנעות מציאות גדלים בבת
במספר ואמנם אמתות זאת ההקדמה יגיע במופתי ההקדמה האחד וזה
שכל גודל יש לו שיעור מה וכאשר הוספנו עליו גודל אחר היה מקובץ
שעורם יותר גדול וכאשר יוסיף גודלים בב"ת במספר יהיה השיעור ב
בלתי בעל תכלית אשר התבאר המנעו:

הפרק הג׳

בבאור ההקדמה הג׳ האומרת שמציאות עלות ועלולי׳ אין תכלית למספרם שקר ואם לא היו
בעלי גודל משל זה שיהיה זה השכל דמ" סבתו שכל שני וסבת הב׳ שלי׳
כן לבלתי תכלית זה גם כן מבואר הבטול הנה אחר שבאר בהקדמות
הב׳ המנעות מציאות בב"ת בדברים אשר להם סדר במצב בגודלים באר
השנעות מציאותו בדברים אשר להם סדר בטבע בעלות ועלולים כי העלה
היא אשר בהמצאה ימצא העלול ואם יצוייר העדרה לא יצוייר מציאו" העלול
ולזה השתלשלות עלה ועלול לבלתי תכלית נמנע וזה שהעלול הוא אפשרי
המציאות בבחינת עצמו והוא צריך אל מכריע יכריע מציאותו על העדרו
אשר המכריע ההוא הו׳ עלתו ולזה השתלשלו׳ עלות ועלולי׳ לבלתי תכלי׳ לא
ימלט כלל מהיו׳ כל׳ עלולי׳ אם לא ואם היו כל עלולי׳ הנ׳ הם אפשרי המציא׳
ולפי שהיו צריכו׳ אל מכרי׳ יכרי׳ מציאות׳ על העדר" הנה לה"ע׳ בלתי עלול
בהכרח ואם לא היו עלולים כלם הנה אחד מהם עלה בלתי עלולה שהיא
תכלית ההשתלשלות וכבר הונח שלא היה לו תכלית זה שקר בטל·
והשקר הזה התחייב מהניח עלות ועלולים אין תכלית למספרם וצריך
שנתעורר שלא חייב המנעות בב"ת אלא לדברים שיש להם סדר במצב ב
בגודלים או בטבע כעלול ועלולים אבל לדברים אשר אין להם סדר במצב
לא בטבע כשכלים או כנפשות הנה לא ימנע מציאותם בב׳ת וזה הוא

דעת ז' שנא ואבוחמר :   ואולם ז' רשד יראה ההמנעות גם בדברים שאין
להם סדר : כי הוא אמר שהמספר בפעל הוא ב"ת בהכרח : וזה שכל מספר
בפעל הוא ספור בפעל וכל ספור בפעל אם זוג ואם נפרד :   ומה שהוא
זוג או נפרד הוא בעל תכלית בהכרח : ומה שיראה לנו בזה הו' שהחלוק"
הזאת למספר היא אמתית אין המלט ממנה : אבל המספר הבב"ת אחר
היותו בלתי מוגבל לא יתואר בזוגיות והפרדה ולזה אין הבב"ת נמנע בו :
ולזה מה שדקדק הרב בהמנעות המספר הבב"ת בדברים שיש להם סדר
במצב בגודלים או בטבע כעלות ועלולים בשיהיה האחד עלה לב' והב' לג'
וכן לבלתי תכלית :

הפרק הד'

בבאור ההקדמה הד' האומרת שהשנוי ימצא בארבעה מאמרות במאמר העצם והוא ההויה
וההפסד : ובמאמר הכמה והוא הצמיחה והחסרון : ובמאמר האיך והוא
ההשתנות וימצא במאמר האנה והוא תנועת ההעתק ועל זה השנוי באנה
תאמר התנועה בפרט :   הנה למה שהשנוי ממנו בזמן וממנו בזולת
זמן כשולקח השנוי סתמי בשלוח תתאמת זאת ההקדמה והיא כמבוארת
בעצמה כי השנוי אשר בכמה והאיך והאנה הוא בזמן : והשנוי אשר בעצם
הוא בזולת זמן כמו שהתבאר בספר ההויה וההפסד :   ומה שצרי' שנתעורר
עליו למה יחד אלו הד' מאמרות והוא מבואר שהשנוי כבר ימצא בשאר
המאמרות כאלו תאמר במאמר המצב ושיפעל ושיתפעל אלא שאמת של כל
שנוי בחינות אם מצד הנושא והוא העתק המשתנ' מתא' אל תאר ובבחינה
הזאת היא בשאר המאמרות והוא שנוי בזולת זמן ואם מצד חמר השנוי
באלו תאמר בכמות ובאיכות ובאנה ובבחינה הזאת היא במאמר אשר בו
חומר השנוי והוא פונה בעיון הזה אל הבחינה הזאת והוא השנוי אשר
בעצם נמשך לתנועה אשר לאלו המאמרות ייחד הרב אלו הד' מאמרות
ודרך בזה דרך ארסטו בספרו במה שאחר והוא הנכון מה שיאמר בזה
לפי מה שיראה אלא שנשאר עלינו לבאר למה ייחד השנוי באנה שהו' ה
שהעתק לתנועה בפרט אחר שהתנועה בכמה היא השנוי באנה ג"כ אחר
שבו ההעתק מה : וכבר נתעורר אל תבריזי מזה : ואמר כי להיות העתק
באנ' מוחש יחד לו התנועה ולא יחד אותה לצמיחה כי ההעת"בה איננו מוחש
לפי מה שיראה בצמיחה אין בו העתק באנה למה שידוע שהצמיחה בצומח
הוא בכל קטריו : ולזה לא נבאר חלק דמגז אלו שיתאמת בו העת' מאנה

אל אנה: ולזה יחד הרב התנועה אל העתק באנה:

הפרק הה׳ בביאור ההקדמה ה״ה האומרת שכל תנועה שינוי ויציאה מן הכח אל הפעל

הנה אמרו שכל תנועה שינוי הוא מבואר לפי מה שקדם אבל לא יתהפך זה וזה שאין כל שינוי תנועה למה שהשינוי ממנו שיהיה בזולת זמן כמו ההויה וההפסד והעתק הנושא מתאר אל תאר אשר מזה הצד יכנס במאמר שיפעל ושיתפעל השנוי ממנו אשר הוא בבחינת חמר השינוי אבל בו יצדק שם התנועה לבד ודעהו: כי לא הרגישו בזה החלוף מהמון המתפלספים: ואמנם אמרו שהוא יציאת מן הכח אל הפעל הוא נמשך למה שגדרו התנועה שהיא שלמות מה שבכח מצד מה שהוא בכח: והנה יצדק עליו שהוא שלמות למה שהתנועה בין מה שממנו ומה שאליו וכשיהיה במה שממנו היה בכח גמור וכשיהיה במה שאליו היה שלמות גמור והוא כח: וכשהוא במה שבין הנה הוא שלמות מה אבל מצד שהוא עדיין בכח: ולזה אין שלמות גמור ולזה התאמת שהתנועה יציאה מן הכח אל הפעל: ואולם כבר יראה שהגדר הזה איננו אמתי לתנועה למה שמסגולות הגדר התהפך על הנגדר כמו שהתבאר בספר המופת: ולפי שהגדר הזה כבר יצדק ג״כ בהגעה יתחייב אם כן שיהיה תנועה ויצטרך ג״כ אל הגעת מגיע: וזאת ההגעה השנית ג״כ תנועה וזה לבלתי תכלית: ולזה היה הגדר האמתי לפי מה שיראה לנו הגדר אחר אשר זכרנו והוא שלמות המתנועע במה שהוא מתנועע ואמרו שלמות כי המתנועע יורה שיש לו פעל ושלמות מה: ואמרו במה שהוא מתנועע יורה שאין לו פעל ושלמות גמור: ואיך שיהיה הגדר ההקדמה אמיתית שכל תנועה שינוי ויציאה מן הכח אל הפעל:

הפרק הו׳ בבאור ההקדמה הששית האומרת שהתנועות מהם בעצמות ומהם במקרה ומהם בהכרח: ומהם בחלק

אולם אשר בעצמו כהעתק גשם ממקום למקום ואולם אשר במקרה כמו שיאמר בשחרות שהוא בגשם שהועתק ממקום אל מקום ואולם אם בהכרח כתנועת האבן אל המעלה במכריח יכריח על זה: ואולם אשר בחלק כתנועת המסמר אשר בספינה כי כשנעה הספינה נאמר שכבר התנועע המסמר ג״כ: וכן כל מחובר יתנועע בכללו יאמר שחלקו ג״כ התנועע הנה. המכוון בהקדמה הזאת ש שהתנועה לה בחינות: וזה אם עצמותית טבעית היתה או הכרחית ויכנס בזה הרצונית בהעתק הגשם ממקום אל מקום או מקרית שיחס התנועה לדבר שאין מדרכו שיתנועע מעצמו אלא שיתנועע במקרה כמו שיתנועע

השחרות אשר בגשם בתנועת הגשם ואם הכרחית עצמותית היתה או
מקרית כתנועת האבן למעלה ואם אשר בחלק הכרחית היתה או טבעי׳
והנפרש אשר בין המקרית ואשר בחלק שהמקרי׳ היא כשניחס התנוע׳
אשר במקרה לדבר שאין דרכו שיתנועע ואשר בחלק היא שניחס התנוע׳
אשר בחלק לדבר שמדרכו שיתנועע אבל מה שצריך להתעורר עליו אמרו
במשל התנועה אשר בעצמות כהעתק הגשם ממקום למקום ולפי שבתנוע׳
הגלגל לא יעתק גשם הגלגל ממקום למקום למה שלא ימיר המקום בכללו
ואמנם יעתקו חלקיו הנה לא תהיה התנועה עצמית לכללו כי אם לחלקיו
: וזה חילוף מה שיראה כי התנועה לגלגל היא רצונית תשוקיית לפי דעת
ארסטו ואם טבעית למה שיראה לנו: וזה שלמה שאנחנו נרא׳ שהתנו׳
טבעית בגשמים בכלל והיו הגשמים הפשוטים אשר תחת הגלגל היסודיים
בעלי כובד וקלות מתנועעים תנועה ישרה הנה גשם הגלגל בכללו שאינו
מתואר בכובד וקלות התנועה הטבעית לו הסבובית ולזה היתה התנועה
הסבובית לגלגל עצמותית ואם היה שלא יעתק הגלגל ממקום אל מקום
בכללו בחלוף מה שיראה מדברי הרב : וכן אמרו במשל אשר במקרה
בשחרות אשר בגשם אשר הוא בגודל מה והוא נעתק מגודל אל גודל כבר
יאמר התנועה אשר במקרה גם בנקודה אשר בתכלית הגשם : ואם איננה
בגודל כי אם בתכלית : ואולם אמרו במשל אשר בהכרח כתנועת האבן
אל המעלה כמשך לדעת השני המפורסם אשר ליסודות תנועות טבעיות
הפכיות כתנועת האבן אל מטה ותנועת האש למעלה ושפטו מפני זה ש
שהיסודות הד׳ לאחד מהם והוא הארץ כובד מוחלט ולאש קלות מוחלט
ולאויר ולמים כובד וקלות צרופי : והדעת הזה לפי מה שיראה לא
התבאר ולא יתבאר וזה שיש לאומר שיאמר שלכל אחד מהיסודות כובד
מה אלא שהם מתחלפים בפחות ויתר: ואמנם היות תנועת האש למעל׳
לכובד האויר אשר ידחה אותו למעלה כאשר יקרה לאבן אשר תוך הכור
אשר בו זהב או עופרת מותך או כסף שיתנועע אל מעלה למה שכובד
המתכות ידחהו : וכדמות זה יקרה אל האויר אל המים : וכבר
יראה זה למה שכאשר חפרנו בארץ ירד במחפירה האויר ונתמלאת ממנו
ואם היה שאפשר לטוען שיטען שזה ממנו להמנע הרקות תוך הגלגל לא
אבל איכינו נמנע שיהיה זה לכובד היסוד ואולם איך שתהיה תנועת האבן
למעלה הנה על כל פנים מפאת מכריח כמו שבא במשל : וראוי בזה
הערה בזה הפרק :

הפרק הז'

בבאור ההקדמה הז' האומרת שכל משתנה מתחלק והוא גשם בהכרח וכל מה שלא יתחלק לא יתנועע ולא יהיה גשם כלל : הנה ההקדמה הזאת כוללת חמשה הקדמו' · הא' שכל משתנ' מתחל' : הב' שכל מתנועע' מתחל' : הג' שכל מתנועע' הוא גשם בהכרח : הד' שכל מה שלא יתחלק לא יתנועע : הה' שכל מה שלא יתחלק אינו גשם : ואמנם הד' והה' מבוארות מעצמן אם הד' מבוארת בהפך הסותר מהב' · וזה שכאשר התבאר שכל מתנועע מתחל' והיא ההקדמה הב' יתחייב מהפוך הסותר שמה שלא יתחלק לא יתנועע והיא הד' · והה' מבוארת מגדר הגשם והיותו מכמה המתדבק : ואמנם הראשונות צריכות באור · אולם הא' נתחכמו בה המפרשי' לפי שארסטו' יסד בה המופת בו מהשמע למה שהמשתנה מחוייב שיהיה מקצתו במה שממנו ומקצתו במה שאליו · וזה כי בהיותו במה שממנו הוא נח ולא נתי' משתנה עדיין : וכשהוא במה שאליו הוא נח כבר השתנה ואי אפשר להיות כלו במה שממנו וכלו במה שאליו יחד יחוייב אם כן שיהי' מקצתו במה שממנו ומקצתו במה שאליו ומה שזה דרכו הוא מתחלק בהכרח :

ולפי שהבאור הזה לא יכלול אלא המשתנה בזמן אבל המשתנה בזולת זמן כתכליות השנויים והתנועות לא יצדק עליו זה : והיה הבאור א"כ חלקי היה אלסכנדר יראה שכל משתנה בזמן והמשתנה בזולת זמן הוא כחוש נגד אבל הוא בזמן ולא יורגש למעוטו והיא סברא נפסד"מבואר" הבטול : ואולם תמסטיוס הכל מציאות משתנה בזולת זמן אלא שלמה שמשתנה בזולת זמן הוא נמשך למשתנה בזמן היה הבאור כולל : ואולם אבובכר ן' אלציג עם שהכל ג"כ מציאות משתנה בזולת זמן והו' המשתנה והעדר אל מציאות בחול הצורה בחמר פי' המשתנה באיך כמו שיתקרר ונקר שיתחמם שזה יהיה בזמן בהכרח : ואולם ן' רשד דקדק עוד כי למה שתכליות השנויים אינם שנויים באמת כי אז הם נחים באר ארסטו' כולל המשתנה באמת והיה המשתנה כולל כל סוגי השנוי : ולא אדע מה הרויח אבובכר במה שפירש המשתנה באיך כי הוא מבואר שהשנוי' אשר באיך להם תכליות שנויים בזולת זמן : וזה שהשחור! המתלבן בתכלית תנועתו היה לבן בזולת זמן : וא"ך שהיה הנה יראה שהרב לקחו כפי דעת בר' ולזה חייב מאמרו כל משתנה מתחלק וזה למה שהמשתנה כבר יכלול כל מיני השנויים וכמו שבאר בהקדמה הרביעית ולז' נתאמתו שתי ההקדמות הראשונות : ואולם הג' אמרו שכל מתנועע גשם היא

מבוארת מאד : וזה שאם נקח התנועה בפרט כמו שפירש הרנבי״א שהתנועה באנה הנה למה שהאנה ייחד מקום והמקום הוא מיוחד לגשם הוא מבואר שהמתנועע גשם : ואם נקח התנועה כוללת כל מיני השינוי להיות כלם צריכין אל נושא גשמי הוא מבואר בהם שהמשתנה הוא גשם כתאמתו אם כן אלו הג׳ הקדמות הראשונות אלא שיותנה באמרו כל מתנועע ש מתנועע בעצם : וזה שאנחנו נמצא אשר יתנועע במקרה לא יתחלק כי הנקודה שהיא תכלית הקו לא תתנועע בהתנועע הקו שהיא לו תכלית והפך בהתנועע השטח והגשם : והנקודה לא תתחלק ואינה גשם אבל הכוונה במתנועע בעצם : ונתבארה א״כ ההקדמה הז׳ הכוללת ההקדמות החמש :

הפרק ח

בבאור ההקדמה השמינית האומרת שכל מה שיתנועע במקרה ינוח בהכרח אחר שאין תנועתו בעצמותו : ולזה לא יתנועע התנועה המקרית תמיד : יסוד ההקדמה הזאת לפי מה שיראה מה שהניח ארסטו בשמיני מהשמע שמה שיהיה במקרה אפשר בו שימצא ושלא ימצא · והאפשרי אין ראוי בו שלא יצא אל הפועל בזמן בב״ת ולזה ככר יחויב במתנועע במקרה שינוח :

הפרק ט

בבאור ההקדמה הט׳ האומרת כי כל גשם שיניע גשם אמנם יניעהו בשינוע גם הוא בעת הנעתו : ההקדמה הזאת מבוארת בעצמה אמנם צריך שיותנה בה שיהיה המניע הפועל אבל המניע ע״ד התכלית כאלו תאמר שהאש מניע האויר שיעלה על שטחו להאותות המקום ההוא אל האויר כבר יניעהו והוא לא יתנועע ולזה היה אמרו גשם שיניע גשם יראה שיניעהו אם בדחוי או במשיכה וכבר הקשו על זה ממה שנראה בחוש שהאבן המגניטס שיניע הברזל כשימשכהו אליו ולא יתנועע : והנה השיבו בזה בשני פנים האחד כי האומר שיאמר שהברזל שיתנועע בעצמו וזה אמנם מהמזג אשר יקרה מהאבן : והב׳ שאם הודינו שהאבן ימשכהו הנה יהיה זה בשיותכו מהאבן גשמים ימששו הנמשך וימשכוהו אם בדרך משיכה או בדרך דחויה :

הפרק י

בבאור ההקדמה האומרת כי כל מה שיאמר שהוא בגשם יחלק אל שני חלקים אם שתהיה עמידתו בגשם כמקרים אם שתהיה עמידת הגשם בו כצורה הטבעית ושני׳ כח בגשם : כבר הי׳ מן הקדמונים מי שיראה שהגשם אין בו הרכבה כלל אבל הוא א׳ בעצמו וגדר ו ואם היה שנרגיש בהם הרכבה הנה במקרים

עצמיים ומשיגים בלתי עצמיים והנה ארסטו ו״ופרסיספריו הבו על קהקד
הסברא הזאת בשאמרו שאין המלט בכל גשם משני דברים עצמיים והם
החמר והצורה וזה שאנחנו נראה הגשמים שבכאן הוים ונפסדים · ולפי
שהדבר הנפסד לא יקבל הדבר ההוה יצטרך להיות נושא יקבל את שניהם
והוא החמר הנקרא היולי · והוא מבואר שהוא עצמי להוה כי הו׳ נושאו
: ולפי שהמקבל הוא דבר זולת המקובל הנה יחוייב שיהיו בו שני דברים
ולפי שהמקובל בו יאמר שהדבר הווה ומוגבל ובו נתעצם הוא מבואר שהו׳
עצמי להווה : ולפי שהנושא אי אפשר שיהיה בעצמו בפעל שאם היה
בפעל לא תהיה הויה אלא שינוי הוא מבואר שקיום הדבר ועמידתו הוא
בדבר המקובל והוא הצורה הטבעית : ואולם המקרים אשר אין המלט
מהם בכל גשם הוא מבואר שעמידתם בגשם הכולל החמר והצורה הגשמית
שאם היה להם קיום ועמידה בעצמם היו עצמים · ולפי שכל אחד משני
אלו ר״ל הצורה והמקרה אין לו מציאות בעצמו ושניהם צריכין אל נושא
כמו שהתבאר שתופס בתיבת כח · ואמר ששניהם כח בגש׳ וצרי׳ שתתבונן
אמרו שעמידת הגשם בצורת הטבעית שהוא לקח הגשם שכולל החומר
והצורה הגשמית כיחס אל הצורה הטבעית המיוחדת כיחס החמר אל הצור׳
בכללו שקיומו ועמידתו בה :

הפרק י״א

בבאור ההקדמה היא האומרת בקצת הדברים
שעמיד׳ בגש יחלקו בהחלק הגשם ויהיו נחלקים
במקרה כמראים ושאר הכחות המתפשטות בכל הגשם וכן קצת המעמידו׳
לגשם לא יחלקו בשום פנים כנפש ושכל : הנה חלוקת הדברים
אשר עמידתם בגשם והמעמידות לגשם מבוארת בעצמה למה שהמקרים
אשר עמידתם בגשם מהם יחלקו במקרה בחלוקת הגשם כמראה וכשיעור
ומהם שלא יחלקו בנקודה והקו והקו מצד הרחבו · והשטח מצד
העמק : וכן המעמידות לגשם מהם שיחלקו בחלוקת הגשמים
כהיולי אשר הוא דבר המקבל החלוקה למה שצורת הגשמיות שהיא ד
דבקות הרחקים לא יקבל החלוקה שאין מדרך ההפך שיקבל ההפך
: למה שצריך לבאר אמרו כנפש ושכל כי הוא יראה שהם כח בגוף :
ולמה שאין מתפשטות בכל הגוף לא יחלקו בחלוקת הגשם : ועוד
יתבאר זה לפנינו בג ה כי ארסטו יראה בחלוף זה שהשכל הנקנה נקשר
בגוף הקשר מציאות לא הקשר עירוב ולזה לא יתנועע במקרה כ
כשיתנועע הגוף : ולזה יראה שהשכל הנבדל

הוא מניע לגלגל ולא יתנועע במקרה : ולהיותו הוא מניע ונפשו ולזה
יקרא הגלגל מתנועע מפאת נפשו : והרב יראה שהשכל הגלגל הוא כח
בגוף ויתנועע במקרה בתנועת הגלגל : ולזה יחדמופת על שאין השכל
ההוא מניעו: כי למה שיתנועע במקרה יצטרך לזה בהכרח כמו שביאר
בהקדמה הח׳ ויהיה פעולו בלתי תכלית אחר שיתחלק בהחלקו ולזה אמר
כי מניעו הוא השכל הנבדל כמו שיראה כמה שכתב בפרק האחד מהמא
הב בספרו המורה :

הפרק הי״ב

בבאור ההקדמה הי״ב האומרת שכל כח נמצא מתפשט בגשם הנה הוא בעל תכלית לקיום הגשם

בעל תכלית : הנה ארסטו באר ההקדמה הזאת בא׳ מהשמע : וסדר
המופת כן כל גשם אם שיהיה בעלי תכלית או בלתי בעל תכלית אבל
מציאות גשם בלתי ב״ת נמנע כמו שהתבאר במה שקדם נשאר אם כן
שיהיה הכח בגשם בעל תכלית והנה מציאות כח בלתי ב״ת כנראה ש
שהוא נמנע אחר הניחנו הקדמה אחת מבוארת בעצמה והיא שהכחות
המתפשטים אשר בגשמים מתחלקים בהחלק הגשמים ושכל מה שיהיה
הגשם יותר גדול יהיה כח הנעתו יותר גדול כאשר נראה בחלק הגדול
מהארץ יותר גדול הנעה מהחלק הקטן ממנה וכאשר התישב זה סדר ה
ההקש כן : אם ימצא כח בלתי ב״ת בגשם בעל תכלית יתחייב אחד
משני דברים אם שיניע מתנועע מה בעתה או שיהיו כח בלתי בעל תכלי׳
וכח בעל תכלית שוים בהנעה ושניהם מבוארי הבטול ואיך יתחייב זה כפי
מה שאומר : כניח הגשם אשר בו כח בלתי בעל תכלית יניע מתנועע
מה בזמן מה : הנה כבר אפשר במניע בעל תכלית שיניע המתנועע ההו
למה שעלינו להניחו בשעור שיניעהו המניע בעל תכלית : ואין ספק
שיצטרך בהנעתו אל זמן יותר גדול מהמניע הבב״ת והנה לא ימלט המני׳
הבב״ת אם שיניעהו בעתה או בזמן : ואם יניעהו בזמן יהיה בהכר׳ חלק
ידוע מהזמן היותר גדול : והוא ידוע שאפשר לנו שנקח מהגשם הבב״ת
חלק יהיה יחסו אל הב״ת האחד יחס הזמן הקטן אל הזמן הגדול ויהי׳ א״כ
חלק הבב״ת שהוא בת״ בהכרח שוה בהנעה אל הכח הבב״ת התבאר א״כ
חיוב התדבקות הנמשך לקודם : והוא שאם ימצא כח בלתי בעל ת
תכלית לגשם בעל תכלית יתחייב אחד משני דברים אם שיניע המניע
הבלתי בעל תכלית מתנועע מה בעתה : ואם שיהיו כח בב״ת וכח בעל
תכלית שוים בהנעה :

הפרק הי"ג בבאור ההקדמה הי"ג האומרת שאי אפשר שיהיה דבר ממיני השנוי מתדבק אלא תנועת העתק לבד והסבובית ממנה : ואמנם הכוונה בהקדמה הזאת הנה שאי איפשר במיני השנוי ר"ל בשני מיני המקבילים שיהיה תנועה מדובקת : וזה שכבר קדם שהשנוי בארבעה מאמרות והם סוגים מתחלפים : והנה בשני סוגים הדבר בהם מבואר שאין שם תנועה אחת מדובקת כאלו תאמר המשתנה מהלובן אל השחרות והמתנועע מאנה אל אנה אבל בסוג אחד בעצמו כאלו תאמר באיך מהלובן אל השחרות ומהשחרות אל הלובן ג"כ אין בו שנוי מדובק וזהו מה שנרצה באומרו דבר ממיני השנוי : כי אין לאומר שיאמר במין א' מן השנוי שלא א שיהיה מתדבק : וזה שהשנוי ממנו בזמן וממנו בזולת זמן : והשנוי אשר בזמן הוא בהכרח מתדבק להיות הזמן מתדבק : ואם לא היה הזמן מחובר מעתות אלא שהכוונה הוא בשני מיני השנוי המקבילים או שרצה באמרו מתדבק תמיד בנחי : והנה ההקדמה הזאת בארה ארסטו באמרו כי למה שהתנועה תקרא בשם מה שאליו התנועה : כי אנחנו נאמר המתנועע מהשחרות אל הלובן מתלבן ובתנועה חלק מה ממה שאליו גמור חויב שיהיה נח במה שאליו : ואם לא היה השלמות האחרון בנח ולא היה מה שאליו גמור יהיו התנועות המקבילות תנועה אחת ויהיה הדבר ישתחרר ויתלבן יחד אלא שהענין בו כענין בהויה : וזה שהתנועה אשר בעצם כאשר נתהוה נח ויתנועע אחרי כן אל ההפסד : ואמנם בין ההויה וההפסד אמצעי שלא יצוייר בו שתהוה ויפסד יחד : ואולם בתנועת העתק ג"כ הדבר בו מבואר למה שתנועת העתק אם שתהיה ישרה או סבובית או מורכבת משתיהן : והנה בתנועה הישרה הדבר מבואר שיתחייבת בין כל שתי תנועות הפכיות מנוחה ואם לא היה מתנועע אל המעלה ואל המטה יחד : ועוד שהאמצע בכל גודל כבר ימצא בשני גדרים : אם בכח ואם בפעל כי הוא כאשר התנועע בו מתנועע מה ב בהתדבקות לא ירשום בו נקודה או קו בפעל למה שהקו איננו מחובר ש מנקודות ולא השטח מקוים : וכאשר עמד רשם בו נקודה או קו בפעל ואם היה רושם נקודה או קו בפעל כשהוא מתנועע בהתדבקות היה מ מחויב שיהיה בהם זמן ויעמוד באמצע: וזה שהוא מבואר שהיותו מתנועע אל האמצע והיותו מתנועע מן האמצע הם שתי תכונות מתחלפות : ואם היה הנקודה או הקו בפעל היה מחויב שיהיו שתי תכליות התכונות בפעל

שיהיה הזמן מחובר בעתות : וכאשר התבאר זה בקו הישר הו׳ נתחיי׳
בקו המורכב מהישר והסבובי אשר הוא הרלזוני : וזה שכאשר נניחהו
שתדבק ככר יתנועע בפעל אל המעלה והמטה בהתדבקות ויתחייבו ממנו
הבטולים הקודמים ולזה היה מבואר שההתדבקות איננו אפשרי אלא
בתנועת ההעתק והסבובית ממנה מה שממנו ומה שאלין אחד ומזה
הגדר אפשר בה ההתדבקות והנצחיות :

הפרק יד

בבאור ההקדמה הי״ד האומרת שתנועת ההעתקה
יותר קודמת שבתנועות והראשונה מהם בטבע
כי ההויה וההפסד יקדים לה ההשתנות והה שתנות יקדם לה קריב׳ המשנ׳
מן המשתנה ואין צמיחה ולא חסרון אם לא שיקדם להם הויה והפסד :
הנה ההקדמה הזאת באר׳ ארסטו בחפוש וכוון בה הקדימ׳ בטבע ובזמן
והוסיף בה ביאור שהתנועת הסבובית קודמת לשאר התנועות למה שאינ׳
מהפך אל הפך ולא ישיגנה שינוי והמתנועע בהם אין לו כח על השינוי
אבל ענינו דומה אל שפעל הגמור :

פרק טו

בבאור ההקדמה הטו׳ האומרת כי הזמן מקרה
נמשך לתנועה ודבק עמה לא ימצא אח׳ משני׳
מבלתי האחר לא תמצא תנוע׳ כי אם בזמן ולא יושכ״ זמן אלא עם תנועה
וכל מה שלא תמצא לו תנועה איננו נופל תחת הזמן ההקדמה הזא״ כוללת
ד׳ הקדמות האחד היות הזמן מקרה והב׳ היותו דבק לתנועה באופן שלא
ימצא אחד מהם בלתי האחר : והג׳ שלא יושכל זמן אלא עם תנועה :
והד׳ שמה שלא תמצא בו תנועה איננו נופל תחת הזמן : והנה התבארו
בבאור גדר הזמן : ואמנם ארסטו ואם היה שהתחלפו בו הקדמונים
בסברתם חלוף רבאין צורך לזכרם להיותם מבוארי ההפסד הנה גדרו
בשהוא מספר הקודם והמתאחר בתנועה : וזה שאין ספק הצטרכו אל
נושא להיותו בלתי עומד בכלל : וכ״ש שיהיה עומד בעצמו כמו הדברים
שלא יצטרכו אל נושא : וזה שהזמן יחלק אל עבר ואל עתיד כי ההווה
הוא עתה והוא בלתי נמצא ואיננו זמן והעבר כבר נפסד והעתיד איננו
עדיין : ולזה יצטרכו אל נושא מבואר בעצמו והיא ההקדמה הראשונה
מאלו הד׳ : ולפי שאנחנו נראה שאנחנו נשער התנועה המהיר׳ והמאוחר׳
בזמן וזה שהתנועה המהירה היא אשר יתנועע המתנועע בה שיעו׳ ידוע
בזמן יותר קצר מהמאוחרת הנה התבאר שהזמן איננו תנועה כי ל
לא ילקח הזמן בגדר עצמו ולקיחת המהירות והאיחור בתנועה מקרה

דבק בה ובלתי נפרד ממנה והיה שנשער אותם בזמן באמת שהוא מקרה דבק לתנועה והיא ההקדמה הכ׳ : וכאשר היה זה כן והיה הזמן משער לעולם התנועה איך שלוקחה אם בבחינת מהירות ואיחור אם בבחינת הקודם והמתאחר ממנה כבר יצדק אמרנו בגדרו שהוא מספר הקודם והמתאחר בתנועה : ולפי שלוקחה התנועה בגדרו נתבארה ההקדמה הכ״ג והוא שלא יושכל הזמן אלא עם תנועה : ואמנם ההקדמה הכ״ד שהיא אמרנו שמה שלא תמצא בו תנועה איננו נופל תחת הזמן היא מבוארת בעצמה כשיתבאר ענין הנפילה תחת הזמן : והוא הדבר שיגבילהו הזמן ויעדיף עליו משתי קצותיו : ולזה היו הדברים הנצחיים אינם הזמן בעצם כי לא יגבילם הזמן ולא יעדיף עליהם : ואם היה שיהיו נופלים תחת הזמן הוא במקרה וזהו אשר היו מהם מתנועעים כי למה שהתנועה כבר יגבילה הזמן כשנקח חלק ממנה כבר יהיו המתנועעים נופלים תחת הזמ׳ במקר׳ מצד תנועתם : ואמנם הנבדלים להיותם בלתי מתנועעים אינם נופלים תחת הזמן לא בעצם ולא במקרה •

הפרק יו׳

בבאור ההקדמה הי״ו האומרת כי כל מה שאיננו שאיננו גוף לא יושכל בו מניין אלא אם היה כח בגוף וימנו אישי הכחות ההם בהמנות החמרים שלהם או נושאיהם : ובעבור זה הענינים הנבדלים אשר אינם גוף ולא כח בגוף לא יושכ׳ בהם מניין כלל אלא בהיותם עלות ועלולים : הנה להיות מהות הכולל אישים מתחלפים הוא אחד כמו רבים במספר הוא מבואר שלא יושכל בו מספר אלא לחלוף המקום או הזמן או מקרה מה מהמקרי׳ הנמצאי׳ בו • ולהיות מה שאיננו גוף ולא כח בגוף כנבדל והוא בלתי נופל תחת הזמן כמה שקדם ובלתי מגבל במקום ולא ייוחס לו מקרה מהמקרים • הנה הוא מבואר שלא יושכל בנבדלים מניין אלא מחלוף הנמצא בם • והוא בהיותם עלות ועלולים :

הפרק יז׳

בבאור ההקדמה השבע עשרה האומרת שכל מתנועע לו מניע בהכרח אם חוץ ממנו כאבן תניעה היד או יהיה מניעו בו כגשם החי כי הוא מחובר ממניע ומתנועע ולזה כאשר מתנועע ממנו המניע והוא הנפש ישאר המתנועע והוא הגשם במקום כמו שהיה אלא שהוא לא יתנועע אותה התנועה: ולאה שהיה המניע נמצא במתנועע נעלם בלתי נראה לחוש נחשב בחי שהוא מתנועע בלתי מניע : וכל מתנועע יהיה מניעו בו הנה הוא

אשר יקרא מתנועע מצדו עניינו שהנה המניע למה שיתנועע ממנו ב
בעצמות נמצא בכללו : יסוד ההקדמה הזאת לבאר שכל מתנועע יש
לו מניע : והנה לפי שהמתנועע אם שיתנועע בטבע כתנועת האבן אל
המטה ואם בהכרח כתנוע האבן אל מעלה : ואם בבחירה כתנועת הבח :
הנה המתנוע׳ בהכרח ובבחירה הדבר בה׳ מבואר שהמני׳ בה׳ זול׳ המתנוע׳ :
ואולם המתנועע בטבע יתבאר מזה למה שנמצאו המתנועעים בטבע מת
מתחלפים בצד : וזה שתנועת האבן אל המטה ותנועת האש אל המעלה
הוא מחוייב שאין התנועה לו במה שהוא גשם בשלוח שאם היה כן לא היו
מתנועעים בצדדים מקבילים אלא שהתנועה המיוחדת לכל אחד במה שהוא
זה הגשם ולהיותם שוים ומשותפים בגשמו׳ הנה א״כ צור׳ כל אחד המיוחדת
היא התנועה היא באמצעות הכח אשר שם בה והוא הנקרא טבע : ולזה
היה טבע כל אחד הוא המניע ·

הפרק היח

בבאור ההקדמה הוא האומרת שכל מה שיצא מן הכח אל הפעל מוציאו זולתו והוא חוץ ממנו
בהכרח · כי לו היה המוציא בו ולא יהיה שם מונע לא נמצא בכח עת אחר
אבל היה בפעל תמיד : ואם היה מוציאו בו והיה לו מונע והוסר אין ספק
שמסיר המונע הוא אשר הוציא אותו מן הכח אל הפעל : וחתם ההקדמה
הזאת באמרו והבן זה : ההקדמה הזאת כבר תתאמת בחפוש וזה כי מה
שיאמר עליו שהוא בכח דבר הנה יהיה אם בפועל ואם במתפעל : והב׳
במתפעל אם שיהיה בעצם אם במקרים : ואמנם בעצם בהויה והפסד
אין ספק שמוציא הכח בהם זולתם ל׳ מה שהוא מבואר שהדבר לא יהוה עצ
עצמו ולא יפסיד עצמו : ואמנם במקרים בשינוי׳ בכמה ובאיך ושאר
המאמרות הנה להצטרכם אל נושא אין ספק שהכח אשר בנושא יפעלם
ויוציאם מן הכח אל הפעל : ואולם בבחינת הפועל וזה כשנאמר בדבר ש
שהוא פועל לדבר בכח אין ספק שהכח אם שיהיה בו או חוץ ממנו · ואם
הוא חוץ ממנו הנה מוציאו זולתו ואם הוא בו הנה למה שהכח בו לפעול
אם לא יהיה לו מונע ולא יחסר בו תנאי הנה יהיה בפעל תמיד הוא מפני
שהיה לו מונע · ולזה מסיר המונע הוא המוציא · והנה צריך שיתבונן
בזה הדבר כי אמרנו בדבר שהוא בכח כך הנה יחוייב שינוי במתפעל ב
בהכרח · ואמנם בפוע׳ אם יהיה הכח בו לפעול ויש לו מונע מצד
המקבל הנ׳ אם היה שהמסיר המונע הוא המוציא מן הכח אל הפעל אבל
לא יתחייב שינוי בפעל וגז״ מה שהעיד במקום הזה וחתם ההקדמה הזאת

שנאמר והבן זה:

הפרק ח

בבאור ההקדמ' הי"ט האומרת שכל אשר למציאותו סבה הוא אפשר המציאות בבחינת עצמותו כי אם נמצאו סבותיו נמצא · ואם לא נמצאו או נעדרו או השתנה יחסם המחייב למציאותו לא ימצא : והוא מבואר בעצמו כי מה שלמציאותו סבה אם שיהיה מחויב בבחינת עצמו או נמנע או אפשר כי טבע החלוק כן חיי' ואיננו מחויב לעצמותו כי מה שהוא מחויב לעצמותו לא יחוייב העדרו ב בהעדר זולתו: ומה שלמציאותו סבה הנ"ה העדר מחויב בהעדר סבתו: ואיננו גם כן נמנע לעצמותו כי מה שהוא נמנע או מציאותו אפשר ש שיהיה למציאותו סבה מחויב א"כ שיהיה סבה בבחינת סבתו רוצה לומר שמציאותו כנחי היה או בלתי כנחי אפשר שיהיה מחוייב ההעדר בהעדר סבתו :

הפרק כ

בבאור ההקדמה הכ' האומר' שכל מחוייב המציאו' בבחינת עצמותו הנה אין סבה למציאותו באופן מהאופנים ולא בענין מהענינים: ההקדמה הזאת גלויית האמת שלפניה מהפך הסותר וזה כי אשר למציאותו סבה איננו מחוייב המציאות ומחוייב בהכרח שהמחוייב המציאות אין למציאותו סבה : והפלא איך לא חברה עם הי"ט :

הפרק כא

בבאור ההקדמה הכ"א האומרת שכל מורכב מב' ענינים הנה אותה ההרכבה היא סבת מציאותו על מה שהוא עליו בהכרח ואינו מחוייב המציאות לעצמותו כי מציאותו במציאות חלקיו בהרכבתם : הנה למה שחלק הדבר זולת כללו הדבר והדבר בכללו הוא מורכב הנה אם כן המורכב למציאותו הוא סבה · וכבר קדם לנו שאשר למציאותו סבה איננו מחוייב המציאות המורכב אם כן איננו מחוייב המציאות ·

הפרק כב

בבאור ההקדמה הכב' האומרת שכל גשם הוא מורכב משני ענינים בהכרח וישיגהו מקרים בהכרח: אולם השני ענינים המעמידים אותו חמרו וצורתו : ואולם המקרים המשיגים אותו הכמה והתכונה והמצב הנה להכרח מציאו' הנושא להויה והפסד חויב מציאות החמר : ולהיות החמר בעצמו משולל מכל צורה למה שאם היה לו צורה היה ההויה השתנות ולא הוי' ולכן אשר יוחדהו ויגבילהו וישימהו נמצא בפעל ברמז אליו הוא הצורה התבאר א"כ שהדברי' המעמידים אותו הוא החמר והצורה: ולהיות המקרים יצטרכו אל נושא ומהם שנפרדים מהנושא ומהם בלתי מתפרדים · הנה אשר הם בלתי

מתפרדים הם הכמה שלא יצוייר הגשם זולתו והתמונ׳ אשר במאמר האיך שלא יפרד מן הגשם למה שהיה רושם התמונה שהיא אשר יגבילהו קו או קוים והמצב שהוא יחס חלקיו קצתם אל קצת ואל הגשמים אשר מחוץ : והנה כשיתיחדו אלו למה שהם בלתי מתפרדים מהגשם והוא אשר רצוהו באמרו ושיגוהו מקרים בהכרח : ופי׳ הכמה והתמונה והמצב :

הפרק כג

בבאור ההקדמה הכג׳ האומרת שכל מה שהוא בכח ולו בעצמותו אפשרות מה כבר אפש׳ בע׳ מה שלא ימצא בפעל : ההקדמה הזאת נבוכו בה רבים מהמפרשים כמו אל תבריזי והכרבוני ולא עלה בידם : וזה שמשפט הלשון יראה שאין המלט מהכפל וזה שמה שהוא בכח דבר לו בעצמותו אפשרות מה לדבר ההוא וא״כ אמרו ולו בעצמותו אפשרות כפל ומותר כי אמרו כבר אפשר בעת מה שלא יצא בפעל אין ענין לו וזה שאשר לו אפשרות מה אין ענין לו יותר מאמרנו אפשר שיצא לפעל ואפשר שלא יצא ולזה היה המשפט הזה כמשפט אמרנו האדם אדם ואם היתה הכונה באמרו ולו בעצמותו אפשרות מה שנושא הכח היה לו אפשרות שימצא ושלא ימצא אם לא יראה כן מאמרו אפשרות מה שאם היה הכונה על מציאותו לא יתכן אמרו מה אבל בכיוח כן הנה אם כן הנושא כבר יצא לפעל : ולזה יהיה אמרו כבר יהיה אפשר בעת מה שלא יצא לפעל בלתי מתיחס כלל : ומה שיראה לנו בבאור זאת ההקדמה הוא כפי מה שאומר : כל מה שהוא בכח דבר והאפשרות ההוא הוא בעצמו וזה שהאפשרות בכח דבר ממנו שהאיפשרות בעצמו כאלו תאמר שהשחור אפשר בעצמו שישתנה וישוב לבן : ואפשר שיהיה האפשרות תלוה בדב׳ חוץ ממנו כאלו תאמר שאפשר בשמש שישחיר בתנאי שיהיה המקבל גשם לח : ולזה גזר שכאש׳ יהיה האפשרות בעצמו כבר אפשר בעת מה שלא ימצא בפעל רוצה לומר שיהיה נעדר : וזה שיהיו האפשרות בעצמו בלתי צריך לדבר מחוץ יחוי׳ היותו בחמר מקבל השנוי · ולכן אפשר שיהיה נעדר בעת מה כי החמר המשתנה הוא סבת ההעדר בעצם : והנה ישכים הפי׳ הזה במה שהשתמש בו הרב בזאת ההקדמה בפא׳ מחל׳ הב׳ מהמורה ·

הפרק כד

בבאור ההקדמה הכ״ד האומר׳ שכל מי שהוא בכח דבר א׳ הוא בעל חמר בהכרח כי האפשרו׳ הוא בחמר לעולם : ההקדמה הזאת מבואר׳ בעצמה עם מה שקד׳ וזה שמה שהוא בכח דב׳ א׳ יתחייב שיהיה נושא הכח נשאר עם האחר : ואם לא לא הי׳ הנש׳

דבר אחר ומה שזה דרכו הוא החמר שהצורה איננה בכח להיות דבר אחר ולזה יתאמת שהאפשרות הוא בחמר לעולם: ואולם צריך שתתעורר כי למה שהאפשרות אם שיאמר בנושא הנמצא כאלו תאמר שחום הנחשת אפשר שיהיה זנגאר· ואם שיאמר בנושא הנעדר כאלו תאמר הזנגבר אפשר שיחול בחמר הנחשת הנה הכוונה בזה האפשרות אשר בנמצא:

הפרק כה

בבאור ההקדמה הכ"ה האומרת שהתחלת העצם המורכב האישי החמר והצורה ואי אפשר מבלתי פועל ר"ל מניע הניע הנושא עד אשר הכינו לקבל הצורה והוא המניע הקרוב המכין לחומר איש מה ונתחייב מזה העיון בתנועה והמניע והמתנועע וכבר התבאר כל זה מה שחוייב לבארו ונוסדו דברי ארסטו כי החמר לא יניע עצמותו וזאת היא ההקדמה הגדולה המביאה לחקור מהמניע הראשון ההקדמה הזאת מבוארת בעצמה כי להיות החמר והצורה בלתי נמצאים כל אחד בפני עצמו לבדו ואנחנו נראה שהדבר יתהוה מדבר ולא מאי זה דבר הזדמן הוא מבואר שאי אפשר בזולת נושא כשאר לעני׳ יפשוט צורה וילבש צורה· ולכן היו התחלות איש העצם העצמיות החמר והצורה ואם היה ההעדר הקודם מן ההתחלות הוא במקרה: אלא שלמה שהוא צריך בהכרח אל מניע יכין החמר לקבל הצורה המיוחדת הוא מבואר שאי אפשר בזולת פועל אלא שלמה שאינו מעצם הדב׳ אינו נמנ׳ בהתחלות ואולם למה שאין המלט ממנו למה שהחומר לא יניע עצמותו והיה המניע מניע בעצמותו למתנועע בתנועה היה מבואר שהעיון במניע מביא אל העיון בתנועה ובמתנועע:

הפרק כו

בהקדמה הכ"ו אשר בתנ׳ הרב על דרך הנחה והיא האומרת שהזמן והתנועה נצחיים תמידיים נמצאים בפעל· והנה בהקדמה הזאת סברות לקדמונים שאפיקורוס וסיעתו היה אומר שהם נצחיי׳ בזולת עלה קודמת ואין הדבור עם אלו: כי יתבאר בקלות מכח ההקדמות הנזכרות בטול זה הדעת: אבל ארסטו יראה שהזמן והתנועה נצחיים עלולי׳ ומחוייבים בהתחייב העלול מן העלה: וגם בסברא זו נתחלפו האחרוני׳ כמו שיבא בנה· ואמנם נניחה בכאן הנחה ולא ראינו לזכור טענת ארסטו במקום הזה לפי שהונחה ע"ד הנחה לבד עד שיתבאר האמת במאמר ה"ג בג"ה·

הפרק כז

בבאור המופת הראשון שיסד הרב ב ההקדמות אלו וסדרו כך: לפי שהוא מחוי׳ בחמר הזה ההוה והנפסד שיש לו מניע כמו שהתבאר בהקדמה הכ"ה:

ובשיבוקש המניע מה הניע גלגל זה מין היה מן התנועה אשר התבאר בהקדמה הד" היותו בד" מאמרות הנה לא ילך אל בלתי תכלית כמו שהתבאר בהקדמה הג" : ואין ספק שיכלה אל תנועת ההעתק אשר היא הקודמת שבתנועות כמו שהתבאר בהקדמה הט' אשר שנתה תנועת הגלגל ואליה יכלו כל אלו התנועות : וכאשר נבקש לה מניע אין המלט משיהיה המניע בו אם לא : ואם הוא בו אין המלט משיהיה כח מתפשט בו ומתחלק בהחלקו כחום באש · ואם שלא יהיה מתחלק בהחלקו כנפש והשכל : וזאת החלוקה הכרחית ואם אין המניע בו אין המלט משיהיה גשם או נבדל וזאת החלוק' הכרחית גם כן ואם הוא נמנע שיהיה המנע הג" הראשונים יתחייב בהכרח שיהיה הרביעי והוא שיהיה נבדל : ואולם איך יתבאר זה הנה ממה שיאמר לא יתכן שיהיה המניע כח בו (אם שלא יהיה כח בו) מתחל' בהחלק למה שיהיה הגלגל גשם והוא ב"ת כמו שהתבאר בהקדמה הי"א : וכחו אם כן ב"ת כמו שהתבאר בהקדמה הי"ב : ולזה היה נמנע שתהיה תנועתו נצחית ובלתי בעל תכלית הפך מה שהתבאר בהקדמה הכ' התבאר אם כן שאין המניע כח מתחלק בהחלקו וכן יתבאר שאין המניע כח בו בלתי מ מתחלק בנפש והשכל : וזה שאם היה כן היה המניע מתנועע במ במקרה והנה התבאר בהקדמה השמינית שהמתנועע במקרה ינוח בהכרח ולזה יתחייב שיהיה המניע נח : והוא מחויב שינוח המתנועע בנוחו אי אפשר אם כן בתנועת הגלגל שתהיה נצחית הפך מה שהונח בהקדמה העשרים וששה : התבאר א"כ שהמניע בו לא מתחלק ולא בלתי מתחלק : ונשאר א"כ שיהיה גשם או נבדל והוא מן הסקר שיהיה גשם למה שאם היה גשם יתחייב שיתנוע' כשיניע כמו שהתבאר בהקדמה הט" ויתחיי" שיהי" לו גשם מניע אחר שהתבאר שאין המניע בו : וכן יתחייב זה בגשם האחר ולבלתי תכלית ויִמצאו גשמים בב"ת למספר' הפך מה שנתבא' בהקדמ" הב" : התבאר אם כן במופת היות המניע נבדל מן הגשם ולא גם כן כח בגשם : ולזה אין למניע תנועה לא בעצם ולא במקרה : והחלוקה והשינוי נמנעים בחקו כמו שהתבאר בהקדמה השביעי : ואולם להיותו נבדל הוא מחויב היותו אחד ולא יותר לסקרות המנות הנבדלים אלא בהיות האחד עלה והאחר עלול כמו שהתבאר בהקדמה הי" התבאר אם כן היות מציאות האל יתברך ושאינו גוף ולא כח בגוף ושהוא אחד בלתי מקבל השנוי והחלוקה והריבוי :

הפרק כח

בבאור המופת הב' אשר סדר הרב אחר שקבל הקדמה אחת האומרת שבהמצא דבר מורכב

ב' דברים ונמצא הדבר האחד לבדו יתחייב אם כן מציאות האחד לבדו : וזה שאלו היה מציאותם מחוייב שלא ימצאו אלא יחד בחומר והצורה הטבעית לא היה נמצא האחד בלתי האחר בשום פנים : ואחר באורו זאת ההקדמה סדר המופת כן · אנחנו נמצא דברים מורכבים ממניע ומתנועע רוצה לומר שיניעו זולתם ויתנועעו מזולתם ונמצא מתנועע לא יניע זולתו מחוייב א"כ שנמצא מניע לא מתנועע מזולתו : ולפי שאין בו תנועה הוא בלתי מתחלק ואינו גשם כמו שהתבאר בהקדמה הז"

הפרק כט

בבאור המופת הג' אמר סדר הרב לקוח מדברי ארסטו זה ענינו לא ימלט הענין באלו הנמצאות המוחשות מחלוקה : והוא אם שיהיו הנמצאות כלן הוות נפסדות ואם שיהיו כלן בלתי הוות נפסדות או אם יהיה קצתם הווה נפסד וקצתם בלתי הוה נפסד · ושקר שיהיו כלן הוות נפסדות שאם היה כן היה אפש' בכל אחד מהן ההפסד והאפשרי במין א"א בהכרח מבלתי היותו וראוי שיפסדו אלו הנמצאות כלן בהכרח וכשיפסדו כלן לא ישאר שימצא דבר : ואנחנו נראה בזה הזמן הכב"ת כפי מה שהונח בהקדמה כו' שלא נפסדו והם נ נמצאים מן השקר אם כן שיהיו כלן הוות נפסדות ומן השקר גם כן שיהיו כלן בלתי הוות נפסדות שאנחנו נראה מן הנמצאות הוות ונפסדות כשאר אם כן בכאן נמצא אחד בלתי הוה ולא נפסד אין אפשרות הפסד בו אבל הוא מחוייב המציאות ולפי שהמחוייב המציאות ממנו שהוא מחוייב בבחינת עצמו יתחייב בהכרח שיהיה מחוייב בבחינת עצמו : וממנו מחוייב בבחינת סבתו ואפשר בבחינת עצמו : וממנו שהוא מחוייב בבחינת סבתו יתחייב בהכרח שיהיה מחוייב בבחינת עצמו : ואם הונחה העלה גם כן מחוייבת בבחינת עלתה יצטרך לבקש עלה אחרת ולא ילך לבלתי תכלית כמו שהתבאר בהקדמה הג' יתחייב אם כן שיהיה זה הנמצא הראשון מחויי' המציאות בבחינת עצמו : וא"א להיות בו רבוי כמו שהתבאר בהקדמה כ"א · ולזה יתחייב שאינו גוף ולא כח בגוף כמו שהתבאר בהקדמה הכב' : וכן באר עוד שחיוב המציאות אי אפשר שימצא לב' למה שכבר ישתתפו בחיוב המציאות ויחלקו בענין אחר אשר הם בו שנים וכבר ימצא אם כן בהם הרכבה ממה שישתתפו בו שניהם וממה שיחלקו : וכבר התבאר בהקדמה הכא" כי המחוייב המציאות א"א שיהיה בו הרכבה : ומזה הצד יתבאר בקלות היותו בלתי גשם למה שהגשם מורכב בהכרח אם מצד החלוקה ואם מצד היותו משכן למקרים ויש לו פועל כמו שהתבא' בהקדמה

הפרק ל

הכח ולהיותו מורכב אי אפשר שיהי׳ מחויב המציאו׳:
במופ׳ הד׳ לרב וסדרו כן אנחנו נראה תמי׳ ענייני׳
יוצאי׳ מן הכח אל הפועל ואי אפש׳ מבלתי מוציא זולתו כמו שנתבא׳ בהקדמ׳
הי״ח ומבואר כי זה המוציא היה מוציא בכח אחר כך נעשה מוציא בפעל
וסבת היותו אז בכח אם למונע מעצמו אם לענין אחר שהיה התנאי ב
במציאותו שהיה נעדר וכאשר נמצא הוציא הענין בפעל וכ״א משני אלה
יחויב מוציא או מסיר מונע וכשהוסר המונע הוציאו אל הפעל וכן יאמר
במוציא השני וזה לא ילך אל לא תכלית כמו שהתבאר בהקדמה הג׳ יתחייב
א״כ שיגיע אל נמצא מוציא בפעל שלא היה אפשרות בו: וזה שאם היה
אפשרות בו היה נעדר כמו שבא בהקדמה הכ״ג וא״א שיהי׳ זה בעל חמר
כמו שהתבאר בהקדמה הכד׳: ולזה היה בהכרח נבדל וא״כ הוא אחד
כמו שהתבאר בהקדמה הי״ו: ויתבאר עוד חיוב האחדות כן שאם היו
שנים היה מחויב בהכרח שיהיה להם ענין שישתתפו בו והוא הענין
אשר בו הוא אלוה וענין אשר בעבורו יהיו ביניהם הפרש: והענין ההוא
אשר ההפרש בעבורו אם שימצא בכל אחת מהם או באחד לבדו ולא ימלט
האחד אשר בו ההפרש מהיותו מורכב ולא יהיה א״כ מחויב המציאות
כמו שהתבאר בהקדמה הכ״א:

הפרק לא

בבאור המופת הה׳ לרב בהעמיד האחדות והוא
מיוחד על ההקדמה המקובל והוא שהנמצא כלו כ
כאיש אחד נקשר קצתו בקצתו ושכחות הגלגל מתפשטות בזה החמר
ומכינות אותו: וזה שאם היו שני אלהות לא ימלט הענין מחלוק׳ אם
שהאחד לבדו יתעסק בחלק האחד מחלקי זה הנמצא והאחד יתעסק ב
בחלק האחר או שהאחד יתעסק עת והאחר עת: או שיתעסקו שניהם
בכלו תמיד עד שלא תשלם פעולה מהפעולות בלתי שניהם יחד: והראשון
בטל אחר שכלו נקשר קצתו בקצתו: והב׳ ג״כ בטל מפנים: הא׳ שאם היה
העת אשר יתעסק הא׳ הי׳ אפש׳ להתעסק בו הא״מ הוא הסב׳ שיעס׳ זה ויבטל
לזה ואם הי׳ נמנע לאחר באותו עת תהי׳ שם סבה אחר׳ בהכרח אשר תחוי״
הפע׳ לזה והמניע׳ לז׳ אח׳ שהזמ׳ אי׳ חלוק בו והנוש׳ לפוע׳ א׳ נקש׳ קצתו בקצתו
ועו׳ שכל א׳ משניהם נופ׳ תחת הזמן והי׳ א״כ מתנוע׳ כמו שהתבא׳ בהקד׳ הט׳
והי׳ צרי׳ אל מני׳ כמו שהתבא׳ בהקד׳ הי״ז וכב׳ הוכח אלו והו׳ מני׳ ראשו׳ זה אלו׳
ועו׳ שכל א׳ מב׳ יצא מן הכח אל הפע׳ וצרי׳ כל א׳ מה׳ אל מוצי׳ כמו שהתבאר
בהקדמ׳ הי״ח ועוד שיהי׳ בעצם כל א׳ משניהם אפשרו׳ והו׳ מחויו׳ א״כ שיהי׳

נעדר כמו שהתבאר בהקדמה הכ״ג · הנה מכל אלו הפנים יראה שאי
אפשר שיעשה האחד עת והאחר עת והוא השני : והכ״ג גם כן בטל שכל
פעל שלא ישלם בפעל אחד הנה אין אחד מהם פועל וסבה ראשונה
לפעל ההוא אבל הסבה קבוץ שניהם שאין המנע ממקבץ : ואם היה
המקבץ אחר הוא הראשון האחד יתברך ואם היה המקבץ צריך גם
לשנים הנה קבוצם צריך מקבץ ולא ילך זה לבלתי תכלית כמו שהתבאר
בהקדמה הג׳ הנה בהכרח שיגיע אל אחד הוא הסבה במציאות זה הנמצא
האחד :

הפרק לב

בבאור המופת המשותף למאמיני הקדמות: ולכו קהל המאמינים בחדוש כפי
מה שסדרו הרב : וסדורו כן : הנה זה המתנועע אשר אליו יכלו כל
התנועות והוא הגלגל אם שהוא הווה ונפסד או לא הווה ולא נפסד ואם
היה הוה נפסד : הנה ממציאו אחר העדר הוא האל יתברך בהכרח
כי מן השקר שימציא עצמו ואם הוא בלתי הוה ולא נפסד ותנועתו אם
כן נצחית יתחייב לפי ההקדמות הא׳ והא׳ והי״ב שיהיה המניע לא גוף
ולא כח בגוף : התבאר אם כן שמציאות האל יתברך הוא מחוייב
בבחינת עצמו אחד ובלתי גשם ולא כח בו : וזהו אשר כוונו בכלל הזה
הראשון והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל השני

נחקו׳ בו במקצת ההקדמו׳ ובמופתי הרב אם יתבארו באלו׳ מופתי
אם לא : ולפי שההקדמות אשר יפול הספק באמתתן : הא׳
והב׳ והג׳ והד״ והה״ והט״ והי׳ והי״ב והי״ג והט״ו והי״ז והכ״ב והכ״ג והכ״ד
והכ״ה : כי הכ״ו נחקור בה במאמר הג׳ בג״ה : ובכלל ההקדמות אשר
תפול בהם החקירה בכלל הזה הם י״ד : ומופתי הרב אשר תפל בהם
החקירה ששה חלקנו הכלל הזה לשני פרקים :

הפרק

נחקור בו במופתים שסדר לאמ׳ ההקדמה הא׳ אם
הם כותני האמ׳ בה על כל פני ובאלו׳ הפ׳ הזה לד׳
עיונים כמספר המופתים הנעשים שם : העיון הא׳ בחקי׳ במופ׳ שסדר׳
באלו׳ המנעות מציאות גודל בבעל בב״ת ובאמר שהמופ׳ הה׳ הוא הטענה׳
הערך על הדרוש · וזה שהמניח גודל בלתי ב״ת אמר במציאות שיעור
נבדל ולזה ג״כ לא יתחייב שגדר הבב״ת ידרק על חלקיו כמו שלא יתחי״ זה

בקו הלמודי : ולא יתחייב הרכבה בו כלל אלא מחלקיו אלא שזה למה
שיראה בנוי על יסוד המנעות הרקות כמו שקדם לנו בכלל הראשון וזה
שאם הודינו במציאותו לא ימנע מציאות שעור כגדל למוחשות אבל אולי
יתחייב מציאותו למה שכבר אפשר שישוער : ויתאמת אמרנו בו גדול
או קטן ויתר משיגי הכמה : אבל למה שהרחיק מציאותו בנה עליו המופת
הזה : ולפי שאין בכל מה שחתר מופת מספיק בבטול מציאותו ראינו
להשיב עליהם לבאר שקרות המופתים ההם שבזה תועלת גדול בחכמה
הזאת : ולפי שהאומרים ברקות דמו לפי דעתו שהרקות היא סבת התנוע׳
אומר שהמופת הנעשה לבאר שקרות הדימוי הטעאיו : וזה שהאומרים
ברקות לא דמו שיהיה הרקות סבת התנועה אלא במקרה : וזה שהם
חשבו שאם לא יהיה הרקות נמצא לא תהיה תנועת ההעתק אפשרית
להמנע הכנס גשם בגשם וכעזרו בזה גם כן מהצמיחה וההתוך והספוגיות
והמקשיות ומדמויים אחרים כמו שבא זה כלו בספר השמע׳ והיות הרקות
סבת התנועה במקרה על הדרך הזה לא יחייב היות הרקות פועל או ע
תכלית : ואמנם המופת הראשון שעשה לבטל מציאות הרקות מצד
מציאות התנועה הוא מבואר הבטול : וזה שאם היו האומרים ברקות
מחייבים היותו סבה בעצם לתנועה היה מקום למופת ההוא ואבל לא דמו
לעולם אלא היותו סבה במקרה כמו שקדם : ולזה לא ימנע היותו ל
ליסודות : ואם היו מעורבין ברקות היות להם האותות במקומם הטבעי
: וחלוף טבע מה שממנו ומה שאליו לסבת קרובו או רחוקו מהמקיף
או מהמרכז : ולזה לא ימנע מציאות התנועה הטבעית וההכרחית ל
למציאות הרקות וכשלא יתחייב בזה המופת המנעות מציאות הרקות חוץ
לעולם למה שאם היה הרקות שאין לו טבע ממה שממנו ומה שאליו לא
יתחייב המנעות תנועה סבובית לגשם כדורי וזה מבואר בנפשו :
ואמנם המופת הב׳ והג׳ בנויים על שתי הקדמות שהאחת מהן כוזבת
והיא האומרת שיחס התנועה אל התנועה כיחס המקבל אל המקבל כשהיו
המקבלים מתחלפים : וזה כי למה שהתנועה תחייב זמן לעצמותה
יתחייב שכשהסתלק המקבל ישאר זמן שרשי לתנועה ידוע אצל הטבע·
לפי חזק המניע : ולזה יתאמת שיחס איחור התנועה השרשית א
אל איחור התנועה השרשית כיחס המקבל אל המקבל כמו שתאמ׳ ער׳מ
שיחס איחור התנועה באיש הוגע אל איחור התנועה באיש ההוא בהיותו
יותר יגע כיחס היגיעה אל היגיעה : ואם סלקנו היגיעה תשא׳ התנועה

הפרטית : והנה ג׳ דרך אחר להתיר הספק בסבור השר עליו אבובכר
במקבת והרבה דברים מרבים הכל : ומהאחרונים מי שחשב לבאר
המנעות הרקות בשאמר שהממוצע תנאי במציאות התנועה וזה לאותות
טבעו למה שאלין והוא דבר לא התבאר ולא יתבאר בסבור אפש׳ שיאמר
שהכובד והקלות למתנועעים בטבע ואין צורך בהם לממוצעים : ואולי
שאפשר שיאמר שלכלם כובד מה אלא שיתחלפו בפחות ויתר : ולפי
זה המתנועעים למעלה יהיה מהכרח היותר כבדים כאלו תאמר שהאויר
בהיותו תוך המים יעלה מצד הכרח כובד המים הדורשים המטה להיותם
יותר כבדים · וכבר יראה זה כי אנחנו אם פינו מקום הארץ ואולי
עד המרכז כבר יתמלא מים או אויר אם זה להכרח המנעות הרקות ת
תוך העולם או לסבת כובד האויר לא התבאר עדיין ולא יתבאר : ועוד
שאם היה שהודינו שהממוצע תנאי במציאות התנועה הנה לא ימנע משיהי׳
חוץ לעולם רקות ויתנועע בתוכו גשם כדורי בסבוב : כי המופתים
ההם לא ימנעו אלא תנועה ישרה לגשם מונח ברקות: אבל הגשם הכדורי
כבר יתנועע בתוכו מבלתי שימיר מקומו וזה מבואר בנפשו : ואמנם
המופת הד׳ יסודו ההקדמה האומרת שהמונע גשם בגשם הכנסו הוא מצד
מרחקיו : והב׳ בלבד והוא שקר מבואר לאומרים ברקות שאין המנע
מפני המרחקים מופשטים אבל מפני המרחקים במה שהם בעלי חמר : ואם
היה שאין ההמנעות מפני החמר לבדו למה שאם לא היה לו רחקים לא
יטריד מקום : הנה גם כן המרחקים אם לא היו בעלי חומ׳ לא יטרידו
מקום : ואז לא היו צריכים אל מקומות בב״ת אלא שאם היה שלא יצדקו
בפרדים רוצה לומר שאין באחד מהם די להמנעות הכנס גשם בגשם הנה
יצדק מורכב שהרחקים בעלי חמר יטרידו המקום אשר מזה הצד הוא
נמנע הכנס גשם בגשם ולזה לא יתאמת שהרחקים מופשטים יצטרכו
אל מקום וזה מבואר מאד · ומה שחזק דעתו הוא בשאמ׳ שהרחקים
תכליות הגשמים הנה האומר ברחק נבדל איננו מודה בו והוא מערכה על
הדרוש · הנה כבר התבאר שאין בכל מה שאמר דבר לשו׳ לב ע
עליו בבטול רחק נבדל והו׳ מה שכוונו לבאורו : כבר יראה שמציאותו
מחויב לפי סברתם האומרים בהמנעות מציאות גשם בב״ת וזה הו׳ שהוא
מחויב שלא יהיה חוץ לעולם גשם ואם אין שם גשם הנה אין שם מילוי :
ואם אין שם מילוי מיותן ואדע מה זה אשר ימנעהו לקבל רחקי׳ גשמיים
: והנה רחקים גדולים שיוכנס המקום הפנוי לקבל רחקי גשם : ואמר גם

המאמר הראשון

המקום פנוי שהמקום האמתי לגשם הוא הפנוי השוה לגשם אשר יפרדו
הגשם כמו שנבאר במקומו בג"ה ולזה התבאר שגודל נבדל איננו נמנע
בעצמו אבל אולי מחויב ואין לא והפנאי בעצמו כבר יאמר בו גדול או
קטן והוא משוער בחלק ממנו : ואלו תדמה כלי קערורית הורק מן
האויר ולא נתמלא אויר במקומו הנה הפנאי ההוא יאמר בו גדול או קטן
והוא משוער בחלק ממנו : ואחר שיצדק עליו גדר הכמה המתדבק הנה
הוא בהכרח גדל אחר שאיננו זמן ואם כן אחר שאין חוץ לעולם גשם
לפי סברתם האומרים בהמנעות גשם בב"ת יש שם בהכרח פנאי : ואחר
שהתבאר שהוא גודל התבאר אם כן מציאות גדל נבדל ולפי שהוא נמנע
מציאות התכלית לו למה שהוא מחויב שיכלה אל גשם או אל פנאי ואי
אפשר שיכלה אל גשם א' הנה אם כן יכלה אל פנוי וכן לב"ת והתבאר
אם כן לפי סברתם מציאות גודל נבדל בב"ת ואין שיהיה התבא' בהכרח
מציאות גודל בב"ת גשם היה או נבדל וזהו מה שראינו לחתום בו העיון
הראשון : ואולם במופת אלתבריזי אשר קראו מופת ההתדבקות הוא
מבואר שלא יתחייב מי שחשב וזה שהמנעות היות בב"ת גדול מבב"ת הוא
מצד השיעור שבשניהם גדול בצירוף הכוונה בו גודל השיעור שאי תכלית
הוא בלתי משוער ולזה לא היה הקו האחד גדול מהאחר לפי שכל אחד
בלתי מקבל השיעור בכללו ולזה איננו גדול מהאחר ואם היה נוסף מהא'
היה מהצד שהוא בת' וזה מבואר בעצמו וכבר התאמת זה מן החוש למה
שהוא מבואר מעניין הזמן לאויר בכנחותו שזה עניינו שהזמן הו' מתוסף
מהצד שהוא בו בת' עם היותו בב"ת מהצד האחר לאומר בקדמותו ועוד
התבאר במה שיבא בג"ה שאף לאמונתינו האמיתית בחדוש יתחייב זה במה
שאין ספק בו :

העיון הב' בחקירה במופתים

שסדר בבאור המנעות מציאות גדל גשמי בב"ת והנה הבאור הכולל ש
שהתחיל בו תחלה הוא מבנא" הכפילה שההקדמה הקטנה האומ' שכל גשם יקיף
בו שטח או שטחי' חולק עליה בעל הריב האומ' במציאו' גשם בב"ת והנה סדר
המערכה על הדרוש והגה אם הודינו לו בהמנעו' גודל גשמי בב"ת לא יתחי'
מה שדמה בגודל למה שכבר אפשר שיבדלו מן הגשם כמו שבארנו במה
שעבר והנה במספר נדבר בו במה שיבא בג"ה ואולם המופתי' הטבעיים
הנה הראשון בספר החומר והצורה וזה שהוא מחוב' מהקדמו' בלתי מורות
שההתדבקות המסך בלתי מחויב וזה שההקדמה האומרת בהמנעו' מציא'
יסודו' בב"ת התבאר בה מהשמע אלא בב" טענו הא' כי הבב"ת לא

הכלל השני

בנודעה והנה אין מהכרח ההתחלות במה שהם התחלות להיותן ידועות
והוא מבואר בעצמו · והב' שאם היו היסודות בב"ת היה מורכב בב"ת והוא
הדרוש ולזה בהניחנו מורכב בב"ת לא התבאר המנעות מציאות היסודו' בב"ת
התבאר א"כ היות ההקש נפסד מצד חמרו : ואולם מצד צורתו למה שלא
יתחייב בהניחנו א' מהיסודות בב"ת שיפסיד השאר כי כבר אפשר שלא יהי'
בעל איכות למה שכבר אפשר שיונח גשם בב"ת אין איכות לו : ומזה הצד
הוא מקבל כל האיכיות מצד היותו משולל מכלם והוא להם יסוד : וכבר
נמצא גשם בלתי בעל איכות לפי סברתם בענין בגרמים השמימיים אלא
שבו כח והכנה לקבל האיכיות : וכ"ש שבזה המופת לא התבאר המנעות
מציאות גשם בדורי חוץ לעולם בב"ת · ומה שחזק עוד דעתו שאם היה
בב"ת יהיה בב"ת בכל רחקיו לא יתחייב זה שאם הי' סבה עצמי' לרחקיו והיה
מקו' לחיוב ההו' אבל אם הבלתי תכלית משיגו ממשיגיו ובלתי עצמי לו לא
יתחייב זה בכל הרחקים וזה מבואר מאד : ואמנם השני אשר יסודו הכובד
והקלו' הו' לקוח מהגשמי' הם וחשים אשר תחת הגלגל : ואולם האומ' בגש' בב"ת
ואמ' שאין לו כובד ולא קלו' כמו שיאמר בגרמי' השמימי' לדעת ארסטו :
ואמנ' הג' והד' אשר מצד המקום הנה אם הודינו גדר המקו' אשר אמ' הנה
לא יתנו האמת כמו שחשב : וזה שהאומ' בגש' הבב"ת יאמר שמקומו הו' שטח
קעירתו : והו' השטח המקיף המרכז ומצד גבנינותו הוא בב"ת ואין לו מקום
בפאה הזאת : ואיך הגש' השמימי המקיף בכל לפי דעת ארסטו זה תוארו
רצו' שאין לו מקום מקיף אלא מוקף אלא שהאמת בעצמו לפי מה שיראה
שהמקו' האמתי לבד' הו' הרחקי' אשר בין תכלית המקיף : והספקו' אם חייב
ארסטו לזה הדעת אין ענין להם שהוא מיוסד על שהרחקים אשר בתוך
הכלי מים נעתקי' בהעתק הכלי : ואז היו מתחייבים הספקו' ההם והו' בדרכי
ואינו אמת שהרחקי' לאומרי' בפנוי ורקו' בלתי מתנועע' : ולזה לא יתחייבו
בטולי' ההם : והנה לסברת ארסטו במקו' יתחייבו גנויות: מהם שהגרמים
השמימיים יתחלפו במקום וזה שלכלם מקום בעצם רצו' השטח המקיף
בכל לא יהיה לו מקום בעצם למה שאין לו שטח מקיף שוה נבדל לכי השטח
אשר בגבנינות איננו נבדל ממנו אשר בעבו' זה נלחץ לומר שאין לו מקום
בעצם אלא במקרה ומהם שהגדר אשר אמרו בשהוא שטח מקיף שו' נבדל
איננו מסכים גם למתנועעים תנועה ישרה : וזה שהמקו' המיוחד לחלקים
המתנועעים בעצם בתנוע' הכל איננו מקיף שוה נבדל באופ' שיהי' לו ערבות
נדמית לכל חלקי המקום כאשר אתר : וזה שהמקום האויר ער"מ לפי

המאמר הראשון

שברתו הוא השטח המקיף בקערירות האש למה שיש לו שש ערכות ודמיון
: ואמנם החלק האמצעי מן האויר לא נמלט אם שהוא במקומו הטבעי :
אם שאינו במקומו הטבעי אשר לו האותות אשר אמרו : ואם הוא
במקומו הטבעי יתחייב שמקומו הטבעי אשר לחלק יתחלף למקו׳ הטבעי
אשר לכל והוא בתכלית הגנות : ומהם שאם המקום אשר לגרם שמימיי
בעצם היה או במקרה היה מקיף המרכז לא יתכן בו האותות אשר אמרו
במקומם בכלל · וזה שלא יצוייר בגרמים השמימיים האותותם אל המטה
: וכל שכן שיסור האש ידרוש המעלה אשר מזה הצד יש לו ערכות ודמיון
במקיף ושהגרם השמימיי איך יהיה לו ערכות ודמיון אל המטה : גם שה
שדמה שהכדור המתנועע יצטרך לדבר נח ומזה הצד היה אפשר לומ״ כי
שהוא במקום הוא שקר ברוי : וזה שיתחייב מזה שסביב קטבי הכדור
דבר נח ויתפוצצו אם כן חלקיו אלא שהנקודה אשר במרכז או בקטבים
לא תתואר בתנועה ולא במנוחה בעצם : ואם היה שתתנועע במ
במקרה מצד היותה תכלית למתנועע : ולזה לא יאמרו בעבורה שהכדו
המקיף במקום : ואמנם כשהנחנו הפנוי הוא המקום הוא המסכים לכל
המתנועעים תנועה ישרה או סבובית ולכל חלקיהם מבלי שלא נבקש להם
האותות : והתמה שכאשר בקשנו ליסוד הארץ מקום הנה אמרנו
שהוא המטה במוחלט : והנה המטה במוחלט איננו שטח כי אם נקוד׳
ואי אפשר שתתואר במקום : ולזה היה האמת עד לעצמו ומסכים מכל
עוד בשהמקום האמתי הוא הפנוי וכבר היה ראוי להיות כן כי המקו׳ היה
ראוי שיהיה שוה למקומם כלו וחלקיו : ולזה המופת שסדרו איננו
נותן האמת בדרוש : והוא מה שכווננו בזה העיון השני : והנ׳ להתפרסם
זה העניין מהמקום היה הרבה מהקדמונים שהיו רואים כי המקום ה
האמתי צורתו בשהיא תגבילהו ותיחדהו כלו וחלקיו עד שר״ל השאילו
השם הזה לצורת הדבר ועצמותו אמרם ממקומו הוא מוכרח ממקום ש
שבאתי כלומר מאותו דבר עצמו ממלא מקום אבותיו · והסתכל אם׳
העידו שהמקום הוא הפנוי אשר ימלא בעלי מקום : ולזה אמרו ממלא
· ואילו היה מכוון מדרגה לבד היו אומרים במקום אבותיו היה כלום :
במדרגת אבותיו : ולזה להיותו הפויה הכורח לכלל המציאות כי הוא
מחדשו ומיחדו ומגבילו השאילו לו השם הזה באמרם תמיד ברוך המקום
לא על דעתך אנו משביעים אלא על דעתינו ועל דעת המקום ב״ה הוא
מקומו של עולם : והיה הדמיון הזה נפלא כי באמ׳ חקי הפנוי נכנס׳

הכלל השני

ברחקי הגשם ומלואו כן כבודו יתברך בכל חלקי העולם ומלואו כאמר
ומלא כל הארץ כבודו · ירצה כי עם היותו קדום ונבדל בשלם קדומות
שירמוז בהם אל היותו נבדל משלם עולמות הנה מלא כל הארץ שהוא
יסוד העיבור שביסודות כבודו : ומזה העניין אמרו ברוך כבוד השם
ממקומו : כלומר שתואר הברכה והשפע ממקומו ר״ל מעצמו ולא מ
מזולתו · ויהיה כינוי ממקומו שב אל הכבוד · ואם תרצה שיהיה הכבוד
נאצל יהיה העניין כפשוטו : ויהיה הכינוי שב אל השם כלומר שכבוד ה״
ברוך הוא מושפע ממקום השם ר״ל עצמותו להיותו נאצל ממנ׳ ולא יבטר״
לפי״ הרב אשר פירש מקומו מדרגתו : כי אין ראוי ליחס מדרגה אצל
השם : וזה מה שראינו לחתום בו זה העיון השני :
העיון הג בחקירה במופתים שסדר בהמנעות מתנועע בלתי בע״ל
תכלית תנועה ישרה או סבובית · אולם המופתים שסדר
בהמנעות תנועה ישרה לגשם הב״ת : ויחייב מזה המנעות מציאות גשם
בב״ת הנה הם בנויים כלם על הגשם המוחש ולזה יהיה החיוב חלקי ולא
יתבאר עדיין המנעות מציאות גשם בב״ת בלתי מוחש אלא שכשנחקור בהם
נמצאם בלתי נותנים האמת על כל פנים אף בגשם מוחש · וזה שהמופת
הראשון המיוסד על האנה יש לאומ׳ שיאמ״ שמקומות האנה עם היותם
מוגבלים במין ר״ל המעלה והמטה הם בלתי מוגבלים באים : וזה
שהמקומות הם זה למעלה מזה לבלתי תכלית ואם אין שם מעל׳ במוחלט
לא יקרה מזה בטול ואם היה שהתנועה הישרה נראית בחוש · ואמנם
המופת הב׳ המיוסד על הכובד והקלות הנה כשנניח הגשם בלתי בעל
תכלית בעל כובד וקלות לא יתחייבו החיובים שדמה · וזה שכל
כובד וקלות זמן שרשי אם מפאת האמצעי אשר בו יתנועע ואם להכרח
היות התנועה בזמן ולא יתחייב אם כן כוכב בעל תכלית מתנועע בזמן
קטן מכוכב בלתי בעל תכלית אבל יתחייב היות כוכב גשם בעל תכלית
מתנועע בזמן שוה לכוכב גשם בלתי בעל תכלית ולא יקרה מזה בטול
למה שזה קרה מפאת הכרח שמירת הזמן השרשי אשר מפאת האמצעי
ומפאת התנועה · ולזה לא יתחייב שיתנועע הכוכב הבלתי בעל ת
תכלית בעתה כאשר חשב · והנה המופת הג״ המיוסד על הפע׳ והפעלות
החיוב אשר חשב שאי אפשר לגשם הבלתי בעל תכלית שיניע מה שיש
לו תכלית למה שאין יחס ביניהם והיה ראוי שתהיה פעולתו בבלתי זמן
אינו : וזה שלמה שאין אפשר לתנועה אלא בזמן הוא מן ההכרח

שיהיה לו לתנועה זמן שרשי אם נניח התנועה כאשר : ואם נניח התנוע' באין
הנה מהיות הגב"ת פועל משכה בזולת זמן לא יקרה ממנו בטול ולא יהיה
כנגד המופת : ולזה הוא מבואר שאין בכל מה שקדם לבאור המונעות גשם
בב"ת מפאת התנועה היסודית מחויב : ואמנם מפאת התנועה הסבובי'
הנה הוא ג"כ בלתי מחויב בהיותם בנויים גם כן על הגשם המוחש :
ולאומ' שיאמר שיש שם גשם בלתי בעל תכלית והוא בלתי מתנוע' בסבוב
לסבות שזכר : והנה כשנחקור בהם נמצאם בלתי נותנים האמת בהם
אף בגשם מוחש : וזה שהמופת הא' מה שחייבו בו שותר הנמשך והוא ש
שהמרחק אשר בין ב' הקוי' מצד המקיף בב"ת להיות המרח' נוסף בתוספת
הקו : ואחר שהקו מתוסף לב"ת המרחק א"כ נוסף לבלתי תכלית : יש
למערער שיאמר המרחק מתוסף בתוספת המספר ושהתכלית בו לעולם
שמור וכבר יראה זה מפני שהידיעה בהפכים אחת · והנה כבר התבאר
בספר החרוטים אפשרות התקרב המרחק לבלתי תכלית ויהיה המרחק
בו שמור בו לעולם : וזה שאפשר שיונחו שני קוים שכל מה שיתרחקו
יתקרבו ולא יתכן הפגשם לעולם ואפי' יוצאו לבלתי תכלית הנה שיש שם
מרחק שמור לא יפסד וכ"ש בתוספת שאפשר שיתוסף לעולם ושיהיה
התכלית שמור בו והוא האמת הגמור שהמרחק בב"ת שבין שני קוים ואם
הם בבת אין מציאות לו להיות המרחק לעולם מוקף וכמו שיתבאר עוד
מדבר בו בגה"א שתחלה כבאר שאם היה החיוב שיסדר בו שותר הנמשך
אמת היה מתחייב שיהיה המרחק בב"ת ובב"ת יחד ואף לא נניחהו מתנועע
· וזה שהמופתים שסדר הם בנויים על בטול התנועה הסבובית לגשם הב"ת
אבל אם נניחהו בלתי בעל תכלית בלתי מתנועע לא יקרה ממנו בטול וכ"ש
אחר שנתבאר שחוץ לעולם בהכרח מילוי או רקות ואחר שהוא רחק
בב"ת נמצא או אף לא ימצא עליו שנניחהו על צד שהשתמש בו המהנדס
בגדיר הקוים הנכחיים ובזולתו מהשרשים : ואולם איך יתאמת שאם היה
החיוב שעשאו אמת שיהיה המרחק בב"ת ובת' יחד הנה כפי מה שאומר
הנה אם יתחייב בקוים בב"ת היוצאים מהמרכז שיהיה המרחק ביניהם
בצד המקיף בב"ת להיות המרחק נוסף בתוספת הקו הנה יתחייב זה בכל
שני קוים היוצאים מהמרכז ובאי זו זוית הזדמן וכאשר נצייר בצד המקיף
אשר המרחק ביניהם בב"ת ונרשום אל הקו האחר בשיעור ידוע נקודה
אין ספק שאפשר לנו להוציא קו מהנקודה הרשומה אל נקודת המרכז
למה שהוא מן הידיעות הראשונות שאפשר להוציא קו ישר מכל נקודה

אל כל נקודה ויחדש א״כ זוית ידוע : ואם היו נגד המקיף במרחק
בעל תכלית : וכבר הונח שכל הקוים היוצאים מאי זו זוית הזדמן יחדשו
נגד המקיף מרחק בב״ת אם היה בת׳ בב״ת יחד : והספק הזה יתחייב
שהנחתי בו החיוב האמתי אלא שהאמת הגמור שעם היותו הקו בב״ת לא
יתחייב מציאות מרחק בב״ת בינם בי הקוים וזה שהוא ידוע שהקו הבב״ת
היוצא מן המרכז א״א שנרשום בו נקודה שלא יהיה הקו שבין הנקודה
והמרכז בת׳ ואחר שהמרחק שבין הקוים א״א להיות בת״ אלא אצל נקוד׳
שיהיה בה הקו בב״ת והנקודה ההיא אין מציאות לה : אין מציאות א״כ
למרחק הבב״ת שבין שני הקוים ובכלל שכשנאמר בקו שהוא בב״ת כבר
אמרנו בו שהוא קצה ותכלית : ואלו היה נמצא המרחק בב״ת היה ראוי
שיהיה בקצה והוא משולל הקצה הנה המרחק בב״ת בין הקוים אין מציאות
לו : ואם היה שהגשם בכללו יתנועע והוא בב״ת הנה לא יתנועע חלק ממנו
אלא על קו בת : ואם היה זה רחוק מן הציור הנה השכל מחייבו : וראוי
שתדע שהחיוב הזה שמייבנו היות המרחק שבין שני הקוי׳ הבב״ת היוצאי׳
מן המרכז ב״ת יחייב היות כל הסבוב שימצא במתנועע הזה בת׳ וזה
יתבאר בקלות למה שהזוית הבת אשר אצל המרכז כאשר תרשמנו זויות
שוות לו אצלו הנה שיובת׳ במספר בהכרח להיות המרחק אם אצל המרכז
ב״ת והיה המספר ב״ת תחייב שיהיה המרחק ב״ת בהכרח וכאשר היה
זה כן התבאר שהחיוב שחשב לחיוב סותר הנמשך במופת הזה איננו אמת
ובזה נתבטל המופת הזו׳ : והנה שמופת הב׳ והג׳ והד׳ מיוסדים על חתוך
קו מתנועע בסבוב בכחי היה אולא בקו הבב״ת · והנה למה שהתבאר
המנעת חלק ראשון בתנועה למה שחוייב כל מתנועע כבר התנועע הנה
לא תחייב מציאות נקודה ראשונה מהפגישה ולזה איננו רחוק שיפגוש
קו בשיעור בת״ בתנוע׳ בת וזה להכרח קצה התחל׳ הת׳ וע׳ בזולת זמן :
והה׳ המופ׳ הה׳ מיוסד על ההקדמ׳ האומר׳ שהגש׳ הבב״ת המתנוע׳ בסבוב יש
לו תנוע׳ סבובי׳ : והוא שקר שאחר שהגש׳ בבב״ת הנה הוא נעדר הקצוות
ולזה אין לו תמונה וזה כי אם הי׳ מהכרח התנועה בסבו׳ תמונ׳ סבובית
שיה לזה מקום ספק אבל כבר אפשר בכל תמונה להתנועע בסבוב ·
וכאשר שלקנו מהגשם גבוליו הנה שלקנו ממנו התמונה ולא יתחייב אם
כן היותו בת׳ · כבר התבאר שאין בכל המופתים שסדר דבר יחייב
שלוק התנועה הסבובית לגשם הבב״ת אבל התבאר מדברנו אפשרות
התנועה בגשם הבלתי ב״ת · וכבר התבאר חיוב אפשרותה מהאם וחם

וזה שאנחנו נראה הגשם הכדורי יתנועע בסבוב בזמן בעל תכלית:
והנה כאשר נדמה הקו הכדורי בלתי בעל תכלית ונשתמש בו כאשר י
ישתמש המהנדס בו הנה לא ימנע משיתנועע תנועתו הבלתי בעל תכלי'
בזמן בעל תכלית: ואם כבר ימשך הכדור לבעל תכלית ואם היה
שאין מציאות לבלתי בעל תכלית לפי סברת בעל הריב הנה השכל יגזור
שלא ימנע הכדור מלהתנועע אם היה אפשרות להיותו בלתי בעל תכלית
וזה מבואר בנפשו ועוד כי אם היה שלא נדמה הכדור בלתי בע' תכלי'
הנה לא ימלט שלא ירשום נקודה בתנועתו בגודל הבלתי בעל תכלית ה
שהתבאר מדברינו היותו מחויב במלוי או ברקות ולזה כאשר נדמה
בגודל ההוא קו בלתי בעל תכלית נכחי לכדור מונח הנה קצה הכדור
בשיתנועע ירשום נקודה בקו נכחית לקו הכדורי ויתבאר מזה בקלות
הפך מה שחייבהו במופתים אשר סדר ודי בזה העיון הג'

העיון הד' בחקירה במופתים שסדר לבאר בא' כולל המנע
מציאות גשם בלתי בעל תכלית בפעל ואם הם בכח

המופתים הקודמים הנה המופת האחד לא התחייב מהתנועה בסבוב
שיש לו אמצע וזה כי למה שהוא משולל הקצוות אין לו אמצע והמופת
השני כבר אפשר שיתנועע בעצמו ולא יתחייב שיהיו לו מוחשים מחוץ
מקיפים ואחר מה שנאמר בו הדרש מבואר במה שנאמר התבאר
מכל זה שאין בכל מה שחשב לאמת ההקדמה הזאת דבר מספיק ולפי
שהטעות שבהתחלות מביא אל הטעות שאחר ההתחלות הביא זה לחייב
שאין שם עולמות אחרים וזה שהוא חייב תחלה שאין חוץ לעולם מלוי
ולא ריקות וחייב שאלו היו שם עולמות אחרים היו היסודות מתנועעים
מעולם אל עולם והוסף הזיוות ודברים מרבים הבל ולמה שהטעות
בהתחלה מבואר וזה שכבר התבאר במה שקדם חיוב מציאות גודל
בלתי בעל תכלית וחיוב ריקות או מלוי בלתי בעל תכלית חוץ לעולם הוא
מבואר שמציאות עולמים רבים אפשרי: ולא יתחייב תנועת היסודות
מעולם אל עולם וזה שכל אחד מהיסודות מתנועע תוך מקיפו אל המקו'
הנאות לו וכל מה שנאמר בזה לחייב ההמנעות הבל ורעות רוח
ולהיות האפשרות הזה אמת אין ספק בו ואין דרך אצלנו ומבוא דרך
החקירה לדעת אמתת מה שחוץ לעולם מנעו חכמינו עליהם השלום לדרוש
ולחקור מה למעלה מה למטה וגומר וזה מה שראינו לחתום בו העיון הזה
הרביעי בפרק הראשון

הפרק ב

בחקירה בהקדמה הב״ האומרת שמציאות גדל׳ אין תכלית למספרם שקר : והוא מבואר

שיסוד ההקדמה הזאת היא אמות ההקדמה הא״ : וכאשר התבאר בטול הא״ יתבאר בקלות בטול ההקדמה הזאת הב״ אלא שיש לאומר שיאמר שאף בשלא תתאמת האחר תתאמת הב׳ מצד המנעות מספר בב״ת : וזה בשנאמר כל זמן אם זוג ואם נפרד והזוג והנפרד כל אחד מוגבל ובת״ א״כ כל מספר בת״ והנה כבר קדם לנו בפ״ג מהכלל האחד שאין זה דעת הרב גם אבוחמר וכם״ מסכימים עמו : והנה ב״ר נמעורר בזה בביאורו לספר השמע ומה שראוי שיאמר בזה הוא שהמספר בפעל רוצה לומר הספורים בשם מספר הנה הם מוגבלים וכל מוגבל בעל תכלית בהכרח אבל בעלי המספר רוצה לומר אשר מדרכם שיספרו אבל אינם ספורים בפעל אין הבלתי בעל תכלית נמנע בהם ולא הונח שיהיה זוג או נפרד וזה שכבר אפשר שיהיו זוגים נפרדים בב״ת : אלא שהאמת הגמור הוא שהחלוקה למספר אל זוג ואל נפרד הוא במספ׳ הב״ת המוגבל אבל במספר הבב״ת למה שאינו מוגבל הוא בלתי מתואר בזוג ונפרד וכבר העירונו בזה בפרק הנזכר ·

הפרק ג

בחקירה בהקדמה הג״ האומרת שמציאו׳ עלות ועלולים למספרם שקר · ואות׳ שהמופת

אשר סדר אל תבריזי בזה אשר העירונו עליו בפרק הג׳ מהכלל הא״ והרמוז במאמר הא׳ מספר השמע ובמה שהאחר בלתי מספיק לפי דעת הרב : וזה שלא יחוייב המנעות מספר בלתי בעל תכלי׳ אלא לדבר שיש להם סדר והדרגה במצב או בטבע ולזה אפשר כשכל אחד שיהיה עלת שכלים בלתי בעל תכלית במספר · ובכלל אין המנעות מציאות עלולים בלתי בעל תכלית מעלה אחת אם היה אפשר לעלה אח׳ אצילו׳ יותר מעלול אחד : ואחר שאין המנעות לעלולים להיות בב״ת ואם להם עלה׳ לכללם הנה אם כן לא יחויב מציאות העלה לכללם המנעות הבב״ת לעלולים : ולזה כאשר נניח עלות ועלולים בשיהיה האחד עלה לשני והב״ לג״ וכן לעולם : מי יתן ואדע בשנניח לכל אלו עלה אחת איך יחויב מציאות ההמנעות הבלתי בעל תכלית לעלות ועלולים וזה שלא יחוייב זה מצד הוות עלה ראשונה לכלם שהוא בהנחתינו עלולי׳ בלתי בעל תכלית כבר נודה בעלה ראשונה לכלם והוא מבואר שלא ימנע ה היותם בלתי בעל תכלי׳ אחר שאין המנע בלתי בעל תכלי׳ במספ׳ בדברים

שאין להם סדר במצב או בטבע · והנה כשנניח ג״כ העגולים הבב״ת כל אחת עלה לחברו לא יקרה מזה שום בטול : אלא שאנו צריכים לדבר יבאר מציאותם על העדרם אחר שכלם אפשרי המציאות : ואנחנו כבר נודה בעלה הראשונה אשר לא יתחייב התכלית לזולתה מהעגולים והיא המכרעת מציאותם · וכבר התירו קצת המפרשים לאמ׳ ההקדמ׳ הזאת כשאמ״ז זה לשונו כי מה שלא יגיע בעצם אם לא בקדימת מה שאין לו סוף הנה לא יגיע : ואי אפשר שימצא עכ׳ : והנה אם היתה הקדימ׳ זמנית היה מקום לטענה הזאת ואם כבר תקבל המחלוקת למה שאנחנו נראה שמה שלא יגיע אם לא בהקדמת מה שאין סוף לו הנה יגיע כאלו תאמר עד״מ שהיום הזה שאנחנו בו הגיע ואם לא הגיע אלא בקדימות מה שאין סוף לו לאומ׳ בקדימות העולם אלא שזה במקרה ובנודה באפשרות שבמקרה ובהמנעות אשר בעצם צריך האמתה אבל כשנודה בחלוק הזה בקדימה אשר בזמן אין מקום לו בקדימה אשר בסבה אחר שהם יחד בזמן כי אחר שהדברים יחד בזמן אחר מי מחייב המנעות כשיהיה כל אחד עלה לאחר ואפשרות בהיותם כלם עגולים אחר שנודה באפשרות היותם בב״ת יחד אלא שהמכוון מזאת ההקדמה ועם שאנו צריכין ממנה הוא מציאות עלה ראשונה בלתי עלולה הין העגולים בלתי בעל תכלית וכל אחד עלה לחברו או בעל תכלית ·

הפרק ד

בחקירה בהקדמה הז׳ האומרת שכל משתנה מתחלק · וזה שאנחנו נמצא בנפש המדברת שהיא משתנה בקנין המושכלות מהמוחשות ומהמדומות אשר יהיו בזולת זמן · והתנועות הנפשיות כשמחה והדאגה אשר לא יהיו רק בזמן : והנה אל תבריזי נתעורר מהספק הזה ואמר בהתרו שהכוונה בזה באיכיות גשמיים : ויראה שנמשך לדעת אבובכר בבאור דברי · ארסטו׳ כאשר העירונו בפ׳ מהכלל הא׳ ואולם לדע׳ בר״נ לאמ׳ לפי פירושו שהכונ׳ בזה באיכיות ותנועות גשמיות ויהיה א״כ כל ההקדמה הזאת כפל ומות׳ וביחוד אמרו שהמתנועע בתנועות גשמיות הוא גשם : ועוד שאם ההקדמ׳ הזאת חלקית ומיוחדת באיכיות הגשמיות הנה לא יוכל להשתמש ממנה במה ש שיפול במשתנה בכלל : אלא שהתר הספק לפי מה שיראה הוא כפי התנאי שהעירונו במתנועע וזה שאנו צריכין להתנות בו המתנועע בעצם : וכן כשאמר אנחנו במשתנה רוצה לומר המשתנה בעצם · ולהיות הנפש המדבר בלתי משתנה בעצם אלא למה שיקרה היות היולנית לא יבטל אמתת ·

ההקדמ׳ הזאת אלא שהבאור אם השינוי הקור׳ לה אם אפשר להיותו עצמי
אם לא יתבאר במה שיבא בגה״ית׳ :

הפרק ה

בחקירה בהקדמה הזאת האומרת שכל מה ש
שיתנועע במקרה ינוח בהכרח וז׳ שמה שימצא
במקרה יעבר שלא ימצא כשלא יהיה מתחייב נמצא בעצם · ולזה כבר
אפשר בגשם שיתנועע במקרה תמיד למה שיתחייב כן ממתנועע אחר
בעצם כמו שקרה לכדור האש שהוא מתנועע בהכרח מצד תנוע׳ הגלגל
התמידית וכן שטחי הגלגל וחלקיהם מתנועעים במקרה בתנועת הגלגל
העצמית והוא מן המתנועע במקרה שלקח הרב במשלו בהקדמה הנ׳
וכבר נתעורר מזה אל תבריזי וזולתו עד כי הנרבוני חשב ליישב ה
ההקדמה הזאת באמרו שירצה שכל מה שיתנועע במקרה במה שהוא
מתנועע במקרה ינוח בהכרח כאלו תאמר על ד״מ שנפש אדם המניע
האדם והיא מתנועעת במקרה בהנעתה ואינה מתנועעת בעצם :
הנה למה שבהנעתה מתנועעת במקרה יחויב בה שתנוח : וכן
תאמר בנפש הגלגל המניעה לו והיא מתנועעת במקרה בהנעתה יחויב
לה שתנוח אם לא שהצטרף שם מניע אחר נבדל בלתי מתנועע אפי׳ במקר׳
: והנה כשנפתר׳ בזה במאמרו בלתי מחויב וזה כי כשייחס ההתנועעות
במקרה לנפש הגלגל אינו אלא על צד הקשרה בגלגל הקשר מזיאנ׳ א
או הקשר עירוב אשר הוא מתנועע בעצם ואחר שאין התנועה לה אלא
על זה הצד הוא מבואר שלא תניע ממנה לה לאות מזה הצד וזה שבאשר
בניתה מניעה לגלגל תנועה נצחית בעצם הנה שם התנועה המקרית אשר
תיחס לה כבר תמשך אל העצמית · וכבר הנחנו שאפשר שתתנועע
תמיד ולא יקרה מזה בטול :

הפרק ו

בחקירה בהקדמה
הט׳ האומרת כי כל גשם שיניע גשם אמנם יניעהו בשיתנועע גם הו׳ בעת
הנעתו הנה הב׳ פנים אשר זכרנו ממה שיראה ממשיכת אבן המגניטס
הברזל מבוארי הנפילה בעצמם בשיקנה הברזל מזג משכוב המגניטס
אשר לכל אחד כח טבעי שעור גדול למה שהוא מענייניהם גלוי היות קושי
ההפעלות מאד הוא רחוק קרוב לנמנע ומזה הצד הוא רחוק מאד ש
שיותכו גשמים מהמגניטס וימשכו הברזל ויניעוהו ועוד שלא ימלט העני׳
מהיות הגשמים שהם המניעים היוצאים מהמגניטס שיפעלו במשיכה או
בדחייה והנה בדחייה צריך שיתנועעו הגשמי׳ תנועה הפכיות הע״שידחו
הברזל ויביאוהו אל המגניטס ואם במשיכה גם כן צריך שיתנועעו ש

הגשמים תנועות הפכיות אל הברזל · ואחר כך ימשכו ויתנועעו עמ׳
לצד המגניטס : ואיך יהיה זה מי יתן ואשער וכל זה בתכלי׳ הגנות
: ולזה יראה שהתשובה הנכונה במה שיראה מאבן המגניטס של ברזל
תנועה טבעית אל המגנטיס ביחס ידוע אל הטבע כמו שיש לה תנועה
טבעית אל המטה אם להאותות אשר לו אל המקום ואם בסגולה בו אשר
לא נשער אלא עד שאמתהו החוש :

הפרק ז״

נחקירה בהקדמה הי׳ האומרת כי כל מה
שיאמר שהוא בגשם יחלק אל שני חלקים אם
שתהיה עמידתו בגשם כמקרים : ואם שתהיה עמידת הגשם בו כצורה
הטבעית : ראוי שתדע שכבר התבאר והנמשכים אחריהם היו רואי׳
שמציאות החמר והצורה בכל גשם ואף בגרמים השמימיים למה שהצורה
הגשמית אצלם איננה זולת דבקות הג׳ רחקים מתחתכים על זויות נצבות
ולפי שהדבקות זולת המתדבק מקבל החלוק והדבקות איננו מקב׳ החילוק
צריך אם כן אל נושא יקבל החלוק והדבקות השכל אם כן יגזור בכל
גשם ב׳ דברים עצמיים לו הם החמר והצורה : ואולם בר״ למה שהגרם
השמימיי לא יקבל החילוק בפעל יראה שאין בו רבוי והרכבה כלל וזה
כי הגשם אחד במציאות אלא שהשכל יחייב בו הרכב׳ מנושא ונשוא מצד
ההויה וההפסד לפי שהנפסד לא יקבל ההויה וכמו שקד׳ לנו ביאור ו ב
בפרק הי׳ מהכלל הא׳ הגשם הנצחי אם כן שלא יפול תחת ההויה וההפסד
לא יגזור השכל בו הרכבה כלל מחמר והנה לפי דעת בר׳ מה ההכרח
מי יתן ואדע שלא נאמר כן בגשמים ההויה והנפסדים רוצה לומ״ שהחמר
בהם הגשמות והצורה היא הצורה המיוחדת לכל אחד ההולכת מהלך ס
השלמות לגשמות והגשמות הנקרא אצלו צורה גשמית שתהיה הולכ״ מהלך
החמר אל הצורה המיוחדת ויהיה אם כן החמר בזולת הצורה המיוחדת
יצטרך אל מקו׳ ונמצ״ בפעל והנה שהדי במרומי׳ שהגרם השמימיי שהו׳ ג
גשם בלא חמר נמצא בפעל והנה בזה יותרו קושיות חזקות ומבוכו׳ רבות
אשר בטבע ההיולי למה שהונח ואם כן הוא הנ׳ לטוען שיטען שאי׳ כאן
צורה מיוחדת יהיה קיום הגשם בו אבל הצורה הגשמית הוא הנושא בפעל
והמעמדת הצורה המיוחדת ואם היה שאין ראוי לומר בצורת המיוחדות
היותם מקרים למה שבהם ייחודים יובדלו בהם מהמקרים כאלו תאמר
שהצורות המיוחדות להם מקומו׳ מיוחדי׳ ושאינ׳ מקבלים התוספ׳ והחסרון

ובזה באלו : הנה אמנם יאמר כהם שהם דברים עצמיים אב׳ שיה׳ עמידת הגשם בקיומו בו לא למה שצורת הגשמות שהיא הנושא היא לעולם נמצאת בפעל ועמידת הצורה המשלמת אותו היא בו :

הפרק ח׳

בחקירה בהקדמה הי״ב האומר׳ שכל כח נמצא מתפשט בגשם הנה הוא בעל תכלית להיות הגשם בעל תכלית ואומר שהסבה אשר זכרה ככר התבאר בטולה במה שקדם וזה שהמנעות גשם בלתי בעל תכלית לא התבאר עדיין אבל כניחהו ואומר שהוא בטל וזה שלא נודה בחיוב התדבקות הנמשך לקודם בהקם : וזה שלא תתחייב התנועה בזולת זמן למה שלכל תנועה זמן שרשי אין המלט ממנו ולא יתחייב גם כן שינוי הזמן לכח הבלתי בעל תכלית והב״ת למה שיחס הכח אל הכח יהי׳ כזמן הערוך על זמן השרשי הידוע אבל הטבע : וזה שהבב״ת יניע בזולת זמן חוץ מהזמן השרשי והב״ת יצטרך בו לזמן זה : ולו הונח מניע ב״ת יניעהו בזמן השרשי יקרה ממנו בטול׳ למה שכבר ימצא החילוף ביניהם במתנוע׳ גדול שהמנו׳ ב״ת יצטרך זמן בהנעתו חוץ מהזמן השרשי : והבב״ת יניעהו בזמן השרשי לבד זהו הדרך שנתבטל בו המופת : ואולם צריך שתתעורר שכשנודה במופת צריך שיובן בב״ת בחוזק וזה שהוא מבואר שהבלתי בעל תכלית כבר יאמר בשתי בחינות אם בחוזק ואם בזמן · ולזה כשנודה חיוב המופת בב״ת בחוזק הנה לא יתחייב בב״ת בזמן : וזה שכבר אפשר בכח אשר בגשם הב״ת שיניע תנועה ב״ת בחוזק זמן בלתי בעל תכלות כשלא יהיה לו שבה הגיעה והלאות כאלו תאמר בתנועה הסבובית שאינה במשיכה ולא בדחייה וכל שכן בגרם השמימיי שכבר ס הוסכם מהם שאינו בעל איכיות ולא יקרה לו החלישה והזקנה כמו שבא בספר השמים ועולם : ועוד שכבר אפשר שיאמר בתנועה הסבובית שהיא טבעית לגרם השמימיי כאשר התנועה הישרה טבעית ליסודות והוא מבואר :

הפרק ט

בחקירה בהקדמה הי״ג האומרת שאי אפשר שיהיה דבר ממיני השינוי מתדבק אלא תנוע ההעתק לבד והסבובית ממנה : הנה כאשר ידוקדק קו טענות ארסטו בזה יראה שהם דמויים לבד והזיות : וזה שהשחור כאשר יתנועע אל הלובן ואם הי׳ שלא ינוח בלובן אבל ישתחר הנ״לא חוייב שיתלבן וישתחר יחד אלא בשתי בחינות שהוא במה שיתלבן ראשו׳ ינדק עליו שיתלבן ובמה

שיתנועע אח״כ אל השחרות ידדק עליו שישתחר ולא יקרה מזה בטול · וכ״ש בתנועה הישרה שלא יתחייב מנוחה בין ב׳ התנועות אבל אפשר שתהיה מדובקת וא״א לעמוד עליה מהחוש כמו שאמר ארסטו אבל יחוייב שאם נדמה מתנועע קל בתכלית הקלות מתנועע אל המעלה והיא נופל עליו בתכלית הגודל שאין ספק עליו שיניעהו אל המטה . ואם היה בין שתי התנועות ההפכיות מנוחה יתחייב שיעמוד ההר כח עם תכלי׳ גדלו : והחיוב שדמה הטעאיו שלא יתחייב מהיות התנועת מתחלפות שימצא שם עתה בפעל · וזה יתבאר בעתה אשר הוא תכלית ההפסד והתחלות ההויה או תכלית ההויה קודמת והתחלה ההויה מתאחרת שהו׳ מחוייב שלא ימצא עתה בפעל ואיך לא : והנה תנועת ההויה נמשכ׳ לתנועת האיך והעתה שבין האיכיות איננו נמצא בפעל ואם האיך הראשו׳ תכלית הויה קודמת והשני התחלה למתאחרת וזה מבואר מאד :

הפרק י

בחקירה בהקדמה הי״ד האומרת שתנועת ה ההעתקה יותר קודמת שבתנועות והראשונה

מהם בטבע : כי ההויה וההפסד יקדם לה ההשתנות וההשתנות יקדם לה קריבות המשנה מן המשתנה ואין צמיחה ולא חסרון אם לא שיקדם לה ההויה וההפסד : הנה ע״ד ההויה הנמשכת תתאמת ההקדמה הזא׳ אבל על דרך התחלת ההויה אם היתה מלא דבר כאשר יתבא׳ הנ״ יתאמת שההויה קודמת לשאר התנועות ושתנועות הכמה והאיך קודמות להעתק למה שהיו בעלי איכות וכמות קודם שהתנועעו והכמה בשלוח קוד׳ לאיך

הפרק יא

בחקירה בההקדמה הט״ו האומרת כי הזמן מקרה נמשך לתנוע׳ ידב׳ עמה לא ימצא א׳ משניה׳

מבלתי האחר לא תמצא תנועה כי אם בזמן ולא יושכל זמן כי אם ס עם התנועה וכל מה שלא תמצא לו תנועה איננו נופל תחת הזמן :

ואומר שכאשר נדקדק בגדר הזמן נמצא ההקדמות הד׳ הנכללו׳ בהקדמה הזאת כמו שקדם לנו בכלל הראשון כוזבות : כי למה שהוא מבואר בעצמו שכבר יאמר במנוחה גדולה כאשר נח דבר מה זמן גדול וקטנה כאשר נח זמן מועט הנה מבואר שהזמן ישוער במנוחה ומזולת מציאות התנועה בפעל : ואם היה שנשער המנוחה בבריוני שיעור המתנועע בה הנה יתאמת שאין צורך מציאות התנועה בפעל בזמן וכל שכן שהמנוחה בזולת ציורנו בתנועה כבר תתחלף בפעל בר׳

ברב ומע׳: וכאשר היה זה כן הנה מי יתן ואדע למה ישוער הזמן בלא
בזולת ציור בו התנועה · ולזה הגדר הנכון בזמן יראה שהוא שי
שיעור התדבקות התנועה או המנוחה שבין שתי עתות: וכרר יראה
שהסוג היותר עצמי לזמן הוא שיעור: כי להיותו מהכמה המתדבק
והמספר מהמתחלק היה הניחנו המספר סוג בלתי עצמי וראשון:

ואמנם שוער בתנועה ומנוחה למה שציירנו בשיעור התדבקותם הוא
הזמן ולזה יראה היות מציאות הזמן בנפש וכאשר היה זה כן הנה
ההקדמה האחת והיא האומרת היות זמן מקרה כשרצינו בו שאיננו עצם
היא אמתית: ואם רצינו בו היותו מקרה נמצא חוץ לנפש היא כוזבת
למה שהוא נתלה במנוחה כמו בתנועה והמנוחה היא העדר התנועה ואין
מציאות להעדר: ולזה יתחייב שיהיה הזמן נתלה בציורנו שיעור
התדבקות אם בתנועה ואם במנוחה אחר שיאמר בכל אחת גדולה או
קטנה: ואולם הב׳ והי׳ האומרת היות הזמן דבק לתנועה באופן שלא
ימצא האחד מהם בלתי האחר כוזבת גם כן שכבר ימצא זמן בזול׳ תנועה
והוא המשוער במנוחה או בציור התנועה ואם היה שלא תמצא בפעל:

ואולם השלישית והיא האומרת שלא ישכל זמן אלא עם תנועה גם כן
כוזבת מזה הצד אלא שנאמר כי למה שהמנוחה היא העדר התנוע׳ כשנשע׳
הזמן במנוחה בשביל התנועה אבל שלא ישכל זמן אלא כשיהיה עם ת
תנועה הנה לא: ואולם הד׳ והיא האומרת שמה שלא תמצא בו תנועה
איננו נופל תחת הזמן: הנה הנבדלים ואם היו בלתי מתנועעים כבר
נפלו תחת הזמן כאשר יתאמת שנתהוו כשהזמן היה קודם לה׳ למה שאין
מהכרח הזמן מציאות התנועה בפעל אלא ציור שיעור התנוע׳ או המנוח׳
: ולזה יתאמת מאמר רבי יהודה בר רבי סימון כפשוטו והוא מלמד
שהי׳ סדר זמנים קודם לכן: וגם לא יצטרך לרחוק בפירוש הרב
בכתוב הראשון שבתורה והוא אמרו בראשית ברא שיהיה ענינו בהתחלה
שכבר יהיה כפל ומותר שאם ברא הנה היה התחלה וסבה לו ולומר
שתאר הבריאה היה בענין שיהיה התחלה וסבה בלבד: חלילה לנו לרב
שהדעת הזה בשכבר האריך והרחיב הדבור בבטול ראיות ארסטו על
הקדמות וחדש טענות מספיקות לאות אמונת החדוש כמו שיבא בגזרת
הצור:

הפרק יב

בחקירה בהקדמה הי״ו האומרת כי כל מה שאיננו גוף לא ישכל בו מניין אלא אם יהי׳ כח

בגוף וימנו אישי הכחות ההם בהמנות החמרים שלהם או נושאיהם :
ובעבור זה הענינים הנבדלים שאינם גוף ולא כח בגוף לא יושכל בהם
מניין כלל אלא בהיותם עלות ועלולים · הנה כבר יראה שההקדמה
הזאת גם כן כוזבת למה שהנפשות הנשארות אחר המות כבר יושכל
בהם מניין בהכרח : וזה שלא ימלט מחלוקה והוא אם שיהיה הנשאר
אחר המות עצם הנפש השכלי או השכל הנקנה לאדם באמצעות חושיו
וכחותיו : ואם הוא עצם הנפש כבר תיוחד כל אחת מהנפשות במה
שהשיגה מהמושכלות או הדבקות בשם יתברך : ומה שהשיגה האחת
כבר יתחלף במה שהשיגה האחרת : ולזה כבר ימנו באשר ימנו אישי
העצם למה שלכל אחד מקרים ויחדהו עם היות המהיות אחד : ואם
הנשאר הוא השכל הנקנה הוא מבואר שהמושכלות הנקנות לנפ׳ האחת
כבר תתחלפנה לנפש האחרת : ולזה כבר ימנו מבלתי שיהיו עלות
ועלולים : ולומר שהנשאר הוא הכנה שתדבק עם השכל הפוע״ ותתאחד
עמו ולזה יהיה המניין בהם נמנע : הדעת הזה כבר יתבאר במה שיבא
שהוא דעת נפסד : וחלילה לו לרב מציותו בעל זה הדע׳ אלא שיראה
שכוון הרב באמרו הענינים הנבדלים שיהיו לעולם נבדלים ולא היו
כחות בגוף במה שעבר :

הפרק יג

בחקירה בהקדמה הכב״ שכל גשם הוא מורכב משני ענינים בהכרח והם שני ענינים ד

המעמידים אותו אשר הם חמרו וצורתו : הנה זאת חקרנוה בפרק
ז׳ מהכלל הזה : ולפי דעת בר״ איננו מוכרח ואבל כבר ימצא גשם
בלתי מורכב מחמר וצורה והוא הגרם השמימיי : וכבר דברנו שם
מה שבו די בהקדמה הזאת :

הפרק יד

בחקירה בהקדמה הכ״ג האומרת שכל מה שהוא בכח ולו בעצמותו אפשרות מה כבר אפשר

בעת מה שלא ימצא בפעל · הנה לפי הנאמר שם בפרק הז׳ ג״כ אפשר
שימצא גשם בפעל בזולת צורה מיוחדת אשר לו בעצמו אפשרות לקבל
צורה ולא יתכן בעונה שלא ימצא בפעל כי הגשמות נשאר בו תמי׳ וכבר
תפול ההערה הזאת בהקדמות כד׳ וכ״ה · ואולם הכו״ נחקור בה במאמר
הג׳ בגה׳ : ונבאר שאין שם ספק בסתירתה :

הפרק טו

בחקירה במופת הה׳ שסדרו הרב לבא׳ מציאו׳ השם ואחדותו והיותו לא גשם ולא כח בו ·

ונחקור

ונחקור בזה מב' צדדים: האחד מצד בטול ההקדמות הצריכות אל אמות
המופת והב' לו הונחו ההקדמות אמתיות אם היה המופת מופת חותך
כמו שאמר הרב: אמנם הראשון יתבאר בקלות כאשר נעיי' במופתי'
אחד לאחד: אם המופת הזה הראשון כשנעיין בו נמצא שהוא צריך אל
הקדמות התבאר אפשרות בטולן וזה שהוא צריך אל ההקדמה ראשונה
ואם לא היה אפשר בגשם המניע שיהיה בב"ת וכחו גם כן בב"ת.
והוא צריך אל שמינית שאם לא כן היה אפשר שיהיה התניע כח בגשם
בלתי מתחלק כנפש והשכל והוא צריך גם כן אל הי"ב ואם לא הי' אפשר
בגשם המניע שיהיה כחו בב"ת והוא צריך אל הי"ו שאם לא היה המני' אפש'
בנבדלים והוא צריך אל הכ' שאם לא היה אפשר במניע שיהי' כח מתפשט
בגשם והיה כחו בת' והי' אפשר שיהי' בו בלתי מתפשט ושיהי' כחו בב"ת
ולפי שהתבאר במה שקדם בטול אמות כל אלו ההקדמות התבאר בטול
המופת: והיו התשובות עליו במספר ההקדמות שיתבאר בטול אמותן
והוא הצד הראשון ואמנם הב' לו הונחו ההקדמות אמתיות: אומר
שהמופת בטל מב' פנים האחד שכבר אפשר שיהי' המניע כח מתפשט ב
בגשם ואם הי' שנודה ההקדמה הי"ב האומרת שכל כח נמצ' מתפש' בגשם
הנה הוא בת' להיות הגשם בת' צריך שיובן בת' בחוזק וזה שכבר אפשר
בכח אשר בגשם הב"ת שיניע מתנועע תנועה בת' בחוזק זמן בב"ת כשלא
יהי' למתנועע שבות היגיעה והלאות כמו שהתבאר בגרמים השמימיים
ועוד שכבר אפשר שתהיה תנועתם הסבובית טבעית להם בתנועה
שיסודות היושרה הטבעית ואם יאמר שתנועתם הטבעית בהיותם חוץ
ממקומם והמנוחה להם טבעית במקומם הנ' לאו' שיאמ' שהחלוף ביניהם
הוא שיסודות המנוחה במקומם טבעית להם והגרמי' השמימיי' התנועה
במקומם טבעית להם וזהו הצד הא' שהתבאר בו הבטול וזה שלא התבאר
בו היותו נבדלים והב' שכשנודה היותו נבדל אומ' שלא התבא' בו היותו
נבדל וזה שכשנודה ההקדמ' הי"ו שכל מה שאינו גוף לא יושכל בו מנין אלא
בהיותם עלות ועלולים הוא מבוא' שאם הי' להם יחסים מתחלפים כאלו
תאמ' שהוא עלה לעלול אחת: והאחר עלה לעלול אחר אין ספק שמצד
חלוף היחסים יושכל בהם מנין ולזה לא התבא' במופת הזה שלא יהי' הא'
עלה לגלגל אחד והאחר עלה לגלגל אחר וכמ' עם שנתבא' מדברנו' כמ' שקד'
אפשרות עולמים אחרים שיאמ' שהאחד עלה לעולם אחד והאחר עלה
לזולתו וזהו הצד הב' שהתבא' בו בטול המופ' וז' שלא התבא' בו היותו א': ם

הפרק יו

בחקירה במופת הב״ שסדר הרב באלו הג׳ דרוש׳ ולחקור בו ג״כ משני צדדים: אם הא׳ הנה במופת הב׳ נמצא שנשתמש בו בהקדמה ההיא האומרת שאנחנו כשנמצא דבר מורכב משני דברים ונמצא הא׳ לבדו יתחייב ג״כ מציאות האחר לבדו: והנה אמת ההקדמה הזאת כשאמר שאלו היה מציאות׳ מחוי׳ שלא ימצאו אלא יחד כחמר והצורה הטבעית לא היה נמצא הא׳ בלתי האחר בשום פנים: ותחלה אומר שהחיוב שעשאו הטעאיו וזה שלא יחוי״ מציאו׳ האחר לבדו שמציאותם מחויב שלא ימצאו אלא יחד: אבל מה שמחייב הוא באחד מהם: ר״ל שמציאותו אוכנו אפשרי אלא עם האחד: ועוד שאם היה החיוב אמתי לא יתחייב ממציאות הא׳ח״ חיוב מציאות הא׳ח׳ אלא אפשרות מציאותו אלא שאין החיוב אמתי ולא ההקדמה אמתית. וזה שאפשר ילך מהלך השלמות לאחר זה ענייננו שלא ימצא אלא בהמצא הרב׳ אשר הוא לו שלמות והאחר ימצא לזולתו כאלו תאמר החי עם הצומח על דמ׳ כי אנחנו נמצא חי צומח ונמצא צומח לבדו: ולזה מבואר הוא שההקדמ׳ בעצמה כוזבת והמופת א״כ בטל: ואם השני כשנוד׳ שההקד׳ אמתית הנה לא יתחייב ממנו מציאות מניע בלתי מתנועע במקרה. וזה שאנחנו נמצא מניע ומתנועע יחד ונמצא מתנועע בלתי מניע אלא במקרה: וזה שהמתנועע האחרון יניע במקרה הבא המניע ומקרי הגשם הדבקים בו: ולזה יתחייב שנמצא מניע לא יתנועע אלא במקרה ולז׳ יהי״ אפשר שיהי׳ כח בגשם שהוא מניע בעצם ומתנועע במקרה אל ולזה לא נתבא׳ במופת׳ הז׳ היותו נבדל:

הפרק יז

בחקיר׳ במופת הג׳ אם׳ סדר הר׳ באלו הדרוש׳ ונחקור בו ג״כ מב׳ צדדים. אם האחד הנה כשנעיין במופת הזה נמצא שנשתמש בו הרב בהקדמה הג׳ שאם לא היה אפשר לבקש עלה לעלתה וזה לבלתי תבלית וכבר באדרנו אפשרו׳ מציאו וכן הוא צריך אל ההקדמ׳ הב׳ שאם לא היה אפשרי המציאות בעתיד. וכבר יתבא׳ שקרות׳ במה שיבא בנה׳ והוא הצד הא׳: ואם השני כשנניח׳ ההקדמ״ אמתית אומר שהמופת בלתי נותן האמת בדרושים: וזה שהתי שעשאו בא״ק אינו אמתי למה שאם היו הנמצאו׳ כלן הוו׳ נפסדו׳ והי׳ אפש׳ בכל א״מהן ההפס׳ הנ׳ לא יתחוי״ שיפסדו כלן יחד אל״ כבא זה אחר סור זה ואם הי׳ החיו׳ אמתי׳ יתחיי׳ שלא יהי׳ נמצאי׳ שמין האחר״ בכללו בכל את׳ הקפס אפשרי והיה׳ מחוי׳ שיפסדו בלן וג׳ז׳ כבר אפש׳ שיהיו כל הנמצאו׳ הוו׳ נפסדי׳

והמופ' א"כ בטל מזה הצד אך בשניהם ההקדמו' שנשתמש בהם רל"ל הב' והג' אמתיו' וכבר יראה מפני אחרי' וזה שכאשר הניח נמצ' הא' בלתי הווה ולא נפס הנה לא יתחייב שיהיה מחויב המציאות בבחינת עצמו וזה כשאפשר הוא מחויב המציאות בבחינת סבתו הנה א"א בו ההפסד בשום פני' אחר שסבתו מחויב המציאות בבחינת עצמו ולזה כשנודע שהמורכב אינו מחויב המציאות בבחינת עצמו למה שסבתו ההרכבה מי יתן ואדע אחר שהמורכב הזה מחויב המציאות ואי אפשר בו ההפסד ולא סר ולא יסור מורכב והעדר א"כ נמנע בו למה לא יהיה אמתי הראשון והנה מזה הצד לא יתבאר היותו בלתי גשם להיות הגשם מורכב בהכרח כמו שדמו'

הפרק יח

בחקירת במופ' הד' אשר סדר הרב באלו הדרושי' ונחקו בו ג"כ מפני צדדי' אם הראשו' שנעיין במופת הז' נמצא שנשתמש בו הרב בהקדמ' הג' שאם לא הי' למוצי' בהמצאה וזה לב"ת וכן הוא צריך אל ההקדמ' הי"ז שאם לא כן לא היה ההכרח שיהי' אח' וכן הוא צריך אל ההקדמ' הכ"ג באם לא יתחייב שיגיע אל במצא מוצי' בפעל שלא יהי' בו אפשרו' ואם ההקדמ' הכ"ד שאם לא אפשר במוצי' בפעל שיהי' גשם: וכבר התבאר במה שקדם אפשרות בטולן והוא הצד הא' ואם הב' כשנניח ההקדמ' אמתיות הנה לא התבאר היותו א' וזה שכבר יתחלפו בהיות הא' עלה לא' והאחר עלה לשני וכן החיוב שעשאו שאם היו שנים הי' הא' בהכרח מורכב לא התבא' המנעו אח' שההפסד נמנע ושהוא לא סר ולא יסור מהיות כן מבלתי עלה קודמת:

הפרק יט

בחקיר' במופת הה' שסדר הרב באלו הדרושים ונחקור בו גם כן מפני צדדים אם האחד שנעיין בו שנשתמש הרב בו בהקדמה הג"ה ואם לא היה אפשר שיהיה למקבל מקבל ושילך הענין לבלתי תכלית וכן צריך להקדמה הט' באם לא עם היותו נופל תחת הזמן לא היה מחוייב שיהיה נער וכן הוא צריך להשתמש בהקדמה הכ"ו ואם לא נזכר שם שלפי אמונת החדו' כן היה שהיתה העלה קודם הבריאה בלתי מניעה ולא יקרו הבטולים שזכר: ולזה שמופת הזה הוא מבואר הנפילה וזה בצד הראשון ואולם הב' בשנודה היות ההקדמות אמתיות הנה המופת הזה איננו נותן הא' מפנים תחלה שכשנודה היות הנמצ' הזה בא' מהם אחר ושהוא נמנע שיתעסק הא' בחלק האחד והאחר בב' עם שלא התבאר המנעו שכבר אפשר שכל א' יודע מה שצריך לשני אמנם כשהניח כן הנה לא ימנע שהוא יתעסק בעולם אחר שהוא בא' אחד בכללו והאחר בעולם אחר: ועוד שטבע

החלוקה שעבה בלתי מתחייבת שכבר כשא׳ יפעל : והב׳ לא יפעל דבר הן יתבא׳ בקלות במה שקדם שלא יתחייב לנמצאות המורכב מקבץ ב שכבר׳ אפס במורכב חיוב המציאות שלא סר ולא ישו׳ ·

הפרק כא בחקירה במופ׳ הו״ המשותף למאמיני הקדמות ולנו קהל המאמינים בחדוש אשר סדר׳ הרב

באלו הדרושים ונחקור גם כן מה צדדים   והנה המופת הזה נשתמש בו הרב בהקדמה הא׳ שאם לא היה אפשר במניע שיהיה גשם מניע תנוע בלתי בעל תכלית :   וכן הוא צריך אל ההקדמה הח״ שאם לא היה אפשר שיהיה כח בגשם ולא היה מתחייב שיהיה נשר׳ :   וכן צריך אל הי״ב ואם לא כבר היה אפשר עם היות הגשם המניע בעל תכלית שיני׳ תנועה בלתי בעל תכלית ·   וכבר התבא׳ בטול אמותן והוא הצד האחד · ואולם הב׳ כשנודה היותן אמתיות הב׳ איננו מתחייב כמו שקדם לנו מהות הגש׳ אלא שלא יניע תנוע׳ בלתי בעל תכלית בחוזק   אבל כבר אפש׳ שיניע תנועה בעל תכלית בחוזק זמן בלתי בעל תכלית כשלא יהי׳ הגש״ מקבל לאות ויגיעה   וכל שכן שאם שתהי״ תנוע׳ הסבובית טבעית לו כמו שזכרנו ועוד שלא יתחייב מהחלוקה שאם הו״ הווה ונפסד שיהיה מתהוה אחר האפס׳ בדרך שנצטרך לממציא וזה שכבר אפש״ שיהיה הווה ונפסד בהמשכות בעניין באישי המין ולזה לא יתחייב מה שחייבנו: זהו כלל מה שראוי להשיב על מופתי הרב לפי קצורנו :   והוא מבוא׳ שמספ׳ התשובו׳ בצד האחד במספ״ ההקדמות שזכרנו שנשתמש בו הרב מלבד התשובו׳ אם בצ׳ הב״ כשנודה׳ אמות אותן ההקדמות   והנה זה ממה שיור׳ מצד המבוכה והנה יתן האמת באלו הדרושים לא הושג עד עתה מפאת הפלוסופי׳ בשלמו״   והנה המאיר בכל אלו העמוקות הוא התורה לבד   והוא מה שכוונו במאמר הב״ הזה ותהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל הג

בבאור אלו השרשי׳ כפי מה שתגזרהו התורה ובאופן עמידתה בהם. ולפי שהשרשים ג״ והחקירות בכל אחד שתים במה שנאמר חלקנו הכלל הזה ו׳ פרקים :

הפרק א בבאור השרש הראשון והוא מציאות השם ית׳ עם היות כבר קדם לנו במאמר הזה בבא

ההקדמ' הזאת על צד הקצ' ולקחנו העיון באופ' עמידתנו בה הנה אי אפש'
מבלתי שנרחיב בו הדבור קצת כי בזה מהתועלת מה שלא יעלם למי שנפל
בו מחלוקת מהמעיינים : ואומר לפי שהגזרה יתבאר ענינה בבאור
הגבולים ובאור יחס הגבול האחד אל האחר והיה היחס בגזרה הזאת
ידוע שהוא יחס החיוב כי אמרנו העולם נמצא כבר נחייב המציאות לו
נשאר אם כן בבאור הגזרה הזאת ביאור הגבולים לבד אבל גבול הנושא
בה והוא האלוה הוא דבר מוסכם עליו מבעלי העיון ומכתובי התורה
שהוא נעלם תכלית ההעלם באופן שהשגת מהותו לזולתו נמנע : וכבר
חתרו החוקרים להעמיד מופת בזה העיד בו הרב בחלק א' מהמורה בפ'
אשר באר בו היות השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד : ולזה אמר
שמנע השם זאת ההשגה ממשה במה שבקש ממנו באמרו הראני נא את
כבודך שהיתה הכוונה שיודיעהו מציאות עצמותו ואמתתו · אלא שצריך
לבאר איך לא נתבאר לאדון הנביאים מה שהתבאר לאחד מהמתפלספים
בהמנעות הזה עם המדרגה העליונה שנתעלה בה על כל הנביאים כמו
שהעידה עליו התור' שהי' צריך להגעה מהחכמה האל יתברך שעור גדול
מה שלא יעלם וכמו שהאריך הרב הזה בספרו : והנ' צריך שיאמר
בהתר זה שהבקשות האלה ממשה היו במראות הנבואה : ואיננו רחוק
שיודע לנביא במראה הנבוא' בנושא ונותן שואל ומשיב מה שהתבאר לו
קודם במופת ואין המלט לפי זה מהשתמש משה קצת בחדה והוא הפך מה
שהסכימו עליו המפרשים ומה שירא' מפשטי הכתובים פה אל פה אדבר
בו : ודבר יי' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ורבים
זולתם · אלא שיש לנו כפי' תשמענו במה שיבא בנה' : ולא בקש
משה השגת המהות לעולם ולא ימשיל הכתוב ולא ייחס לאדון הנביאים
חלילה שכלות הבקשה הזאת במשלים או בחדות להיות גלוי ומפורסם ל
למתחילים בעיון המנעות השגת המהות · ולז"ירא' שתקנו אנשי כנסת
הגדולה מטבע הברכות בלשון נמצא ונסתר : וזה כי מציאותו נגלה
ומפורסם ומהותו נעלם תכלית ההעלם ולהיות זה מבואר מאד הנ' בגבול
הנושא בהקדמ' הזאת שהוא האלוה לא נכוין בו דבר עתה זולת המכוון
באמרנו העל' לכלל הנמצאות : והנ' והמספיק בבאור הגבול הזה ובגבו'
הנשוא בהקדמ' הזאת שהו' אמרנו האלו' נמצא למי שנפל מחלוקת בו בין מ
מפרשי ספרי ארסטו צריך שנרחיב בו הדבור לעוקר השרש הזה והיותו
עמוד והתחלה עצמית לכל : והו' כי בס' ואבונצר והרב שנמשך אחריו'

יראו שהמציאות זולת המהות ולזה צריך שנבאר לרע' דעת' מאלו המפרשי'
מה שצריך שיובן מהגבול הזה בהקדמה הזאת והנה לפי דעת בר' אין
ספק שאח' שמציאותו ומהותו אחד ומהותו מתחלף תכלית החלוף למהות
זולתו הנה מציאותו א"כ מתחלף תכלית החלוף למציאות זולתו · ולזה
הוא מחויב שהנמצא יאמר על האלוה ית' ועל זולתו בשיתוף השם הגמו'
ולא במין ממיני הספוק למה שבמיני הספוק התיחסות מה והחלוף הוא
בקדימה ואיחור אבל מהותו יתברך אין לו התיחסות עם מהות זולתו מ
מחויב א"כ שיאמר שם הנמצא עליו ועל זולתו בשתוף השם הגמור וכ"ש
לפי דעת הרב שירא' שמציאות מקרה לכל הנמצאות שהוא מחויב שש[ם]
הנמצא יאמר על האלוה ית' בשתוף השם הגמור ולא במין ממיני הספוק
: וזה שלמה שהוא מבואר שהאל ית' לא ייוחס לו המקרה הו מחוי' שהמציאו'
לו איננו זולת המהות ולזה הוא מחויב שיתחלף מציאותו תכלית החלוף
כהתחלף מהותו ועצמותו ממהות זולתו : התבאר א"כ לפי דעת כולם
שהנמצא יאמר בו ית' בשתוף השם הגמור עם שאר הנמצאות : וכן כתב
הרב כפי לפי שעם היות יתחלפו המפרשים בשם הנמצא הנופל על שאר
הנמצאות הנה הם מסכימים על הנמצא הנאמר על האלוה ית' שאיננו דבר
יוצא מעצמו : והנה מי יתן ואשער במה תפול הוראת זה השם כשיוחס
אל האלהות ית' : וזה כי באמרנו האלוה נמצא ויורה שם הנמצא על דבר
שאינו יוצא מעצמו הנה הוא כאמרנו האלוה הוא האלוה : וכבר יפול זה
הספק בשאר הנמצאות לדעת בר" והנמשכים אחריו שיראו שהמציאות
איננו דבר זולת המהות וזה כי באמרנו האדם נמצא או הלובן נמצא
הנה הוא לפי דבריו כאמרנו האדם אדם או הלובן לובן ואם יאמ' בזה
שהוא חלק גדר הנה לא ימלטו מההכפל וזה כי באמרנו אדם כבר יובן
בו חי מדבר נמצא : ולזה יהיה אמרנו אדם כאמרנו החי מדבר נמצא ·
וכן יפול ספק איננו מעט לדעת האומר שהמציאות בשאר הנמצאות ושהו'
מקרה קרה לו : וזה שאם המציאות מקרה יתחייב שיהי' נמצא בנושא
ושיהי' למציאות מציאות : ואם המציאות השני מקרה יתחיי' נמצא בנושא
ויצטרך ג"כ אל נושא ושיהיה לו מציאות אחר וכן לבלתי תכלית : ועוד
שיהיה המציאות כדמות הצורה לחמר למה שהנושא לפי דבריהם יהיה
נעדר בזולת מקרה ויתחיי' א"כ שאם הי' המקרה הזה נותן המציאו' והקיום
לעצם שיהיה ראשון בשם העצם מהנושא בהיות הצורה ראשון בשם ה
העצם מהחמר וכמו שנתבאר בא" מהשמע : וכבר הונח מקרה זה

חלוף לא יתכן: ולפי שיתחייב מזה שאין המציאות מקרה לנמצא וכבר היה מחוייב מן הספק הקודם שאיננו המהו' בעצמו הנ' מקו' המציאו' א"כ מי יתן ואדע: והנה כבר יראה שהבטול בשלא יהיה מקר' למהות הוא אמתו והכרחו יתחייב א"כ שיהיה עצם המהות או עצמי לו · וכאשר יתחייב שאיננו עצם המהות כמו שהתבאר מהספק הקודם הראשון ישא' א"כ שיהיה עצמי למהות: וזה שמתנאי המהות היותו נמצא חוץ לשכל כמו שאמרנו בגדר' שמהות האדם החיות והדבור הנה מתנאי המהות שיהיה נמצא חוץ לשכל: ולזה היה הוראת המציאות נאמרת בהסכמה בכל שאר הנמצאות ובלבד במקרים שאין להם קדימה קצתם על קצתם ויאמר בעצם ובמקרים בספוק למה שהמציאות חוץ לשכל יאמ' בקדימה בעצם ובאיחור במקרים: אבל אמנם ההוראה הכוללת היא היות הדבר המיוחס לו המציאות בלתי נעדר ובדרך הזה בעצמו יאמר באל ית' ובשא' העצמים ר"ל שהוא בלתי נעדר אלא שהבלתי נעדר יאמר בקדימה בו ית" ובאיחור על שאר הנמצאות: ולזה הוא מבואר שלא יאמר הנמצ' עליו ועל שאר הנמצאים בשיתוף השם גמור אלא במין הספוק: והתבאר א"כ הגבול הזה וההקדמה הזאת כפי קצורנו:

הפרק ב

באופן עמידתנו בשרש הזה: והוא לפי מה שנאמר בהקדמה הג" ובפ" הג' מהכלל השני מז' המאמר: הנה אם שיהיו עלות ועלולים בת' או בב"ת אין המלט מהיות עלה אחת לכללם למה שאם היו כלם עלולים היו אפשרי המציאו' בבחינת עצמם והם צריכים למכריע יכריע מציאותם על העדרם והיא העל' לכללם המכרעת מציאותם והוא האל ית' התבא' א"כ מציאות במה שאין ספק בו אמנם לפי שהכוונה בהקדמה הזאת שהעלה לכלל הנמצאות נמצאת הנה בשכודה מציאות עלה ראשונה לעלולי' אחרוני' איך נעמוד על היותו לכלל הנמצאו' אח': הנה זה ממה שהתבא' בשרש השני וזהו מה שכווננו בז' הפר"

הפרק ג

בבאור השרש הג' והוא היותו ית' אח' לפי שיחס הנשוא אל הנושא בזאת ההקדמ" ג"כ יחס החיוב והנוס' באלו הג' הקדמות הא' והו' האל ית' ובב" דברנו בו במ" שקד' הנה כשאר עלינו שנבא' בשרש הזה הגבו' הנשו' והוא אמרנו א' כי ג"כ בו נחלקו המפ' כי נם' ואבוחמר והרב הנמשך אחריהם יראו שהאחדות בעצם הדבר זול' המהו' ומשפטו המציאות: ומה שיראה לנו שאין האחדות עצם המהות אלא דבר נוסף עליו אלא דבר עצמי לכל נמצא בפעל ובחיוב" שכלי" מהעדר"

הריבוי בו : וזה שאם הי' האחדות הוא עצם המהות הי' אמרנו בעצם מה
שאלו תאמר האדם אחד כאמרנו האדם אדם או על שהו' חלק מגדרו כמו
שקדם לנו בנמצא ולא יוסיף לנו הוראה בו והנה הוראת האחד המפורסמת
היותו מורה על העדר הריבוי ואם אמרנו שהאחדות המורה על העדר
הריבוי הוא המהות בעצם המתואר באחד יתחייב אם כן בכל העצמים
המתוארים באחד שיהי' מהותם אחד : ולזה הוא מבוא' שאין האחדות
עצם המהות : והוא מבוא' גם כן שאיננו מקרה בו למה שהנזכ' היה יותר
אמתות בשם העצם נותנת לנמצא מציאות והגבל' והבדל בפעל אשר אין
הייחוד והמציאות והקבלה דבר זולת זה ולזה הוא מבואר שאין הייחוד
מקרה ולא דבר נוסף על העצם אלא דבר עצמי לכל הנמצא בפע' ומוגבל
ובחינ' שכלית מהעדר הריבוי בו :

וכאש' התבא' זה הנ' בהיותו עצמי לכל נמצא בפעל הוא מבואר שהנמצא
שיאמ' בו המציאות בקדימ' לכל שאר הנמצאות אשר הוא בפעל נצחי ה
הוא יות' אמתי בשם האח' ויות' קודם מזולתו : וכן להיות האחדות
נותנת הגבל' והבדל לנמצא הוא מבואר שהנמצא שהוא בתכלית ההבדל
מכל הנמצאות ואם הי' שלא יפול בו הגבלה הנה הוא יותר אמתי בשם הא'
מזולתו במה שהאח' יפול בנמצא להבדילו מזולתו לא להיותו מוגבל במקום
וכשיתבאר גם כן שהוא יתברך בתכלית הפשיטות והעדר מהריבוי הנה
בבחינה הזאת גם כן יותר אמתי ויותר קודם בשם האח' יותר מזולתו :
והנ' הרב המור' הרחיק מאד התוארים המחייבים באל יתברך וביחוד
התוארים אש' יאמ' בא' מד' פנים : אם שיתואר בגדרו ואם בחלק
מגדרו ואם בדב' יוצא מעצמו שכל זה הוא נמנע בחקו יתברך : ואם
שיתואר ביחסו לזולתו ולפי שזה המין מן היחס איננו עצם הדב ולא בעצם
הדב' באיכות הי' נרא בתחלת המחשב' שיותרו בחק הבורא יתברך ואיננו
כן לפי דעתו : והנ' בקצת הדברים הוא מבוא' : וזה שהוא מבואר שאין
יחס בינו ובין המקום וכן שאין יחס בינו ובין הזמן למ' שהזמן מקרה
נמשך לתנוע' והתנוע' ממשיגי הגשמים והוא יתברך איננו גשם : וכן
אין בינו ובין הנמצאות הצטרפות לפי שמסגולת המצטרפי' ההתהפך בשווי
והוא יתברך מחויב המציאות וכל מה שזולתו אפשרי המציאו' אין הצטרפו'
א"כ ולא אפילו קצת יחס לפי שלא ימצא היחס אלא בין ב' דברים תחת
סוג אח' : וכל שכן שלא ימצא בין דברים שהם תחת ב' סוגים עליונים
ולא אפילו אשר הם תחת סוג אחר על ענין כאלו תאמר החכמ' והמתיקות

עם

עם היות שניהם מסוג האיכות : ואיך יחס בינו יתברך ובין זולתו עם
ההפרש אשר ביניהם באמתת המציאות : ולזה לא יותר בו תואר מחוי׳
שיבא לא׳ מד׳ דברים והוא כל מה שיביא לגשמות או מה שיבי׳ להפעלו׳
ושינוי או מה שיביא להעדר כמו שלא יהיה הדבר נפעל לו ואח״כ ישוב
בפעל: או מה שיביא לדמיון דבר מבריותיו כי הדמיון הו׳ יחס מה וכשלא
יהיה היחס לא יהיה דמיון : וזש ואל מי תדמיוני ואשוה : ואל מי
תדמיון אל. אין כמוך והעמיק עוד כי גם המציאות והאחדות לא יאמר
בו יתברך כי אם בשתוף השם כמו שקדם לנו ביאורו : וכן הקדמות
כי למה שהקדמות יורה זמן והאל ית׳ אינו נופל תחת הזמן לא יפול עליו
שם הקדמות : סוף דבר לא יותר בו אלא מן התאר שיתואר הדבר
בפעולתו לא תאר הפעולה בעצם הפועל · והריבוי הוא בפעלות לבד
אשר פעל באלו תאמר פעל ועשה שזה לא יחייב שינוי וריבוי בעצ׳ הפוע׳
והריבוי הוא בפעולות לבד : ולזה היו התארים העצמיים המתוארים
בתקונית הם השוללים לבד כי הם כבר יאחדו המתואר : וכל אשר
ירבה השוללים ירבה התיחדות ובזה היה חלוף מדרגות השלמים ובדבר
הזה יפול היתרון בין המשיגים וזה שיתבאר לקצת במופת שלילת דבר
מה ממנו ית׳ לא יתבאר לקצתם לא שישיג דבר מחויב בו ית׳ : וזה
למה שאם נחייב לו שלמות מהשלמיות אשר לזולתו כבר יהיה יחס בינו
ובין זולתו : ואיך שיהיה הנה אם נחייב לו דבר הנה יהיה בע׳ הדבר
ההוא אשר נחייבהו לו : וכבר יחויב בו ההרכבה אשר היא נמנעת
בחק המחויי׳ המציאות כמו שהתבא׳ בהקדמה הכ״א האומרת כי כל מ
מורכב מב׳ דברים אינו מחויב המציאות : וכאשר התפרסם זה התבאר
אצל החכמים שהשגתו נמנעת אצל זולתו ולא ישיג מה הוא אלא הוא :
ולזה היתה השתיקה בתהלותיו מחוייבת כאמרו לך דומיה תהלה ואמרו
אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה : וכענ׳ בזה הרב במאמ׳ אחד
כאמר שם בברכות · אמרו ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמ׳
האל הגדול הגבור והנורא העזוז והאדיר והחזק : א״ל ר׳ חנינא סיימתי׳
לכלהו שבחי דמרך השתא הנך תלתא דאמרי אלמלא דאמרינהו משה רבי׳
ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוה יכלינן למימרינהו
ואתאזלת ואמרת. למה הדבר דומ׳ למלך בו׳ שהיו לו אלף אלפי דינרי זהב
ומקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו : והנה למה שתקו ר׳ חנינא
שהרבות מתארים וכא׳ שהג׳ אשר נתיר לאמרם היה כשנזדמנו ענינם

שנים הא' שאמרם משה : והב' שתקנום הנביאים בתפלה. שאלמלא
לא היינו אומרים אותם אלא בקראנו בתורה : ובאר גם כן במשל
שהשבחים אשר נאמר אינם ממין השבחים הנמצאים בו : שלא אמר
ומקלסין אותו במאה זהובים : וכן שתם באמרו והלא בגנאי הוא לו
הנה מכל זה מבואר ונגלה שתארי החיוב אסורים ונמנעים מחקו ית'
אבל הם חריף וגדוף ממי שיאמרם והוא לא ירגיש : זהו הכלל העולה
מדברי הרב המורה ואם הוא האריך והרחיב בו הדבור הרבה והנה
אי אפשר לי מבלתי שנעיר על ספקות שבאו בדבריו : ואחר כך
נבאר שמה שחייבנו הוא בלתי מחוייב : אם תחלה אחר שהתארי' שיתואר
בייחסו לזולתו שיבוא להעדר נמנע מחקו כמו שלא יהיה דבר בפעל לו
ואח"כ ישוב בפעל הנה אך התיר מן התאר שיתוא' הרב בפעולתו כאלו
תאמ' פעל ועשה וברא שזה כבר יבוא אל העדר שקודם הפעולה או
העשייה או הבריאה כב' היה בכח ואח"כ שב בפעל ושנית אם היה חיובו
זה אמת שהתארים המחויבים נמנעים בחקו למה שחייבנו ההרכבה אם
היא נמנעת בחק המחוייב המציאות : הנה לא נשא' יתרון השגה
לשלמים על אחד מהמתחילים בעיון : ומה שחשבו לסלק הספק הזה
בדבריו בשוללים איננו מספיק : וזה האח' שהוא מבוא' במעט עיון ש
שהשגת עצמותו ית' נמנעת והיה מחוייב שלא יתואר בתא' מתארי החיוב
למה שיחייבו ההרכבה שהיא נמנעת בחקו אח' שהתבא' היותו מחוייב
המציאות הנה כל מי שישיג היות כל תא' או זה תאר היה נמנע בחק ה'
להיותו מחוייב המציאות ואין בו כי אם עצמותו אשר הוא בתכלית ה
העלם כבר ישיג כל מה שהשיגו אדון הנביאים : והנה ידיעת פרטי
התארים הנמנעים בחקו לא תוסיף שלמות על הידיעה הכוללת אשר
למתחיל בעיון אחר שידיעתו ידיעה מופתית : וזה שהמופת בכל
התארים אחד בעצמו ולזה היות' עצמות השגת' בעינה : ומה שלא ישיג
ממנו הוא העצמות לבד והו' שלא השיגו אדון הנביאים וזולתו מהנבא'
ושלמי' שאם הי' המופת הזה מכריח המנעות התארים העצמיים בחקו
הי' ר"חו' שיבק' משה במרא' או בהקין ידיע' העצמו' באמרו הראני נא וגומ'
כמו שרמזנו בפ"א מזה הכלל וז' שהו' ידו' ומוסכ' כל מה שהגי' אלינו דבריה"
שה' הגדו' המפורס שהו' בן ד' הנקר' בכתבו והמדיב' בכנויו הו' שם העצ' ושא'
שמותיו ית' נגזרו מפעולותיו וכ"כ הרב בפי' כי לזה נקר' שם המפור' ענינו
שיור' הור' מבואר אין השתתפו' בה והו' יור' על עניי' אח' אין השתתפות

אינו ית״ ובין זולתו בעניי׳ הקו׳ והנה אח׳ שידיעת עצמותו נמנעת הוא נמנ׳
שיורה על העצמות ושיורה על תאר עצמי הוא נמנע שהמופת לא יכריח
היות לו תארים עצמיים כמנע. ולזה לא ישאר ענין יורה עליו השם הקו׳
הנה כבר יראה שלחנתו זאת הקושי׳ בשאמ׳ וזה לשונו ואפש״ שיורה לפי
הלשון אם אין אתנו קיום ממנו אלא דב׳ מועט וכפי מה שיקר׳ על עניי׳
חיוב המציאות ומי יתן ואדע למה היו נמנעים ללמד אותו אלא פ״א
בשבוע: והנה כב׳ היה ראוי שיתפרסם אף להמון כי ענין חיוב המציאו׳
הוא דבר לא ישכלהו ההמון : והעמידה על המופת בו הוא ממה שלא
יקשה וממה שלא יחייב הסתר הסוד ההוא : אבל ראוי שיתפרסם בכל
קהל ישראל : ויותר נפלא מזה אמרו בשם בין שנים עשר אותיות
שהוא למטה בקדושה משם בן ארבעה שהוא מורה על ענין · יותר
מיוחד משם א״ד והיה מכנים בו כמו שאנו מכנים בשם א״ד הנה כבר
א יוב בזה תאר עצמי ואם היה ענינו שהיה מורכב בשוללים לא היה עניי׳
מחייב ההסתר : גם אמרו שהיו מכנים בו אינו נראה כן לפי שהשר׳
אלנו במקדש בכתבו : ולפי שהשם בן יב״ הוא שם בן ד״ בנקוד ידוע
בב״ דברים כמו שבא בספ״ הבהי׳ הנה כאשר הביא ההכרח להסתיר
שם המפ׳ בנקודו המיוחד היו מבליעין הכהנים בנעימות אחיהן שם בן
יב׳ כדי שיקראוהו בכתבו עם היות שלא היה בנקודו המפורש : והיו
מבליעין אותו להעלים נקודו מההמון כדי שלא ישתמשו בדבריהם דרך
חול בשיחה בטלה שלהם : וזה לגדולת השם : ואיך שיהיה הנה אין
בהוראת השם ההוא הוראה שוללת: ולזה היו תארי החיוב לפי מה שירא׳
בלתי נמנעים : ומן התמה איך חייב שאין הצטרפות בינו ובין דב׳ מברואיו
למה שמשמעות המצטרפין ההתהפך בשווי : והנה אין הנמלט מהיותו
עלה והתחלה והעלה עלה לעלול : וההתחלה התחלה למה שהי׳ לו התחלה
ולזה הוא מבואר שמזה הצד יש יחס בינו ובין ברואו וכן אמ׳ שאין יחס
בינו ובין הזמן להיו׳ הזמן משיג לתנוע׳ והתנוע׳ ממשיגי הגשמים : הנה
כשנניח כן הנה אם הזמן בנתי הנה יש יחס ודמיון בינו ובין הזמן ב
בנצחות : וכל שכן עם מה שהתבאר מדברינו בכלל הב׳ שקוות
ההקדמה האומרת שהזמן מקרה נמשך לתנועה והנה מכל אלו הפנים
יראה שהתאר שיתואר הבורא ביחסו לזולתו איננו נמנע כחק השם :
והנה הנשאר עלינו שנבאר איך הוא בלתי מחוייב מה שחייבו
שהטענות אשר העיד עליהם : אם להמנעות הדמיון כמו שיעידו

המאמר הראשון

עלת הפסוקים : ואם שנשתייע במאמ"ר' חנינא : ואם להמנעו ההרכבה במחויב המציאות אשר הוא אצלו מופת חותך במניעת התארים ונאמ' שאין ספק שהרחקת הדמיון בינו ית' ובין ברואיו מחויב : והנה עם היות השלמיות תחת סוג אחד באלו תאמ"ה הידיעה או היכולת הנה למה שיש ביניהם הפרש עצום אם בחיוב המציאות ואפשרותו ואם בתכלית שלמת' די בזה הרחקה משיפול ביניהם הדמיון : ועם היות בהרחקת הלשון יפול שם הדמיון ביניהם שנה להיותם בתכלית ההרחקה משני אלו הפנים ראוי שיסולק מהם הדמיון וזהו מ"ש ואל מי תדמיוני ואשוה כ' הנה אמרו ואשוה יורה שעם היות כב' יאמ' הדמיון במה שהם תחת סוג אחד : הנה להמנעות השווי ביניהם והרחקתו ככר יתאמת שאין ל' לדמותו לדב' ישוה לו בשום בחינה מהבחינות וז"ש ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו : הנה בא' שהרצון הנמנע בחקו הוא הדמיון אשר בו ערך מה ולהיות הדמיון אם בינו ובין ברואיו בלתי נער' למה שאין יחס וערך בין הבב"ת ובב"ת הוא הנמנע לערוך בו דמות : ובב' יראה שהדמות הבלתי נערך אינו נמנע : ואמנם מאמ' רבי חנינא כשנתבונן בו הוא יורה על מה שאמרנו וזה שהוא נעז' במה שאמר שיימתינהו לכלהו שבחי דמרך : ויראה הראות מבוא' שסבות השתיקה הוא להפלגת ריבוי השבחים : ולפי שלא היה יכול לספרם לא היה ראוי שירבה בשבחים שהריבוי בהם והירידה בפרטיהם יורה שהכוונה לקלסו בהם : ולזה יראה לשומעים שאם היה יודע לו שבחים אחרים לא היה שותק מהם : ולזה ימשך מהשבח הזה גנאי להוראותו שאין לו שבח אחר

ולזה לא היינו מתירים לעצמנו לאמ' בתפלה להיו' התארים ג' שהוא מספר הראשון מהריבוי אם לא שתקנום אנשי כנסת הגדולה ואם היה שאמ' משה וזה כי לפי שהשרש אצלנו לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח' כך יתפלל הנה הקפידה ברבוי השבחים ראוי שתהיה בדברים אשר סדרם מחויב ולזה יהיה בו הסכנה שלא יראה כמסדר כל השבחי' מה שלא יעלם ולזה אמ' ואתו כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה וזה שהוא ידוע שאמ"ה שאמ' משה בב' התירם לנו אלא שהסכנה כלה היתה לסדר' חיוב השבחים ומצד הריבוי היה נראה כמספר השבחים כלם או רובם לא מצד השבחים עצמם שבזה היה מספיק לנו באמר' אדון הנביאי'

ובב' יראה גם כן שהתארים ההם שהרבה בהם הוא דרכית הנם כ' כתובים בספרי הקד' במקומות מתחלפים אלא שהסכנה לקרות להם

במקום אחר, וכל שכן במקום שסדור השבח מחויב ולזה נרף בהתר א'
אנשי כנסת הגדולה : והנה אמר ומקלסין אותו בשל כסף שעם היות
שבח בנר מה שיראה שהוא מקלסו בכל מה שיש לו מהממון הוא לו גנאי
ואמנם אמר של כסף ולא אמר בה״ זהובים לשני ההבדלים שספרות
אשר בין שבחיו ית' ובין שבחי זולתו שהם מחויב המציאות ואפשרותו
ולזה אינם ממין אחד באמת והב״ להיות כל אחד משבחיו בלתי בעל
תכלית בחשיבות ובשבחי זולתו בעל תכלית : ולזה היוב״ ההבדלים האלה
אשר במשל. וזה שאחרי שהיה מראה היותו מגביל מה שהוא בלתי בעל
תכלית במספר היה ראוי לחוסרו היותו מגביל בלתי בעל תכלית בחוזק
ובכלל שלא היה מחלק בין תארו ית' לתא״ זולתו זהו מה שיראה דברי
חנינא לא שהיו נמנעים התארים בחקו כל שלא יהי״בו הכשלות השבנה
שיראה במספר כל השבחים ולזה הותר לנו כשאנו מרבים בתחנונים
לתארו ביגמרות למה שיש לנו הראות מבואר שהוא לתכלית בקשת
הסליחה ולא לסדר השבחים ולהגדילם ולזה מה שנמצא בתהלות כעין
זמירות תארים ושבחים והיתר כספורים לו ולזולתו כאמרו תהלת השם
ידבר פי ויברך כל בשר וגומ' · ואמר גם כן מורה על הפלגת ריבוי
השבחים ולימה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם : אספרם מחול
ירבון הקיצותי ועודי עמך : כי הנה אמ' שהפליג בספו״ תהלת השם
וידיעתו הפרטים אתם מאמרו בשאמ' ולו אחד בהם ירבה לומ' כלומ'
בבחינת עצמו הוא אחד בכל אלו הידיעות כי לדברים לא יקרה ריבוי ב
בעצמותו אבל בבחינתו והוא אמ' ולי מה יקרו רעיך אל ירבה המעלות
העצמיות הבלתי נבדלות ממנו באלו הם רעיו והורה על העצם אשר לכל
אחת בעצמה וזה לחיוב מציאותה והיותה בלתי בעל תכלית בחוזק וזה
באמ' מה יקרו מה עצמו ראשיהם וכן על הפלגת רבוים באמ' אספרם
מחול ירבון : והנה המשיל המספ' בלתי בעל תכלית לריבוי המופלג שהוא
גדול מריבוי החול : והנה להיות הספו' בהם בכל כך מופלג דמה התעסקות
בספו' באלו השתקעבהם באמ' הקיצותי ועודי עמך ירצה שכשיתעורר
יקץ ממה שנשתקע בספירה ההוא הנה ימצא עצמו עודנו עם ה' כלומ'
שבהפלגת הספו' ההו' לא יצא מעצמותו למה שהם עצמיים בלתי מתפרדי'
והוא בהם אחד בתכלית הפשיטות ואם אינם בשתוף השם גמור אבל
בקדימה ואיחור עם ההפרש אש' בין הבעל תכלית והבלתי בעל תכלית :
ובאשר התישב זה הנה בהם אדון הנביאים באמ' הראני נא את כבוד

המאמר הראשון

היתה ראויה אליו כי הבקשה הראשונה באמרו הודיעני נא את דרכיך
היתה הידיעה דרכי פעולותיו והנהגתו כמו שאמ׳ הרב המורה · והנה
בהודיעו אותם אליו ימצא חן בעיניו: והבקשה הב׳ באמרו הראני נא את
כבודך: היתה ידיעת התארים העצמיי׳ הבלתי נבדלים ממנו והמשי׳ הקב״ה
הזאת לראיה כי הראיה החושיית לא תהיה כי אם בשטח הנראה שהוא
ענין בלתי נפרד ממנו · אבל עצמות הדבר בלתי מושג בחוש וכן ההשגה
ההיא עם שהשגת העצמות נמנעת השגת התארים העצמיים היתה אצלו
אפשרית · והנה באתהו התשובה על זה לא תוכל לראות את פני :
הנה ההשגה ההיא בראיית הפנים להיות פני הדבר הם הנראים : ואמנם
יותר לו ראיית האחור כוונה ממנו שעם היות לא ישיג התארים ההם
העצמיים בשלמות הנה ישיג מהם השגה מה אשר המשיל אותה כיחס אל
ההשג׳ אם נקם כיחס האחו׳ אל הפני׳ והנה לדעת הרב שאשר יועד לו
בזה היא השגת מה שנמשך ממנו כלומ׳ מבראותיו כלם כמו שאמ׳ בשתו׳ שם
אחור הנה היה אמרו וראית את אחורי כפל ומותר לזה שכבר הבטיחו
על השאלה הראשונה באמרו אני אעביר כל טובי על פניך שזה תשובת
על הבקשה השנית ושהשיב חלק ממנה מלבד מה שהבטיחו על הראשונה

ובאשר התישב זה הנה איננו רחוק שיהיה השם המפורש מורה על
תאר עצמי בלתי נבדל אשר החכמים היו מוסרין סודו לתלמידה׳ בתנאים
הנזכרים שם וגם שם בן יב׳ כן ולזה לא היו מוסרין אותו אלא לצנועים
שבכהונה להכרח הברכה שהיתה מיוחדת להם במקדש ככתוב : והנה
במאמר הד׳ נרחיב בו הבאור בג״ה : ואולם כבר נשאר עלינו שנבאר
איך לא יתחייב שלילת התארים העצמיי׳ עם הוראותינו ההקדמה ה
האומרת כי כל מורכב משני דברים איננו מחויב המציאות: והוא ממה
שלא יקשה וזה בשני פנים הא׳ שעם היות התארים נבדלים בחקנו הם
מתארים בחקו: והטוב הבב״ת אשר לו לעצמות יכללם וישימם אח׳ מכל
הפנים והב׳ שההקדמה ההיא אמתית כנגד מה כאשר המקובץ והמורכב
צריך אל מקבץ מן מרכיב והוא שיהיה כל אחד חלק עצמות ונאמר
שהרכבה ההיא והמרכיב סבת המורכב ואבל הוא יתברך אין לו חלק
עצמות כי עצמותו אחד פשוט בתכלית הפשיטות ויתחייב לו חיוב עצמי
הטוב בכלל מה הוא המונע אם כן שלא יהיה מחויב לעצמותו המציאות
ואם היה שנחייב ממנו בעצם הטוב בכלל או הידיעה והיכלת הבלתי בעל
תכלית בפרט ושאר המעלות כהתחייב האור מהמאיר לו הונח על דר׳ מש״

הכלל השלשי

אחר מה שמחוייב המציאות לעצמו והימנע ממנו הא׳ המתחייב ממנו בעני׳
חיוב המציאות אשר לו לא כי האור איננו עצם כב״ל מעצמותו שיה׳ צריך
למרכיב ומקבץ אבל הוא דבר עצמי שראוי שיתואר בו כן הוא ענייני ה
התארים באל ית׳ וכ״ש הקדמות שאיננו אלא בחינה שכלית שהוא בלתי
הווה : והמציאות שהוא הוראת הויתו בלתי נעדר : והאחדות שהו׳
מורה על היותו בזולת ריבוי בעצמו ושהוא אין בו שניות בגדר מהגדרין
כן ראוי שיובן לפי האמת בעצמו ולפי מה שתגזרהו התורה : ואחר
שהתבאר שמה שחייבנו הרב הוא בלתי מחוייב הנה ראוי לחקור עוד
אם הוא נמנע : ואולם להיות החקירה הזאת יקרה מאד עם שבה
מהסכנה העצומה מה שלא יעלם : הנה אין לנו להתעצ׳ בה ולהכנים דברינו
במה שנראה לנו קדוש השם יתברך · ובכיוצא בו נאמר במקום שיש
חלול השם אין חולקין כבוד לרב והנה כבר יראה מה שאין ספק בו
שמה שחייבו הוא נמנע : וזה מפנים מהם שכבר התבאר במה שקדם
שהנמצא והאחד הנאמרים בו ית׳ הם תארים עצמיים ולזה אין המלט
מחיוב תארים עצמיים לו יתברך : ומהם שכבר יראה שכשניחד לו
יתברך ידיעה ויכולת והיה מה שיורה עליו שם הידיעה הוא העדר סותרו
והוא הסכלות ושם היכולת העדר הלאות הנה בהכרח יורה כל אחד מאלו
השמות המיוחסים לו על דבר חיובי : וזה שהמובן בהעדר הסכלות
הוא ידיעה והשיגמה ואם היה שתתחלף ידיעתו מידיעתנו כהתחלף ע׳
עצמו מעצמנו : אמנם אין המלט מהיות העדר הסכלות מורה על ענ׳
חיובי מובן אצלינו להיות סותר הסכלות איננו אלא ענין אחד מורה עליו
והוא ענין השגה : ולזה אומר שאם לא היתה הוראת זאת הידיעה והמובן
בה ענין חיוב עצמי לו ית׳ : הנה בהכרח שיהיה עצמותו למה שאי אפשר
שתהיה תארו מקרי להמנעות יחס המקרים לו ית׳ ואם היתה עצמותו
יתחייב א׳ מב׳ בטולי׳ אם שיהיה עצמותו ית׳ מושג אצלנו אם היה שא׳ בעצמו
אלא המובן אצלנו בשם הידיעה ואם שיהיה בעצמו דב׳ זול׳ המובן אצלנו
בשם הידיעה ויהיה בהכרח עצמותו מורכב מב׳ ענינים : והם מה שנשיג
בשם הידיעה ומה שנסכלהו וכל אחד מאלו בתכלית הבטול וזה שהיותו
מושג אצלנו המנעות מבואר לכל מתחיל בעיון : והיות עצמו ג״כ מורכב נמנ׳
למה שיתחייב היותו אפשר המציאות ולזה מה שיתחייב ששם הידיעה ושם
היכולת תארים מחויבים עצמיים לו ית׳ עם שעצמותו אחד ומחוי׳ המציא׳
ויהיה מי שיחס לו שם הידיעה על שהוא עצמותו מחויב לו הרכבה

והוא לא ירצים והתבאר אם כן היות מה שחייבו נמנע עמהם כי לפי
שהתבאר שהמובן בשם הידיעה והיכלת כשניחס לו ית' הנה הוא דב' חוצה
מושג אצלנו למה שהע״ד הסכלות והע״ד הלאות הנה נכון בכל אחד דב'
מה והוא סותר הסכלות וסותר הלאות : והנה מבואר שמה שהוא מובן
בסור הסכלות איננו מה שיובן בסור הלאות הנה אם כן המובן מהאחד
יתחלף בהכרח לאח' יתחייב אם כן שאין המובן בכל אחד עצמותו שם
שא״כ היה עצמותו מורכב מדברים מתחלפים. ומהם שאם היה התואר
שחייבו משלילת התארים העצמיים אמתי להמנעות ההרכבה ולהמנעות
שום יחס ודמיון בינו ובין זולתו למה ששם הידיעה והיכלת על דרך משל
יפלו על זולתו הוא נמנע שנחייב לו שום מובן מהם חוצה כי ההמנעות
איננו שלא נדעהו תאר עצמי לבד אלא שלא יהיה לו תאר עצמי הנה אם
כן ישא' בהכרח משולל מכל המובן אצלנו בהשגה ויכלת ולא יוחס לו
בעצמותו ולא בתאר עצמי ולפי שהוא מבואר היותו משולל מכל סכלות
ולאות ישאר אם כן משולל מכ' הסותרים או ההפכים יחד רוצה לומר
משולל מידיעה וסכלות ויכלת ולאות וכל זה בתכלית הבטול והגנות
ובכלל באמרנו שהוא ית' איננו בלתי יודע כבר חייבנו שהוא יוד' והמובן
בו מושג אצלנו ואם היתה הידיעה עצמותו או חלק מעצמותו כב' יתחייב
שיהיה עצמותו או חלק מעצמותו מושג אצלנו והוא בתכלית הבטול ויתחיי'
מה שאיננו למטה מזה בגנות ובטול וזה שמה שיתחייב ביודע יתחיי'
ביכול ורוצה ושאר התארים ואחר שהמובן מושג אצלנו הנ' הידיע' איככ'
יכלת ורצון והם אם כן ג' ענינים מתחלפים ולפי שעצמותו או חלק
מעצמותו יהיה במאמ' האומ' הוא אחד אבל הוא ב' וג' אח וכל שכן
לכו עדת המאמינים בחדוש שאין המלט משיתחייב את שפעל שהוא
בהכרח ידע לפעול ויכול לפעול ורצה לפעול ומה שיתחייב מפעולתו
הוא מובן אצלנו והו' מבוא' שהמובן אצלנו מידיעה ויכלת ורצון הם
ענינים מתחלפים ואם היו עצמותו יתחייבו שני בטולים הא' שיהיה
עצמותו מובן אצלנו והב' שיהיה בעצמותו ריבוי חלילה יתחייב אם כן
מה שאין ספק בו היותם תארים עצמיים עם היות עצמותו אחד מחוי'
המציאות יתבר' שמו ולזה הפליג המשורר כשספ' בהפלג' ריבוי התאר'
עצמיים אמר ולנאחד בהם הורה היותו עצמותו אחד עם היות תארי
העצמיים רבי' אמ' רמז בריבויים במלת בהם שהוא בנוי לריבוי :
ובאחרים עוד באמרו ולי מה יקרו רעיך אל וגו' כמו שקדם ולהיות האמ'

עד

עד לעצמו ומשכים מכל צד נמצא שישכים. עמו בעל ספ׳ יצירה אמ׳ כשלהב׳ קשורה בגחלת מורה על האחדות הבלתי מתפרק והוא האמ׳ בעצמו כי כמו שלא יצוייר הוית העצם בזולת מציאותו ולא מציאותו בזולת העצם כן לא יצוייר מציאו׳ התא׳ בזול׳ המתא׳ ולא המתוא׳ בזול׳ התאר: ויכלל הטו׳ המוחל׳ שהו׳ כול׳ כל מיני השלמו׳: וזה מה שרצינו לבארו: ואומ׳ עו׳ שמה שהבי׳ אליו העיון והתאמת בתארים במה שאין ספק בו הוא מסכים בהכרח עם דעת גדולי הפלוסופים כמו ב׳ם ואבן נכבר ובר׳ ור׳ משה הלוי : וזה אמנם אחר הכיחנו שני הקדמות כמבוארות בעצמן : האחת שהשגת מהותו ית׳ לזולתו הוא נמנע : וזה אמנם יתאמת אצלנו במה שהוסכם עליו מן הפלוספים שהשכל והמשכיל והמושכל דבר אחד : ולזה אם היה המהות מושכל לשכל זולת היה המהות מתאחד ומתעצם עם השכל למה שהשכל מתעצם במה שישכילהו : הב׳ שהשגת חלק ממהותו הוא נמנע וזה שאם היה חלק עצמותו מושכל יתחייבו ממנו בטולים : ראשונה יתחייב רבוי בעצמותו יתברך ויהיה הרכבה בעצמותו · למה שבו חלק מושג וחלק בלתי מושג · ושנית כי למה שהשכל יתעצם במה שישיג הנה יתעצם במה שישיג בחלק עצמותו : וזה מבואר הבטול : ואחר שהתבארו אלו ההקדמות אומר כי כשעיינו דעות הפלוספי׳ בהשתלשלות הנמצאות מהעלה הראשו׳ למה שהוקשה להם התחייב המורכב מהפשוט הסכימו כי להיו׳ העלו׳ הראשו׳ מורכב ממושכלים מתחלפים אם מה שישיג מעצמות העלה הרא׳ שונה ואם מה שישיג הוית מהות עצמותו ית׳ עלה לו והוא עלול ממנו ראוי שהמושכל היותר משובח הוא מה שישכיל מעצמות העלה הראשונה · והמושכל הזה יתחייב ממנו העלול השני · והמושכל השני המשובח אחריו הוא מה שישיג מעצמותו ויתחייב שממנו צורת הגלגל מה שישיג הויתו יתברך שנה לו הוא אשר יתחייב ממנו חמר הגלגל : ולפי שהתבאר מההקדמות שהשגת ע׳ עצמותו או חלק מעצמותו הוא מהנמנע הגמור : הנה יתחייב שאשר אמרו שהשגת חלק בעצמותו הוא היותר משובח צריך שיובן מה שיושכל בעצמותו מן התארים העצמיים : וזה שההשגה בשלילות הוה בעצמו ההשג׳ כשה׳ שכתו כי העלול הראשון כשידע שהש׳ שכתו ידע שהוא עלול מעצמותו · והנה שמוהו המושכל האחרון בחשיבות · ולזה מושכל הראשון צריך שיהיה מה שיושכל ממנו מעצמותו בתארים העצמיים : והו׳ לשון ר׳ משה הלוי במאמר אחר שחבר במניע הראשון : אמ׳ זה לשונו וכו׳ · חויב שיהיה ההשתלשלות על זה הדרך : והו׳ כי מניע הכל למה שיהיה ישכיל

שמחויב המציאות מה שישכיל וישכיל עצמותו וידע בשהוא עלה למחויב המציאות ויהיה כל אחד מאלו מושכלים לו ממעלת המציאות ושלמותו מה שיגזור שישפע ממנו המציאות לזולתו חויב שנתחייב ממנו כל ג' נמצאות והיותר ראוי בדבר הטבעי שיהיה היותר חשוב שבעלולים מתחייב מהיותר חשובה שבעלול ולזה יהיה מגיע הכל במה שישכיל מעצמותו ית' חויי ממנו מציאות צורת גלגל הכוכבים הקיימים יש לתקן זה הלשון עם לשון ר' משה אלו ולמה שישכיל מעצמותו חויב ממנו מציאות צורת הגלגל המתנועע ממנו : ובמה שישכיל מי שהוא עלול ממנו חויב ממנו מציאות חומר גלגל ע׳כ גם כן כ׳ר החולק עם בש׳ ואבונצר במניע הראשון מסכים עם זה ב בשומו המושכל הראשון בחשיבות מה שישיג העלול מעצמותו ית' ואין דרך לזה כי אם בתארים העצמיים : ולזה צריך שנאמר שאם היו קצת החכמים מסלקים התארים המחויבים ומרבים בשלילות צריך שיובן זה בתארים המורים על העצמות כי אלו החיוב נמנע בהם לא זולת זו ודעהו :

הפרק ד

באופן עמידתנו בשרש הזה לפי שהשרש הזה כבר יכלול בעניינים הא' היות ה האל ית' אחד בעצמו בתכלית הפשיטות והשני מניעת השניות וזה כי כשהונח היותו ית' פשוט אחד בעצמו כבר יפול הספק אם יש שם אלוהות יותר מא' הנה הראשון נתבאר בקלות ממה שקדם וזה כי למה שהתבאר שהגרמ' כולם באיש א' נקשר קצתו בקצתו ושכחות הגלגל מתפשטו' בזה החמ' ומכינ' אותו ושלא ימלט מהיות הגלגל מניע עד שנעלה למניע מחויב המציאות והמחויב המציאות אי אפשר שיהיה מורכב כמו שהתבאר בהקדמה הכ"א הואמבואר שהמחויב המציאות הוא פשוט מבלי הרכבה כלל והוא המין הראשון מהאחדות ואם המין השני והוא השניות וזה בבנין האל ית' אחד פשוט אבל שיהיה יותר מאחד הנה לא ימלט אם שיהיה הא' מתעסק בהנהגת המציאות או חלק ממנו אם לא : ושקר שיהיה מתעסק בחלק ממנו למה שהמציאות כלו נקשר קצתו בקצתו והוא כאיש אחד וראוי שיהיה מפועל אחד ואולי שיהיה בלתי מתעסק בהנהגת המציאות הזה הנה יש למערער שיאמר שיש שם אלוה מנהיג עולם אחר חוץ מזה כמו שיתבאר אפשרותו במה שיבא רוצה לומר אפשרות עולמים רבים : אמנם כשיתבא' במאמ' במאמר הב' וה"ג שיכלתו ית' בב"ת בחוזק הוא מבואר שהאחד יכללם : אמנם שיהיה האחד מנהיגו והאחר בלתי מנהיג לדבר הנה בזה ננעלו דלתי העיון ולהסיר המבוכה הזאת והספק הזה ולבטל כל ערעור מהשרש הגדול

שזה היא רזה התורה ענינו אנחנו קהל המאמינים באמרה שמע ישראל
יי אלהינו יי אחד : והפליגה בזה בשכפל השם הגדול לרמוז אל שני מיני
האחדות וצרף השם הראשון אל אלהינו לרמוז אל המין הראשון שהם׳ שהוא
אלהינו ומנהיגנו הוא אחד בעצמו ר״ל פשוט הוא׳ שבבחינת האלהות עלינו
וההנהגה בנו אחד : וכן השם מבלתי שנבחן להנהגתינו הוא אחד ואין שני
הן שיהיה מנהיג עולמות אחרים אם היה שימצאו הן שלא יהיה מנהיג עוד
הנה השם הזה הוא אחד ואין שני והוא המין השני מן האחדות : וכבר
הסכימו רבותינו ע״ה בשרש הזה הוא אחד ואין שני והוא המין השני מן
האחדות וכבר הסכימו רבותינו ע״ה בשרש הזה רוצה לומר הנהגתו ית׳
עולמות אחרים עד שמנאום על דר ההפלגה כ״ח אלף כהרבה שהמדרשים
וזהו מה ששמענו בזה הפרק :

הפרק ה

בבאור השרש ה״ג המונח והוא היותו ית׳ לא גוף
ולא כח בגוף לפי שהוא מבואר אם מצד העיון
ואם מצד התורה היות מהותו ית׳ בתכלית ההעלם עד שכבר נמנע מאדון
הנביאים השגת תאריו העצמיים כמו שקדם לנו : ואמר מורה על זה כשנק׳
ממנו באמרו מה שמו מה אומר אליהם שהדרנו בו הוראת עצמותו לפי מה
שיראה כי היתה התחלת נבואתו אז והיתה התשובה שההוראה ההיא היתה
מנועה מהם באמרו אהיה אשר אהיה כלומר אין להם עסק במהותו כי אני
אהיה מה שאהיה ירמוז אל שהמהות נעלם ולהורות שהמציאות נגלה מאד שב
ואמר אהיה שלחני אליכם כלומר מעצמותי אי אפשר לרמוז דב׳ אלא היותו
בלב׳ אמנ׳ כב׳ רמז חיוב המציאו׳ באמ׳ אח״א ויהי׳ אם במקו׳ שבה ואם לא יפול
בו שבה כלומ׳ אהי׳ למ׳ שיהי׳ וזה יפול במחוי׳ המציאו׳ לבד כי האפס המציאות
בבחינת עצמו הנה המציאות לו למה שהשבה נמצא׳ ולזה כשירמוז על המצי׳
לא יתכן לומ׳ אהי׳ למ׳ שאהי׳ אב׳ אהי׳ למה שיהי׳ זולתי כלומ׳ שבתו ואיננו רחו׳
שעם היות המציאו׳ נכלל במלו׳ האל׳ שירמו׳ בו אל המנעו׳ ידיע׳ המהו׳ ולהיו׳ זה
מבוא׳ והו׳ ידוע שהתארי׳ ואם היו שוללים כבר יתכו התיחדות וקצת הידיעה
בדב׳ כמו שבת׳ הרב המור׳ הנה השכ׳ בחקיר׳ הזא׳ העצו׳ מאד וכ״ש אם נתיר
לעצמינו לחיי׳ דב׳ כמ׳ שיית׳ בתא׳ השולל׳ כי הו׳ כמו שאם היינו מחי׳ דב׳ במקו׳
בזול׳ מה שהוא ית׳ מדי ואחרוף וגדו׳ ונתינ׳ האלהות לזולתו כן כשניח בשולל׳
אם נשלול ממנו דבר בלתי ראוי לשל׳ הנ מדי וכפיר׳ ושלו׳ האלו׳ ממנו חליל׳
ולז׳ הי׳ ראוי בשול׳ שנהי׳ בתכלי׳ הכמח ממ׳ שנשלו׳ ממנו ואם יפו׳ בו הספ׳ שנני׳
שחקיר׳ ההי׳ ולא נשתד׳ בה אל׳ כפי מה שתנו׳ הקבל׳ האמיתית והלא אם אמרנ׳

ההסתכל בד' דברים והם מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור כמו
שבא במשנה מפורש כ"ש להסתכל ולחקור בעלת הכל יתברך במה שלא
הורשינו ולזה ראוי לנו בחקירה הזאת בתכלית הבטחון ממה שנחייב או
נשלול : וכאשר התיישב זה אומר כי למה שנתאמת אצלנו השרש ה"ב
והו' האחדות בו יתברך מכל פנים : וזה אם מצד העיון אם מצד התורה
הוא מחוייב לנו שכל מי שיחלוק על השרש הזה שנשלו' אותו ממנו ית' :
ולפי שהוא מבואר בגשמים המוחשים ואשר כח בהם היותם מורכבים הוא
מבוא שהוא מחוייב לשלול אותו הימנו : והשיעור הזה בחקירה הזאת
מספיק והוא בתכלית האמות והבטחון ולפי שהיה כל הפעולת מחוייב ש
שירוחק ממנו יתברך להיותו ענין גשמי : הנה ראוי שנחקור בענין
אחר מצאנו מיוחס לו יתברך בנבואה ובדברי רבו' ז"ל והוא השמחה ·
אם בכתובים אמר ישמח יי' במעשיו : ואם בדברי ז"ל כמו שתקנו במטבע
ברכה שהשמחה במעונו : וזה בכתובים ובמדרשות הרבה כי למה שידיעת
ההפכים אחת הנה אם נייחס לו עצבון כאמרו ויתעצב את לבו ועצבו את
רוח קדשו · עזו אבכי בגרה · לפי מה שדרשוהו ז"ל כבר ראוי שניחס לו
השמחה : ואולם מה שנמצא לראשונים על זה הוא שאם היה אפשר
שייוחס לו עצב בשום פנים : ומה שבא בכתובים שיורה עליו הוא ע"ד
העברה והרחבת הדבור להורות שהוא הפך התכלית במכוון ממנו הנה
השמחה ראוי שתיוחס לו ית" על כל פנים : והנה יסוד טענת ארסטו
בזה והנמשכים אחריו הוא כפי מה שאומר : לפי שההשגה היא דבר ערב
למשיגים וכל מה שתהיה ההשגה לדברים יותר נכבד יהיה הערבות והשמח'
יותר והיה הוא יתברך ישיג כל הדברים בגדר מה שאפשר הנה הוא מחוייב
שיהיה הערבות והשמחה אצלו בתכלית מה שאפשר : ויהיה לפי זה פירוש
אמרם שהשמחה במעונו במדרגתו . ואמנם הטענה הזאת מבוא" ההפסד
לפי מה שיראה וזה לשני סבות : האחת שהוא ידוע שהשמחה והעצב הם
הפכים והם תחת סוג אחד והוא סוג ההפעלות והוא האמת בעצמו כי ה
השמחה איננה זולת ערבות הרצון והעצב הוא ההתנגדות ברצון והם הפעלו'
נפשיים : ולזה אם היה שאנחנו נשמח כשנשיג הנה זה לפי שאנחנו בעלי
נפש רצונית אבל מי שהוא שכל משכיל ומושכל כפי מה שהסכימו ואיננו
בעל נפש לא יצוייר לו שמחה וערבות אלא בהקל מן הדבור למה שאין להם
מבוא בשכל · והשנית שאם היה שנודה שייחס לו ערבות א"א שיהיה מזה
הצד וזה שאין ראוי להקיש בין השגתינו להשגתו כלל כי הערבות אשר לנו

בהשגה היא בשנויא אותה מן הכח אל הפעל : ולזה כשנתחדש מידיעה מה היתה נעלמת ממנו הנה נתפעל מהשמחה למה שנעתקנו מהסכלות אל הידיעה פתאום · וכבר יורה על זה שהשמחה היותר חזקה היא בעת התחדשות חזקה · והנה אחר שנשיגה יחלש מאד הערבות : וממה שיורה גם כן על זה כשיהיה המושכל עמק מאד יהיה הערבות יותר : וזה שנצטר׳ להשתמש בהקדמות נעלמות יותר ויהיה ההעתק מהסכלות אל הידיעה יותר גדול עד שהמושכל הבלתי עמוק ואם היה גדול המדרגה לא נשיג בו ערבות כל כך כמו במושכל העמוק : ואם היה למטה ממנו במדרגה : ומה שיורה על אמתות זה שאין המלט ממנו הוא שאנחנו לא נשיג ערבות ב במושכלות הראשונות : ולזה אין ראוי שנקים מערבות השגתינו שהיא לשבת העתק מהסכלות אל הידיעה והתחדשות השגה לפי שכל מושכליו מושכלות ראשונות תמיד בזולת העתק ושינוי והתחדשות השגה ולזה הוא מבואר שלא ייוחס לו ערבות מזה הצד אשר חשבנו : ואולם למה שהתבאר במה שאין ספק באמתות היותו הפועל האמתי לכל הנמצאות בכוונה ורצון והוא המתמיד מציאותם בהשפעת טובו תמיד : ולזה מה שתקנו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וכמו שיבא במאמר הג׳ בנ״ה. הנה במה שישפיע מהטוב והשלמות ברצון וכוונה הנה א״כ הוא אוהב הטובה והשפעת הטוב בהכר׳ והיא האהב׳ זול׳ ערבו״ הרצו״ : ואי׳ השמח׳ האמתי׳ באמרו ישמח יי במעשיו שהשמחה במעשיו והיא בהשפעת טובו להם בהתמדת מציאותם על השלם שבפנים. ומזה הצד אמ׳ ז״ל במקומות שה׳ בה מתאוה לתפלתן של צדיקים ירצו שלמה שהערבות והשמחה אצלו בה בהשפעת הטוב : והיה הטוב השל׳ שאפשר לאדם שידבק בשם שזהו סוד התפלה וכמו שיבא בנ״ה : הנה כשימשך הטוב הזה ממנו הוא ערב׳ אצלו ועל צד הרחבת הדבור כאלו מתאוה לו וההפך בהפך ידיעת ההפכים אחת · והנה יהיה מטבע הברכה שהשמחה במעונו כפשוטו ולא יצטרך לשתוף מקום שיאמר על מדרגתו אבל לפי שהשמחה הזאת מסותפת לבורא יתברך בהשפעתו מהטוב לנבראים במה שיקבלו מהשפעה : הנה אם כן השמחה האמתית היא במעונו כלומר במשכנו על צד הרחבת הדבור וירצו במלכותו מלכות שמים אשר שמוהו משכן לרוחניים : ואמנם לפי שכבר אפשר שיסופק ויאמר בתחלת המחשבה שהערבות הוא היותר חזק במתפעל יותר מן ה הפועל : וזה לשתי סבות הא׳ שכבר יחשב שהשמחה בקבלת הטוב היא יותר גדולה במקבל מהנותן בנתינתו הטוב · והב׳ כי למה שהמתפעל ישיג

הערבות משני צדדין האחד מצד קבלתו הטוב והמציאות ממנו : והב׳ מצד השגתו בו ית׳ שהוא המושג היותר גדול שאפשר והיא בהתחדשו׳ ההשגה וזה אם בשכלים הנפרדים למה שמציאותם מחודש · ואם בנפשות לחדו׳ש ג״כ ולהעתיקם מהשכלות אל הידיעה · ולזה כבר אפשר שידומה שיהיה בהם ערבות יותר · הנה צריך שנבאר שהוא אם היה שהערבות להם מופלג מאד כמו שרמזו ז״ל צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו ה השכינה : הנה אין ערך ודמיון לערבותו בהשגה וזה כי למה שנתאמ׳ שהערבות הוא לנהנה הוא לו בהכרח לעצמותו : ולזה הוא מחוייב שיה׳ מעל׳ ושלמות ולפי שאין ערך ויחס לשלמותו ית׳ אל שלמות זולתו חויב׳ בהכר׳ שאין ערך ויחס בין ערבותו לערבות זולתו : ולפי שהתבאר שהערבות הוא האהבה והחשק הערב והוא מבואר בהסכמת הלשון שהחשק יורה על ה האהבה הנמרצת נמצא שבאהבתו ית׳ האבות יזכיר שם החשק באמרו רק באבותיך חשק יי ובאהבת האבות אתהשם ית׳ יזכיר שם האהבה באמרו אברהם אוהבי ולא חושקי נהורות על הפרט הזה ועל האהבה הזאת היה ראוי ומחוייב לנו להודות ליי ולברך את שמו ולזה נתקנה בזה ברכה מיוחדת קודם שמע וכמו שיבא בג״ה : ואולם הכוונה בכאן התאמתות הערבות והשמחה לו ית׳ אמנם לא על צד שמו וזה מה שרצינו לבארו :

הפרק ו

באופן עמידתנו בשרש הזה ה׳ג ונאמר כי למה שהתבא׳ מדברינו בשרש הזה שהוא נתלה בשרש השני : וכבר התבאר במה שאין ספק לו שלמותו התבאר מצד התורה והקבלה : הוא מבואר ששלמות השרש הזה הוא מצד התורה והקבלה המאיר לכל המשכים : ואמנם כבר בא בדברי רז״ל במקומות הרבה שאין שם דבר מהענינים הגשמיים : ואם היה שהתורה התירה לשונה בעניינים שורים על הגשמות הנה היה זה בהכרח כמו שהאריך בזה הרב המור׳ במקו׳ רבים מספרו : וכבר העידו רז״ל כיוצא בזה אמרם דברה תורה כלשון בני אדם : ובכאן התבאר ששורש הנבואה כפי מה שהעידה עליו התורה ונתאמת בקבלה הוא אשר האיר עינינו בדרך שנלך בו באמות אלו השרשים בשלמות ונתאמת עם זה שהעיון בלתי חולק עליו אבל מסכים עמו מכל ה צדדין כאשר הוא טבע האמת שהו׳ עד לעצמו ומסכי׳ מכל צד ומה יאות לזה שאז״ל במדרש משל לאחד שהי׳ הולך בדר׳ ממקו׳ למקו׳ וראה בירה דולק׳ אמ׳ תאמר׳ שבבירה הזאת בלא מנהיג הציץ עליו בעל הבירה א״ל אני בעל הבי׳ כך הו׳ אבר׳

אמונתנו שהעו' הזה לא מנהיג הבין עליונה ה' אמ' אני בעל העו' וכו' ר"ל שעם היות לו נטיה אל האמת הוא לא יצא מידי כל ספ"ק עד שהשפיע ה' לו אורו והוא הנבואה זהו מה שראינו לפי קצורינו במאמר הזה ה"א והתהל' לאל לבדו ית':

המאמר השני

בפנות התוריות ר"ל שהם יסודות ועמודים אשר בית אלהים נכון עליהם ובמציאותם יצוייר מציאות התורה מסודרת ממנו ית' ואלו יצוייר העדר אחת מהם תפול התורה בכללה חלילה וכשחקרנו בהם מצאנום שש האחד ידיעת השם בנמצאות הב' השגחתו בהם הג' יכלתו הד' הנבואה ה"ה הבחירה הו' התכלית: וזה למה שהיתה התורה פעל רצוני מהמצוה אשר הוא הפעל אל המצוה אשר הוא המתפעל יתחייב בהכרח שיהיו' הפועל יודע ורוצה ויכול: והמתפעל רוצה ובוחר ולא הכרחי ואנוס: ולהיות הפועל אשר מהפועל אל המתפעל אין המלט לו מהתיחסות מה ביני' יתחייב שיהיה התיחסות ודבקות מה ביניהם והוא הנבואה: ולהיות כל פעל טבעי או מלאכותי וכ"ש רצוני ומפועל בב"ת השלמות לתכלית ידוע אין המל' בפעל השלם הזה להיותו לתכלית חשוב: ולזה ראינו נחלק המאמר לו' כללים:

הכלל הא

בידיעת השם' הנמצאות וזה אמנם אם בבאור הפנה הזאת ואם באופן ידיעתינו בה ולפי שהרבה מהפלוסופים נטו מדרך האמת ודמו לסתור זאת הפנה כפי שתחייבה הקבלה האמתית גם קצת מחכמי אמונתינו מבעלי העיון נטו אחריהם בקצת ויחפאו דברי' אשר לא כן ראינו בכלל הזה לבאר הפנה הזאת כפי אשר דמו להתיר הספקות ולהשיב על אשר חשבו ולהעיר על אופן ידיעתנו בפנה הזאת ולזה ראינו לחלק הכלל הזה לה' חלקים הפרק הא' בבאור הפנה הזאת כפי מה שתגזרהו התור': הב' בבאור הספקות שאפשר שיסופקו בהם אשר בעבורם נמעדו רגלי קצת חכמינו בפנה הזאת הג' בבאור ספקות יותר במה שחייבו בפנה הזאת הד' בהתר ספקות אשר הניחו בפנה הזאת לפי דעת התורה הה' באופן ידיעתינו בפנה הזאת בשלמות

הפרק א

בבאור הפנה הזאת כפי אשר תגזרה' התורה מבואר הוא כמו שקדם שנותן התורה והמסדר

אות' ית' מאותו' בהכר' שיהי' יודע' מה שנו' ושר' ואמנ' באופ' ידיעתינו נתחלפו
המפר' אנו' רב והמאו' לפי שרשי התו' במ' שנשו' ממנ' הו' ג' עניני' הא' שידיעת
מקפ' במה תכלי' לו ה' ב' ידיעתו במה שלא נמצא הג' ידיעתו ית' בחלקי האפשר
מבלתי שישתנה טבע האפשר · ואמנם איך יתבאר חיוב זה לפי שרשי
תורתינו הנה כפי מה שאומר אם הראשו' למה שהוא מבואר ממנה היותו ית'
משיג הפרטים : וזה אם בספורים שבאו בה ואם במצות הפרטית ואם
ביעודים ואם מפאת הקבלה כמו שבאו בה הרבה כתובים על זה אמר כי
כל לבבות דורש יי וכל יצר מחשבות מבין : והנה במזמור ה' חקרתני
ותדע הפליג בפרטי ידיעתו וכל המזמור מיוסד על זה ר"ל היותו יודע
ומשיג הפרטים באמרו אתה ידעת שבתי וקומי בנת לרעי מרחוק ·
ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת . ויתר הכתובים המשכים במזמור
ההוא מורים השגתו תכלית דקדוק הפרטים · ואחר שהתבאר זה והוא
מבואר מהפרטים היותם בב"ת חויב בהכרח היות ידיעתו ית' מקפת במה
שאין תכלית לו והוא הראשון : ואולם ה"ב והוא ידיעתו יתברך במה שלא
נמצא הוא מבואר ממה שבא בתורה ובנביאים מהייעודים במה שלא נמצא
אז : ועם היות באו בתורה קצת פסוקים יורו על חדוש ידיעה כאומ' ארד'
נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה : הנה כבר
באמרו ז"ל בכיוצא בזה דברה תורה כלשון בני אדם וכ"ש במה שהיה נמצא
כבר שלא יתכן שיהיה נעלם ממנו ונתחדשה ידיעה לו אחר כן אלא שזה
היה במראה הנבואה ונשתמש כלשון בני אדם : ואמנם אמרו כי עתה
ידעתי כי ירא אלהים אתה שהיה בהקין במעשה העקידה כמו שבא בקבלה
האמתית הנה הוא כפשוטו כפי מה שיראה לי והוא מיוסד על הקדמה אחת
מבוארת בפלוספיה המדינית והיא האומרת שהמנהגים יקנו תכונה ומדה
קבועה בנפש וכ"ש שיחזקו אותה אם היתה קנויה כשכבר : וכאשר
נתיישבה זאת ההקדמה אומר שאין ספק שעם היות אברהם גם קודם
מעשה העקידה ירא את השם על פניו הנה גם אחר המעשה נתחזקה בנפשו
היראה והוסיף בה מדרגה : ולזה הוא מבואר שלא היתה המדרגה הזאת
קנויה לו קודם המעשה : וכאשר היה זה כן והיה אמרו ירא אלהים
הכוונה בו במדרג' ידועה אצל השם הנה יתאמת אמרו כי עתה ידעתי כי
ירא אלהים אתה : וזה שקודם המעשה ההוא לא היה באותה המדרגה ש
שכוון בה באמרו כי ירא אלהים אתה · ולזה לא היה אופשר שיהיה נודע
לו הדבר בחלוף מה שהיה אבל היה נודע אצלו קודם לכן שיהיה ירא אלהי'

חלק הראשון

במה שיבא עם היות שלא נמצא עדיין במדרגה ההיא כי ידיעתו ית' במה
שלא נמצא הוא דבר מחויב בהכרח והוא העניין הב' : ואולם הג' והוא
ידיעתו ית' בחלקי האפשר ר"ל ידיעת הגעת החלק האחד מבלתי שישתנה
טבע האפשר הוא מבואר לפי חיוב התורה . וזה שאם היתה ידיעתו
ית' בדרך מכריח החלק ההוא הנודע אצלו הנה לא תפול הצוא' במצו' ובאזהרו'
התורה כי אין דרך לצואה למצוה אלא בשהונח המצוה רצוי לא אנוס ולא
מוכרח וזה מבואר בעצמו אם שיהיה המאמר סותר נפשו . וזה שאם
היתה ידיעתו מכרחת החלק האחד הנה הוא אם כן בלתי אפשר וזה
שהאפשר שימצא ושלא ימצא : ואם הי' החלק האחד מוכרח הנה הוא
בלתי איפשר וכבר הונח אפשר א"כ יתחייב שלא תהיה ידיעתו בהגעת
החלק האחד מכרחת טבע האפשרות והוא העניין הג' והנה התבאר
אלו הג' עניינים במזמור ההוא שקדם זכרו בשלמות: כי העניין הראשון
התבאר בתחלת המזמור כמו שקדם : ובסופו באמרו לא נכחד עצ
עצמי ממך אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ : גלמי ראו
עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יוצרו ולא אחד בהם ולפי שהמסורת
לא באלף והמקרא לו בוו' יש לדרוש שניהם הנה המסורת נדרש לפניו
ושב אללא דנכחד ירצה כי אחד בכל הפרטים שזכר לא נכחד ממנו
והמקרא נדרש לעצמו לומר שבבחינתו עם רבוי הידיעות ההם הוא אחד
בהם אמנם בבחינתו אמרו אחד כך ולי מה יקרו רעיך אל וגו' הנה
שבאו לבני הידיעות בדקדוק פרטים בבאור מזמור ההוא והוא העניין
הראשון ואמנם ידיעתו במה שלא נמצא הנה נרמז באמרו כי אין מלה
בלשוני הן יי ידעת כלה : ירצ' המלה שאני עתיד לדבר איננה עדיין בלשוני
כלומר שלא אזכרה ואתה ידעת כולה הנה זה יורה על ידיעתו בעתיד
הוא העניין הב' ואולם הג' והוא שלא תהיה ידיעתו מכרחת האפשר
הוא מבואר בעצמו למה שהמזמור הזה יראה מיוסד על התנצלותו מקומו'
אשר היה מתחבר אל אנשי דמים ומרי נפש וכל איש אשר לו נושה ולזה
היה מסדר שבחי האל ית' בעניין ידיעתו לומר שהיה יודע חדרי לבבו
ומצפוני רעיוניו ועל כד השיר התחיל אמר יי חקרתני ותדע . וכבר
ידעת קודם לכן ירמוז אל מה שהוא אמת בעצמו שידיעתו קדומה בלתי
מתחדשת והפליג לספר פרטים על זה ותכלית כל זה התנצלותו והו' אמרו
אם תקטול אלוה רשע ואנשי דמים סורו מני : כלומר אם תקטול רשע
בדוגג ירמוז אל שאול או אל אחיתופל הנה הייתי אומר לאנשי דמים סורו

מני וכ"ש שלא הייתי מתחבר עמהם : וכל זה גלוי לפניך ולזה חתם ואמר
חקרני אל ודע לבבי : ונחני בדרך עולם   כלומר שתהיה השגחתו בדרך
עולם שהיה הולך בו : ואם הנגלה ממנה לא הי' ראוי : ולזה הוא מבואר
שאם היתה ידיעתו מוכרחת לא הי' צריך להתגלות : התבאר א"כ הג' ענייני'
במזמור הזה והוא המכוון בפרק הזה :

הפרק ב

בבאור הספקות שאיפשר שישופק בפנה הזאת לפי מה שהונח : ולפי שמהם כוללים ומהם
חלקיים · הנה נזכיר תחלה הכוללים : ר"ל שהם ספקו' על ג' ענייני' שהונחו
בידיעת השם הנמצאות והם ה' :   הא' שאם הי' השם יודע דבר מהנמצא'
זולתו הנ' למה שהוא מבואר שהידיעה היא שלמות ליודע יחוייב שישלם
הנכבד בפחות והוא בתכלית הבטול : ומה שיחוייב ממנו בטול הוא בטל :
והשני שאם הי' השם יודע דבר מהנמצאות זולתו הנה למה שהשכל
מתעצם במה שידעו הנה יחוייב רבוי בעצמותו : וזה אמנם עצמותו ומה
שידעהו עם שיחוייב שיתעצם הנכבד בפחות · ואם היו הידועים רבים
יהי' הרבוי כמספר הידועים · ואם היו בב"ת יהי' הרבוי בב"ת · וזה בתכלית
הבטול והגנות :   הג' לפי שהדבר הפרטי הוא בלתי מושג כי אם בכח
ההיולני כמו החוש' והדמיון והוא ית' אין לו כח היולני יחוייב א"כ שהוא
בלתי משיג הדבר הפרטי · הד' לפי שהדברי' הפרטיי' הם זמניי' והזמן הנ'
מקרה נמשך לתנועה הג"מי שלא יתואר בתנוע' ולא במנוח הוא בלתי משיג
הענייני' הפרטי' :   ולפי שהוא מבואר מה' ג' ענייני' שהונחו בידיעתו ית'
שהם מקיימים ידיעה בפרטים הוא מבואר מאלו הספקות ר"ל ה"ג וה"ד
ג"כ שהם כוללי' הענייני' הג' :   וה"ה רוע הסדור הנמצא במין האנושי
כב' ירא' היותו בלתי משיג אלו הענייני' ולא נצריך בספק זה עת' לפי שהוא
יותר מיוחס בכלל הב' והו' הדבור בהשגח' . ואמנ' החלקי' הנ' בענייני' הראשון
שהוא אמרנו שידיעתו ית' מקפת מה שאין תכלית לו · הנ' בו ב' ספקו' א'כ
למה שהידיע' דבר מקיף וכולל ומ' שאין תכלית לו הוא בלתי מוקף ומוגבל
יראה שחיוב הידיעה בו יהיה מאמר סותר נפשו : והב' שאם היתה ידיעתו
מקפת מה שאין תכלי' לו יהי' מה שהוא איפשר בלתי אפשר : וזה שכבר
התבאר בכמ' המתדבק היותו מתחלק אל מה שיתחלק תמי' ואם היתה ידיעתו
מקפת ביחס חלקי' הבב"ת שאיפשר שיחלק אליהם היה בלתי אפשר כאחר
מהם שיקב' החלוק במה שהוא כמה שאם היה מקבל החלוקה לא תהיה
ידיעה האמתית : והנה בעניין הנ' שידיעתו ית' במה שלא נמצא בו ג"כ

ב׳ ספקות: הא׳ שהידיעה האמתית יראה שיחויב שיהיה לדבר נמצא למה
שהאמת בדברים הוא שיהיה בשכל כמו שהוא נמצא חוץ לשכל: והשני
למה שהידיעה האמתית במה שלא נמצא אם היתה אמתית: הנה אופן
הידיעה בו שלא נמצא עדיין ושימצא לעתיד וכשימצא הידיעה בו שהוא
נמצא אז: אין המלט אם כן מהשינוי בידיעתו ולפי שהשכל מתעצם
במה שידעהו יחוייב שיהיה עצמותו משתנה והוא בתכלית הבטול: והנה
בעניין הג׳ והוא אמרנו שידיעתו יתברך בחלקי האפשר מבלתי שישתנה
לו טבע האפשר בו גם כן ב׳ ספקות: האחד שאם היתה ידיעתו
בהגעת האחד מחלקי האפשר וישאר סותרו אפשר כפי מה שיראה מהם
הנה כאשר הגיע החלק האחד כבר נסתלק האפשרות ותהיה ידיעתו בו
ישיג השינוי: ולפי שהשכל מתעצם במה שידעהו הנה יחוייב שיהיה
עצמותו משתנה והוא בתכלית הבטול. והב׳ שאם הונחה ידיעתו
בהגעת חלק אחד מהאפשר על שישאר סותרו אפשר והוא מבואר כי
באפשר שכאשר הונח נמצא לא יקרה מהנחתו בטול: אבל כשהניחהו
נמצא יתחייבו שני בטולים: האחד שינוי בידיעתו ועצמותו למה
שהשכל מתעצם במה שידעהו: והב׳ שהידיעה הקודמת לא היתה
ידיעה אבל אומר מוטעה: וכל זה בתכלית הבטול והגנות: אלו הם
הספקות אשר הניעו מקצת הראשונים לחלוק על הפנה הזאת כפי מה ש
שהונחה עד שמהם סלקו הידיעה מזולתו לגמרי: ומהם סלקו
הידיעה מהפרטים ההווים הנפסדים וקבלו אותה על הכללים ואישים ש
הנצחיים: ורבים מחכמי אומתנו אשר לחכמת התורה לקבל ידיעתו יתברך
הפרטית ולהיות הפרטים בב״ת יראה שיחוייב היות הידיעה מקפת בב״ת
ולהיות פסוקי הנבואה מורות על ידיעתו הפרטים טרם היותם עד שיודיעם
לנביאיו באמרו כי לא יעשה יי׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאי׳
ואף ברב האפשריי׳ הבחירי׳ באמרו כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא
חזקה. הנה מזה כבר יחוייבו להאמין הפנה הזאת כפי מה שהונחה:
ובשלחנם העיון לפי מה שדמו לחיוב המנעות העיוניי׳ מהם חשבו להעמי׳
חזון ובכללו שהניחו ידיעתו הפרטים לא במה שהם פרטי׳ אבל במה שהם
חלקי הכללים: והכללים מצד אשר הם שלמו׳ קצת לקצ׳ ויהי׳ הצד אם הם בו
מתאחדים כפי הסדור הכולל אשר בעצם השית בתכלית השלמות ובנפש
השכל הפועל למטה ממנו בשלמותו בנפש הגלגל למטה ממנו מאד בשלמו׳
: נדמו שלא יחלק בזה הדת ולא העיון אם שלא יחלוק בזה הדת

למה שהם קבלו ידיעתו הפרטים · ולזה כבר ידעם טרם היו ויודעם נבראים למה שאין ידיעתו בהם במה הם אותם פרטים אבל ידיעתו מצד הסדור הכולל אשר נמצא בעצמו היות טרם הפרטים נמצאים: ואם שלא יחלק בזה העיון: זה יתבאר במה שאומר: הנה הספקות שיחייבו המנעת ידיעתו בזולתו מן הנמצאות אינם ממה שיקשה התרם · וזה שהראשון מיוסד על שהידיעה שלמות ליודע ואם היה יודע זולתו הי׳ נשלם הנכבד בפחות וזה ממה שיקל התרו כי למה שמציאות זולתו הוא נקנה ממציאותו ומושכל זולתו ממושכל עצמו הנה לא יתאמת שישלם הנכבד בפחות שכבר הונח שידיעתו בזולתו הוא מצד הסדור הכולל אשר בעצמו: ואמנם השני הוא מיוסד על שהשכל מתעצם במה שידעהו ואם ידע זולתו יתחייב ריבוי בעצמותו כרבוי הידועים והתרו ג״כ קל עם מה שנא׳ והוא שידיעתו אשר הוא מהותו מקנה המציאות לזולתו: ואמנם הסדור הכולל אשר בעצמו ואם היה שיכלול ידועים רבים למה שהו מהצד אשר קנתם שלמות לקצת והוא הצד שהם בו מתאחדים כאלו תאמר באדם שגדרו גשם ניזון מרגיש מדבר שעם היותו כולל דברים רבים מתחלפים לפי שלמות לקצת הוא אחד בהם: ולזה הוא מבואר שהוא ית׳ ישיג הידועים מהצד אשר הם בו אחד ולזה לא ישיג בעצמותו ריבוי: ואמנ׳ הג׳ המיוסד על שהדבר הפרטי הוא בלתי מושג כי אם בכח היולני: הנה הוא מבואר מענייננו שלא יתחייב ממנו שהוא בלתי יודע הסדור המושכל אשר לדברים: ואמנם הד׳ המיוסד על היות הענינים זמניים הנה הוא מבואר שהסדור המושכל איננו נתלה בזמן: ואמנם ה׳ה המיוסד ברע הסדור הנמצא במין האנושי לפי מה שיחשב הנה כשיתבאר שהסדור הוא בתכלית הטוב והחשיבות כבר יסולק הספק הזה: והנה יתבאר בשלמות בכלל הב׳ מזה המאמר ב״ה: ואמנם הספק הא׳ אשר בענין הא׳ מהב׳ ה מיוסד במה שאין תכלית לו להיותו בלתי מוקף: ולזה יראה שהידיעה והקפה בו הוא מאמר סותר נפשו הנה הוא ממה שיקל שאם היתה הידיעה בו מהצד אשר הוא בב״ת היה מקום לספק הזה אבל הידיעה בו לפי מה שהונח הוא מהצד אשר הוא בת׳ והוא מצד הסדור המושכל:

ואמנם הב׳ מיוסד במה מתדבק הנה הוא מבואר שהידיעה בו אינו מהצד שהוא בב״ת אבל מצד הסדור המושכל אשר הוא ראוי לקבל החלוקה תמי׳ לא שיתחייב היות ידיעתו בחלקים בב״ת מצד שהם בב״ת · ואמנם הספק הא׳ אשר בענין הב׳ מהג׳ המיוסד על שהידיעה האמתית יתחייב

שיהיה לדבר נמצא · הנה כאמרנו שהידיעה בהם כפי הסדור הכולל
שבעצמו יתאמת שהוא כבר נמצא מציאות שהוא בתכלית החשיבות:
ואמנם ה׳ב המיוסד בשינוי הידיעה מצד שינוי הדברים הידועים הנה
הוא ג׳כ ממה שיקל שאם היתה הידיעה נסמכת אל הפרטים במה שהם
פרטים היה מקום לספק ההוא · אבל הידיעה לפי מה שהונח נסמכ׳
אל הסדור הכולל אשר בעצמו והוא תמיד בענין אחד בלתי משתנה ·
ואמנם השני ספקות אשר בעניין הג׳ מטבע האפשר : הנה לפי מה
שהונח אין מקום להם · וזה כי למה שהוא מבואר כי הענייני׳ האפשרי׳
הם מסודרים מצד ובלתי מסודרים מצד: וזה שמצד הסדור הכולל
הם מסודרי׳ מצד הבחיר׳ האנושי׳ הם בלתי מסודרו׳ ובכ׳ הונ׳ שהידיע׳ בהם
הי׳ מצ׳ הסדו׳ הכול׳ שהו׳ הצד אשר הם בו מסודרים ומוגבלים : הנה אם כן
בצד אשר הם בו בלתי מסודרים ומוגבלים לא תהיה הידיעה בהם׳ כבר
היו מסודרים ומוגבלים ובכבר הונחו בלתי מסודרים ומוגבלים : ולזה
הוא מחוייב לפי מה שהונח שתהיה הידיעה בדברים האפשרים היותם
אפשריים לבד לא בהגבלת החלק האחד מהאפשר וזהו העולה מדבריהם
והוא המכוון בפרק הזה :

הפרק ג׳ בבאור הספקות במה שיחייבו בפ׳ הזאת:

ואומר עם שהתבאר במה שקדם שהמחויב
לפי שרשי התורה ידיעתו ית׳ בפרטים עם הג׳ ענינים שזכרנו :
וזה אמנם לפי הנראה מהספורים והייעודים שבאו בה והכתובים המורי׳
הנראה ראשונה ועצמית : אמנם הרוצה ליחנק ולהתלות באילן גדול
יגלה פנים בתורה שלא כהלכה כי אין בלשונות טענות מכריחות לבעלי
הגוזרות להורות על פני עקשותם : ולזה ראינו לגלות עוד מומי סבר׳
אם לפי שרשי התורה ואם לפי העיון על פי דרכם : וזה שהם אמנם
מחויבי שני ענינים : האחד שידיעתו יתברך אינה במה שהם פרטים
אלא מצד הסדור הכולל : והב׳ שידיעתו יתברך אינה בדברי׳ אפשרי׳
אלא שהוא יודע שהם אפשריים אבל לא ידע אי זה חלק יגיע מחלקי
האפשר אין לו ידיעה בו: וזה אמנם יתחייב לב׳ הענינים הקודמי׳
אם לראשון למה שהידיעה בשיגיע החלק האחד מחלקי האפשר אין לו
ידיעה בו. וזה אמנם יתחייב תהיה הידיעה בדבר הפרטי במה
שהוא פרטי · וכבר שללה כמו זאת הידיעה : ואם לשני כי למה
שהונח בו שאין לו ידיעה בחלק המגיע קודם שיגיע הנה אם היה לו בו

ידיעה אחר שהגיע כבר יהיה שינוי בידיעתו והוא דבר ברחו ממנו להיו׳
גדול הספקות אשר הביאם אל זה הדעת: ועוד שהמאמר בשיתחדש לו
ידיעה מצד מציאותו הדבר חוץ לנפש יחייב שתהיה לידיעתו התחלה ר
שזולתו ושיהיה לו שכל בקנה והוא בתכלית הבטול והגנות עם שלא יצוי ק
קניינו אלא בכח היולני· ולזה הוא מבואר שהענין הזה הב׳ הוא מחויב
להם ואחר שהתישב זה נבאר הבטולים שיקרו מהענינים ההם אם לפי
התורה ואם לפי העיון· הנה לפי התורה הדעת הזה לא ישאיר בה ספור
אמתי לפי פשט הכתובים כי למה שחייבו שידיעתו איננה בפרטים הרמנו׳
אליהם הנה הוא לא ידע האבות ולא קראם ולא יעדם עוד פרט: אבל
יאמרו בכלם שלא ידע אלא מי שסדורו הסדור ההוא· והלא הכתוב
צווח ואתה אמרת ידעתיך בשם: אשר ידעו יי פנים אל פנים וכמה
פרטים אשר יכריחו להודות כל מאמין בידיעתו ית׳ הפרטית ולמ׳ שחייבו
ג״כ שלא ידע איזה חלק יגיע מחלקי האפשר הנה הוכרחו להכזיב
היעודים הנתלים בבחירה אלא שפי׳ שהיעוד בהם היה על צד האומר
והסברא מונחים לטבע מערכות השמים בתנאי שלא יבטלוהו הבחירה
יהיה אמרו כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון כמו כי חשבתי·
וכל זה הריסה וכפירה בעקרי הדת: ומאמר שמואל לשאול ג״כ מיעד
לו שימצא מספר האנשים כדרך יאמרו לו דברים ידועים היה ג״כ ע״ג
האומר והמחשבה וקראם הנביא אותיות וכל זה שגעון ושטות: ולמה
שחייבו ג״כ שאחר שיגיע החלק האחד מחלקי האפשר שלא יהיה לו ידיעה
בו יהיה אמרו כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה אין ענין לו כי איננו
ידועה למה שחייבו שאין לו ידיעה גם במה שנתחדש ואיננו מחשבה כי
המחשבה בשהוא ירא אלהים לא נתחדשה אחר המעשה ההוא באופן שיצדק
אמרו עתה ידעתי: ולזה הוא מבואר היות הדעת הזה כנגד התור והקבל׳
האמתי׳ אשר יעידו כמה כתובים ממנה היות ידיעתו ית׳ בפרטי׳ בתכלית
הדקדוק והאריכות מותר· ואמנם לפי העיון אומר שלא יצאו מרוב
הספקות בדרך אשר אחזו בה אבל נפלו בספקות יותר חזקות: אם שלא
יצאו מהספקות למה שהוא מבואר שהידיעה באופן שהניחו אותה לא ימלט
מרבוי ידועים: ואולי ידועים בב״ת וזה משגים: הא׳ שהידיע׳ השלמה
בדברים היא כשיודעו בסבותיהם הקרובות והרחוקות ולזה הידיע׳ בדברי׳
המורכבים מהצד אשר הם אחד תהיה שלמה כאשר ידעו הפשוטים אשר
מהם הורכבו להיותם יסודות וסבות למורכבים מהם

הכלל הראשון

אין המלט א״כ שריבוי ידועים בידיעת המורכב : והג׳ שהיות הנמצאות
בכלל הולכי׳ שהלך השלמו׳ וקצת בקצת׳ אשר בצד ההוא הם מתאחרי׳ יתאמת
במינים שקצתם שלמות לקצת והמינים שלמות להם כאלו תאמר שהצומח
שלמות לדומם והחי לצומח והמדבר לחי אבל במינים אחרונים לא יתאמ׳
שקצתם שלמות לקצת וזה שאין הסוס שלמות לחמור ולא החמור לשור
כמו האישים שהם עצמים ראשונים לא יתאמת בהם היות האחד שלמות
לאחר : ולזה בשכנות הידיעה במינים האחרונים אין המלט שלא תהיו׳
ריבוי ידועים : והג׳ כשהונחה הידיעה מצד הסדור הכולל בגרמים
השמימיים ובשכלים הנפרדים שאישיהם נצחיים באיש והם מתחלפים
במין הנה בצד אשר הם בו מתחלפים במין אינם שתאחרים הידיעה א״כ
בהתחלף עצמיהם במין בכר׳ תהיו׳ רבוי ידועים : והד׳ כשנודה שהשכלים
הנפרדים שלמות קצתם לקצת להיותם עלה קצתם לקצת : וקצת ההוא
הם מתאחרים הנה הנפשות הנאמרות שאינם עלה קצתם לקצת אם ידעם
אין המלט מרבוי ידועים : וה״ה כאשר ידע הפרטים מצד הסדור שבגרמי׳
השמימיים ובהם סדור מספרי כאלו תאמר מספר סבובים או מספר
מעלות כמו שיתפרסם זה למי שיש לו קצת מבוא במשפטי הכוכבים :
ומזה הצד יודע לנביא זמן מוגבל כמו שבא במאמר שמואל לשאול הנה
אין המלט משתהיה הידיעה במספר פרטי כאלו תאמר ג׳ או ד׳ תהית
הידיעה בפרטים : ואם יאמר בזה שלא תהיה הידיעה בזה הפרט במה בו
זה פרט כאלו תאמר זה הג׳ או ד׳ או בכל ג׳ או ד׳ שיהיה הנה אחר שאין
המלט שידיעתו מספר מה מי יתן ואדע אם ידע שאר המספרים כלם או
לא ואם ידעם אחר שהי׳ המספר יתוסף אל מה שיתוסף הנה תהי׳ הידיעה
במספרים בב״ת ואם לא ידעם כלם יהיה שם בהכרח גבול לא ידע מהגבול
ההו׳ והלאה ותשאר השאלה מה זה אשר ידע מהספרים עד הגבל ההוא
שלא ידע יותר מזה : האם קרה בידיעתו לאות ויגיעה אלא שאין המלט
בשום צד מרבוי ידועים בב״ת והשני שכאשר ידע הפרטים מצד הסדור
אשר בגרמים השמימי׳ והי׳ הסדור הזה לפי מצב הכוכבי בעת המולד והשליט
והמבטים עם יתר התנאים אשר לא נעלמו מאנשי החכמה ההי׳ והי׳ מספר
מצבי הכוכבים בגלגליהם בבחינת הצומח והשליט והמבטים בב״ת להיות
העגולה הגדול׳ אשר בגלגל אשר בבחינת׳ יהי׳ הצומח כאופקים מהבמה ה
שמתדבק והוא מתחלק אל מה שיתחלק תמיד · הנ׳ יהיו הסדורים אשר
משאת הגרמים השמימיים בב״ת אין המלט א״כ מרבע ידועים בב״ת : הנה

שכל אלו הפנים הוא מבואר שלא יצאו, שהספקות אשר יסודם ריבוי ה
הידועים : והנה התבאר שנפלו בספקות יותר חזקות ממה שאומר
וזה שהם ברחו מליחס לו ית' ריבוי ידיעות ויחסו לו חסרון הסכלות
שהוא גדול שבחסרונות : והנה יחסו לו בכל אחד מהג' עניינים
בתכלית מה שאפשר : אם הא' שידיעתו אינה בפרטים במה הם פרטים
: הנה להיות הפרטים בב"ת חייבו לו הסכלות בדברים בב"ת. ולהיות
הידוע אצלו ב"ת הנה יחס מה שידע אל מה שיסכל יחס הב"ת אל הבב"ת
: ואם בשני והוא שלא ידע איזה חלק יגיע מחלקי האפשר : הנה
להיות חמר האפשר רחב מני ים : והחמר ההכרחי שיעור מועט בהקש
אצלו הנה כבר יחסו לו הסכלות ברוב הדברים : ואם בג' שחייב להם
שאחר שיגיע אחד מחלקי האפשר שאין לו ידיעה בו הנה להיות הדברים
המורכבים כלם להיות להם התלות וערוב בבחירה האנושית וזה אמנם
מתמיד כאם הנה כאשר עברו אלפים מהשני והגיעו חלקים ידועי' מחלקי
האפשר אחר חלקים אחרים ונמשך כל כך הזמן ההוא הנה כבר יחוייב
שיסכל כל זה והוא לא ידע בכל אלה : והנה עד"מ להיות ירידת יעקב
למצרים מחמר האיפשר ונתלה בבחינתו הנה כשבחר בירידה כבר סכל
זאת הבחירה ולא ידע בה אין דרך א"כ לדעת כל הנמשך ממנה וכ"ש
אחר ריבוי הבחירה באפשרים אלא שזה מהם שגעון וכפירה ותמהון
לב : והפלא מהם שיחסו לו סכלות בדברים הנצחיים וברב הנמצאות
ואולי בשיעור הבב"ת· וזה שנפשות הנשארות ימשך לטוב הבחירה
באנשים בעוד בחיים חיותם הנשארות בהם א"כ כבר היה אפשר שיהיו
רב ממספר השכלים הנפרדים ואישי הגרמים הנצחיים הרבה ואיפשר
שיתוסף בטבע המספר ושיהיה שיעור הנמצאות הנצחיות אשר יסכ' בהם
שיעור הרבה מאשר ידע בהם ושיתוסף אל מה שיתוסף תמיד וכל זה
בתכלית הגנות והנה יתבאר עוד שא"א שלא תהיה לו ידיעה בפרטים
במה שהם פרטים ממה שאומר : למה שהיה הש' הוא הפועל לכל
הנמצאים עצמיים היו או מקרים והי' הפרטים במה הם פרטים נמצאים
עצמיים היו או מקרים א"כ הפרטים במה הם פרטים שופעים מעצמותו :
והוא מבואר שאם יסכל דבר ממה ששופע מעצמותו הנה ידיעתו בעצמותו
ידיעה חסרה ית' ממנה· ועוד שהוא מבואר מההקדמות המקובלות
והמוחשות שהנביאים והקוסמי' כבר יודעו דברים פרטיים במה שהם ט
פרטיים לזולתם רמוז אליהם : והנה בהכרח ידעום מפאת מורו' הנא'

האלוה יתברך או המלאך : ואיך שיהיה אם לא יודיעהו המודיע מי יתן ואדע : והנה כבר נתעורר בספק הזה בספר החוש והמוחש אלא שלא התירו באופן מספיק : וזה שהוא אמר שהשכל יתן הגדרות הכללות ויקבלם החמר קבול פרטי כן הענין בזה שהשכל יתן סוד כולל ויקבלהו הדמיון קבול פרטי אלא שזה ממה יאמר בפה ולא יצייר בנפש : וזה כמו שאמרו הרב ז"ל כי המציאות הפרטי יושפע מהסדור הכולל מצד שבע החומר אשר ימצאו לו מקרים ויוחד בהם כל אחד מהפרטים מצד תכונת מזלו אבל בכח הדמיוני לא ימצאו לו מקרים מיוחדים אשר בעבור תהי' והנ' ההודעה פרטית : ואיך זה והנה הידיעה כבר תהיה למקרים ההם מיוחדים : והנה הרב ז"ל כבר אחר להתיר הספק הזה בשאמ' שההודעה איננה במה הוא זה הפרטי אבל מהשכל הפועל יגיע הידיעה בסדור אשר לזה הפרטי מצד הגרמים השמימיים במה הוא או זה פרטי הזדמן שיולד בהיות הגרמים השמימיים במצב ההוא ויקרה לו שיושג זה האיש מצד שקר' שלא ימצא אז אצל מי שיגיע לו זאת ההודעה איש אחר בזה התאר ·
והנ' מבואר שמה שקרה שלא ימצא אז אצל מי שיגיע לו זה ההודעה איש אחר בזה התאר איננו מספיק בהודעת הדבר הפרטי למה שהיות האיש ההוא איננו נודע לנביא מפאת עצמו והנה הוא מבואר שצריך אל מודיע היות התאר ההוא הפרטי לאיש ההוא אם היה שהוא צריך אל ההודעה ההוא אלא שהוא מבואר מן החוש מהקוסמים אשר בזמנינו זה שאין צריך אל ש ההודעה ההיא : וכ"ש הנביאים כמו שבא בקבלה האמיתית מהיותם מודיעים פרטים נפלאים ומוגבלים זמן אם בעבר ואם בעתיד גם בדברים האפשרים : והתמה הגדול שאם קבלנו התרו בהודעת הפרטיות הנ' אין דרך להמלט מהידיע' הפרטית במה שהניח במין מהשגה' אשר הניח כמו שנעיר על זה בגה מהכלל הב' : וכבר יתבאר בדרך אחרת שהוא מחויב שידיעתו ית' תקיף ידועים בב"ת ונניח לזה ב' הקדמות · האחת התבארה בספר ההויה וההפסד והב' מבוארת בעצמה : הא' שבאמצעות הרכבה והתמזגות תתהו' ותתחדש צורה במורכב כהתהוות השכנגבין ב בהמזגות החומץ והדבש : והב' שבהתחלף יחס ההתמזגות תתחלף הצור הצור כאלו תאמר שבהתחלף יחס שמי התריאק קצתם אל קצתם תתחלף צורת התריאק וילבש צורה אחרת וכ"ש בהתחלף פשוטי המורכב ·
וכשהתישבו אלו ההקדמות אומר אי לפי שסיעורי החלקים מתחלקים למה שיחלק תמיד הנה תתחלף בהמזגתם יתוסף אל מה שיתוסף ויהיו אם כן

צורות הדברים בב"ת מתחלפים במין יחוייב א"כ נותן הצורות ישיג צורות בב"ת ואם יתאמת זה בו כ"ש ב מציאותו ית' : והנה זה מספיק בבטול מה שדמו בפנה הזאת ·

הפרק ד

בהתר הספקות שהניחו בפנה הזאת לפי דעת התורה : ואמנם הרב המורה ז"ל התיר אותם בדרך א"שהרבה להוכיח בה הפלוסופים · וזה לפי שיסוד כל הספקו' ההם הוא ההקש בין ידיעתו לידיעתנו · ולפי שהוא מבואר מדבריהם שאם הידיעה נאמר בשו' ובנו בשתוף גמור : והוא ידוע שהדברים משתופי השמות אין ראוי ליקח מופת קצתם על קצתם הנה אין מקום לספקות ההם בכלל : וזה כי ידיעתו הוא עצמו · וכאשר גבהה מדרג' מציאותו ממציאותנו כן גבהה ידיעתו מידיעתינו : ולזה השתדלותינו לידע איך מגיע ידעו החלק המגיע מחלקי האפשר ולא יכריחנו הנה הוא כאלו השתדלנו לדעת עצמותו : ובדרך הזה יתכן שידע הפרטים מתחלפים בב"ת במספ" קודם היותם מבלתי שישנה טבע האפשר · ומבלי שתשתנה ידיעתו בשינוי הידועים כאשר הוא דעת תורתינו כפי הקבלה האמתית · ואולם הר"ל ז"ל הרבה להשיב עליו בספר המלחמות שלו ודמה להסתיר בניינו בשני הקדמות : הא' שאי אפשר שיהיה מה שהוא אצלנו מבוכה או טעות ידיעה בחק השי' והנה השנית ידועה בנפשה · ואולם הא' באר כן הנ' הידיעה תאמר בנו ובשי' בקדימה ואיחור איננו נאמר בשתוף השם הגמור יתחייב שהידיעה לא תאמר בו ית' ובנו בשתוף השם גמור : והנה הגדולה מבואר' בעצמה וזה שמה שנאמר בשתוף השם הגמור אי אפשר שיאמר בקדימה ואיחור להיות הענינים שנאמר עליהם השם ית' בלתי מתיחסים : והמשל כי שם העין לא יאמר בקדימה ואיחור על עין המים ועל עין המראה : ואולם הקטנה תתבאר בקלות גם כן למה שכבר יחשב שאנחנו כשנחייב או נשלול מהשי"ת דבר מהדברים הנמצאים בנו כבר נחייב או נשלול המובן אצלנו בדב' כי לא נחייב או נשלול השם לבד : ולזה יראה שאנחנו כשניחס ידיעה לשי"ת שהוא דבר מהדברים הנמצאים בנו כבר נחייב לו ענייה והו' העדר הסכלות ממנה לא שנחייב השם לבד זולת העניין . ולזה להיות העניין ההוא בלתי נאמר בהסכמה בו ובנו : כבר יתחייב שיאמר בקדימה ואיחור והתבארה אם כן ההקדמה הראשונה והיא שאי אפשר שיהיה השתוף בין ידיעתו לידיעתנו שתוף השם הגמור · וכאשר נתישבו לו אלו ההקדמו' דמה להפיל חומת הבנין אשר בנה שביב הדעת התורני הרב המורה :

אלא כי למה ששם הידיעה איננו נאמר בו יתברך ובנו בשתוף גמור אבל
בקדימ׳ ואיחור והיא ההקדמה הראשונה הנה כבר ראוי שנקיים כי ידיעתו
לידיעתנו בקדימה ואיחור ויהיו הספקות אשר מפאת רבני הידועים ז
והשתנותם בחזוקם : ולמה שהוא מבואר שאין אפשר במה שהוא מבוכה
או טעות אצלנו שתהי׳ ידיעה בחק הש׳ והיא ההקדמ׳ הב׳ הנ״ איך מה שיהי׳
אי אפשר שידיעתו בהגעת החלק האחד מחלקי האפשר לא תכריח ה
האפשר: וזה שאם לא היה מכריח החלק ההוא ישאר סותרו אפש״
והאפשר כשהונח נמצא לא יקרה מהנחתו בטל : אם כן הידיעה בחלק
ההוא קודם שיגיע תהיה אצלנו מבוכה או טעות : ואין המלט גם כן משיכני
אחר שהגיע : וכבר הונח שמה שהוא אצלנו מבוכה או טעות א״א שתהי׳
ידיעה אצל השם : זהו פרי כל טענותיו וערעוריו על הרב : ואם
האריך הרבה בגמגומיו : ואנחנו אם היה שהתר הספקות איננו ממה
שיקשה אצלנו כמו שיתבאר מדברינו במה שיבא בגזירת הצור :

הנה ראינו לבאר שמה שחשב לתפוש על דברי הרב איננו ממה
שראוי לשום לב עליו : אבל דבריו נכונים ואמתיים אין בהם
נפתל ועקש ונביא ונאמר שהוא מחוייב ששם הידיעה לא יאמר בו השית׳
ובנו בקדימה ואיחור : וזה שהשם הנאמר בדברים בקדימה ואיחו׳
יתחייב שיהיה ענייננו הנרצה בו אחד בעצמו שאם היו העניינים הנרצה
בהם בשם ההוא מתחלפים הנה לא יתכן בהם קדימה ואיחור :

וזה שלא ישאר בהם שתוף כי אם בשם לבד : וזה מבואר בנפשו
והמשל בזה הנמצא הנאמר בעצם ובשאר המאמרות בקדימה ואיחור הנה
שם הנמצא מורה בהם על עניין אחד כי הנרצה בו המציאות וההויות אשר
יובן בכלם עניין אחד אלא שיתחלף בקדימה ואיחור : וזה
שהמציאות וההויות שהוא לשאר המאמרות באמצעות המציאות וה
וההויות אשר לעצם : וכאשר התישב זה יהי׳ שם הידיע׳ הנאמר בו יתב׳
הנרצ׳ בו עניין עצמותו והיה עצמותו בתכלית החלוף והמרחק מהעני׳ הנרצ׳
בידיע׳ הנאמרת בנו הנה הוא מחוייב שלא יפול השם בו ובנו בקדימ׳ ואיחור
לפי שהשם המשותף שאינו נאמר בהסכמה בדברים ולא בקדימה ואיחור
יאמר בשתוף השם הגמור : נתכוונו דברי הרב באמרו כי שם הידיעה
נאמר בו יתברך ובנו בשתוף גמור : וזה שאם היו שניהם משתתפים
בהגדרת העדר השכלות בקדימה ואיחור הנ״ לפי שהשם מורה הגדר חיובית

המאמר השני

והית' הוראותו המחויבת תהיה בדברים מתחלפים תכלית החלוף בעני'
הזה יחוייב שיהיה השם הזה בו ובנו בשתוף השם הגמור וכבר הי' ראוי
שיובן כן מדברי הרב שהוא הקים הידיעה למציאות באמרו כי כאשר גבהה
מדרגת מציאותו ממציאותינו כן גבהה מדרגת ידיעתו מידיעתינו · והוא
עצמו יתברך כאשר שם מציאותו ית' הוא עצמותו : ושהמציאות בזולתו
מקרה קרה לו : ולזה היה מחוייב שיתחלף הוראת שם המציאות הוראת
המחויבת תכלית החלוף בהתחלף עצמותו ממקרה זולתו עם היות שהוראת
שם המציאות השוללת בהם אחר · והוא הוראת שלילות ההעדר אמנם
לפי שהוראת השם הראשונה הוראה חיובית הנ' כבר יצדק בו ששם המציא'
יאמר בו יתברך ובנו בשתוף השם הגמור וכן הענין בשם הידיעה בשוה
וכאשר התבאר זה הנה יסוד הבנין אשר יסד הרב בזה לפי דרכו שרי' וקים
ואמנם ההקדמה הב' שאומרת שא"א במה שהוא אצלנו מבוכה או טעות
שהי' ידיעה בחק השי' היא אמתית מבוארת בעצמה אלא שהידיעה בו יתבר'
בהגעת חלק א' מחלקי האפשר ידיעה אמתית ברורה ומוגבלת אלא שהיתה
ידיעתו לא תשנה טבע האפשר למה שהטבע האפשר לא יפול אלא בדברים
הבחיריים כמו שיתבאר בכלל הד' בג"ה ולזה טבע האפשר לא ישתנה
ותהי' הידיע' בחלק אשר יגיע מפאת הבחירה וכאשר הוקשה אם היה
שטבע האפשר לא ישתנה הנ' בנית שותרו נמצא שכבר התבאר מגדר
האפשר שהוא אשר בשהונח נמצא לא יקר' מהנחתו בטל הנה יושב בזה
שלא יקרה מהנחתו בטל מצד טבע האפשר אבל מפני ידיעתו החלק שיבחר
כבר יקרה מהנחתו בטל והוא מבואר שהבטול איננו מצד טבע האפשר
אלא מפני ידיעתו הבחירה ואולם איך ידע החלק אשר תפול בו הבחירה
במה שהונח אפשר מטבעו הנה יושכל זה אם הי' שיושכל עצמותו אחר
שידיעתו ועצמותו אחד זהו דרך הרב בהתר הספקות לפי מה שיראה
ממנו והוא דרך כולל נכון ונבאר אין ספק בו ואיך שיהיה משם היד'
אם שיהיה בשתוף גמור כדרך הרב אם שיאמר בקדימה ואיחור ויור'ע
תאר עצמותו כמו שנראה אנחנו למה שהידיעה תהיה לעצמותו כמו שהקד'
לנו בכלל הג' מהמאמר הא' · וכבר נשאר עלינו שנאמר בהתר' הספקו'
בדרך מיוחד מה שיספיק בו כמו שיעדנו : ונקדים לזה ונאמר
שהפרט המיוחד שבין ידיעתו ית' וידיעתנו כפי שנתבאר מצד העיון
והקבלה האמתית ויתבאר עוד בדברינו במאמר בג"ה שמידיעתו וציור
רצונו קנו הידועים המציאות וידיעתנו אצולה וקנויה מהידועי' באמצעות

החוש והדמיון כמו׳ שהתבאר זה בספק הנפש לארסטו: וזה היסוד
האמתי המיוחד אשר יסולקו בו רב הספקות: וזה שהספקות הד׳
הכוללים העניינים השלם אשר תיוחד בהם ידיעת השם כבר יסולקו ב
ביסוד הזה: אם הא׳ הלקוח מאמר הידיעה שלמות ליודע ולזה יחשב
שיתחייב שאם היה יודע זולתו שישלם הנכבד בפחות. הנה אם היתה
ידיעתו נאצלת מזולתו היה מקום לספק הזה. אבל אחר שהתבאר
שידיעתו היא המקנה המציאות לזולתו לא יתאמת שישלם הנכבד בפחות:

והנה ידיעתו ושלמותו אחד וכידיעתו עצמו וציור רצונו אשר הוא עצמו
קנו המציאות זולתו מציאותם. ואם הב׳ הלקוח מההקדמה אחת ה
האומרת היות השכל מתעצם במה שידעהו: ולזה אם היה יודע זולתו
יחשב שיתחייב שיתעצם בזולתו: ושיתחייב רבוי בעצמותו כמשפ׳ הידוע׳
הנ׳ אם היתה׳ ההקדמה ההיא המקובלת למה שהוא מבואר בידיעתו שהיא
המקנ׳ המציאות והעצמות לזולתו והנמצאות כ״ש שהוא מבואר שאינו מ
מתעצם בזולתו ואין ידיעתו אותם מחייבת רבוי בעצמותו: כי אמנם
היתה מחייבת רבוי בעצמותו אם היה מתעצם בהם אבל אחר שהתבאר
שהוא המקנה המציאות לזולתו מהנמצאות הנ״ הוא מקור ומבוע א׳ פשוט
שברצונו הקדוש העצמי מקנה המציאות לזולתו אחר היה או רבים
נכ״ש אם היתה ההקדמה ההיא אשר לקחוה מקובלת בלתי צודקת כמו
שיבא במאמר הג׳ בג״ה שאין מקום לספק הזה: ואם הג״ הלקו׳ מאמר
הדבר הפרטי הוא בלתי מושג כי אם בכח היולני: הוא מבואר שזה
מיוחד בידיעה הנקנית מהנמצא למה שהפרטי לא יושג ולא יודע לנו כי אם
באמצעות החוש והדמיון אבל בידיעה המקנה המציאות לכל הנמצאות
עצמים היו או מקרים מינים ופרטים לא יצטרך ליודע באמצעות חוש ודמיון
אבל הפרטי הוא שקנה המציאות מהידוע אשר הוא בעצמו: ואם הד״
הלקוח מאשר הפרטים זמניים והזמן הוא מקרה נמשך לתנועה הנה אם
קובל זה אין מקום לספק הזה למה שידיעתו היא המקנה המציאות להם
ולזמן ולתנועה: וכל שכן שכבר התבאר במאמר הראשון שקרות
ההקדמה ההיא שאין הזמן מקרה נמשך לתנועה: ואמנם הה׳
הלקוח ממה שיחשב מרוע הסדור הנ״ כשיתבאר שהסדור הוא בתכלית
הטוב יסולק הספק הזה: וזה יתבאר בכלל הב״ בדברינו בהשגחה
בגזירת הצור. ואמנם הספקות החלקיים הנ׳ הספק האחד אשר
בעניין הא׳ והוא המיוסד במה שהידיעה דבר מקיף וכולל מה שאי׳ תכלית

המאמר השני

לבלתי מוקף ומוגבל הנה הוא אמת כשהיתה הידיעה בעל תכלית:
אבל כשנניח הידיעה בלתי בעל תכלית כשידע ידועים בלתי בעל תכלית
לא יקרה מזה בטל· שהבלתי בעל תכלית לא יעדיף על הבלתי בעל
תכלית: והספק השני המיוסד על החכמה המתדבק הנה כשידע
יחסי החלקים אשר אפשר להתחלק עליהם כבר ידעם בלתי בעל תכלית
נודע שאין שם חלק אחרון: והנה אין המנעות בשהידיעה הבלתי
בעל תכלית תדבק בידועים בלתי בעל תכלית כהדבק קו בב"ת על קו בב"ת
שלא יעדיף האחד על האחר· ואמנם הספק האחד אשר בענין הב'
המיוסד על שהידיעה האמיתית ראוי שתהיה לדבר כמצא הנה היא א
אמתית בידיעתינו הקנויי' מהדברי' הנמצאי' אבל בידיעתו ית' המקנ' המציא'
לדברים הוא הטעאיי· למה שהידיעה אשר לו בדברים היא לדבר
כמצא המציאות יותר משונה שימצא והוא אשר בעצמות השם יתברך שהו'
המקנה והמשפיע המציאות אשר לדברים· וכאשר נודעו לו הדברים
בידיעתו הקדומה די בזה מציאות להם: והספק הב' המיוסד על שנוי
הידיעה כשימשך ממנה שנוי בעצמותו לפי שהשכל מתעצם במה שידעהו
הנה התרו ממה שלא יקשה עם מה שכבר נאמר לפי שההקדמה ההיא
בלתי נזרקת: ואם קבלנו אותה הנה למה שהיה כרצונו הקדום היות
הדבר ההוא בעת שנזרה חכמתו הנה כהגיע העת המצא הדבר לא יקרה
מזה שנוי בעצמות ידיעתו: ואמנם הספק הא" אשר בענין השלישי
המיוסד גם כן על שנוי הידיעה כשהגיע החלק האחר מה אפשר למה
שיסתלק אז טבע אפשר: התרו כדמות הספק הקודם בשוה:
וזה כי כשלא נקבל שהשכל מתעצם במה שידעהו אין מקום לספק זה
ואף אם נקבל אותה. הנה למה שהיתה ידיעתו הקדומה כי בעת
ההיא יסתלק טבע האפשר כשהגיע העת ונמצא הדבר כמו שהית' ידיעתו
אין בזה שנוי ידיעה: והספק הב" המיוסד על שאם נניח שותר החל"
שידעהו אפשר ונמצא: ונניחהו שיתחייבו שני בטולים: הא" שנוי
בידיעתו: הב' שלא היתה ידיעתו הקדומה ידיעה אבל אומד מוטעה
הנה הוא מבואר שכאשר נקים בזה מידיעתינו לידיעתו שאין המלט
מזה אלא כשנניח שהחלק שידעהו אפשר בצד מה ומחוייב בצד מה
ובבחינת היותו מחוייב הנה לא יגיע שנוי בידיעתו ועצמותו: ובבחינת
היותו אפשר לא יבטל האפשר בדברים האפשריים והנה יתבאר זה במה
שאומר: אין ספק שהיות הדבר מחוייב בצד מה לא יחייב אין" הדבר

בעצמותו. ויתבאר בדברים האפשריים בעצמותם הנמצאים עתה
מוחשים וזה כי ידיעת האדם בהם היות הדבר ההוא אפשרי: נמצא
מחוייב חיוב הכרחי היותו נמצא ולא יעבור סותרו נמצא בשום צד:
והנה החיוב הזה לא ישנה טבע האפשרות הדבר ולא יחייב חיוב הדבר
בעצמותו ולא ידיעת השם יתברך מצד אשר תפול בו הבחירה לא יתחייב
חיוב בעצמותו ולא ישנה טבע האפשר כלל: וכבר יתבאר זה ביאור
יותר רחב במה שיבא בכלל הרביעי בגזירת השם כי שם התבאר אמתות
זה במה שאין ספק בו. והנה מעדו בו רגלי רב המעיינים כי לא שערו
בהכרח אשר ישכלהו היוצר האלהי התוריי: והנה זה מספיק
במה שהיתה כונתינו בפרק הזה:

הפרק ה

באופן ידיעתינו בפנה הזאת בשלמות:
ואומר שהפנה הזאת מלבד מה שנתאמתה
אצלנו: מפאות הקבלה באופן שהנחנוה כמו שהתבאר במה שקדם
הנה נתקיימה אצלנו מצד העיון בשני בחינות: האחד שהוא
מבואר שבבטול הטענות והתר הספקות אשר הביאו קצת המעיינים לבטל
הידיעה די בקיום הפנה למה שאין ראוי ליחס לו חסרון השכלות שאין
בכל החסרונות גדול ממנו: ולזה אחר שהתבאר תכלית הבאור
שאין בכל מה שטענו כנגד הפנה הזאת דבר יבטל אותה עם מה שקיים
אצלנו מטבע האפשר מצד העיון.

הנה ראוי שמחוייב שנקיימה באופן שהנחנוה: והב' שכבר
התבאר במה שקדם שהוא מחוייב מצד העיון שא"א שלא תהיה לו ידיעה
בדברים הפרטיים במה שהם פרטיים כמו שבא בפרק שלישי מזה המאמר
ומה שיוסיף גלוי ושלמות בפנה הזאת כשיבאר בשלמות
שורש אמונת החדוש כי שם יתבאר במה שאין ספק בו שהוא השם
יתברך הפועל והממציא לכל הנמצאות כלן ברצונו הפשוט ולא יצוייר
היותו פועל אותם ולא ידעם: והנה ממה שהתבאר בקלות כי
אחר שנודה בחדוש הדברים כלם ברצונו שמכללם הוא טבע הדברים אם
כן נמשך אל רצונו באלו תאמר שהאש שורפת כשרצה לתת לה טבע ש
שורפת: ואלו רצה לתת לה טבע קר עם היותה ענס בתכלית ה
הדקות. ולתת לארץ טבע חם עם היותו בתכלית העובי היו
נמצאים בטבע ההוא בתחייב אם כן שטבע האפשר כשהוא מן הנמצאים
האל יתברך הטביעו ברצונו ולא יצוייר אם כן שירצה האל יתב' שלא ידע

מה שהיה יודע אם רצה שלא ידעהו · ואם יעבור זה נחקן ויעבור גם כן שאם היה רוצה להטביע דבר מה שלא יהיה לו בו יכלת עליו ממה שיצוייר היכלת עליו שלא יקרה בטל והוא בתכלית הגנות והכפירה · ואמנם יתבאר השרש ההוא במאמר הג׳ בג״ה : ובכאן נשלם מה שרצינו לבארו בכלל הזה : והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל השני

בהשגח׳ הנה כבר קדם לנו בתחילת המאמר היות השגחת הש׳ בנמצאות פנה תוריות שלא יצוייר מציאו׳ התור׳ זולתה · ולזה צריך שנחקור אם בביאור הפנה הזאת ואם באופן ידיע׳ בה : וזה אמנם כפי מנהגינו רוצה לומר לבאר הפנה הזאת כפי מה שתגזרהו התורה עם שנביא הספקות אשר הניעו קצת החכמים לדרוך דרך קיוני · ונתיר אותם ונשיב או הדרך שנסתבכו בו · ונעיר עם זה על אופן ידיעתנו בפנה הזאת ונחקור בדרושים מה מתיחסים לה : ולזה ראינו לחלק הכלל הזה לששה פרקים · הפא׳ בבאור הפנ׳ הזאת כפי מה שתגזרהו התורה : הב׳ בבאור הספקות שאיפשר שיסופקו בה בה אשר בעבורם נטו מהדרך הנכון מקצת חכמינו בפנה הזאת · הד׳ בהתר הספקות שהביאו בפנה הזאת לפי דעת התורה : ה׳ה באופן ידיעתינו בפנה הזאת בשלמות · הו׳ בבאור דרושים מתיחסים אליהם :

הפרק א

בבאור הפנה הזאת כפי מה שתגזרהו התורה : ואומר כפי שהוא מבואר מענין ההשגחה אשר הוא פנת התורה היותו יתברך משגיח על בני אדם להוסירם אל ההצלחה

הנה ראוי שנחקור בה בג׳ ענינים האחד בבחינת המשגיח הב׳ בבחינ׳ המושגחים הג׳ באופן ההשגחה : אם בבחינת המשגיח והוא הראשון הנ׳ החקירה אם ההשגחה באמצעי ובזולת אמצעי : ואם היה שתהיה באמצעי מי הוא האמצעי ואם הוא אחד או רבים : ואם בבחינ׳ המושגחי׳ והוא השני הנה החקירה אם תהיה ההשגחה בהם בכללים או באישים : ואם הית׳ באישים אם תהי׳ ההשגח׳ בהם בשוה או אם תתחלף בהם בפחות ויותר עד שיהי׳ אפשר שתהי׳ בקצתם ובקצתם לא : ואם באופן ההשגח׳ והוא הג׳ הנ׳ החקיר׳ בדברים אשר תהי׳ בהם ההיסר׳ אל ההצלח׳ שהו׳ התכלי׳ המכוון בה : אמנם הראשון הוא מבואר ממה שבא בתורה ובקבלה

האמתית שהשגחה כבר תהיה באמצעי ובזולת אמצעי ובשני° ושהאמצעיים
רבים יתחלפו בחלוף מדרגת המושגחים · וצריך שתדע שהכוונה באמרנו
אמצעיים שיהיו משגיחים בבחירה ורצון : וזה שהאמצעיים אשר
באמצעותם תהיה ההשגחה אשר הם במדרגת הכלים הנה הם רבים כמו
הכחות והפעולות הטבעיים שאינם פועלים בבחירה ורצון : ומז׳ המין
הרבה ממה שבא בתורה ובנביאים בפעולות הש׳ שלא על המנהג הטבעי
ויולך יי את הים ברוח קדים עזה : קח את מטך : ורבים זולתם : אבל
המכוון עתה הוא באמצעיים הפועלים בבחירה ורצון . הנה יתבאר
זה בקלות ממה שבא בתורה באבות · הנה תמצא ביעקב בהאבק איש
עמו שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני ויברך אותו
שם אמר לזה אמר הכתוב עליו וישר אל מלאך ויוכל · והוא עצמו קרא
השם פנואל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי · והנ׳ בברכות
את בני יוסף אמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק
האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה המלאך הגואל אותי מכל רע
יברך את הנערים : ואפשר שרמז באמרו האלהים אשר התהלכו אבותי
לפניו אל המשגיח הראשון יתברך · והנה נאמר למשה הנה אנכי שולח
מלאך לפניך לשמרך בדרך : ואל משה אמר עלה אל ה׳ ודרשו במסכת
סוטה במה שהקשו שם עלי׳ אלי מבעי ליה זה מטטרון ששמו כשם רבו :
וכבר נמצא שנגלה המלאך ליהושע וצוהו בשליפת נעלו . והנה אשר
בזולת אמצעי כבר הועד עליו ודבר יי עם משה פנים אל פנים כאשר
ידבר איש אל רעהו : פה אל פה אדבר בו · אשר ידעו השם פנים אל
פנים · וכבר נמצא ההשגחה באמצעי וזולת אמצעי במכת בכורות :
אמר ועברתי בארץ מצרים וגומר : ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם
לנגוף הנה בבחינת המצריים כבר היתה באמצעי : ובבחינת
הצלת ישראל היתה בזולת אמצעי כמו שבא בקבלה האמתית אמר׳ ועברתי
בארץ מצרים אני ולא מלאך : אלא שלפי דעת ז״ל יראה שגם בבחינת
המצריים היתה ההשגחה בזולת אמצעי באמ׳ והכתי כל בכור אני ולא שרף
ויהיה לפי דעתם אמרו ולא יתן המשחית ירמוז אל האמצעי אשר הוא
במדרגת הכלי הפועל בזולת השגחה ורצון : והנה נמצא האמצעיים
רבים נמה שמהם מלאכים כאותם שנגלו ליעקב ויהושע וגדעון והמלאכים
שבאו בסדו׳ מהמין הזה למה שכבר הושיעו אל לוט לצאת מתוך ההפכה :
ומהם שבא אדון הנביאים והישר יכלל אומתינו לעבודתו והנביאים

אומותינו לעבודתו והנביאים אחריו דור אחר דור : ומהם השופטים והחכמים המוכחים בעם השומרים משמרת הקדש בתורה ובמצוה · התבאר אם כן מכוונת התורה העניין הא׳ בבחינת המשגיח והוא היותו משגיח באמצעי וזולת אמצעי ושהאמצעיים רבים ושהם שלשה מינים · המלאכים והם השכלים הנפרדים · והנביאים · והחכמים : אמנם אם בכאן מין ד׳ אם לא אין בידינו בזאת הבחינה לא מפאת הקבלה ולא מפאת העיון : וזה שקצת החכמים יראו ומהם הרב המורה שהגלגלים חיים משכילים : והנה פשט הכתובים וקצת מדרשות מסכימים לזה ויהיה בכאן לפי זה מין רביעי מהאמצעיים הפועלים בבחירה ורצון והם הגרמים השמימיים שיפעלו ויצירו מה שיפעלו בסדור אשר בנפשם ורצונו : ואם שיתחלפו בחלוף מדרגת המושגחים זה יתבאר ממה שבא בתורה ושפוריה באבות העולם : וזה שההשגחה והיושר לאדון הנביאים היתה בזולת אמצעי פנים אל פנים והיושרה לזולתו מהנביאים היתה על ידי אמצעי כמו שהעיד הכתוב · וזה להיותם למטה במדרגה ממשה : ולהיות כלל ישראל למטה במדרגה מהנביאים היתה היושרתם באמצעות הנביאים : וכשנתמעטו הדורות היתה היושרתם באמצעות השופטים והחכמים : ולהיות כלל אומתינו העם שנבחר השם לנחלה לו היתה השגחתו בהם אם בזולת אמצעי ואם באמצעות נביאיו וחכמיו אם תתחייב ממנה היושרה מיוסדת ומוגבלת ומתיחסת למדרגת המושגחים בשלמות כפי העת והמקום : וזה ממה שיראה ממנו שהגלגלים למטה מהחכמים במדרגה לפי שהשגחתו ביתר האומות באמצעות הגרמים השמימיים אשר תתחייב ממנה היושרה כוללת בלתי מתיחסת למדרגת המושגחי׳ בשלמות כפי העת והמקום : ואל הדעת הזאת נמשכו קצת חכמינו . ואיך שיהיה התאמת כפי התורה והקבלה האמתית שהאמצעיי׳ יתחלפו בהתחלף מדרגת המושגחים ודי בזה עתה בראשון · ואמנם בשני והוא בבחינת המושגחים הוא מבואר ממה שבא בתורה שהשגחה כבר תהיה בכלל ובאישים ושיתחלף ההשגחה בהם בפחות ויתר עד שהיה אפשר שתהיה בקצתם ובקצתם לא · וזה שמלבד היושרה הכוללת לכלל האומה באו היעדות והבטחות מיוחדות וברכות לאבות ולנביאים כל אחד ואחד ממנו בשמו : וכבר יראה ממה שנאמר בחלוף המושגחים שההשגחה תתחלף בפחות ויתר עד שכבר אפשר שלא תהיה בקצתם :

וזה לרוחק מדרגתם מהשלמות והתכלית האנושי · ועל כונא בהם

שאמר · ואנכי הסתר אסתיר פני מהם : אסתירה פני · ודי בזה
עתה ב׳ב :

ואמנם ב׳ג והוא אופן ההשגחה הנה ממה שבא בתורה ובקבלה והתבאר
בחוש יתבאר בקלות שממנה מיניית כוללת · וממנה אישיית : והכוללת
ממנה כוללת בשלוח מסודרת ומוגבלת בלתי מתיחסת לשלמות האישים ה
המושגחים : וממנה שהיא כוללת מצד וחלקיית מצד והיא תתחלק אל
רבות הכללות ומעטת הכללות · והרבת הכללות גם כן מסודרת
ומוגבלת טבעית ובלתי מתיחסת לשלמות המושגחים : והמעטת הכללות
מסודרת מוגבלת בלתי טבעית מתיחסת לשלמות המושגחים כבד מה :
והאישית גם כן בלתי טבעית ממנה מסודרת ומוגבלת מתיחס׳ לשלמות
המושגחים התיחסות גמור : וממנה מסודרת ומוגבלת מתיחסת ל
לשלמות המושגחים התיחסות בלתי גמור · משל הכוללת בשלוח במה
שנמצא בכל אישי הנמצאות המורכבות מהכלים והתכונות תשוקיות
וכחות נפשיות ופעולות לשמור מציאותם ולהתרחק מהמזיק :
וההשגחה הזאת אם היה שתתחלף במין הנה היא שוה באישי המין · ומשל
הכוללת מצד והחלקית מצד מה שנמצא במין האנושי כי להיותו שלם
יותר משאר המינים הושם לו שכל מעשי ישודרו ממנו מלאכו׳ רבו׳ שומרות
מציאותו . והשכל העיוני אשר היא גדול שבהכנות לקנית השלמות
האנושי וההשגחה הזאת הנה היא טבעית ושוה באישים מצד הכח וההכנה
· ואם היה שתתחלף מצד הפועל אבל היא בלתי מתיחסת לשלמות
האישים המושגחים : וזה שכבר נמצא באיש שמדרגתו בשלמות
האנושי גדולה שעור מועט מההשגחה הזאת ממה שנמצא באיש שמדרגתו
בשלמות האנושי פחותה להיות מין ההשגחה הזאת נמשכת למזג איש איש
או לסדרת הגרמים השמימיים כפי המצב אשר היו בו בעת מולד האיש
כמו שהתבאר זה בחכמת משפטי הכוכבים .
ואמנם היתה זאת ההשגחה כוללת מצד היותה בכל מין האדם וחלקית מצד
היותה במין האדם לבדו להיותה טבעית וכוללת כל מין האדם :
ומשל ההשגחה מעטת הכללות מה שהיה מההשגחה לכלל אומתינו א
אנחנו קהל המאמינים מהתורה מהאל יתברך וישתבח שמו לעד שבה
בקנה השלמות בעצם וראשונה : ואמנם היא מעטת הכללות להיותה
בלתי כוללת כל המין והיא בלתי טבעית להיותה מונחת ברצון רוצה לאומה
ידועה ועת ידוע : והיא אמנם בלתי מתיחסת לאישים

המושגחים : כי עם היותה ההשגחה הגדולה בתכלית מה שאפש' להיות
האומה המושגחת בכללה חשובה הנה היא בלתי מתיחסת לאישי' המושגחי'
למה שהיא שוה בכל אישי האומה ואם היה שכבר נמצא יתחלפו אישי האומ'
למה שנמצא קצת אישי הרבה בהם הכתוב מצות יתרות כאלו תאמר
שהזכרים חייבים במצות יותר מהנשים והעבדים · והכהנים חייבים
במצות יותר מישראלים · הנה יהיה זה שבה לחלוף מדרגתם בחשיבות
כאלו תאמר הזכרים חשובים מהנקבות ומוכנים אל השלמות יותר :
והכהני' שנתקדשו בכהונת אהרן חשובים משא"ר ישרא' ומוכנים אל השלמות
יותר : אבל אמנם באישי כל חלק מהם היה שוה : ולזה הוא מבואר
שאינה מתיחסת בשלמות המושגחים בשלוח : ולהיותה מתחלפת
בחלקי המין היא מתיחסת לשלמות המושגחים בצד מה · ואם שתהיה
דרך והגעה אל זה הנה הוא מבואר בנפשו מהיות ההשגחה האישית נמשך
ממנה : ואולם משל ההשגחה האישית הגמול והעונש אל העובד כפי
מה שבא בתורה ובקבלה : והנה היותה בלתי טבעית הוא מבואר בנפשו
לפי שאין מטבע העושה סוכה ונוטל לולב ונזהר מכלאים להיות גמול
חסדים ולא באוכל חלב ודם לקיות בכרת · אמנם המתיחסת ממנה
לשלמות המושגחים שלמות גמור הוא החלק מזאת ההשגחה שבא בקבלה
האמתית והוא הגמול והעונש הנפשיי שהוא מבואר היותו מתיחס לאישים
המושגחים לפי מדרגת כל אחד מהם התיחסות גמור : והוא מבואר
היות ההשגחה הזאת מסודרת ומוגבלת ברצונו הקדוש כאשר גזרה חכמתו
ומשל המסודרת ומוגבלת ומתיחסת לשלמות המושגחים התיחסות בלתי
שלם הנה הוא החלק מזאת ההשגחה שבא מפורש בתורה : והוא הגמול
והעונש הגשמי והנה למה שבא הגמול לעובד והעונש לעובר הוא מבואר
היותה מתיחסת אל שלמות המושגחים ולמה שכבר ימצא בלבול ומבוכ' למה
שיראה ממנה בחוש כמו שיבא בגזירת השם · כבר יתאמת שאינה
מתיחסת לשלמות המושגחים התיחסות גמור : והתבאר בכאן אופן
ההשגחה והוא העניין הג' .

הפרק ב

בבאור הספקות אשר אפשר שיסופקו בפנה הזאת כפי מה שהונחה אשר בעבורם נטו מקצ'

חכמינו מהדרך הנכון בה ואומר לפי שהונח בפנה הזאת היות אישי המין
מושגחים בפרטי מעשיהם · הוא מבואר שהספקות אשר הניחו בידיעתו
יתברך הדברים אפשר שיונחו כאן : ואין צרך בהשנות הדברים

וכ״ש אחר שכבר הותרו כשלמות · אבל הספק הגדול אשר לא יותר כשלמות
שעדנו התרו בכלל הזה והוא רוע הסדור אשר יחשב ממה שנראה הרבה
מהחשובים מדרך כף רגל לפחותים ובכלל צדיק ורע לו רשע וטוב לו : והנה
הדבר אשר נבוכו בו מהנביאים והחכמים עד היום . ולפי שאפשר
שיושב בזה כמו שכתב הרב אם בשנודה ההקדמה רובה, לומר צדיק ורע
לו רשע וטוב לו או כשנכפור בה ואם היה שנכפור בה מצד הנשוא או
מצד הנושא צריך לחקור בתשובה הזאת אם היא מספקת : ואמנ׳ דרך
התשובה בשנודה ההנחה הוא בשניחס הטוב המגיע לרש׳ והר׳ המגיע
לצדיק לא אל ההשגחה אבל אל הפתיות והאולת וזה שהצדיק אם לא ירצה
לדרוך בשבות הנאותות בפיותו ואולתו איננו עול בחק השם : ולפעמים
יקרה טוב מהאולת והפתיות והוא הטוב המגיע לרשע : ואמנם התשובה
בשנכפור ההנחה מצד הנושא הוא שהצדיק שיראה צדיק איננו צדי׳ באמת
ואם היה שנראה אותו פועל הטוב הנה אפשר שלפי הכנתו מקצר לפוע׳
הטוב ונחשב לו מרי : וכן הרשע אשר יראה רשע איננו כן באמת כי לפי
הכנתו ומזגו הוא פועל הטוב כשנמנע לפעול הרע אשר הוא מוכן לו ·
ואמנם התשובה בשנכפור ההנחה מצד הנשוא הוא שנאמר שהרע המגיע
אל הצדיק איננו רע באמת למה שתכליתו אל הטוב ולהיות דרך אל הטוב
יחשב טוב · וכן הטוב המגיע לרשע למה שתכליתו אל הרע יחשב רע
והנה כשחקרנו בתשובה הזאת יראה בלתי מספקת : וזה שהתשובה
בשנודה ההנחה היא בלתי מספקת למה שלא נמצא לצדיק הטוב הראוי לו
מצד פעולותיו : ואם כבר נראה אותו דורך בשבות הנאותות אב׳ ימצאוהו
צרות רבות ורעות ולרשע הצלחות עצומות : והתשובה בשנכפו׳ ההנחה
מצד הנושא היא גם כן בלתי מספקת למה שכבר נמצא האיש האח׳ בעינו
כשיהיו פעולותיו פונות אל הטוב תמצאן אותו רעות : וכשלא יהיו פונות
אל הטוב תמצאן אותו טובות : והתשובה גם כן בשנכפור ההנחה מצד
הנשוא היא גם כן בלתי מספקת למה שכבר נמצא רבות רעות צדיק שאין
תכליתן אל הטוב : וטובות לרשע שאין תכליתן אל הרע : ולז׳ נשאר
הספק בעינו והוא לקוח מן החוש ממה שנראה צדיק ורע לו רשע וטוב לו
וכבר ספקו על הדעת הזה מצד העיון ומצד התורה אם מצד העיון
בשיקדימו להם הקדמה אחת נתאמתה במ״ש והיא האומרת שהרע לא ·
יגיע מהשי׳ בעצמות כי אם במקרה ומהכרח החומר : וכבר קבלנו
ההקדמ׳ הזאת חז״ל באמרם אין דב״רע יורד מלמעל׳ ומאמרי׳ זולת׳ מסכימי׳

לה ואחר שנתישבה להם זאת ההקדמה סדרו ההקש כן אם היה הש״ית
משגיח על בני אדם ופוקד מעשיהם כשיגיע הטוב לטובים והרע לרעים
יתחייב שיגיע הרע מאת השם בעצמות אבל הנמשך שקר הנה יוליד שהקד׳
שקר : וכבר יראה מזה בטול הדעת הזה מצד העיון עם שהוא רחוק
שישגיח השם על האדם לפחיתותו ביחס אליו · ואולם מצד התורה נמה
שנראה שיעדה הרע לפי המרי העצום בעזיבה והסתר פנים כאמרו נ
והסתרתי פני מהם : ואנכי הסתר אסתיר פני מהם : ובא בקבלה
לא אפקוד על בנותיכם כי תזננה שכל זה יורה שעונש הרע הו׳ ההסתר
פנים והעזיב׳ למקרי הזמן · והנה מקצת חכמינו אשר לחנוס התורה
והעיון קבלו הפנה הזאת על שהשגחה האישיית נמצאת בקצת בני אדם
ובקצתם לא : וזה כי למה שהתבאר בספר ב״ח שכל מה שיהיה הב״ח יות׳
נכבד הוכנו לו כלים יותר לשמור מציאותו והיה האדם יותר נכבד לאין
שיעור עד שיהיה מי שירצה אפשרות התדבקותו ואחדותו עם השכ׳ הפועל
הנה יחוייב שכל מי שהוא יותר קרוב אליו במדרגה לחשיבותו יהיה בו
ההשגחה יותר : ומה שהוא יותר רחוק במדרגה לחסרונו אין ראוי
שתדבק בו ההשגחה : וכבר היה ראוי כן כי למה שהוא מבואר היות
כל המושכלות אצל הש״י בפעל והאדם כחיו על הרבה מהם והוא מבואר
במה שבפעל שהוא ישלים מה שבכח ויוציאהו אל הפעל והיתה היציאה
מן הכח אל הפעל במושכלות הפועל והתפעל בהם אחד באופן מה הנה
מזה הצד השלם המשכיל בפעל שידבק ויתאחד בו ראוי שתהיה בו ה
ההשגחה : והבלתי משכיל בפעל עם היות לו הכח וההכנה למה שלא
יקנה התאחדות והתדבקות ראוי שיהיה נעזב לפחיתותו וחסרונו ·
ונתאמת אם כן שההשגחה הזאת אשר מצד הדבקות וההתאחדות שהוא
מצד קניין המושכלות בפעל הוא מפני הטבע האישי : ולזה היה ראוי
שתהיה ההשגחה לפי מדרגת הדבקות וההתאחדות הזאת בכלל להמציא
סבות נאותות להגיע אל הטוב : הנה יראה שתהיה ההשגחה הזאת באישי
האדם כשיודיע להם הטובות והרעות הנכונות לבא עליהם כדי שישמרו
מהרעות ויכוונו אל הטובות וזאת ההודעה תהיה לשלמים באמצעות נבואה
ובא ג״כ מדרגות ולזולתם בהודעה חלושה כאלו תאמר בשפים בהם תשוקות
נפשיות שיפנו אל הטוב ושיברחו מן הרע מזולת שישערו בדבר : ולפעמי׳
יביא ענין מצער לתכלית טוב כאמרו אודך כי אנפת בי וכמו שפירש׳
חכמים ז״ל : ולפי שההשגחה הזאת לטובים בהגיע להם בכמו זאת

הכלל השני

שהודעה הנה תהיה לרעים כשלא יגיע להם זאת ההודעה ויהיו נעזבים
למקרי הזמן ולא ישמרו מהרעות הנכונות לבא עליהם מפאת מערכת ח
הכוכבים · והוא מבואר שלא יחייב זה הענין מההשגחה שלא יגיעו לרעי'
הטובות הנכונות לבא עליהם מצד המערכת ולזה מה שיראה כמו רשע
וטוב לו לא יסתור הנחתינו זאת כי הטוב ההוא הגיע לו מצד המערכת ולא
מצד ההשגחה כמו שלא יסתור מה שנראה כמו צדיק ורע לו · וזה כי
הרע ההוא אפשרי לצדיק מצדדים מתחלפים אם מצד האבות כאלו תאמר
שהגיע ענשם להיות בגלות ולא הגיע זכות הבנים להוציאם מהגלות ב
בדרך נס ופלא : ואם שיגיע לתכלית טוב וזה אם לשמרם מהרעה
הנכונה לבא עליהם : ואם לשמרם לבלתי נטות אל החסרונות :
ואם להתירם הקשר והדבקות וזהכי למה שההשגחה בהם היא בסבת ח
ההתאחדות הנה כשיפרד ממנו היה ראוי שיהיה נעזב ונמסר למערכת
ושלא יהיה נשמר מהרעות הנכונות לבא עליו : ואולם סדור
המערכת בעצמו אם היה שימשך ממנו לפעמים טוב לרשע ורע לצדיק אין
ראוי שיוחס לעול או ללאות להיות גלוי מענייננו שהוא בתכלית השלמות
לשמירת הנמצאות אשר בכאן ולהצלחת הכללים · ואם היה ושאפשר
שיהיו אישים מה שעם היותם רעים יגיעו להם טובות אין ראוי למנוע
הטוב הכלל מפני זה · וכל שכן אחר שהוא מבואר שהגמול והעונש
האמתיים הוא בהצלחת הנפש ובהעדר הצלחתה ולא בטובות המדומות וזהו
דעתם בזאת הפנה : ונתיישב להם רוע הסדור הנראה ב
בחוש · ושאין הרע מגיע מהשם יתברך בעצמות · וזה כי הרעה
המגיע לרשע כשהוא נעזב בא לו מפני שקרה שנולד במצב ידוע מהגרמי'
השמימיים · והנה חתרו להתיר ב' ספקות בזאת ההנחה האחד שאם
ההשגחה לשלם באמצעות ההודעה כבר יתכן שתגיע מזאת ההודע' לרשעי'
כשהם שלמים השכל מצד ההתאחדות אשר להם בשם יתברך מפני שלמות
שכלם . וזה בלתי ראוי בחק היושר האלהי : והב' שאנחנו נמצא
יעודים רעים בתורה ויראה מהם היותם מכווני' לעצמ' ולא מפני העזיבה
והסתר פנים : והנה בראשון התירו באמרו שעם היות הגמול האמתי
איננו ממה שיקשה מאד אפשרות זאת ההודעה לרשע הנה כפי האמת
בעצמו איננו צודק : וזה שאי שהשלים במושכלות כאשר יטה אל התאוות
והפעולות המגונות כבר יפרד מהדבקות : וזה שהמשכו אחר החמר
ימנעהו מהשתמשותו במושכלות שכבר השיגם וכל שכן שימנעהו מהשי'

יותר : ולזה אי אפשר שתגיע לנו ההודעה כמו שתגיע לשלם · וזהו כלל
מה שאמרנו בהתר הספק הא׳ · ואולם בשני אמרנו כי היעודים בעונש
נעובד הוא ע״צ ההשגחה אם על אשר התחילו להסתבך ברע כדי שיסורו
ממנו · ואם על אשר הפליגו ברע מצד כללות האומה הטוב׳. כי כשהחזיקו
קצת פרטים מפעולות המגונות ישתדל השי׳ לענשם ע״צ התוכחת לכלל ה
האומה שלא ישקעו בפעולות ההם · וזהו הכלל העולה מדבריהם בפנה
הזאת ·

הפרק ג׳

בבאור הספקות במה שחייבנו בפנה הזאת :
וראוי לנו להעיר תחלה על מקומות העיון
שבדר״ז שנשתבשו בה ממה שהשרישו לנו חכמינו
ז״ל ומכתובי התורה : והנה מקומות הנטייה ב׳ הא׳ במה שהניחו בגמול
הצדיק והב׳ בעונש הרשע אם בגמול הצדיק למה שהונח היות ההשגחה
בהודעת הטובות הנכונות לבא עליו · והוא מבואר מכתובי התורה
ומהספורים שבאו בנבואה ביעודי האבות וזולתם שההשגח׳ בהם בהשפעת
טובות יוצאות מהשעור והמנהג הטבעי אשר לא יתכן בהם היות׳ נכונות
מפאת הגרמים השמימיים כאלו תאמר ד״מ רדיפת עשרה מאה ומאה
רבבה · ועשיית השנה השבית לג׳ השנים : אפס כי לא יהיה כן
אביון שלא יתכן זה להיות מסודר מפאת הככבים בכל שנה ששית :
ונסים רבים מתמידים על צד ההשגחה כשתיית מי סוטה והבטחה בלא
יחמד ארצנו בעלייתנו לרגל ויתר הנסים המקובלים שהיו במקדש על צד
ההשגחה הפרטית : והנה ידמה שבריאתם מזה המין מהגמול למה שיתי׳
ידיעתו יתברך הפרטים כי הם דמו שההודעה שתהיה לשלם היא אפשרית
מצד התאחדות נפשו עם השכל הפועל : ולזה יקרה לו ההודעה מזולת
שידע האיש הפרטי · אבל המצאת טובות פרטיות לאיש הפרטי אין
נמלט משידע הממציא הטוב הפרטי ע״צ הפלא אל האיש הפרטי : ולפי
שהם שלקו הידיעה ברחו מזה המין מן ההשגחה והוא מבואר שזה הבטו׳
והוציאה מגדרי האמת : ואם בעונש הרשע הוא יותר מבואר למה
שהונח ענשו העצמי עזיבתו למקרי הזמן לא בהמציא לו רעות מדומות
בלתי נכונות מפאת הסדור : וכאשר שופק עליהם מהיעודים שבאו
בתורה שיראה מהם היותם מכוונים ולא לעצמם אבל הם על צד ההשגחה
אם על אשר התחילו ברע כדי שיסורו ממנו ואם על אשר הפליגו בר׳ מצד
כללות האומה : והנה אלו היה זה כמו שהונח אין נמלט מידיעתו יתברך

הפרטים

הפרטים : וזה שאם הרע המגיע לרשע הוא מכוון הגעתו אליו מצד ההשגחה לטובים הנה הרע ההוא אי אפשר בזולת פועל מגיע הרע אל אל האיש ההוא ואין דרך שיגיע אליו מצד התאחרות וקורבה מהמגיע כי הוא רחוק מאד ונעזב ולזה א"א שיצוייר זה המין מההשגחה בזולתי פועל יודע הצדיק והרשע למה שהוא מבואר שאין לטבע מבוא להיותו כפי ידעת הטוב והרע ולזה הממציא הסבות לפעול הרע באיש הרשע הפרטי א"א שלא ידעהו : ולזה הוא מבואר שבמה שהניחו יתחייב להם ידיעתו יתברך הפרטים והוא הדבר שברחו ממנו : והנה אשר הניחוהו הוא סותר פשטי הכתובים : וזה שבעונש דור המבול שהיה כולל כבר יראה שלולי נח מצא חן בעיני השי' כבר היה נמחה מין האדם בכללו ולפי הנחתם אם לא מצא חן בעיניו לא היה מגיע עונש כלל לדור ההוא וזה בתכלית הגנות :
והנה אין דרך להנצל מזה אלא בשיאמר שהמבול היה מסור מצד המערכת ושההשגחה היתה לנח להצילו בדרך שישאר המין : וזה ואם הוא הפך פשט הכתובים המיחסים העונש לרשעים הנה הוא בלתי אפשר שהסדור אשר לגרמים השמימיים אשר היא להשגחה לשמירת המציאות הזה השפל ימשך ממנו רע בעצם למין הנבחר שבו בכללו והוא גם כן הפך הנחתם אלא שאין ספק שהיה על צד העונש לדור ההוא ואם היה נח מכללם גם הוא היה לוקה עמהם : ומלבד זו לנו' כרתות שבאו בתורה על עברות ידועות האם יש בה קשר ותנאי שיהיו עוברים נודעים לזולתם · והנה לפי הנחתם האוכל חלב ודם לא יהיה נכרת על צד העונש אם לא יהיה נודע לזולתו מהצדיקים כי ענשו ע"צ ההשגחה לצדיקים לבד : וכבר בארו רז"ל גבולי הכרת במקומות מתחלפים ושהוא מיתת הגוף : עוד שלא ימנע מהיות הכרת הזה לגוף או לנפש : ואם הוא לגוף יתחייב שהעובר בינו לבין עצמו לא יענש · ואם הוא לנפש מי יתן ואדע אם הו' להשגח' על נפשות הצדיקים שירגישו באבדן הנפש ההיא ולא ישתקעו עוד בפעולו' שהם : אלא שכל זה הריסה ליסודות התורה וכפירה גמור' בקבל' האמתית ועוד שלפי הנחתם זאת שעונש הרשע הוא להשגחה על הצדיק הנה אם כן העונש האמתי לרשע באבדן הנפש שאין דרך להיותה על צד ההשגח' על הצדיק יתחייב שיהי' טבעי ולא נימוסי · וזה אמנם יתאמת למי שלא ישתמש במושכלות לפי דעתם : אבל מי שהשתמש במושכלות וקנה אותם אין דרך להענש על הפעולות · ובכמה מקומות בתלמו' נתבארו המסורות והנותנים חתיתם בארץ החיים וכיוצא בהם בעונש נפלא לנפשות

המאמר השני

אולי יאמ' אומ' שגם זה להשגחה על הצדיק היודע כי כלה ונחרצת
לרשע באבדן נפשו וימנע מלהמשך אחר הפעולות ההם והנ' זה הבל ורעות
רוח כי הצדיק איננו יודע אלא א"כ מאמין : ואם הוא מאמין אין צורך
להשגחה הזאת ושימשך הרע ההוא על צד הפלא אחר המות לנפש ההי' אשר
היה ההם ארות מחויב לה קנין המושכלות אשר לה · ומכל זה יראה
בכל מה שהניחו אם בגמול הצדיק ואם בעונש הרשע היותו סותר לעיקרי
התורה ושרשיה · ואחר שהעירונו על מקומות הנטיה והיציאה מהדרך
נבאר הספקות במה שחייבנו בפנה הזאת : ונאמ' שהספ' הא' אשר הניע'
אל מה שהניחו בפנה הזאת נשאר בעינו וזה שהוא מבואר בנפשו ומקובל
מהם שהגמול והעונש האמתי הוא הגמול והעונש הנפשיי ולזה מחויב לפי
הנחתם שאשר קנה שיעור גדול מהמושכלות ונטה אל פעולות הרשע שיהי'
ענוש עונש נפשיי : ובייחוד אם יהיה מהכת שהוא מקובל לפי שרשי
התורה שאין להם חלק לעולם הבא · ולזה אין המלט משלא יהי' העונש
הזה ר"ל הרע והאבדן המגיע לנפש הזאת מגיע מהש' בעצמות כי המאמ'
בהיות' העונש הזה אחר המות ליסר זולתו הוא מאמר בטל עם שבו ספק
אחר איננו נמשך לפי דרכם · וזה שהנפש הזאת אשר לה המושכלות
בקנין והיא בטבע עצם נבדל כשיגיע לה הפסד כב"ה על עונש הפעולות
הנה אם שתפסד אל דבר או אל לא דבר וזאת חלוקה הכרחית · ושקר
שתפסד אל לא דבר לפי דרכם וזה שבעלי הדעת הזאת יראו שההוי' מלא
דבר או הפסד אל לא דבר הוא מן הנמנע אשר לו טבע קיים : ויתחייב
א"כ שתפסד אל דבר : ומה זה הדבר מי יתן ואדע שחלוקה תגזור שיהי'
עצם או מקרה ושקר שהוא מקרה למה שיאמר בנושא ולא ימצא מציאותו
זולתו ויתחייב אם כן היותו עצם : והעצם אם שיהיה נבדל או בלתי נבדל
ושקר שיהיה בלתי נבדל : כי הנפש אחר הפרדה היא עצם נבדל :
והיות הנבדל בלתי נבדל הוא כהתקבץ ההפכים : ויתחייב אם כן שיהיה
עצם נבדל : ואם הוא עצם נבדל הנה אין לנסבות ההפסד שאחד נבדל
בהכרח ויש לו חלק לעולם הבא : התבאר אם כן שהספק שהניעם אל
הדעת הזה נשאר בעינו ויותר חזק ממנו והנה הספק הב' גם כן שהונח
היותו רחוק שיבטיח ית' על האחד לפחיתותו כיחס אליו נשא' ג"כ בעינו וזה
שמה שיאמ' בהתרו שההתאחדו' המגיע להיו' כל המושכלו' בפעל אצל השי'
והאחד' כחיי על הרב' מהם יחייו' ההשגח' הוא בלתי מספי' למ' שהתב' מדברינו
בכלל הא' מהמא' הזה במ' שאי' ספק שהודיע' והשכל' אינ' נאמרי' בו ית' וכמו

בהסכמה' והדברי' שלא יאמרו בהסכמ' לא יהי' בהם התאחדו' באופן שיהי'
בו ית' השגחה על האד' : וכ"ש לדעת הרב שירא' שהם כאמרו' בשתוף השם
ונשאר הספק בעיני · שהאדם עם היותו משכיל הוא בתכלי' הפחיתו' ביחס
אליו עד שיחס ביני' בב"ת ולזה הו' רחוק שישגיח בו התבא' א"כ שהספקו'
אשר הגיעו אותם אל הדעת הזה נשארו בעצם עמו מלבד הספקות אשר
בו מצד הידיעה כאשר קדם גם בכלל ההוא : והערונו בהם בזה הפרק :

הפרק ד

בהתר הספקות אשר הניחו בפנה הזאת לפי
דעת התורה והנה הספק ההוא מצד מה שיחשב
מרוע הסדור אין התרו ממה שיקשה לפי מה שהונח והוא האמת בעצמו
שהעונש והגמול האמתיים הוא הנפשיי : וזה שיסוד הספק הוא הרע
המגיע לצדיק והטוב המגיע לרשע · והנה הרע המגיע לצדיק מלבד הרע
המגיע אליו מצד האבות כמו שקדם כבר אפשר גם שיגיע מצדדי' מתחלפי'
כמו שקדם : אם להתיר הקשר והדבקות שבינו ובין הש"ית שיהיה לפעמים
להיותו בעל חמר · ואם שיהיה ממין הרע שתכליתו טוב אם בגשמיו
ואם בנפשיו כמו שיבא עליו ענין מצער לתכלית טוב בגשמיו או בלתי נטות
אל התאו' שהי' מוכן אליה' או לשומו שלם ולהקנותו קנין חזק במעלות
הנפשיו' וזהו אצלי ענין הנסיון הנזכרת בתור' בכלל האמונ' הנאמ' בבחינ'
שמנום : וזה אמנם אחר שבתאמתה ההקדמה האומרת שהפעולות יקנו
תכונה ומדה קבועה בנפש · וכ"ש שיחזקו אותה אם היא קנוי' כשכבר
· ולזה יתאמת שהמנוס בפע' רשום או בפעולות רשומות כשיעמו' בנסיונו
הנה כבר קנה שלמות על שלמותו אשר בבחינתו יתאמת שיהיה נודע לשם
מה שלא נודע קודם הנסיון למה שלא היה לו מציאותו : מזה מה שאמר
בכלל האומה כי מנסה יי' אלהיכם אתכם לדעת הישכ' אוהבים את יי' אלהיכם
לא אמ' אם תהיו אוהבים שזה כבר נודע לשם אבל למה שהמצוות נצטוו
לכלל האומה לשומנו שלמים באהבת הש"ית כמו שיתבאר בג"ה : הנה אם
כן באמצעות המצות נקנה השלמות אשר ידע השי' היותנו אז אוהבים אבל
קודם הנסיון ההוא לא ידע היותנו אוהבים לפי שבאמת שלא היינו אוהבים
אלא אחר הנסיון כמו שבא' בנסיון העקידה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים
אתה : וכמו שהעירונו בפרק הא' מהכלל הא' שבמאמר הזה : והרב
המורה פי' בדרך אחרת לדעת : כלומר להיות נודע לכל העמים הישכם
אהבים · ואין צריך · ואיך שיהיה הנה הרע שיגיע בדרך

הזה ואם הי' שלא תהיה תכליתו טוב גשמי הנה הוא טוב גמור אחר שהוא
הגמול האמתי הטוב הנפשיי · וזה אלו ייסורין של אהבה הנזכ" בדברי
חז"ל לא הייסורין שתכליתן טוב גשמי כמו שדמה הר"ל : ולזה אין מקום
לספק הזה מצד הרע המגיע לצדיק : ולפי שידיעת ההפכים אח' לא תאמת
שלא יקרה ספק גם כן מצד הטוב המגיע לרשע · וזה שהטוב המגיע
לרשע מלבד הטוב המגיע אליו מצד האבות : גם כן אפשר בו שיגיע
מצדדים מתחלפים אם שלפעמים יפעל הטוב ומצד הטוב ההוא לא יענש
בעת ההיא להסיר מעליו הטוב הנכון לבא עליו מפאת הגרמים השמימיים
ואם שיהי" הטוב ההוא ממין הטוב שתכליתו רע אם גשמי ואם נפשיי
כמו שיבא עליו טוב לתכלית רע גשמי : או שיבא עליו הטוב מפאת
הגרמים השמימיים וימשך מהטוב ההוא השתקע בתאוות ובחסרונות אשר
מהצד ההוא לא היה עול בחק הש' והיושר האלהי להסיר מעליו הטוב ההוא
וככר אפשר ברע המגיע לצדיק ובטוב המגיע לרשע שיגיע בדר" אחרת
זולת הדרכים שקדמו : וזה שהשרש אצלנו בקבלה האמיתית היות העו'
נדון אחר רובו · וזה אמנם מיוחד בייעודים הגשמיים כי בגמול
ובעונש הנפשיי האמתיי מדרגת כל אחד ידוע' כמו שבא בגמ' שבת באמרם
מלמד שכל אחד עושה לו מדור לפי כבודו · ומהצד ההוא כבר יגיע טוב
לרשע ורע לצדיק כשלא יהיה במדרגה שישתנה הסדור בשבילו · ולא יהי'
עול בחק היושר האלהי · וזה כי למה שהגמול והעונש הגשמיים הכוללים
כבר יסודרו על הרוב מהגרמים השמימיים והיו הככבים שיתנו ההצלחות
המדומות יתנו על הרוב תכונות טובות והמזיקים שיתנו הרעות יתנו על
הרוב תכונות רעות · הנה כבר יעבור בחק היושר האלהי להיו" נידונים
אחר הרוב : אחר שגמול והעונש האמתי הוא הגמול והעונש הנפשיי :
וזאת היא החזקה שבסבות אצלי שלא הזכירה בתורה הגמול האמתיי ·
וזה כי הייעודים שהזכירה הוא לכללות האומה הנידונים אחר הרוב אך
אמנם הגמול המיוחד ליחידים עם שנרמז במקומות מהתורה הנה נתפרש
בקבלה האמתית : ואיך שיהי" לא נשאר ספק מצד מה שיחשב
מרוע הסדור : ואמנם הספק הב" אשר יסודו ההקדמה האומרת שאין
הרע המגיע מהשם בעצמות : ואם היה שהוא מענים לרשע כבר היה מגיע
ממנו רע בעצמות · הנה אין התרו ממה שיקשה · וזה שהרע המגיע לו
להשגחה על הצדיק הנה תכלתו טוב והרע המגיע לו מצד העונש :
הנה למה שהוא עלול לתכלית פעל היושר והצדק הנה הוא טוב להיות

היושר האלהי הוא טוב בעצמו : ולזה כבר יתאמת שהרע המגי' לרשע
אין שיהיה אם להשגחה על הצדיק ואם לפעל הצדק והיושר הנה הוא
טוב : ולזה דרשו חז"ל וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד :
והנה טוב מות : ולהיות הטוב הנמשך במציאות תמיד והרע בו מעטי כמו
שהאריך בזה הרב המורה : והרע המעטי הוא לתכלית טוב : אמר
המשורר כי רגע באפו חיים ברצונו : הנה המשיל יחס האף אס״ ברמז
בו הרע המוחש אל הטוב כיחס הרגע אל הזמן . והפליג בזה באמרו
כי הרגע ההוא המעטי מהאף חיים ברצונו כלומר הנרצה והנכסף בו הוא
החיים והטוב והמכוון הנה אשר בו הותר הספק הב״ הזה : והמב״ הג'
אשר יסודו פחיתות מדרגת האדם ביחס אליו ית' אשר לזאת הסבה יחשב
היותו רחוק מאד שישגיח בו : הנה אין התרו גם כן ממה שיקש״ אחד
שיתאמת שהשי' ממציא ומחדש תמיד הנמצאות ברצונו : ואין עניין
הרצון לדבר מהרצה אהבתו הדבר הנרצה : ואיננו רחוק שהדבר האהוב
אצלו שיהיה מושגח ממנו אין שיהיה יחסו אליו קרוב או רחוק ואפי' בתכלית
הרחק ויתחייב מזה שיותר אהוב אצלו יהיה מושגח יותר : ולזה הוא
מבואר שהספק הזה שיסודו היחס הרחוק אשר בין השי' והאדם איננו ממה
שיתחייב היותו בלתי מושגח ממנו : ולפי שההשגחה הזאת מצד האהב'
מהבורא אל ברואיו מבלי בחינה אל ההשכלה כלל כמו שיתבאר עוד בכלל
ה״ה מזה המאמר בג״ה : הוא מבואר שהספק שחדשו ברשע אשר קנה
מהמושכלות אם היה שיענש עונש נפשיי : הנה כבר היה מגיע רע
בעצמות מהשי' איננו ממה שיקשה שהוא ואם כבר הותר במה שקדם מצד
היות הרע ההוא צדק ויושר אלהי שהוא הטוב הגמור . הנה כבר הותר
לפי האמת בעצמו שלסבת רשעו הוא הנקנף ממרו נחק אחר שאין ההקנה
לסבת ההשכלה : ולזה היה העונש טבעי ועצמותי לנפש ההוא ואין לה
חק בו יתברך ישנה לטוב מטבעה ועצמותה : ואם אמנם ישיגה ענש
מיוחד רצוניי אם לא : זה מנוה שנחקור בו במאמרי השלישי בגזיר' הצור :

הפרק ה

באופן ידיעתינו בפנה הזאת בשלמות ואומר
שהפנה הזאת מלבד מה שנתאמתה אצלנו מ
מצד הקבלה באופן שהבחינה הנה נתקיימה אצלנו מצד העיון לפי שהוא
מבואר שבביטול הטענות והתר הספקות שהביעו המפרשים לבטל ההשגחה
הפרטית די בקיום הפנה הזאת למה שאין דשי ליחס למנהיג העולם הידוע
חסרון ההנהגה במה שידע : ולפי שנתבאר בכלל הא״ שהוא ידע

שפרטים במה שהם פרטים והתבאר תכלית הבאור שאין בכל מה שטענו
נגד הפנה הזאת דבר יבטל אותה אין ראוי ליחס חסרות ההנהגה בהם
אלא שהוא ראוי שתהיה ההשגחה יותר שלמה ביותר שלם : ולזה
ראוי שתהיה ההשגחה במין האנושי יותר שלמה מאשר המינים : ולהיות
כלל אומתינו יותר שלמה שבמין האנושית היה ראוי שתהיה ההשגחה בה
יותר שלמה · ומה שיוסיף גלוי ושלמות בפנה הזאת כשיתבאר בשלמות
שורש אמונת החדוש כי שם יתבאר במה שאין ספק בו היותו יתברך הפועל
והממציא הנמצאות כלן ברצונו הפשוט ולא יצוייר פועל אותם ברצון מזולת
שיאהב מה שיפעל · והוא רחוק קרוב לנמנע שידע דבר ויאהבנו ולא
ישגיח בו · ואמנם השרש הזה יתבאר במאמר הג' בג"ה ·

הפרק י

נחקור בו ב"ג דרושים מתיחסים לפנה הזאת
הא' לפי שהונח שההשגחה היותר שלמה שבמין
האנושי היא ההשגח' בכלל אומתינו האם שם דבר מיוחד זולת התאר' הזאת
כולל באומ' יהיה בו יתרון ההשגחה או אם אין שם דבר מיוחד : הב' אם
יש יתרון ההשגחה במקום זולת מקום לפי שכבר יראה מקצת כתובים
ומקצת מאמרים לרז"ל שיש חלוף בזה במקומות הדרוש הג' אם יש שם יתרו'
השגחה בזמן זולת זמן : לפי שכבר יראה גם כן קצת כתובים וקצת
מאמרים לרז"ל שיש שם חלוף בזה בזמנים · ויראה דבר מתמ' מאד שיהי'
חלוף ההשגחה כפי חלוף המקומות והזמנים · אולם הדרוש הא' כבר יראה
לפי הקבל' שמצות המיל' שניתנ' לאברהם אבינו והו' דבר מיוחד בכלל האומ'
הוא ענין כתלית בו חלק מההשגחה · וזה אמנם יראה ממטבע הברכה
שתקנו רז"ל אמ' אשר קדש ידיד מבטן וכו' על כן בשכר זאת אל חי חלקנו
צורינו צוה להציל ידידות זרע קדש שארנו משחת למען בריתו אשר שם
בבשרנו : והוא מבואר שההצלה מהאבדון ורד' שחת הוא בעצמו ההשארות
הנכחיי שהו' חלק גדול מההשגח' ולזה מה שצריך לבא' איך תתיח' המצו' הזא'
להשגח' הזאת כמו שירא' ממטבע הברכה. ואם הי' שתתיחס מה ראו על
ככה לתקן בה הקבלה משה שהו' זכר העונש : ולא תקנו בה זכר ההשארו'
שהו' השכר והנ' כבאו' שני אלו הענייני' צריך שנציע בקצרה מה שבארו לרז"
במאמר אחר משבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר
סיני פסקה זוהמתן וכו' · ובאור זה כי לפי מה שיראה שהי' חטא אדם
וחוה מריגדול בשורש הראשון ובגזר אשר ממנו חוצב המין האנושי בכללו
הנה כבר הטיל בו זוהמא והוא הרושם החזק מן הנטיה אל החמריות.

ולזה היה מוכן המין בכללו אל ההפסד והאבדון : וכאשר הי' מחסד
עליון לשומכו שלמים בנתינת תורתו הכ' פסקה הזוהמא הזאת כי בה מ
מהער"די אל סיטת האדם אל השלמות וככי' תאוותיו ויוצר נכמו שיתבא"
כל זה בכלל הזה במאמר הזה בג"ה : ואמנם כאם זרמ' שמשו של אברהם
שהי' בקנה המנגד ביוחס אל אדם : וזה שזה היה יציר כפיו של הב"ה והו'
מוכן תכלית ההכנ"אל השלמו' מרה והפליג בעול וזה נודר בין עובדי ע"ז :
והפליג באהב' אשר הי' תכלית השלמו' האנושי כמו שיבא בג"ה · הנ' הי' ראוי
שיהי' שורש והתחלה אל המין הנבחר הזה : ולזה היה ראוי שיבואהו
השי' בברית חדש כדי להפסיק זוהמת בניו ונפשות ביתו ושיוחד באות
ברית קדש בכלי בעצמו ושבאמצעותו ישלם קיום המין ונצחותו : ושיהיה
הרושם הזה בכללם כאלו הקריבו מדמם ומבשרם מבלי תולדתם אל השם
: בה מצורף אל שבו רושם מהרחקה מהחמריות ומבטול התאוות להיות
התאוה הנשואה באבר ההוא החזקה שבתאוות . ולזה היא מבוא' שהמצו"
ההיא ביחוד היא לקביל ידידות שאלנו מסחת אשר היינו מוכני' אליו בסבת
החטא הראשון : ולזה ביארו ותיקנו זכר קבלת העונש גמה שרמזו בזה
שבזולת זאת המצוה היינו מוכנים אליו : ובכר ירא' שהכוונה כולה
בעקיד' היה גם כן ויחוד ההנהגה האלהית אל האומה הזאת : וזה שבכ'
יפלא אחר שהי' היעוד הטוב לאברהם נתיחד באמרו כי ביצחק יקרא לך
זרע איך היה מקום לנוסה הזאת : ובכר יחשב שהיה ראוי שתקדם
מצות העקידה ליעוד הזה ושיתחייב היעוד הזה ליצחק בזכות העקידה
אלא שכאשר יעויין בו יראה שהיה מעשה העקידה מתיחס ליעוד הזה
ושהיה ראוי שיקדם לה היעוד הזה על כל פנים וזה כשנבחר השי' באברהם
להיותו אב המון גוים וביחוד שורש והתחלה לאומה הנבחרת לחלקו ונחל'
נחלתו ל'היותם מונהגים ממנו ביחוד אשר בעבור זה נקראו עם סגלה
מכל העמים אשר חלק השם להם שופטים כפי מערכות השמי' ותנוע" הנה
קרבם כלם לעבודתו והפירם מההנהגה הכוללת בקרבן כולל כלל האומה
והוא מעשה העקידה · וזה בהקריב לשם יצחק בנו שהיה בו היעוד
והוא כאלו כבר הקריב לשם יצחק וכל יוצאי ירכו אם' במעש" הזה הוסרו
מהנהגת זולתו ונתייחדו להנהגתו ית' וכב' התבא' נחכמ" משפטי הככבים
משמרות אצילות השפעת ככב באמצעות פעולת פועל ואם לא היה בתולדת
האיש כמו שבא זה כלו בספר הפרי לתלמי : ולזה כאשר גזרה החכמה
האל' יתברך ליחד האומה בזא" חקרה וגם הכנה באמצעות המעשה הזה

המאמר השני

לקבל הנהגתו ושיותר מהנהגת זולתו ואם לא היה בתולדת להיות כן :
ולזה תמצא שכשהקריב אברהם האיל תחת בנו אשר שמהו כפר לבנו ותמור"
אמר יי יראה רצה בזה שטעם הפעל הזה היה ראוי שיהיה השם עצמו הרואה
והמשגיח : ולזה נכתב בשם בן ד' שהוא השם המיוחד : וקודם
המעשה הזה אמר אלהים יראה לו השה לעולה בני הזכירו במלת אלהים
כי לא היה מוכן עדיין כל כך להשגחה הזאת המיוחדת · והנה יראה
שעקרות האמהות גם כן היה מכוון לתכלית זה כי בו ישלם היות האומה
הזאת היוצאת מהן התחלתה ושרשה מאתו יתברך ביחוד : ובזה היו
יותר מוכנים בהשגחה הזאת המיוחדת המסכים עם התכלית בעקידה ·
וכבר יראה שהמעשה הזה שהיה חסד לכל אומתינו יוצאי ירך יצחק
היה ראוי שישאר ממנו להם רושם עם שהוא עזר גדול להתמדת ייחוד ה
ההנהגה : ולזה יראה שהיתה הכוונה בשני תמידין תמיד של שח' ותמיד
של בין הערבים שהם בעת חלוף הזמנים להורות שזה כפר' לכל ישראל
להשירם מהנהגת המשרתים ולייחדם בהנהגת השם יתברך באלו היו ·
התמידין האלו תמורת כלל ישראל ובהקריבם יקרבו כללם לעבודת השם
יתברך ולזה היו התמידין כבשים שהם יוצאי ירך האיל כמו שהאומ' בכללה
יוצאי ירך יצחק : ולזה היו באין מתרומת הלשכה שהיתה מהשבו" כמו
שבא זה במסכת שקלים : והנה יראה שהכוונה בתקיעת שופר של איל
בראש השנה שהוא יום הדין לפי מה שבא בקבלה היא זאת גם כן להמליך
עליו מלכות רוכב שמי' ולהתיחדנו בהנהגתו כמו שחז"ל אמרו לפני מלכיו
זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם · זכרונות כדי שיעלה
זכרונכ' לפני לטובה ובמה בשופר : והנה זה מסכים מאד עם מה שאמרנו
שהשופר שהוא כלי הנהוג ביום הקדמת המלוכה כאמרו ויתקעו בשופרות
ויאמרו יחי המלך היה ייחוד מלכות שמים זכר לאיל יצחק הנאחז בס
בסבך בקרניו : והוא מטבע האמת שהוא עד לעצמו ומסכים
מכל צד לעצמו והנה יתבאר בכאן שכלל אומתינו מלבד התיחדם ב
בכלל התורה יש שם יחודים כמו מצות המילה וקצת מצות אחרות יתבארו
עוד בכלל הו' בג"ה וביחוד העקידה הנרשמת בתמידין אשר בעבו' תהיה
בהם יתרון ההשגחה ויחוד ההנהגה וזהו מה שרצינו לבארו והוא הדרוש
הא" : ואולם הב' והו"א אם יש יתרון השגחה במקום זולת מקום הנה באו
בתורה כתובים מורים חלוף גדול במקומות : אמר ויעקב אבינו רומז
אל המקום אשר שכב שם בדרך מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית
אלקים

אלהים ואל המקום הנכחי לו מהגלגל וזה שער השמים : ונאמר בתורה
ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים · ועשו לי
מקדש ושכנתי בתוכם : ואמר עוד תמיד עיני יי אליך בה מראשית
השנה ועד אחרית השנה · והיו עיני ולבי שם כל הימים · ואמ' המשור"
אוהב יי שערי ציון מכל משכנות יעקב : מה ידידות משכנותיך יי צבאות
נכספה וגו' ורבים זולתם . ונתאמת לרז"ל זה עוד שהפליגו במאמריה'
הרבה ואמרו כל הדר בחוצה לארץ כאלו עובד ע"ז עד שאסרו לצאת מארץ
ישראל לחוצה לארץ : ובא בקבלה שהמוכר עבדו בחוצה לארץ לא יצא
לחירות כמו שאמ"במסכת גיטין ודקדקו נטית התפלה לירושלם כמו שנרמז
בדניאל וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם : והעומד בירושלים
לכוין לבו למקדש ולקדשי הקדשים כמו שנרמז בתפלת שלמה אמ' והתפללו
דרך ארצם והתפללו אל הבית הזה כמו שנתבאר במסכת ברכות ולזה
מה שצריך לבאר הוא סבת החלוף הזה בהשגחה עם היות כלם עמו יתברך
ביחס אחד : והוא ממה שלא יקשה ביאורו וזה שעם היו' המשגיח ביחס
אחד עם המקומות אם המושגח איננו ביחס אחד עמהם כבר יתחייב שיהי'
חלוף בהשגחה · ואמנם בלתי היות המושגח ביחס אחד עמהם הנה זה
מבואר למה שבהתחלף המקומות יתחלפו ההכנות ההכרחיות אל העבודה
האל' ית' כמו הפרישות וההתבודדות · וזה אמנם לסבות שזכרנו ואחרים
כמו שרמזו ז"ל במקומות היות ארץ ישראל מיוחדת להם בזה עד שבא ב
בקבלה שאין הנבואה שורה אלא בארץ ישראל כמו שבא במסכת יומא ·
ולהיות הגבול ההוא נבחר על זולתו גזרה חכמת האל יתברך שתהיה
ירידת האדם משם כפי שקובל להם : אמרו אדם ממקו' כפרתו נברא

ולזה נבחר המקום ההוא בייחוד לעבודת הקרבנות עם שבהתמדת
העבודה במקום ההוא רושם גדול להגעת השפע והשלמות: למה שבפעולות
רושם חזק באצילות שפע כמו שקדם : והתבאר בכאן הדרוש הב' :
ואולם הדרוש הג' והוא אם יש יתרון השגחה בזמן זולת זמן הנה לפי מה
שבא בקבלה גם כן הוא מבואר אמרים בד' פרקים העולם נדון וכו" ודרשו
שם אמ"דרשו יי בהמצאו כי ימי תשובה שבין ר"ה לי"ה :ואמרם ג" ספרים
נפתחים בראש השנ' ורבים מלבד אלו : ואמנם עם מה שקדם לא יקשה"
לתת סבת החלוף הזה בזמנים שהוא ואם הם על יחס אחד עם המשגיח
כבר יתחלפו בבחינת המושגח : וזה שבחלוף הזמנים יתחלפו ההכנות
ההכרחיות אל העבודה אם מפאת הזמן בעצמו ואם מפאת הפעולות

המיוחדות בזמנים ההם כאלו תאמר הפרקים הד' שנתיחדו לעבודה מיוחדת
מתייחסות לזמני' כמו שבא בכלל הכ' בג"ה אשר מכלל' ירח האיתני' שנתענו
במצות ובעבודו' מיוחדו' כאלו תאמ' קבלת מלכות שמים והתיחדות ההנהגה
אליו יתברך אשר בעבור זה יש בו התעוררות שמחה ולזה מה שאמ' בעזר'
כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו למה שבו ייחוד המלוכה והסר מעלינו
ממשל' זולתו באמצעות עבודת היום ותקיעת שופר והתעוררות התשובה
בימים הנוראים ההם עד יום הצום הנבחר שהוא קרבן כולל פרטי האומה
עם שבו מהפרישות והכנעת התאוות מה שלא יעלם והיה ראוי להיות כן
בו למה שבזה ב' בחינות אם ייחוד המלוכה והממשלה ואם העבודה הנ' ראוי
להתחייב מיחוד המלוכה שמחה וששון למונהגים היוצאים מממשלת זולתו
הנכנסים לחסות בצלו כמו שאמ' אכלו משמנים ושתו ממתקים וגומ' ויהיה
הסבה כי קדוש היום לאדונינו: רמז לקדושת האדונות ומהעבודה פרישו'
מופלג וקרבן עצמי לא מהזולת כמו בשאר הקרבנות כמו שמצא לקצ' חכמי'
שהיו אומר' ליום הצום רבונו של עולם גלוי וידוע לפני כסא כבודך וכו' יהי
רצון שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאלו מונח על גבי המזבח ותרצני: ולפי
שהשמחה היא בהעתק המנגד היה ראוי בזה שתהיה בהתחלה שהוא בעת
עזיבת המנגד: ר"ל בעת ההכנסה בהנהגתו ועזיבת זולתו ולהכנס בדרך
הפרישות והתשובה עד שישלם זה בתכלית מה שאפשר והוא הצום הנבח'
והיה זה אמנם בעת ההיא לסבות· אם לטבע העת שהוא מוכן אל הפרישו'
להיותו התחלת התקופה שהיא קרה ויבשה: אם למה שבתקופת השנ' רושם
גדול לחיי הנולד ולזה היה מן ההכרח להסיר הרושם ההוא מזולתו ובייחוד
באומה נבחרת ולתתו לו ית' ואם למה שבעת ההיא נתרצה השי' למשה ב"מ
יום האחרונים· ומלבד זה להיות העת ההוא מיוחדת בדין המים שהוא
חיי העולם הזה באה הבאה על ד' המינים שהם הנבחרים אם בגודל אם
בטעם אם בריח אם בזולתם· אבל ישתתפו היותם מתמידים כל ימות השנה
והם גדלים על כל מים· וזה אמנם להקריבם לו ית' ולהורות בזה שממנו
יתברך ההשגחה הזאת והדין הזה: ולזה היה ראוי שנקריב לו
מהמיני' היות המשובחים גדלים על המים· ולהיות הערבה היותר מתפעלת
משפע המים היה מנהג הנביאים שמקדם לשמוח בה ביחוד בו' הז' שבו
נשלם החג והיה מיוחד החג הזה בנסוך המים כמו שבא בגמ' סוכ' נסכו לפני
המים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי השנה: ולפי שכבר קדם לנו שבאמצעו'
פעלים ומשג אצילות משפיע יושר גם כן הנה אין מן הפלא שבאמצעות

ופעולות בזמנים ידועים יוסרו ממסלות כוכבים ומזלים ויוחד לו יתברך והתבאר בכאן הדרוש הג' · והוא מספיק בכלל הזה · שבח ותהלה לא לבדו מרומם על כל ברכה ותהלה ·

כלל ה

יכולת השם: והוא מבואר היות הפנה הזאת יסוד ועמוד לתורה אשר לא יצוייר מציאותה בלעדיה: וזה כי למה שהיה פעל מה מהמצוה אל המצווה: הנה צריך שיהיה יכול עלי' וכל שכן אחר שהתורה אשר עליהם תסוב הם האותות והמופתים והייעודי' שבאו בה אשר לא יצוייר מציאותם זולתו · ולזה יהיו דברינו בה אם בבאור הפנה הזאת כפי מה שתגזרהו התורה: ואם באופן ידיעתינו בה ולזה חלקנו הכלל הזה לשני פרקים:

הפרק א

בבאור הפנה הזאת כפי מה שתגזרהו התורה · ואומר לפי שהוא מבואר שהלאות חסרון בחק השם יתברך הוא מבואר שיהיה יכלתו בלתי בעל תכלית מכל הצדדין כ' בכל מה שאפשר שיצוייר מציאותו אצל השכ' ואף אם יהי' נמנ' אצל הטבע ואמנ' היו' יכלתו בב"ת הוא מבוא' וזה שאם הי' בת' ומוגב' הנ"חוץ מהגבו' ההי' אם לא יתואר ביכל' עליו הי' לוא' חלי' ואמנ' אמר בב"ת מכל הצדדין למ' שהבב"ת לו ב' בחינו' ממנו בב"ת בזמן: ושמני בב"ת בחוזק ולו היה ב"ת בא' מב' אלו הבחינו' הנ' כב הי' לוא' בבחינ' שיכלתו עלי' מוגב' חלי' ואמנ' התנינו ואמרנו בכ' מה שיצויי' מציאותו אצל השכ' למ' שהו' מבוא' שמ' שלא יצויי' מציאותו אצל השכל לא יתואר עליו היכל' בשו' צד כאלו תאמ' קבוץ הסלילה והחיו' בדבר אח' בעינו מצד אחד וזה שמ' שאפשרו' מציאו' בלתי מצוי' ומושכ' אצל השכל לא יפו' שם היכל' עליו ולזה העדר היכל' עליו איננו לאו' בלל: ולזה לא יתואר ביכל' לבטל המושכלו' הראשונו' למה שבטו' הו' קבוץ הסלילה והחיו' ובכלל הדברים שאינ' מפעל' פועל כמופתי' המוחלטי' הם ג"כ מזה המין וז"שמציאו' והעדרם חולקי' האמ' והשק' ובטו' הו' קבוץ הסליל' והחיו' ולזה תמצ' לרז"ל שאומרי' הצוע' בעי' ושמ' קול צעק ואמ' יהי רצון שלא תהא בתו' בתי הדי' זו תפלת שוא · וזה מהם כי הו' אם הצעק' בביתו כב' יצא אל המציאו' והיו' מה שכב' יצא שלא יצא יהי' קבו' הסלי' והחיו' והאריכו' מות' ואמ' ואף אם יהי' נמנ' אצל הטבע יכלול כל מה שלא יצוייר המנעות מציאותו אצל השכל: ולפי שהו' מבואר שהדרוש

דבר מה בזולת חומר קדמהו איננו מונח שיגזור המנעו' מציאותו אבל הש"י
הוא מבואר שהוא יתברך יתואר ביכלת עליו : וזה שהוא מבואר שמה
שימנע ביותר מציאותו אצל השכל הוא קבוץ השלילה והחיוב יחד מצד אחד
ולזה אלו היה אמרנו הוית הדבר מלא דבר באמרנו הוית הטבע"י מהזהב
היה לטוען שיטעון שבאמרנו זה כבר קבצנו השלילה והחיוב. אבל אם
אמרנו הוית הדבר מלא דבר איננו זולת הוית הדבר ואם לא קדמהו דבר :
וזה איננו קבוץ השלילה והחיוב וכבר יתבאר זה עוד במאמר הג" בג"ה :

הפרק ב

בבאור אופן ידיעתנו בפנה הזאת . ולאות' הנה ארסטו למה שנתחייב לו בנצחות התנועה
והגרמים השמימיים . ונתבאר לו שבגשם ב"ת אי אפשר שיהיה לו כח בב"ת
חייב התחלה שכלית מניע' נבדלת : ואנחנו אם היה שנודה לו זה החיוב
לא יתחייב מזה אלא כח בב"ת בזמן : אבל לא יתחייב כח בב"ת בחוזק
לא בפעל ולא בכח : רצו' שיתוסף אל מה שיתוסף במספר והשעור .
וזה שיש למערער שיאמר שהכח המניע לגלגל היומי מוגבל בהניעתו אותו
בכד' שעות מזולת שיוכל להניעו בפחות מזה השיעור ולזה הוא מבואר
שמה שהאיר עי' עינינו בפנה הזאת הוא אמונת החדוש כמו שבא בתורה
והקבלה : וזה שכבר יתבאר במאמר הג' במה שאין ספק בו שהמציאות
בכללו נתחדש מאתו יתברך על צד הרצון במוחלט : ואם לא קדמוהו
דבר ולזה הוא מבואר שהפועל יפעל בזולת יחס בינו ובין המתפעל . למה
שפעולתו איננה בתכלית אלא ברצון לבד : וכאשר היה זה כן הוא מבואר
שאין לו כח מוגבל : וזה שהגבול' בכח איננה זולתי לסבת יחס שמור בין
הפועל והמתפעל . ואחר שיפעל בזולת יחס שמור . הנה איננו מוגבל
ולזה היתה אמונת החדוש כפי שהיא מקובלת באומה וכפי האמ"ן בעצמו
המאירה עינינו בפנה הזאת : וכבר יחוייב ממה שנאמר שמה שהתבאר
באין בב"ת בחוזק ובזמן איננו בכח לבד כאלו תאמר שיתוסף בפעל אל
מה שיתוסף תמיד אבל יתחייב כח מציאות בב"ת בחוזק בפעל : וזה
שכבר התבאר היכלת הזה שאיננו שומר יחס : והיכלת כתאר הזה הנה הוא
בלתי מוגבל אחר שיסודו הרצון לבד : ואין הבב"ת זולת זה רוצה לומר
מניעות ההגבלה . וכבר יתבאר בגדר אחר ממה שבא בתורה והקבלה
מהמופתים מחדוש עצמים והפסדם כמו הפך המטה לנחש : ומכ"ש כשנרנ' .
וזה שכבר יתבאר בטבעיות שההויה וההפסד אין המלט מהיותם תכלית

תנועה: ואמנם באות המטה עם היות פשט הכתוב יורה היותו בזולת זמן הנה למערער שיאמר שיתנועע אל הוית הנחש זמן מה: אבל מכת בכורות באה הקבלה שאמרו בחצי הלילה באה על צד הדקדוק. וכבר יורה על זה שנוי הלשון שכשנאמר למצרים כחצות הלילה וכמו שבא זה כלו בגמ' ברכות: ולהיות חצי הלילה האמתי בעתה הנה יתחייב שיהיה ההפסד בזולת זמן: ולפי שכבר קדם שההפסד יחויב שתקדם לו תנועה יתחייב שיהיה התנועה בזולת זמן או שיהיה ההפסד בזולת תנועה קודמת שכל זה יורה שאיננו פועל גשם גמור וזה יתחייב בהכרח לכח בב'ת בחזק: והנה יראה שכבר הסכימו רז"ל במכה הזאת היותה בזולת אמצעי להוראתה ביחוד על כח בלתי מוגבל: וכבר יתחייב כח בלתי מוגבל ממה שבא בתורה והקבלה מפתיחת פי האתון: וזה שחדוש סדור דבור מושכל לפי שהאתון כבר יראה שהוא יותר רחוק מחדוש הדבו' בזולת נושא למה שחדוש הדבור הוא פלא עצום: וכ"ש חדושו בנושא מנגד לו ולזה יראה שזה ממה שיורה על כח בלתי מוגבל שיסודי הדבון לבד: וכבר מעדו בזה המופת קצת מאומתינו: וכבר נראה להיות דבור האתון במראה הנבואה גלו פנים שלא בהלכה וכנגד הקבלה וקרא להם זה כי לא הבינו הנס וטעמו כמו שיבא בכלל הד' בג"ה. ודי בזה עתה בכלל הזה: והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה אבי"ר:

הכלל הד'

בנבואה לפי שכבר קדם לו שלא יצוייר מציאות תורה אלהית שהיא מצוה או מצות ממצוה והוא האל יתברך ה המצוה והוא כלל האומה בזולת התיחסות וקשר מה ביניהם והוא הנבואה הנה ראוי שנבאר ענינה בכלל הזה כפי מנהגנו: והנה חלקנו אותו לד' פרקים: הפרק הא' בבאור שם הנבואה וענינה: הפרק הב' בבאור מיני הנבואה העצמיים: הפרק הג' בהתרת ספקות מה בנבואה כפי מה שהעירו עליהם הקודמים ומהם שלא העירו עליהם הד' ביאור בו אל הדרך אשר תושג בו מדרגת הנבואה כפי מה אשר תגזרהו התור' ונסכי' בו העיון:

הפרק א

בבאור שם הנבואה וענינו' כפי מה שתחייבהו התורה ונסכים בו העיון: הנה הנבואה לפי

שנמצא ממנה הוא שפע שופע לשכל האדם רוחני מדעי מאתו ית' באמצעי
או בזולת אמצעי מודיע לו גם בזולת הקדמות אשר מהם יתחייבו ענין או
ענינים שלם האיש ההוא וזה בכל החמריים · וזה אמנם להישרתו או
זולתו ואולם אמרנו בגדר הזה שפע שופע הוא כסוג לכל השפעים השופעי'
מהמשפיעים למושפעים: ואמרנו לשכל האדם הבדל יובדל מה מהשפעים
השופעים על שאר המינים: באלו תאמר לב'ח ולצמחי' ולפי שממנו מקבל
השפע שכל יוציא החלום והקסם שהכח המקבל להם הדמיון כמו שהתבאר
בספר החוש והמוחש: ואמרנו רוחני הבדל יבדילהו מהשפעי' החמריים
הגשמיים ואמרנו מדעי הבדל יבדילהו מהשפעים הרוחניים אשר בכח
כאלו תאמר השפע השופע על האדם שישימהו משכיל בכח · ואמרנו
מאתו יתברך באמצעי או בזולת אמצעי יוציא גם כן החלום והקסם וירמוז
אל נבואת משה שהיתה בזולת אמצעי ושאר הנביאים שהיתה באמצעי ואמ'
מודיע לו גם בזולת הקדמות ענין או ענינים: הבדל יבדילהו מהשפע
השופע על האדם ישימהו משכיל בפעל בדרך שלא ישכיל בה אמתתו בזול'
ההקדמות אשר יתחייב מהם המושכל ההוא · וזה אם מהמושכלות אם
אם מהמוחשות ואם מהמקובלות המסכמות כמו שהתבאר במקומו ·

והנה אמרנו שלם האיש ההוא יבדילהו מהמושכלות הראשונות כי לא
שלם והוא איש הנרצה בו איש משכיל · ואמרנו זה בכל החמרים יורה
על הנבואה שכבר תהיה בחמר האפשר כמו בשאר החמרים: וכבר
יראה זה ברוב הנבואות והייעודים כמו שהעירונו על זה בכלל הראשון
מזה המאמר · וכבר נמעדו בזה רגלי קצת מחכמי אומתינו שראו היות
ידיעת השם בחמר ההכרח לבד: ועם שהוא כפירה גמורה כחק התור'
הוא מבואר הבטלה בעצמו כמו שקדם לנו: ונעיר עוד עליו בכלל
ה' בג"ה · ואמנם אמרנו וזה אמנם אם להישרתו אם להישרת זולתו הנ'
מקום התכלית שכבר יושמו התכליות נגדרים להיות התכלית החזק' שבסב'
הארבעה כמו שהתבאר במקומו: והנה לפי מה שנמצא בתורה ובכתובי'
כבר יהיה מהנבואות להישרת הנביא כרוב הנבואות שהגיעו לאבות:
וכבר יהיה להישרת זולתו כנבואת אדון הנביאים שהיתה להישרת כלל
אומתינו: ונבואות הנביאים השלוחים אל ישראל וזולתם מהאומות:

הנה זה ממה שיראה בבאור שם הנבואה לפי מה שנמצא ממנה:

וכבר יראה ממנו שהוא יכלול כל מדרגות הנבואה · וזה לפי מה
שבא בקבלה עקר הנחת שם הנבואה על הנביאים השלוחים: וזהו

כלל ספרי הנביאים : ועל זה ההשאלה נעתקה גם כן אל המדברים ברוח הקדש והוא כלל הכתובים · ובכל אחד מאלו מדרגות גם כן
וזה כי בנבואה הבדלים מנבואת משה רבינו עליו השלום לשאר הנביאי' כמו שבא בתורה בפירוש · גם בנבואות שאר הנביאים הבדלים : כי מהם באמצעות חלום : ומהם באמצעות מראה · ומהם במשלי' וחידו' : ומהם בדבור : וגם כן במדברים ברוח הקדש הבדלים : כי מהם ישפע להם הדברים שדברו בהם בייעודים העתידים : וזה אמנם בזול' חלום ומראה · אמר מבאר לזה רוח יי דבר בי ומלתו על לשוני : וזהו מדרגת דוד בתהלותיו . ושלמה במגל' שיר השירי' וירמיה במגלת קינות כי עם היותו נביא איננו נמנע מהיותו לדבר ברוח הקדש ואם היא מדרגה למטה מהנבואה בעת פנותו מהיותו מתנבא וזה מבואר בעצמו והיא גם כן מדרגת דניאל לפי הקבלה : ומהם שלא ישפע להם בייעודי' עתידים אלא ספורים קרו : והכונה אשר דקדוק הלשון בהם ודקדוקי ספורי' כתיב וקרי : וחסרון ויתרון · ואותיות גדולות וקטנות · ופרשיו' סתומו' ופתוחות כפל בהם ברוח הקדש : וכללו המדרגות האלו בכתובים כמו שכללו מדרגת הנביאים בנביאים : ואם כבר יתחלפו במדרגה לפי מה שיראה מהם והעידו עליו בשני מחגיגה אמרם כל מה שראה יחזקאל וכולי
ולזה היו כל המדרגות שלש · מדרגת אדון הנביאים והוא בתורה
מדרגת שאר הנביאים והוא בנביאים : מדרגת המדברים ברוח הקדש והוא בכתובים · ולזה מה שדרשו ז"ל באה מכתרא תורה נביאים וכתובים : ואולם עם היות בין נבואת משה רבינו ע"ה ונבואת שאר הנביאים הבדל עצום לא ראינו למנותה בפנה מפנות התורה כמו שלא מנינו הבדל מופתי משה רבינו עליו השלום ממופתי זולתו כמו שבא בת בתורה לא שכב' ישוי' מביאו' מזולת שנביי' הבדל בנבואו' ובמופתי' וזהו מבואר בעצמו : אבל להיות דעת תורתינו והכופר בו ככופר בשפו' מספורי התורה ראינו לבארו במאמ' הג' בפ' ה' הכולל הדעו' האמתיו' התוריות ונרחיב בו הבאו' לפי שבאו בו בדב' הר' עניי' בלתי משכי' אל קבלתינו לפי מה שירא'

הפרק ב

בבאור מיני הנבואה העצמיים הנה לפי מה שנמצא בידנו ממנה יראה שמיני הנבואה העצמיים שלש
האחד משנים ושוה בכל הנביאים בלתי מתחלף בהם והשנים יתחלפו בהתחלף מדרגת הנביאים : האחד אמות ייעודי הנביאים והוא שוה ומשכי' בכל המדרגות השני המופתים והפלאות לתכלית מה' אשר יתחדשו

באמצעות הנביא · ויתחלפו בהם מדרגות הנביאים : הג׳ כוסף נמרץ ואומץ
לבב לקרוא לזולתם לעבודת השם ויתחלפו גם כן בזה הנביאים : אולם
הראשון והוא אמות ייעודי הנביא הנה בא בתורה מפורש אשר ידבר הנביא
בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו יי : ונאמר
על שמואל ויי׳ היה עמו ולא הפיל מכל דבריו ארצה וידעו כל ישראל מדן
ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא ליי׳ : וזה מבואר מאד : ומה
שצריך שנתעורר עליו הוא מה שנמצא בנבואת יונה אשר קרא את הנבוא׳
באזני נינוה עוד מ׳ יום ונינוה נהפכת : וכאשר האמינו באלהים ויקראו
צום ושבו מדרכם הרעה ומן החמס אשר בכפיהם : וינחם האלהים על
הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה : ובא מפורש ג״כ בספ׳ ירמיהו
רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ ולהאביד ושב הגוי ההו׳ מרעתו
וגו׳ ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ועשה הרע בעיני יי ונחמתי
על הטובה אשר אמרתי להטיב לו : ומה שאמרו המפרשים בהתר זה
שהייעוד הטוב אינו חוזר לרעה חוזר : ולזה תהיה בחינת הנבי׳ בייעודי
הטובים כי הייעודים הרעים אפשר שלא יגיעו כי חנון ורחום הוא וניחם
על הרעה בשובם אליו בכל לבם כמו שהיה בנינוה : ויהי׳ לפי זה מאמר
ירמיהו רגע אדבר ורגע אדבר אל לבי אבל לא באמצעות נביא׳ כי אז
לא ינחם על הייעוד · וכאשר הוקשה להם יראת יעקב ופחדו מעשו
אחיו ואם כבר הובטח בנבואתו והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך
והשיבותיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך וגומר התירו זה בב׳ פנים הא׳
כשאמרו שהייעוד הטוב אינו חוזר בתנאי שיהיה באמצעות נביא שלוח
לזולתו שגם בזה הייעוד הרע חוזר כמו שהיה בייעוד יונה ונינוה. וכייעוד
ישעיה לחזקיה : ולהיות ייעוד יעקב בזולת נביא שלא לזולתו נתירא
שמא יגרום החטא · וכזה הדרך דרך בה הרב ז״ל : ויהיה לפי זה רגע
אדבר גם אל נביא ובלבד שלא יהיה שלוח לאומה · אלא שאמרו רגע אדב׳
לנתוש ולנתוץ יסבול שיהיה שלוח אל הגוי והממלכה שהייעוד הרע חוזר
ואמרו רגע אדבר לבנות ולנטוע לא יסבול שיפורש כן שהייעוד הטו׳ אינו
חוזר כשיהיה שלוח לאומה : הב׳ והוא הדרך שדרך בה הר״ל אמר לפי
שהרע שיגיד עליו הנביא הוא לשמירה שלא יבא ולזה התכלית הגי׳ ההודעה
לו כבר יתכן שלא יתאמת הייעוד : וזה בהגעת התכלית אשר בעבורו
היה ההודעה כאלו תאמר בהטיב דרכיו האיש או העם אשר נתייעד ברע.
אבל הטוב המסודר הגעתו לאיש הוא רחוק שלא יגיע. למה שהבחירה

הושמה.

הושמה באדם לתקן המעוות בסדור אשר מפא׳ הגרמי׳ השמימיי׳ לא לקלקל
ומזה הצד ישלם בחינת הנבואה כשלא יגיע הטוב אשר ייעד ואולם צריך
שיובן זה בטוב אשר מפאת הסדור השמימיי: אבל הטוב אשר מפא׳ ההשג׳
האישיית והוא מיוחס אל השגחת השם בזולת אמצעות מערכה: הנה
ואם לא יפורש בו תנאי צריך שיובן בקשר תנאי העבודה והדבקות:
ולזה נתירא יעקב שמא יגרום החטא לפי שהטוב ההוא המיועד הי׳ מפאת
ההשגחה האישיית והתבאר לו זה כי לא יתכן שתשלם לו השמיר׳ בכל אשר
ילך מפאת הסדור אשר מגרמים השמימיים: ואם כבר אז״ל כל ייעו׳ טוב׳
מפי הקב״ה לטובה אפי׳ על תנאי אינו חוזר: הנה ראוי שיובן בשלא יהיה
התנאי תנאי בעצמות: וזה שכבר באר זה בעניין משה כשאמר לו ית׳
ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם וגומ׳: כי אין ראוי לומר שיהי׳ הט
הטוב המיועד למקום מניעת התפלה: אלו דברי החכם הזה: וכמה הם
רחוקים אצלנו: תחילה כי כשנניח כן נצטרך לרחוק המקרא שכתוב
אשר ידבר הנביא בשם השם ולא יהיה הדבר ולא יבא כשייעד על הטוב
המסודר מפאת ההשגחה האישיית כבר יתכן שלא יהיה הדבר ולא יבא:

ואמנם לדרך שדרך בו הרב יהיה בשיעד על הטוב בשלוח · ובלבד
שיהיה שלוח ולפי החכם הזה יצטרך לרחוק אותו בטוב אשר מפאת סדור
הגרמים השמימיים והוא רחוק מאד: ועוד כשלא יהיה הדבר ולא יבא
מי יתן ונדע איך יבחן בו הנביא: וזה שכבר יתנצל הנביא שהטו׳ אשר
ייעד היה מפאת ההשגחה האישיית שאפשר שלא יגיע כאשר הונח: ועוד
שגם כשנניח שהוא הטוב המיועד מפאת הגרמים השמימיים: הנה ואם
נודה שהוא רחוק שלא יגיע הנה אינו נמנע וזה מפאת רוע הבחיר׳ ואחר
שהוא אפשר שלא יגיע ואם הוא על המעט והיה מגדר האפשר אם׳ כשהונח
נמצא לא יקרה מהכחשתו בטול: הנה לא אשער איך יבחן בו הנביא אלא
שבכל זה בדיאה ובכין בלי יסוד עם שמה שבאר ביעקב שנתבאר לו שהיה
מפאת ההשגחה האישיית כי לא יתכן שתשלם לו השמירה בכל אשר ילך
מפאת הסדור אשר מהגרמים השמימיים הנה ואם היה האמת כן הסבה
שנתן איננה כלום: וזה שאם היה הייעוד לו ולזרעו היה אפשר שיאמר
כן שבכל הזמן הארוך א״א שתשלם לו השמירה אבל אינו נמנע באיש אח׳
שיהיה כל ימיו בשמירה ובבטחון וכל שכן שכאשר נאמר לו זה כבר עבר
רוב שנותיו אבל לפי דרכו היה אפשר שנאמר שיעקב היה מתירא שהיה
מצד ההשגחה האישיית ולזה לא היה בטוח שלא יגרום החטא: ומזה הצד

בעצמו לא יבחן הנביא כשלא יהיה ולא יבא היעוד הטוב לאפשרות היותו
מפאת ההשגחה האישית כמו שזכרנו אלא שהדרך הזה אין לו על מה ש
שיסמך . וכבר זכרנו שגם בדרך הרב יקשה מאמר ירמיהו באמרו רגע
אדבר שהשוה היעוד הטוב והרע כמו שרמזנו וגם בדרכנו נצטרך לומר
באמרו אשר ידבר הנביא בשם יי הוא ביעוד הטוב לבד והוא הפך פשט
הכתובים אלא שהביאם לזה לפי מה שיראה מאמר ירמיהו לחנניה בן עזור
הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו יי באמת
ונתחייב להם מזה שבחינת הנביא היא ביעוד הטוב הוא ולפי זה נצטרך
לומר שכוונת הכתוב היה לדקדק שאם לא יבא דבר הנביא יודע שלא שלחו
יי באמת . והנה אם היה מאמר הכתוב צודק כבר יעבור שתהיה הכוונה
לדקדק מסותר הקודם סותר הנמשך . ואם איננו מתחייב אבל לפי
דרכם מאמר הכתוב בלתי צודק שאין הבחינה בבא דבר הנביא אשר
שלחו יי באמת : אלא בהסכות הרע וזה שכבר אפשר שיהיה בקסם או
בחלום כמו שנאמר על שמואל לא הפיל מכל דבריו ארצה : וידע כל
ישראל מדן עד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא : הנה בבוא דבר הנביא
משפט אשר ינבא למלחמה אחד והבחינה לפי דבריהם איננה כי אם כשלא
יבא דבר הנביא אשר ינבא לשלום ומלבד זה הנה לפי דרכם אמרו בפסוק
הקודם לו הנביאים אשר היו לפני ולפניך וינבאו אל ארצות רבות ועל מ
ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר מותר אין ענין לו גם ייחסם
הנביא ממנו אלא שהכוונה בכתובים אלו לפי מה שאחשוב שירמי' כמתמ'
על חנניה ומשיב על דבריו ואמר בבא דבריו יודע שהשם שלחו באמת

והאמת מה שאמרו שהוא לקח בבאור זה הקדמה אמתית והרצון בה
שהנביאים אשר היו לפניהם רצה שהם מוחזקים בנביאים וינבאו על ארצו'
לרעה אשר ינבא לשלום ויחלוק עליהם בבא דבריו יודע שהשם שלחו באמת
וזה כי להיותם מוחזקים בנביאים והם מתנבאים לרעה כבר יראה בבא
דבר המתנבא לשלום שבא להם השפע מהסדור אשר לגרמים השמימיים
ואל זה המתנבא לשלום מהשפע שמפאת ההשגחה האישית ולזה אמ' אשר
שלחו יי באמת . כי אם היה שאחרים ג"כ שלוחים ממנו אינם שלוחי' באמת
ובלי אמצעי והיה זה כן שהרע ראוי שיוחס אל הסדור השמימיי והטוב
אל ההשגחה האישית . ולזה לקח מזה משל שאחר שהיה ירמיה מוחזק
לנביא והיה מתנבא לרעה בבא דבר חנניה שהיה מיעד טוב יראה ששלחו
השם באמת כלומר בלי אמצעי ושהיה ירמיה שלוח באמצעי והוא הסדור

אלקה זה הדרך כאלו אומר עתה נראה אם שלחך השם כאמ׳ ולזה או אצלנו
הוכחה מזה שהכוונה תהיה כשלא תתקיים היעוד הטוב בלבד אבל מה
שאפשר שיאמר בזה לפי מה שיראה הוא שאין הפרש בין יעוד הטו׳ לזולתו
וכמו שיורה עליו פשט הכתוב שאמר אשר ידבר בשם יי וגו׳ ולא חלק
בדברים אלא שהכוונה בו כאשר ידבר הנביא להודיע על היותו נביא ויודע
אם ביעודו בחדים אות וזה יאמן בפעם אח״כ שלא יהיה חסר באות ההוא
או ביעודו לדברים העתידים ויצטרך בזה הבחינה • וכאשר ידבר הנביא
בדרך הזה אם שלחו השם או אפשר בדבר ההוא שישתנה היה יעוד טוב
או רע ויורה על זה הכתוב שלפניו אמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע את
הדבר אשר לא דברו יי • שכבר יראה מזה שהכוונה היא לדעת אם הוא
נביא שלוח והודעתו גם כן לתכלית זה בעצמו : וכן היסרתנו הקבלה
האמתית שבשהיה דבור הנביא על האופן הזה להודיע היותו נביא שלוח
שאחר שלא יהיה הדבר ולא יבא כאמרו ואם אין אלהים אני תבא אש וגו׳
וכבר קדמנו אדון הנביאים באמרו אם כמות כל אדם ימותון אלה
ופקודת כל אדם יפקד עליהם לא יי שלחני • ואם היה שהיעוד הרע
חוזר באופן הזה כבר היה אפשר שימותו כמות כל האדם ושהשם שלחו
ואיך לא ומה המונע שלא ידע הנביא גם כן ביעודו אם יחזור אם לא
אלא שהמונעים הודיעה באפשר כבר מאמו זה : השם יצילנו מחרב
לשונם : ואמנם כשהדבור איננו באופן הזה רוצה לומר בדרך אמות
הנבואה אלא ליעוד רע או לטוב לפי שהוא ידוע ומפורסם שיעוד הטוב
והרע הוא על צד הגמול והעונש המתחייב מההשגחה האישית והוכפלו ה
התנאים בתורה אם בחקתי תלכו : ואם תשמעו לי ואם לא תשמעו לי
עם היות שהנביא ביעוד ישמיט התנאי ההוא ולא יזכירנו הרי הוא כאלו
באמר בפירוש וכאשר לא יגיע הטוב או הרע ושייעד איננו סתירה לדברי
הנביא כי כבר התפרסם שדברית בזה על צד הגמול והעונש שהוכפל בו
התנאי הזה בתורה ויתחייב מזה גם כן שדבור הנביא כשאיננו ביעוד טוב
ורע כי אם בענינים קרו או יקרו כמאמר שמואל אל שאול בדבר האתונו
הנה צריך שיגיע דבר הנביא ואם לא יגיע הוא הדבר אשר לא דברו השם.
ויהיה אם כן הכתוב כולל ובלתי מפרש ביעודים כפשוטו כי מדבר הנביא
ביעודים הטובים והרעים הרי הוא כאלו מפרש בו התנאי למה שהוא
מקובל אצלנו ושדור כפינו בתורה שבכתב : ולפי זה יהיה מאמר רז״ל כל
יעוד שיצא מפי הקב״ה לטובה אפי׳ על תנאי איננו חוזר ראוי שיובן כשלא

היה תנאי בעצמות כמו שקדם : ואם אי אפשר מבלתי שנודה שיהיה
המאמר כפשוטו ויש הבדל בין ייעוד הטוב ובין ייעוד הרע ושיהיה מאמר
ירמיהו רגע אדבר כשלא יודע לנביא מבלתי שנפרים בין נביא שליח לבלתי
שלוח וכפשט הכתובים ומאמר רז״ל : הנה הטוב שנאמר שכשחוב׳ הנביא
רוצה לומר כשיתן אות על היותו נביא לא יסכים השם על בטול האות הה׳
היה טוב או רע אחר שהסכים שיתן האות ההוא : ויהיה מאמר הכתוב
כפשוטו הנביא אשר ידבר בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדב׳ אשר
לא דברו יי : ואמנם כשאר שנבאר יראת יעקב ופחדו והשתדלו׳ מעשו
אחיו ואם כבר נתיעד ייעוד טוב והיה שלא חלקנו בין ייעוד מפי נביא
שלוח לייעוד נביא עצמו : כפשט המאמר לרז״ל שאמרו כל ייעוד שיצ׳ מפי
הב״ה לטובה ואינו מחלק בין נביא שלוח לנביא עצמו וכל שכן שמה שהוכיחו
זה ממה שאמר הכיחק לי ואעשה אתך לגוי גדול לא היה הייעוד אלא לנביא
עצמו ולזה יראה שחלוק הרב בלתי מסכים אל מאמרם זה ואם כבר
אפשר שיאמר בזה שאחר שיכתוב בן הנביא שלוח אלא שהתר זה יראת
יעקב והשתדלותו אינו ממה שיקשה וזה שייעוד הנביא בדברים אפשריים
כבר מודיעתו ית׳ בהם ובהשתלשלות הסבות בהם ולפי שהנבי׳ בלתי יודע
השתלשלות הדברים הנה ואם כבר נתיעד בהגעת דבר מה הנ״ ראוי שידרו׳
בהגעתו בסבות הראויות להגעת הדבר ההוא ואין לו לסמוך בהגעתו אל
היותו מוכרח שיגיע כי הכרח הגעתו נמשך מהסבות המשתלשלות הראויות
להגעת הדבר ההוא ולמה שיעקב אבינו עם שנתייעד מהשי״ על השמיר״
היה בלתי יודע השתלשלות הסבות שבאמצעותם תתיחד השמירה הנה זמן
עצמו לכל הדברים שהיה אפשר לפי מחשבתו שבאמצעותם תגיע לו השמיר׳
וזה כמו שאמ׳ רז״ל לדורון ולתפלה ולמלחמה : ולפי שכבר אפש׳ שייעוד
השם לו היה למה שהיה יודע שיעקב ירבה בתפלה להנצל מיד עשו אחיו
מיראתו אותו׳ או שתהיה השמירה באמצעות לדורון או מלחמה היה ראוי
שלא יקצר בכל אחד מאלו כאלו לא היה בטוח למה שהיה אפש׳ שההכנות
היתה בידיעתו יתברך דריכת יעקב בסבות ההם וזה מבואר מאד למעי׳
בכלל הא׳ ובה׳ מזה המאמר והוא אמרו ויירא יעקב וייצ׳ לו להכין עצמו
אל התפלה בכוונה גדולה לשערו בסבה העצומ׳ אשר באמצעותה היה יי
ייעוד השמירה : וזה מה שרצינו לבארו במש״ב הראשו׳ ל
לנבואה והוא אמות דברי הנביא . אולם הב׳ והו׳ המופתים והנפלאות
שיתחדשו באמצעות הנביא שיתחלפו מדרגות הנביאים בהם . אמנם

היות המופתים והנפלאות משיגים עצמיים לנבואה: הנה כשחקרנו וחפשנו
מה שנמצא בידינו מהם לא מצאנו בכתובים נפלאות אלא באמצעות נביא
וזה אם להושעתו אם להושעת זולתו אם שנועד בהם טרם בוא או שנתחדשו
באמצעותם עד שנמצא שנתחדש פלא אחרי מות הנביא בעניין אלישע
שאין ספק שנתחדש הפלא העצום ההוא מתחיית המת לכבודו כמו שימשך
מההשגחה האישית טוב לזולתו כמו שבא בתורה נשאת לכל המקו׳ בעבו׳
שלחתי כדבריך: וימשך הטוב גם כן אחרי מותו: ואמנם אחרי שהיו׳
הפלא נמשך לדבקו׳ הנביא ולשלמותו הוא מבואר שהוא ראוי שכל אש״ תהיה
מדרגת הנביא יותר גבוהה ראוי שיהיו המופתים והנפלאות שיתחדשו
על ידו יותר גדולים ולזה היו המופתים והנפלאות שנעשו על ידי משה רבי׳
יותר עצומים מזולתו לרבויים לפרסומם להתמדתם כמו שיבא במאמ׳ הג׳
בג״ה · כי עם היות שבא בקבלה מעמידת השמש ליהושע רוצ״ לומ״ איחור
התנועות כלם ביחס שמור: הנה יתרון מופתי משה היה בג׳ ענינים
שזכרנו עם שקבלו רז״ל שנעשה המופת ההוא בעצמו עי׳ משה ודי בזה בג׳

אולם הג׳ והו׳ הכוסף הנמרץ לקרוא לזולתם לעבודת השם ית׳ שיתחלפו
בג׳ מדרגות הנביאים בהם די במה שנמצא בהם בדברי הנביאים תמיד
שלא היו נמנעים מלהוכיחם ואם היו מלעיבים ומתעתעים בהם אמר גוי
נתתי למכים ולחיי למורטים וגו׳ ואמר עוד ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר
עוד בשמו והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי וכלכל לא אוכל · ובמה
שבא בקבלה מהאבות ואמנם למה שזה יתחייב לשלמות הנביא וחוז׳ אהבתו
בעבודת הש׳ הנה כל עוד אשר יהיה השלמות יותר גדול ואהבה יות׳ חזק׳
יהיה התשוקה והכוסף יותר גדול לקרוא לזולתם לעבודת האהוב: ולזה
הוא מבואר שיתחלפו מדרגות הנביאים בזה והוא מה שרציתי לבארו בג׳

וראוי שנבאר שכבר ישתתפו הב׳ והג׳ כשימצאו גם כן לשלמים ואם
אינם נביאים כמו שבא במקומות מתחלפים בתלמוד אלא שהם עצמיים
לנבואה להיותם מתחייבים משלמות דבקותם ואהבתם שהם סבה עצמית
לנבואה כמו שבא בפרק קד״.

הפרק ג

בהתר ספקות נעיר עתה עליהם במה שהונח
בפרקים הקודמים אולם הא׳ במה שקדם בגד׳
הנבואה היותה שפע שושפע מאתו יתברך והבדלנוהו בזה מן החלום והקס׳
והוא מבואר שהנביא היותו בלתי משפ׳ כלל בנבואתו עד שבענו זה נטויגו
לשמוע אליו ולהמשך אחריו והנביא העובר על דברי עצמו חייב מיתה לפי

לפי מה שבא בקבלה וכמו שיתבאר זה מענין העקידה כשנדרוש אל זה
הקדמה מבוארת בעצמה והיא שהנביאים אשר לא יתנבאו תמיד כאשר
לא יתנבאו לא ימנעו מהם פעולות המדומות כחלום והקסם כמו שלא
ימנעו מהם פעולות שאר החושי' כבר יתחייבו מזה ספק אינני מוצא ·
והוא כאשר יבא הנביא באמצעו' חלום כמו שבא בפירוש אם יהי' נביאכם
וגומ' בחלום אדבר בו . איך יודע לנביא היותו מנבא : וזה שאיך הונח
האות על היותו מנבא מי יתן ואדע מי הוא המונע שלא יהיה האות ההוא
בחלום האם יש שם דבר ימנע השגתו בחלום עד שיונח הדבר ההוא אות
על היותו מנבא : השני למה שהונח שם היות הגורל עונש בין נבואת
משה רבינו עליו השלום לשאר הנביאים ובין מופתיהם כמו שהעיד עליו
אמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה · כבר יפלא מאד אם הנבואה
דבר טבעי כמו שהתפרסם אצל המעיינים וכמו שהורה על זה נבוא' בלעם
שאם לא היתה דבר טבעי אלא דבר נסיי הנה הוא רחוק מאד שיעשה הנס
הגדול לבלעם הרשע : ולזה המקום תימה גדולה אחר שנבואת משה
איפשר במין האנושי השגתה מדוע ימנע הטוב מבעליו שלא יקום זולתו
כמוהו · הג' במה שהונח שם מההבדל יראה שהוא כנגד הדרש שדרש'
חכמים זכרם לברכה בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם
עם שהוא מקום תימה גדול שהנבואה תחול על רשע כיוצא בו והוא
דבר מוסכם מהם ויסכים בו העיון שהנבואה צריך הכנות ושלמות להשיגה
הנה אלו הספקות ראינו להעיר במה שהונח בפרק הא' אולם בב'
הנה למה שהונח המשיג העצמיי הראשון אמות ויעוד הנביא והוא שוה
ומסכים בכלם כבר יפלא ביעודים הטובים אשר קיימו בברית ובשבועה
מהו הצורך אליהם כי לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם וכל שכן ביעודי'
הטובים במה שנאמר ואם היה שהייעוד הטוב כאשר לא נאמר על צד
האות חוזר · הנה הספק הזה לא יקשה התרו וזה שכבר נאמ' שהייעו'
שיש בו שבועה איננו חוזר : אבל אם נאמר שהייעוד הטוב איננו חוז'
מה הצורך אל השבועה מי יתן ואדע · ולמה שהונח גם כן שם שהמשיג
השני המופתים והנפלאות שיתחדשו לתכלית מה באמצעות הנביא אשר
יתחלפו בהם מדרגות הנביאים כבר ישיגו זה ב' ספקות : הא' המופת
שנעשה בפתיחת פה האתון שלא מצאנו שם תכלית טוב גם כשהניח היות
בלעם נביא : והב' שאם היה שהתחלפו מדרגת הנביאים בהם איך קרה
התורה ונודע המופת הגדול שבא בקבלה מעמידת השמש למשה כי כבר

יראה שהמופת הזה שנעשה ליהושע למה שנושאו יותר חשוב היה מופת
יותר גדול מכל המופתים שנעשו על ידי משה עם שראוי לערוך בזה ספק
אחר · והוא מה התפלת בעמידת הירח בעמק אילון : וזה שכבר
נשלמה נקמה אויביו קודם בא השמש : וכן למה שהונח גם כן שם המשי׳
הג״ כוסף נמרץ ואומן לב לקרא לזולתם לעבודת השם והוא אמת אין ספק
בו הנה אם כן מדוע לא השתדלו הנביאים הראשונים לקרא לית׳ האומות
לעבוד׳ השם יתברך ולחסות תחת כנפי תורתו : אלא שבא בקבל׳ שלא
קבלו גרים בימי שלמה ומאמרים לרז״ל מורים הרחקה בזה הענין הנה זה
גם כן מקום פלא . אלו הם הספקות שראינו בכאן להעיר עליהם
ואומ׳ בהתרם : אם הא׳ הנתלה באות אשר יתכן בו ידיעת הנביא היותו
מנבא כאשר ידובר בו בחלום שהוא מבואר בעצמו שאין שם דבר ידמהו
הנביא בחלום של נבואה שלא יהיה אפשר בו בטבע שידומה בחלום שאינו
של נבואה האלהית אם לא יהיה שם דבר בשיודע החלו׳ הנבואיי נגזר ממנו
ית׳ שלא ידומה ממנו החלום הבלתי נבואיי ידע הנביא לבדו מה שהוא רחוק
מאד · הנה לא נשאר אלא שיהיה האות חוזק ההרגש בדמיון ההוא
: וזה שכמו שיש יתרון להרגש החוש על הרגש הדמיון שבעבורו יודע
המרגיש והוא ער שאיננו מרגיש בדמיון לבד ר״ל בחלום כן יש יתר׳ להרגש
בדמיון הנבואיי ואם הוא חלום לדמיון הבלתי נבואיי והוא האות האמתי
אשר יודע לנביא היותו מנבא · ואם היה חולם : ואולי לזה רמז אמרו
אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך : ר״ל כשאני רואה פניך
על דרך האמת שיצדק היותי רואה פניך כלומר בחלום הנה בהקיץ אשבעה
מתמונתיך : הפך מה שנאמר בחלום הפשוט כאשר יחלום החולם והנה
אוכל והקיץ וריקה נפשו : ולפי שכבר יתחלף הדמיון בחוזק וחולשה
בפחות ויתר : ואפשר שיהיה דמיון החלום חזק ההרגש קרוב להרגש
החוש צריך הנביא הקדום גדול בהרגש ההוא לסמוך על דברי עצמו :
ואחשוב שחנניה בן עזור שהיה מוחזק לנביא כמו שיורו פשטי הכתובים
טעה בשעור חוזק דמיונו שדמה היות ממה שחלם ממלך אשור חלום נבואיי
כי הוא רחוק מאד בחק כל אדם שיכזב במה שאין המלט מהבחינה בו
וכ״ש בחק הנביא וקרי הכתוב כנה אותו בשם נביא סתם אלא שאין ספק
שהטעות בשיעור חוזק הדמיון הביאהו לזה : ואמנם שהשגגה כיוצא בזה
על״ זדון ולפי׳ נענש · וזה ג״כ ממה שיורה שלא היה מנביאי הבעל שאלו
היה כן הנה היה ראוי לו שיענש יותר הרבה על היותו נביא לע״ז ועל היותו

מנבא במה שלא שולח באמרו לא שלחך יי : וכן הסכימו רז״ל בפרק
הנחנקין שנביא אמת היה ותלו טעותו בקנ׳ · ואולי הקו׳ הביאהו לטעות
בדמיון : ודי בזה בספק הא׳ · ואמנם הב׳ הנתלה ביתרון נבואת משה
על כל שאר הנביאים · הנה ואם היה שנודה שלא יצא מהמנהג הטבעי
למה שהשלמות האנושי ואם היה שאין לו גבול נגבל בו שכל אשר יוסיף ב
בעבודת השם יתברך יתוסף השלמות הפך מה שדמו קצת מחכמינו למ׳ שדמו
שהשלמות נתלה בשכל נבדר נקבלו שלשכל האנושי גבול ויתחייב מה׳ שלשלמו׳
האנושי גבול אבל האמת בעצמו שאין לשלמו׳ גבול אב׳ יתוסף אל מה שיתוסף
תמיד כמו שיתבאר במאמר הג׳ בג״ה · ואמנם לא ימצא השלמות בלתי
מוגבל בפעל : ולהיות ידיעת השי׳ באפשר בלתי מכרחת אותו כמו
שהתבאר בכלל הא׳ מזה המאמר : הנה איננו רחוק אבל מחויי׳ שידע
השלמות היותר גדול שיצא לפעל במין האנושי והשלמות הזה היה אצ׳ משה
שבלתי שתכריח ידיעתו המנעות השגת השלמות ההוא בזולתו אבל כשאר
אפשר אלא שידע שלא יצא לפעל הגבול הה׳ מהשלמו׳ בזולתו כמו שהתבא׳
זה · ויתבאר עוד בכלל ה׳ מזה המאמר בג״ה : ואמנם ירא׳ שדעת
רז״ל שעם היות הנבואה בכלל דבר בלתי יוצא מהמנהג הטבעי הנה מדרגת
משה רבינו עליו השלום בה היה דבר יוצא מהמנהג הטבעי · והיה על צד
המופת כשאר המופתים וזה לקבוע בנפשותינו שלמות התורה ונצחותה
ושאין ראוי לשמוע לנביא זולתו כבטולה ולזה מה שדרשו בישראל הוא דלא
קם אבל באומות העולם קם ומנו בלעם הורו בזה שנבואת בלעם היה שלא
על המנהג הטבעי למה שהשגת הנבואה צריך הכנות והשלמות היה חסר
מהם אותו הרשע ההוא ולזה בנה אותו הכתוב בקום אלא שבהיותו אצל בלק
נתנבא על דרך נס ופלא : וזה להשגחה על ישראל שלא יקללם בשים
לפעולות ולדברים רשמים בזולתם כמו שהאריך בזה בעל הכוזר ויתבאר
במה שיבא במאמר הד׳ בג״ה · ושיתבאר גם כן לאנשים מעלת ישראל
והיה בו תועלת גם כן להמם לבבם כדי לנצח אותם במספר מועט מישראל
במהירות נפלא . ולהיות הרשע הזה רחוק מאד הרבה כפי טבעו ממה
שהשיג מהנבואה יות׳ מרוח׳ ממשה רבינו ע״ה כפי טבעו ממה שהשיג באחרו
שבישראל לא קם מי שהגיע למדרגתו שנעשה בו נס כמוהו אבל בא״ה קם
: ואולי יות׳ גדול זהו מה שיאמר בהתר הספ׳ הב׳ והג׳ לפי דעת רז״ל : ואמנם
היות נבואת משה על צד המופת הוא דבר חדשו רבינו נסים ז״ל בהת׳ הספק
הב׳ · והתרנו בזה הספקות שהעירונו בפרק הא׳ ואם הספק הנתלה

באמות

באמות ייעודי הנביא הנה השבועה שהוזכרה בייעודים הטובים הי' אפשר
לשני ענינים אם להורות נצחות הייעוד כמו שנאמר בברית נח והאבות
שעם היה שהייעוד הטוב איננו חוזר אפשר שבלא שבועה לא יחוייב הנצחות
על כל פנים ואם למה שבייעוד ההוא מהרע לזולתו כאלו תאמר בייעוד
אברהם במה שהתנבא מירושת הארץ שעם היותו טוב לאברהם היה רע
להם: ואם היו חוזרים בתשובה אולי היה מאריך להם : ולזה מה שתמצא
שהאמין אברהם תכף בייעוד הבנים באמ' והאמין ביי ויחשבה לו צדקה
ובייעוד ירושת הארץ אמ' במה אדע כי אירשנה ואז בא עמו בברית בין
הבתרים · וכן השבועה במחות זכר עמלק למה שהיה רע לעמלק :
והברית הכולל בחורב ובערבות מואב להיותו כולל מצות התורה ואזהרותי'
בייעודיה הטובים והרעים · ואמנם ברית המילה היה שיכנסו ישראל
בברית עם השם כמו שיבא בכלל הו' מזה המאמר בג"ה ואם הספק האחד
במשיגהב' הנתלה בתכלית המופת שנעשה בפתיחת פה האתון אמנם שהיה
להקני לבו דעת צדק ופר"ס הרשע ההוא פן ירום לבבו ויתהלל להיותו נביא
לשלמותו ולזה נרמז לו שהשגתו היה על צד הנס והפלא שלא היה בחקו כמו
שלא היה בחק האתון לדבר ולזכות בדין עליו ולהתפרסם התכלית הזה
אבל רז"ל מדבור האתון בא בהגדה אבל שהאתון פרסמ' נבלתו ורוע תכונתו
באמרו הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי וגו' כמו שבא זה בגמ' ברכות

ולפי שנעלם זה מעיני קצת חכמינו גלו פנים בתורה שלא כהלכה לפי
קבלת קדמונינו ז"ל שמימיהם אנו שותין : ואם הספק הב' הנתל' ביתרון
מופתי משה : הנה כבר רמזנו בפ"ה הב' שהיתרון היה ברבויים ופרסומם
והתמדתם · ואם היה שעמידת השמש יחשב בו שיש לו יתרון גדו' לחשיבו'
נושאו הנה אם היה שלא נקבל היות השמים חיים מדברים הנה אין מקום
לספק הזה כי היה המופת הזה ביטול התנועה או איחורה לבד שהי' מקרה
במתנועע ובמופתי משה היו מופתים בעצם כמקצת המכות שהי' בהם הוית
עצמים : אבל כשנודה היותם חיים מדברים כפשט הכתובים וכמו
שיראו רוב הפלוספים ואם לא בא מופת על זה הנה מה שבא בקבלה די
בהתר הספק אלא שהתמה במה שקצר הכתוב מלדברו והתשובה שכבר
ידמה שהיה הנס ההוא כמעט בלתי מפורסם וזה למה שיראה שהיה עת
הנקמה סמוך לביאת השמש כמו שיורה על זה אמרו ולא אץ לבא כיו' תמים
וירצה בו שלא מיהר לבא כמו שבהיות השמש באמצע השמים שתנועתו · מ
מתאחרת אבל החוש כן היה בעת השקיעה לא שנתבטלה אבל שנתאחרה

להיותה באמצע השמים אצל החום שאז היום בתמימו ושלמו׳ ולפי שאפשר
בשהית׳ הנקמ״ במהירו׳ גדול ואולי שלא נשתהה חצי שעה הוא קרוב מאד
שלא הרגישו באיחורו בהיותם במלחמה זולתי אותם שלא היו במלחמה
להיות הזמן מעטי ולא הקדימו להם הידיעה כי קרוב הדבר שלא הרגישו
בו אלא מעטים מהרגילים בחכמה ההיא ולהיות תכלית המופת אם התועל׳
שנמשך ממנו בטוב גופיו אם להקנות אמונתו והיא תכלית זכירתו בספר
להקנות אמונה לבד הנה למיעוט פרסומו קצרה התורה מזכירתו במספ׳
וכבר נמעדו בזה רגלי קצת מחכמינו שהכחישו הנס הזה. ואמרו
שמהירות הפלגת הנקמה אמר שהיה כאלו נתאחר מלבא השמש וממה
שיחייב היות הנס כפשוטו היא עמידת הירח בעמק אילון שלא היה לו
מבוא בזכרתו׳ שהנקמה כבר נעשתה ביום אלא שהענין כפשוטו והודיע
לנו שאיחור התנוע׳ היה בשא׳ הכוכבי׳ ג״כ ביחס אחד וזה כדי שלא יתבלב׳
סדור הגרמים השמימיים המוגבל אשר גזרה חכמתו ולפי שהמאורות
הם המנהיגים הגדולים ושתנועתם יותר מורגשת היה די בזה בזכירת
השמש והירח והנה במאמר הג׳ נוסיף באור ויתר הספק הזה בע״ה :
ובכאן הותרו הספקות האלו בענין הנפלאות. ואם הספק אשר במשיג
הג׳ הנתלה בנתינת הסבה להתרשלות הנביאים לקרא ליתר האומו׳ לעבודת
יי הנה התירו מעט שיקל כאשר נקב׳ מאמר בכבר א׳ לרז״ל אמרם קשי׳ גרים
לישראל כספחת : ובאורו כי לפי שהתבאר בזולת זה המקום שהגרמים
השמימיים מנהיגים העולם הזה השפל והיו ההצלחות אשר לנולדיו והרעות
ביחס אל האבות כמו שהתבאר בספר הפרי לתלמי המלך והי׳ מחכמת השי׳
להישרת האומ״ למה שיחסר הטבע להשלימו במלאכה והיא התור׳ אם הכוונ׳
כלה הגעת השלמות האנושי הנתלה בקיום האמונ׳ והעבוד׳ הנה היו הגרים
הבאים מאחר האומות קשים לישראל בהיותם בלתי מוכנים אל השלמות
הזה ואיך לא והנ׳ עב״ז הגיע מה שהגיע מהאבו׳ החטאי׳ בנפשות להקים אחר
ע״ז וכ״ש שאם נתערבו בגוים שלא הי׳ נשא׳ זכ׳ מהאומ׳ ולהיות מחסד העליון
לזכו׳ האומ׳ בזאת התורה כמאמ׳ ר׳ חנינ״ בן עקשיא בסוף מ׳ מכות הערימה
החכמה האלהית לבלתי קרא לזולתינו עד יבא ויורה צדק שבאמצעות ב
גלותינו ופזורינו בגוים יתפרסם שמו ית׳ באומות ויזכרו מופתי הנביאים
ונפלאות השם : ובהגלות האמת יבאו כלם לעבדו שכם אחד וימחה שם ע״ז
מן העולם כאמרו כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וגומ׳ : זהו מה
שראה בהתר אלו הספקות והוא מה שרצינו בו בזה הפרק : והנה

לא ראינו בכאן להעיר על הספק שהעירו בו קצת החכמים אמר לא ימלט
הענין אם היה שהשם יחדש הנפלאות או שכל אחד נבדל אם שתתחדש
לו ידיעה ושינוי רצון בהתחדש הנפלאות או שיהיה מסודר ומוגבל מקודם
ואז יבטל טבע האפשר : וזה שכבר תבאר שמידיעת השם בעתיד לא
יבטל טבע האפשר ויתבאר עוד בשלמות בכלל ה"ה מזה המאמר בנ"ה ·

הפרק ד

בבאור הדרך אשר תושג בו מדרגת הנבואה
כפי מה שתגזרהו התורה ויסכים בו העיון והאמ׳

למה שהתבאר בגדר הנבואה היותה שפע שופע מהאל יתברך על האדם הנ"
הוא מבואר שהמוכן אל השלמות הזה הוא הדבק בו והמתבודד תמי׳ בעבודתו
ולזה אם יתבאר שבאמצעות התורה והמצות יושג הקשר והדבקות בו ית׳
שהוא תכלית השלמות במין האנושי הוא מבואר שהדרך הנכון אם תושג בו
המדרגה הזאת הוא בהשגת התכלית הזה שהוא העבוד׳ והאהבה האמתית
אמנם בכלל השני יתבאר תכלית הבאור היות הדבקות והקש׳ הז׳ תכלי׳
התכליות כלם אשר יושג באמצעות התור׳ ולזה הוא מבואר שכל אשר יתחז׳
הקשר והאהב׳ יהי׳ יותר מוכן אל ההשגה הזאת וכאשר יתמיד בקשר
הזה ויפליג ההתבודדות באהבתו אין ספק שיושפע עליו השפע האלהי אם
לא יעיקהו מעיק : וכבר התנו ז"ל ואמרו אין הנבואה שורה אלא על חכם
גבור ועשיר · הנה החכמה הוא תנאי עצמי לנבוא כי חכמת התור׳ היא
המביאה אל התכלית הזה בעצם ובזולתה לא יושג התכלי׳ כמו שרמזו חכמי׳
ז"ל באמרם לא עם הארץ חסיד : ואמנם למה שהנביא יותר מוכן
להוכיח זולתו ולזה הוא בוטח את נפשו : וכמו שהתבאר בפרק הב׳ התנו
שיהי׳ גבור להיות אמיץ לבו להוכיח לזולתו : והתנו גם כן עשיר שלא
יחסר לו דבר באופן שיצטרך להטריד נפשו בצרכי מחיתו ושיה׳ שמח בחלקו
כמו שבארה המשנה כי הנבהל להון ישוטט מחשבתו ובלבו ויפריד הקשר
ויבלים הדבקות ולזה כאשר יתבודד החכם באהבתו ויסכימו בו התנאים
וישלימו ההכנות כאשר לא יעיק מעיק מחוץ אין ספק בשיושפע עליו
רוח נבואה : והנה לפי מה שבא בקבלה מתנאי השפע הזה הו׳ המקו׳
כמו שיבא עוד בכלל השני בגזירת המקום ברוך הוא : ואולם דעת
הפילוסופים בזה במאמרם שהאיש הטוב בשכלו ובמדותיו כאשר היה כחו
המדמה שלם ויוכן בהכנות הצריכות אין ספק בשיתנבא והיה אם כן האיש
המוכן להתנבאות אי אפשר שלא יתנבא · והנה הרב קיים דעתם
אלא שהוסיף שכאשר יוכן לנבואה יעבור שלא יתנבא ברצון

האל יתברך והוא אצלי כדמות הנפלאות וזה שכאשר נקח דעת הפילוסופי׳ ישאר הפלא איך היה שלא נמצא בכל זה הזמן אשר הועתקו אלינו קורותיו מי שהגיע לזאת המדרגה אחר נתינת התורה אלא מהאומה הנבחרת והנה חכמת היונים והכשדים מפורסמת מאד ולזה יחס מניעת ההשגה מהם לפלא ואמנם עדיין יפלא איך הפלא הזה בכלם רוצה לומר בחכמי הגוים : אבל כאשר נניח הדעת האמתי כמו שהנחנוהו לא יהיה מקו׳ לפלא הזה : כי העבודה האמתית והאהבה שבאמצעותה תושג זאת המדרג״ השלם בעסק התורה והמצות עם שהוא רחוק מאד שנניח שמי שיצלח לנבוא׳ ויהיה מוכן לה יחדש השם יתברך אות למנוע הטוב מבעליו : והנה״ אשר כאמ׳ לברוך בן נריה ואתה תבקש לך גדולות אל תבקש אינו ענין לזה כמו שאמ׳ הרב שהנבואה בחק ברוך בן נריה גדולות : אבל המוכן לנבואה ולא יעיק לו מעיק מחוץ א״א שלא יתנבא כל שלא ישתבך בטרדות הזמן וזולתו אשר בעבורם נמנעת הנבואה בגלות הזה כמאמר רז״ל אין הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח יי : וזהו מה שרצינו לבארו בפרק הזה · ובכאן נשלם הכלל הרביעי מזה המאמר : והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה ·

הכלל הה

בבחירה לפי שכבר קדם לנו שמים דות הדת הו׳ הבחירה ושתהיה רשות כל אדם נתונה לו למה שלא תפנ׳ שם המנוע למוכרח ואנוס לפעול דבר מוגבל : אבל צריך שיהיה מונח לרצו׳ הפשוט לכל אחד מהצדדין ואז תהיה הנואה לו ראויה ומתיחסת : והיה יסוד הבחירה היות טבע האיפשר נמצא והיו הראשונים כשנתחבטו בו · ומצ״כהם לפי מה שהגיע לידינו מדבריהם דעות מתחלפות : הנה צריך שנחקור בהם כפי התורה והעיון : ולפי שהדעות שמצאנו בהם הם ב׳ חלקי הסותר הנה חלקנו הכלל הזה לג״ פרקים · הב׳ הראשונים בשני הדעות וטענותיהם כפי מה שבא בכח דבריהם · והג״ נזכיר בו מה שתחייבהו התורה והעיון לפי מה שיראה לנו וראוי שלא ישיגנו עצל׳ בחקיר הזאת כי הפנה הזאת יסוד ועמוד גדול בידיעת השם הנמצא״ כמו שרמזנו בכלל הא׳ עד שהטעות הזה מביא אל הטעאות גדולות ועצומות בידיעתו

יתברך והשגחתו בנמצאות ולזה נרשום עוד ג׳ פרקים כמו שירא״ בדברינו בכלל הזה בג״ה

הפרק א

בבאור דעת מי שיראה שטבע האפשר נמצא והנה יתבאר זה אם מצד העיון ואם מצד התורה

אם מצד העיון יראה מפנים מהם כי למה שהוא מבואר שהדברי׳ טבעיים היו או מלאכותיים לא ימצאו אלא בקדימת ד׳ סבות והם הפעל והחמ״ והצור והתכלית כמו שהתבאר בספר השמע · ואנחנו נראה בקצת הדברים שמקצת סבותיהם נמצאות וקצתם בלתי נמצאות ואיפשר שימצאו כלם או שלא ימצאו הנה באפשרות סבות הדברים יתחייב אפשרות הדברים עצמם : ומהם שאנחנו נראה הרבה מהדברים נתלים ברצון : ולפי שהוא מבואר שהאדם לו שירצה ושלא ירצה למה שאם היה האחד מחוייב לא היה רצון אבל הכרח נחוצ הנה אם כן הוא מבואר שטבע האפשר נמצא : ומהם שכבר התבאר בספר השמע שהדברים מהם שיבאו בקרי ובהזדמן ומאליהם ואם היו הדברים כלם מחוייבים כמו שהתחייב אם לא היה טבע האפשר נמצא היה כל אחד מהם מחוייב שימצא ומה שהוא מחוייב שימצא לא יצדק עליו שימצא בקרי כי לא יצדק על עלות השמש מחר שיעלה במקרה ולזה הוא מבואר שאין הדברים כלם מחוייבים ושטבע האיפשר נמצא . ומהם שאם לא היה טבע האפשר נמצא והיה האדם מוכרח על פעולותיו : יהיה ההשתדלות והחריצות דבר בטל : והיה מתחייב בטול הלמוד והתלמדות ובטול ההכנות וההצעות כלם : והזריזות באסיפת הקניינים והדברים המועילים והבריחה מן המזיקין וזה כלו הפך המפורסם והמוחש ומהם כי למה שהיה הרצון לאדם נמשך אל הנפש המדברת שהיא נבדלת מהחמר אין ראוי שיפעל בה דבר חומרי כאלו תאמ׳ גופות הגלגלים שהם פועלים בגופות השפלים למה שהוא מבואר שהנבדל הוא מיוחד לפעול : והחמר הוא מיוחד להתפעל כמו שהתבאר זה במ״ שאחר הטבע : ולזה אין ראוי שיחשב שהגלגלים שהם בעלי גופו׳ יפעלו ויכריחו נפש האדם אבל הרצון בו משולח ומשולל מכל חיוב · הנה מכל אלו הפנים יראה מצד העיון שטבע האפשר נמצא · אולם מצד התורה הוא מבואר גם כן מפנים מהם שאם היו הדברים כלם מחוייבים והיה האדם מוכרח על מעשיו היו מצות התורה ואזהרותי׳ כלם לבטלה אחר שהם בלתי מועילות להיות פעולות האדם מוכרחות ואיננו בעל יכלת ורצון עליה׳ : ומהם שאם היה האדם מוכרח בפעולותיו היה הגמול והעונש עליהם עול בחקו ית׳ חלילה

למה שהוא מבואר בעצמו שהגמול והעונש בפעולות לא יפול אלא בפעולות האדם הרצוניות אבל בפעולות שהוא מוכרח ואנוס לא יתכן בהם גמול ועונש ולפי שהגמול והעונש שרש משרשי התורה הוא מחויב שהאדם בעל רצון מסולק בפעולותיו ונקי מכל אונס והכרח • ומזה יתבאר שטבע האפשר נמצא : והוא כונת זה הפרק •

הפרק ב

בבאור דעת מי שיראה שטבע האפשר בלתי נמצא והנה יתבאר זה ג"כ אם מצד העיון ואם מצד התורה. אם מצד העיון יראה מפנים מהם כי למה שהתבאר בחכמה הטבעית שכל הדברים הנופלים תחת ההויה וההפסד יקדם בהכרח ד' סבו' למציאותם והיה שבמציאות הסבות ימצאו המסובבים בהכרח הנה א"כ מציאות המסובבים מחויב לא אפשר וכאשר נעיין זה ג"כ במציאות הסבות הנ' הוא מחויב בהכרח שיקדם מציאו' סבות אחרות עליהם אשר במציאו' יתחייב מציאות הסבות ההם ויהיה בהכרח מציאותם מחויב לא אפשרי וכאשר נבקש לסבות ההם סבו' אחרו' ויהיה המשפט בהם א' עד שיעלה אל הנמצא הראשון המחויב המציאות ית' שמו התבאר א"כ שטבע האפשר בלתי נמצא ומהם שהוא הידוע בעצמו ומוסכם עליו שהדב' האפש' שימצא ושלא ימצא יצטרך לסבה תכריע מציאותו על העדרו ואם לא היה העד' קים ולזה כשנניח האפשר נמצא הנה בהכרח כבר קדמה סבה חייבה ז וכריע מציאותו על העדרו והי' הנמצא א"כ אשר הונח אפשר מחויי' וכאש' נעיין ג"כ בסבה הקודמ' אם הונחה אפשרית כשנניחה נמצאת יתחייב בה אשר התחייב באפשר הראשון אשר הונח עד שיעלה אל הסבה הראשונה והנמצא הראשון המחויב מציאות ית' ומהם שהם מן הידוע בעצמו ומוסכם עליו שכל מה שיצא מן הכח אל הפעל יצטרך אל מוציא זולתו ויוציאהו ולזה יתחייב שכאשר יתחדש רצון האדם לפעול דבר מה הנה הרצון אם היה בכח ויצא אל הפעל הנה מוציאו זולתו בהכרח והוא הדבר אשר הניע הכח המתעורר להתקבץ להסכים עם הכח המדמה כמו שהתבאר בספר הנפש שהו' סבת הרצון הנה א"כ כשנמצא הקבוץ ההוא אשר היא סבת הרצון כבר הי' הרצון מחויב והקבוץ ג"כ מחויב כשנמצ' המני' וכשנאמ' בזה שהמניע הרצון ההוא הוא הרצון לבד שהוא הפך החיוב הנה יתחייב מזה הא' מב' בטולי' אם שיהי' הדבר מניע לעצמו ומוציאו מן הכח אל הפעל והוא הפך ההקדמ' המוסכם עלי' ואם שיהי' לרצון רצון קודם יניעהו ויוציאהו מן הכח אל הפעל ולרצון הקודם רצון אחר קודם ויתחייב לרצון אחר רצונים בב"ת

והו' בתכלי' הבטול עם שכל אחד מתחייב מהקודם לו ולא יהיה ג"כ אפשר
ומהם שהוא מן הידוע בעצמו כמו שנאמר שכל דבר מחודש צריך מחדש
יחדשהו כי הדבר לא יחדש עצמו ולזה לא יצוייר שיהיו שני אנשים על מצב
אחד ומזג אחת ותכונה אחת ויחס אחד לדבר מה בלי חלוף כלל לא יעב
שיבחר האחד מציאותו והאחר העדרו : אבל יתחייב שיבחר הא' מה שבח'
ורצה האחר וזה שאם היו מתחלפים בבחירה ורצון להיות החלוף מחודש
יצטרך אל מחדש ומה שבת החדוש מי יתן ואדע אחר שהיו מסכימים במזג
ובמולד ותכונ' מכל הצדדין ואם האמ' שמציאות האנשים האלו נמנע הנ"ה אין
החיוב מצד היותו נמנע אבל מצד היותו אפשר וכאשר התבאר שהוא
מחוייב בהם שיהי' הרצון אחד הנ"ה אם כן הו' מחוי' והכרחי שלא יהיה א"כ
אפשרי ומהם שכבר התבאר בכלל הא' מזה המאמ' שידיע' הש"י מקפת
בכל הפרטים במה שהם פרטים ואם הם נעדרים שלא יצאו אל המציאות
ולזה הוא מחוייב בהכרח שיגיע ואם לא לא היתה ידיעה אבל מחשבה או
טעות א"כ מה שהונח אפשר הוא מחוייב אין המלט ממנו ומהם שאם היה
טבע האפשר נמצא הנה נצטרך להודות בהכרח שמציאות הרצון בא' מב'
חלקים בזולת שבת מחייב אפשרי ויתחייב א"כ שידיעתו בו איננו מעצמותו
כי ידיעתו הנמצאות להיותו שבתם אבל תהי' ידיעתו קנוי' ונאצל' ממציאותם
והוא בתכלית הבטול שתהי' ידיעתו התחל' מזולתו · ומהם שהוא מבואר
כי ההשגח' בפרטים כשלא תהי' מצד הסדור הכולל היא נמנעת ואלא בכח
היולני והיא נמנע בחקירות' והנה להיות מציאות הצד האחר בזולת סבה
מחייבת הנה איננה משגת מצד הסדור הכולל הנה מכל אלו הדברים יראה
מצד העיון שטבע האפשר בלתי נמצא ואולם מצד התורה למה שיתבאר
ממנה במה שאין ספק באמתתו ממה שזכרנו מידיעת השם שהיא מקפת
בכל הפרטים ואם הם נעדרים וגם בנביאים נמצא שהיו מודיעים הרבה
מהפרטים קודם היותם ואם לא היו מחוייבים בעצמם רצו' מה שהוא תלוי
בבחירה כמו הענין בפרעה שכל זה הורא' גלוי' שטבע האפשר בלתי נמצא
והוא כוונת זה הפרק :

הפרק ג

בבאור הדעת האמתי כפי מה שחייבהו התורה והעיון · ונאמר שאחר שיש
בכאן טענות מחייבות מציאות טבע האפשר : וטענות מחייבות העדרו
הנה לא נשאר אלא שיהיה טבע האפשר נמצא בצד מה ובלתי נמצא בצד
מה · ומה הם אלו הצדדין מי יתן ואדע · ואומר שכאשר
עיינו בטענות המחייבות מציאותו הנה לא יחייבו מציאותו אלא בבחינת

עצמו : וזה שהטענה הראשונה מהיות קצת הדברים אפשר שימצאו כל
סבותיהם ושלא ימצאו הנה הוא מערכה על הדרוש : וזה שאפשרי הסבות
ההם הוא הדרוש גם כן ולזה לא תתן האמת כלל בדרוש הזה · ואולם
הב׳ הלקוח׳ מהרצון למ׳ שהוא מבואר שהאדם לו שירצה ושלא ירצה הוא גם
כן מערכ׳ על הדרוש כי האומ׳ בהעדר טבע האפשר יאמר כי הרצון מניע
יניעהו ויחייב חול הרצון בדבר ההוא או בהפכו המני׳ ההוא יהיה סבת
הרצון : ולזה יהיה המניע הוא המחייב חול הרצון עם השאר רצון
רצון לא חיוב והכרח כי הו״ לעצמותו אפשר שירצה אחד מההפכים בשוה
לולי מניע יחייבהו שירצה האחר והוא לא ירצים בשום הכרח ואונס : ולהיות
לעצמותו אפשר שירצה אחד משני ההפכים בשוה יקרא רצון לא חיוב :
ואולם הג׳ הלקוחה ממה שהתבאר בטבעיות מהיות קצת הדברים נופלים
במקרי הנה לא תחייב האפשרות אלא בבחינת עצמו ומצד ההוא תתאמת
נפילתם במקרה : אבל לא ימנע שלא ימצאו בסבותיהם שהם מחייבות
מציאותם : ואולם הד׳ שיסודה החריצות וההשתדלות מבוא׳ שלא תחייב
אלא אפשרות הדברים בעצמותם כאלו תאמר אלו היה היות האיש הזה
מוכרח להיות עשיר לעצמותו היה ההשתדלות באסיפת הקניינים דב״ בטל
אבל אם הונח אפשרי לעצמותו ומחוייב בבחינת סבתו שהוא החריצות
וההשתדלות נבטלה : אבל יהי׳ הסבות עצמיות לאסיפת הקניינים ואסיפת
הקניינים מסובב לה : ואין דרך לומר היות הסבה לבטלה למסובב אלא
אם כן היה המסובב מצד עצמו מחוייב לעצמיתו במציאות הסבה או בזולת׳
ואז לא יהיה מסובב · ואולם ה׳ה׳ הוא מבואר שלא תתן האמת על כ״פ
וזה שהנפש המדברת אינה נבדלת אבל היא היולנית ומתפעלת ממזג הבעל
נפש : ולזה הוא אפשר בגופות הגלגלים וכ״ש במניעיהם שיפעלו במזג
הבעל נפש ויניעו הכח המתעורר אשר באמצעות הסכמתו עם הכח המדמה
יהיה הרצון כמו שהתבאר בספר הנפש : ואם תהיה ההנעה על צד החיוב
או ישאר האפשרות קיים לא יתבאר זה מהטענה ההיא ולזה הוא מבואר
שאין בכל הטענות שמצד העיון שיטייב מציאותו טבע האפשר אלא בבחינת
עצמות הדברים הנמצאים ולא בבחינת סבות : והנה הטענות אשר
מצד התורה גם כן לא יחייבו אלא מציאותו בבחינת עצמו : וזה שהטענה
הלקוחה ממצות התורה ואזהרותיה שאם היו הדברים מחוייבים היו המצות
והאזהרות נבטלה האפשרית בבחינת עצמם : וזה אמנם הוא מבואר
שלא תחייב אלה הדברים שאם היו הדברים מחוייבים בבחינת עצמם

היו המצות והאזהרות לבטלה אבל אם הדברים אפשריים בבחינת עצמם
ומחויבים בבחינת סבותיהם לא יהיו המצות והאזהרו' לבטלה אבל לתכלית
חשוב · וזה כי יהיו סבות מניעות לדברים אשר הם אפשריים בעצמם
במדרגת הסבות אשר הם סבות למסובביהם בחיובות. ומזריזות באסיפת
הקניינים . ואלו הדברים המועילים והמבריחים מן המזיקין : ולז"
יתאמת שאין בטענה הזאת מה שיחויב מניעות אפשרות בבחינת הסבה ·
ואולם הטענה השנית הלקוח' מהגמול והעונש שאם היה האדם מוכרח
במעשיו היה הגמול והעונש עליהם עול בחקו יתברך : ירא' שהיא טענה
חזקה לבטל כל חיוב · ואמנם כשנתבונן בה אין התרה ממה שיקשה
וזה שאם היו הגמול והעונש מתחייבים מהעבודות והעברות התחייב
המסובבים מן הסבות הנה לא יאמר בהם היותם עול : כמו שאיננו עול הקרבת
אל האש שישרף : ואשהו' קרבתו אליו בגולת רצון : והנ' כבר יתבאר
זה במאמר הג' בב"ה · ולזה הוא מבואר שאין בכל הטענות האם מצד
העיון ומצד התור' מה שיחויב מניעות טבע האפשר בבחינת סבתו ·
וכן אמנם שבאשר עיינו בטענות המחייבות העדרו הב' לא יחויבהו אלא
בבחינת סבתו : וזה שהטענה הא' והב' והג' הלקוחות מסבות הדברים
והמניעים היוצאים מן הכח אל הפעל · והטענה הד' שהכרחית גם כן
מבואר מעניינים שלא יתנו החיוב אלא בבחינת הסבות : אבל בבחינת
עצמם כבר בארנו אפשריים כמו שתאמר במאמר הראשון שהוא בבחינת
עצמו אפשרי לקבל הגזרות בבא זו אחר זו : ואם בבחינת המניעים
הוא מחויב להתהוות מהכחשת זיוגר' בבחינת סבתו והנ"ע אפשריותו גם
בבחינת עצמו אשר לא יסור ממנו : ולזה בהתהוות הזיוג' יש לו חיוב
אמתי בבחינת סבתו ר"ל אשר יסור : וכן הטענות הלקוחות מידיעת
השם בעתיד ומהודעת העתידות לנביאים ואף במה שנתלה בו הבחיר'
הוא מבואר שלא תחייבנ' בטול אפשרות בבחינת עצמם · ואבל כבר
היו הדברי' אפשריים בבחינת עצמם ומחויבים בבחינת סבותם · ומצד
היותם הוא הידוע קודם היותם : ולזה הוא מבואר שאין בכל הטענות
האם מצד העיון ומצד התור' מה שיחייב . חיוב הדברים בבחינת עצמם
ולזה היה האמת הגמור כפי מה שתחייבהו התור' והעיון שטבע האפשרי'
נמצא בדברים בבחינת עצמם לא בבחינת סבותם אלא שהפרסום הז' מזיק
להמון למה שיחייבהו התנצלות לעושי הרע' ולא ירגישו שהעונש נמשך
מהעברות בהמשך המסובב מן הסב' : ולזה היה מהחכמה האל יתברך

לשומם רוצה לומר למצות ולאזהרות אמצעיים מניעים וסבות חזק תלהישיר
האדם אל ההצלחה האנושית : וזה אמנם לחסדו ולטובו הפשוט והוא היוס׳
האלהי הנרמז באמרו כי כאשר ייסר איש את בנו יי אלהיך מיסרך :
שהוא ידוע שהאב לא ייסר את בנו לכוונת הנקמה ולא לתכלית היוסר אלא
לתועלת הבן · וכן כשייסר השם את האדם אין הכוונה הנקמה ממנו ולא
לתכלית היוסר המדיני שאיננו ראוי אלא בהיות האדם ברצונו גמור בלא
שום הכרח ואונס אבל הכוונה הטוב לכלל האומה והוא המכוון בו : ולזה
יהיה ראוי גם בהיותו מחוייב בבחינת סבתו שזהו הטוב לאדם · אלא
שצריך להתעורר שהחיוב הזה הוא ראוי כשיהיה באופן שלא ירגיש בו הפועל
אונס והכרח והוא סוד הבחירה והרצון : אבל בפעולות ההכרח והאונס
רוצה לומר שיפעל האדם והוא מוכרח ואנוס שלא יפעלם ברצונו · הנה למה
שאיננו פועל בהסכמת כחו המתעורר עם המדמה איננו פעל נפשו : ואין
ראוי שימשך לו העונש : וזה שאין לפעולות האנושיות מבוא בשתהיינה
האזהרות והמצות מניעות לעשותם או להתרחק מהם כי מה שאין לאדם
מבוא עליו לא יתכן בו מצוה ואזהרה והעונש בעבירות לא יהיה מהיוסר
האלהי למה שלא נמשך ממנו הטוב · ואולם אם אי אפשר מבלתי שנאמר
הרצון חייב כן שירצה או שלא ירצה בזולת מניע מחוץ : הנה כפי התורה
כבר אפשר שתחול החלוקה בדרך אשר לקחנו בכלל הא׳ מזה המאמר :
וזה שיהיה הדבר אפשרי בבחינת עצמו וסבותיו ומחוייב בסבת ידיעתו
כמו שאפשר כשהונח נמצא וידוע הוא אפשרי בבחינת עצמו והוא בבחינת
מציאותו מחוייב אז והיותו ידוע : ואם שהוא יתברך ויתעלה שמו יודע
הדברים קודם היותם : ולזה ידמה שמה שהוא מחוייב קודם היותו איננו
אפשרי : הנה איננו אפשרי בבחינת ידיעתו אבל הוא אפשרי בבחינת
עצמו : ולהיות ידיעתו בלתי נופלת בזמן הנה ידיעתו בעתיד כידיעתו
בדברים הנמצאים אשר לא תחייב הכרח וחיוב בעצם הדברים : אלא
שכאשר נקשה ונאמר האם ידיעתו קנויה מהנמצאים : כמו שקדם בשני
הספקות האחרונים · נשיב ונאמר שאנחנו לא נדע איך ידע אחר שידיעתו
עצמותו · והוא דרך הר״ב לפי דעתינו : ואולם כבר אפשר שיאמר עוד
בתשובה כי למה שהוא מבואר שהדברים המושגים אינם מושגים כפי טבע
הדברים המושגים : אבל כפי טבע המשיג : וזה יראה הראות מבואר
בהשגת החושים כי הנה חוש המשוש ישיג מושגו כשיקרב אליו וימששהו
וישיג במקום המשוש לבד קור או חום קושי או רכות וחוש הראות ישיג

ברחוק מקום ועניינו : וכן ההקש בשאר : ולזה כאשר היה המשיג
הזה נצחי בלתי נתלה בזמן ראוי שיהיה מושגו כפי מדרגתו שהוא בלתי
נתלה בזמן וזה אמנם לעצמותו : ולזה ישיג במה שלא נמצא השגתו נצחי
באלו היה נמצא נצחי : והכלל העולה מהדברים שהמאמר הזה האפשרי
כל אשר תפול בו הבחירה אם נאמר שטבע הרצון כן חייב שירצה ושלא
ירצה בזולת מניע מחוץ והוא הדרך הנכון לפי התורה יהיו הדברים א
אפשריים בבחינת שבתם ועצמותם ומחוייבים בבחינת ידיעת השם :
ולהיותם אפשריים בבחינת עצמותם הנה החריצות ראוי בהם : והמצות
והאזהרות והגמול והעונש עליהם למה שאם היה בוחר ההפך כבר היתה
ידיעת השם יתברך בו כהפך . ולא ישאר אלא השאלה איך ידע השם יתב'
הדברים האפשריים . וכבר השבנו בו אם כפי דעת הרב ואם כפי דעתינו .

ובכלל למה שזה א' מקנה המביאו לזולתו מהנמצאים הידיעה בהם ראויה
ומחוייבת : ואיך שיהיה שורש הענין בלו האפשרות מצד ומחויב מצד אין
המלט ממנו . וכבר העיד הפלוס אשר נכנס בשלום ויצא בשלום על כל
העמוקות במאמר קצר : אמרו הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם
נדון והכל לפי רוב המעשה הנה באמרו הכל צפוי הורה שהדברים כלם
מסודרים וידועים והוא השרש הגדול אשר אין ספק באמתתו אשר נמשך
בו רגלי קצת חכמינו והוא אשר הביאו לגלות הסוד הזה למה שנתפרדו בו
רבים מאומותינו היום : ובאמרו והרשות נתונה העיד על שרש הבחירה
והרצון כי רשות כל אדם נתונה לו בבחינת עצמו כי לא תפול הצואה למוכרח
ואנוס ובאמרו ובטוב העולם נדון העיד על היושר האלהי בדין רוצה לומר
בגמול ועונש שאיננו לא לתכלית נקמה ולא לכוונת בקשת יושר מדיני
המוני וזה אמנם לא לחיוב אשר מפאת הסבות אלא לסבת הטוב כמו שקדם
ובאמרו והכל לפי רוב המעשה אפשר שהעי' על חיוב הסבו' שיש שם קריבות
ורחקות כאמרו כי גבוה מעל גבוה שומר או ירמוז אל השרש הידוע לפי
הקבלה היות העולם נדון לפי רובו : או אפשר שירמוז אל שרש גדו' שיתבאר
בכלל הו' בג"ה :

הפרק ד

ואיך שיהיה הדעת הזה מן החיוב אם החיוב
בבחינת הסבות או החיוב בבחינת ידיעתו יתב'
נרמז במקומות בכתובים וביחוד בספר קהלת ובמאמר חכמים זכרם
לברכה במקומות אמרם אין אדם נוקף באצבעו מלמטה שאין מכריזין
עליו מלמעלה . ודרשו אמרם כי יפול הנופל ממנו : ראוי זה

ליפול מספת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא שמגלגלין
זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב · הרי טעם היות עברו מהאפשר
מה שעברו מספת ימי בראשית היה זה ראוי ליפול : והסבה הקרובה
העדר המעק' : ועם זה יוחס אל הקרוי · והידיעה נמנעת לאדם למה
למה שלא תקיף הפרטים להיותם בלתי בעל תכלית · אמנם היא מחויב
למי שהוא בלתי בעל תכלית · וממה שיורה על זה גם כן אמרם לא דוד
היה ראוי לאותו מעשה . ולא ישראל היו ראויין לאותו מעשה אלא לומ' לך
שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד : ואם חטא צבור אומרים לו
כלך אצל צבור · ועם זה היו נענשים : והנ"לא יתישב זה אלא כדר' אשר
ביארנו : ומה שיורה על החיוב גם כן אמרם כשע' שאמר להם הקדוש
ברוך הוא מי יתן והיה לבבם היה להם לומ' את"הן ואף משה לא רמזה להם
אלא לאחר ארבעים שנה : מכאן שאין אדם יורד לסוף דעת רבו אלא עד
ארבעים שנה : ומאמרים רבים זולת אלה מוסיפין ספק ומבוכה לפי
הנראה מהם ומתישבים בדרך זה כפשטם : וממה שיורה על קיום ה
ההשתדלות עם החיוב אמרם אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני
ואם לא עכשיו אימתי : ורבים זולתם אין צורך לזוכרם כמו שאמ' בגמ'
סוכה בשביל ששה דברים חמה לוקה וכמו שבא במסכת מכות אם עד
שלא נגמ' דינו מת כהן גדול ומנו כהן גדול אחר חוזר נגמר דינו חוזר ב
במיתתו של שני : ואמרינן בגמ' מאי הוה ליה למעב" היה לו לבקש רחמים
שיגמר דינו לזכות ולא בקש שכל אלו המאמרים אין להם קיום אלא במה
שהתבאר מהיות הדברים כלם מסודרים וידועים לו יתברך טבעיים היו או
בחיריים ודי בזה לפי כוונתינו : והנה בכלל השני יבאו דברים מסכימי"
ונאותים אל הדעת הזה להיות טבע האמת עד לעצמו ומסכים מכל צד
ובכאן הותר הספק הגדול שיעדנו בכלל הא" מזה המאמ' להתירו בכאן
אשר מעדו בו רגלי הרבה מהראשונים כי לא שערו בחיוב אשר ישכים
היושר האלקי עם התורוי : ואם היה שלא ישבלהו היושר המדיני הקמוני
וכ"ש לפי דעת התורה : והוא הכנון שיסכים בו היושר המדיני הקמוני
ורעהו : שבח ותהלה לאל :

הפרק ה

בתוספת באור הדעת הזה בהתר הספק העצום
הזה אשר לא שרו יקודמי' להסתפק עליו והוא
איך ישכים היושר האלקי בגמול ועונש עם החיוב : ואם היה שיסכים מה
ההפרש בין החיוב אשר בבחינת הסבות בזולת הרגש אונס והכרח ובין

החיוב אשר בהרגש אונס והכרח : וזה שכבר יחשב שאם מעש' המצות
והעברות הם סבות והגמול והעונש מסובבים להם עם חיוב המעשים הנה
לא היה ראוי שיובדל חיוב בזולת הרגש הכרח מהחיוב בהרגש הכרח כ
כשיהיו הגמול והעונש מסובבים לאחד ובלתי מסובבים לאחר אחר שאין
הפלש לחיוב בשום פנים · ואם היה שנודה בהבדל הזה שבהרגש האונ'
וההכרח לא יהיה מקום לגמול והעונש לזה שלא יהיה אז רצוני כלל :
וכשלא ירגיש אונס יקרא רצוני ואם הוא מוכרח אלא שלא ירגיש בהכרח

הנה בדעות אשר בפנות התוריות איך יהיה בהם גמול ועונש מי יתן
ואדע כי הוא מבואר לפי הקבלה שהעונש בהם נפלא כאמר' אבל המינים
והאפיקורסים ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ואמר' במשנה :
אלו שאין להם חלק לעולם הבא : וכבר ירא' ה' בהם שאין לרצו' ולבחירה
מבוא בהם כלל וזה מפני ראשונה שאם היה הרצון הכרחי באמונות :
הנה אם כן האמונה לא תהיה מדרגתה בחוק האמתי וזה שהרצון לו ש
שירצה ושלא ירצה : וכבר נוכל להאמין שני הסותרים בבא זה אחר
שור זה תמיד וזה שאם ירצה להאמינם והוא בתכלית הבטול : שנית
שאם היה הרצון הכרחי באמונה : הנה אם כן המני' המחדש האמונ' היא
מספק האמת בה : וזה שאם המניע בלתי מספק האמת כלל : הנה אין
צורך בו לרצון : ואם המחדש מספק האמת בו הנה אם כן האמונ' מספ'
האמת בה : ג' יראה מזה הגדר שאין לרצון מבוא על האמונה : וזה שאין
האמונה דבר זולת ציור הדבר חוץ לנפש כמו שהוא בנפש : ומה שהוא חוץ
לנפש אין לו התלות ברצון האמונה שהוא בו כן הנה אם כן אין לאמונ' התלו'
ברצון : ואחר שהתבאר זה אומר שהמאמין אמונה מה : וכל שכן אם
היא אמונה מופתית א"א מבלתי שירגיש חיוב והכרח גמור להאמין האמונה
ההיא · וזה שאחר שהמניע ההוא חזק החיוב אין המלט ממנו והוא החיוב
המוחלט אחר שהנחנוה אמונה מופתית : הנה החיוב וההכרח מבואר
נגלה ומורגש אבלו שהוא נמנע בחקו להאמין סותר האמונה ההיא : ולזה
אם היה המין הזה מהכרח רצון המורגש בו בלתי ראוי הגמול והעונש עליו
כפי מה שהונח : הנה לא אסעד איך יתכן הגמול והעונש באמונות והנ'
מה שראוי שיאמר בהתר הספקות האלו כפי מה שנאמר : הנה ראשונה
למה שהיושר האלהי פונה תמיד אל הטוב והשלמות : והיה הטוב והשלמות
המצא סבות מניעות אל פעולות הטוב מחויב בחק היושר האלהי להמצאת
המצוות הגמול והעונש בהם להיותם המצאת סבות מניעות אל פעולו' הטוב

המאמר השני

והיו השכלות מניעות למה שהגמול והעונש נמשך מהם כהמשך המסובב מן הסבה · ולזה יניעו הרצון והבחירה אלא מה שיניעו להתקרב אליו ו ולהתקרב ממנו · ולזה יתישב שראוי שישכים היושר האלהי בגמול והעונש עם החיוב · ואמנם ההבדל אשר בין החיוב בזולת הרגש אונס והכרח ובין החיוב אשר באונס והכרח הנה הוא הראוי ממה שאומר : שכבר יתבאר ממה שיבא בגזירת השם בכלל הג' אם מצד העיון ואם מצד הכתובים מסכים עם מאמרי רז"ל במקומות מתחלפים שהתכלית הנכסף בעבודות ובפעולות הטוב הוא החשק והשמחה בהם שאיננו דבר זולתי ערבות הרצון לפעול הטוב : וזה לפי שהוא יתברך בתכלית האהב' והערבו' להשפיע לפעול הטוב : והיה הקשר והדבקות אם כן ללכת בדר' כוו כפי מה שאיפשר ולזה כאשר היה החפץ והערבות הזה בנפש היה פעל' חפשיי אשר באמצעותו יהיה הדבקות והפרוד · ולזה היה ראוי שימשך ממנו הגמול והעונש כהמשך המסובב מן הסבה · וכאשר נעדר הנפש מן החפץ הזה כמו שיהיה אדם מרגיש אונס והכרח בפעולותיו הנה הפעל ההוא לא יפעלהו הנפש ולא יתחייב ממנו דבקות ופרוד שיהיה למה שיהי' הפעל מופשט מרצון חפשיי ולזה לא היה ראוי לגמול ועונש כלל : ויתישב גם כן ההבדל הזה · אבל כשיתישב ההבדל הזה איך יתישב הגמול והעונש באמונ'

וזה כי ייעודי הגמול והעונש בהם אי איפשר שימשיכו הרצון והבחיר' על האמונו' ושיהיו סבו' מניעו' לה' אח' שהוב' שהאד' על האמונו' בלתי בחיריו ואין לרצון שום מבוא עליהם · וכבר נתפתו קצת חכמינו כפי מה שיראה בכח דבריהם שהגמול על האמונות לא יפול בחק היושר והעול למה ש שהגמול טבעי ונמשך בחיוב למושכל כאלו תאמר שנפש האדם כאשר נתישבה באמתות האמונות והם אלו מושכלות כאשר הם חוץ לנפש כבר תתעצם בהם הנפש ותשאר נצחית והוא הגמול להאחרון לאדם · והנה הדעת הזה הוא מבואר שאין לו מבא בחק התורה כמו שיתבאר עוד במה שיבא בגזירת השם : והנה אם היה זה כן כבר היה די לנו בקיומי אותנו בקצת הדעות שבאו בתורה · ולא היינו צריכין לריבוי מופלגות מן המצות וענפיהם וענפי ענפיהם האלקים אלא אם כן היה הריבוי תולדות הפילוסופיא : והנה מה שבא מהם בתו' מעט מזער ואם היה הנפש מתעצמ' מאמתות המושכלות הנה בספר היסודות ובספר החרוטים אמתות מושכ' הרבה מאד ותהיה הנפש ההנדסי אם כן כלולה מאמתות הרבה מנפש התוריות אלא שהוא מבואר שהדעת הזה שהוא נפסד כפי דעת התורה

עם שהוא בעצמו רחוק מאד כמו שמתבאר עוד בג״ה שיהיה הגמו׳ הפארג״
הם ושכל לבד מי יתן ואדע אם הנפש שהשכילה המושכל הזה שהתבאר שם
בספר היסודות שהמשולש זויותיו שוות לשני נצבות ולא השכילה זולתו האם
המושכל הזה לבד יתענג וישאר נצחי : ואם היה שישאר אם יהיה כדמות
נפש שהתעצמה מהמושכל שהתבאר שם גם כן שהמרובע קוטר מרובע שוה
לשני מרובעי שני צלעות המרובע או מושכל אחר · ואם היה שיתחלף
אלא שזה כלו שטות והפסד הדמיון : אבל הפלוסוף למה שלא נפקחו עיניו
במאור התורה · ומצד אחר נלחץ מהוראות חזקות יורו השארות נפש
האדם בדא בדיאות וחשב מחשבות לקיים הבדיאות ההם ואם הם בתכלית
המרחק מהשכל ובכל שכן מהתורה אלא נניח הדרך הזה · ונאמר
שאחר שהתבאר שאין על האמונות מבוא לרצון אבל המאמין הוא מרגיש
בהכרח אשר לו על היותו מאמין הנה הוא מבואר שאין המלט אלא בשני׳
הבחירה והרצון על ענין דבק ומחובר עם האמונות סמוך מצרן להם והוא
הערבות והשמחה אשר חנן לנו כשחנן אותנו השם אמונתו והחריצות ל
לעמוד על אמתתה והוא ענין רצוניי ובחיריי בלי ספק : וזה שבכבר
יצוייר אמתות האמונה בזולת שישיג בעל האמונה התעוררות שמחה בהיותו
בעל האמונה ההיא · ולזה הוא מבואר שהתעוררות השמחה והשתדלות
בעיון באמתתה ענינים נמשכים לרצון והבחירה אשר עליה יתישב ענ
ענין הגמול והעונש כמו שיתבאר עוד כמה שיבא בגזירת האל : ואומר
שגם עם היות הפעולות כשיעיין בהסתאמת שהגמול איננו על עצם הפעולות
ראשונה אלא על בחירת הפעל כשיפעלהו · וזה שהאדם שיפעל דבר הנה
כבר הוציא מה שהיה בכח בחירתו לב״ קצוות הסותר בשווי אל אחד מהם
בפעל : ולפי שהוא מבואר שמה שהוא בפעל איננו בכח ואפשרי עליו מה
שהוא בפעל אבל הוא מחוייב והכרחי עליו יתחייב א״כ שהגמול והעונש אשר
מפאת הבחירה והרצון איננו על הפעל בעצמו כשיפעלהו אבל על בחירתו
הפעל כשיפעלהו · וכמה נאות על זה מאמר ז״ל הרהורי עבירה קשי׳ מעבי׳
וזה שלמה שהעבירה מורכבת משני ענינים אם הפעל בעצמו ואם בחירתו
ורצונו בה והיה העונש המגיע בה איננו אלא מפאת הרצון והבחירה אשר
כנה במאמ׳ הזה בהרהור : הוא מבואר שיותר קשה כשניהם הרצון והוא
ההרהור : וכבר יתאמת ג״כ שכאשר יצוירו נפרדי׳ הפעל בזולת ההרהור ורצו׳
כמו שתאמר פעל אנסי או הרצון בזולת הפעל כבר ישיגהו עונש על ההרהור
והרצון כפי מה שבא בו הקבלה האמתית אמנם עולה מכפרת על הרהור

אלא ולא ישיגהו עונש על הפעל כמו שהשורש אצלנו אנוס רחמנא פטריה
אמנם יאמר יותר קשה למה שאין ספק שהעונש ברצון כשיצטרף אל
הפעל יותר גדול מהעונש על הרצון בלבד כשלא יצטרף אל הפעל והו' ממה
שיורה גם כן מפאת הפעל אבל היותר קשה מפאת הרצון ובייחו' כשיצטרף
אל הפעל והוא דבר אמתי אין ספק בו ולזה בכבר הותר הספ' הגדו' והתישב
שהגמול והעונש באמונות הוא מפאת הערבו' והשמח' אשר לנו בהם והחריצות
בהשתדלות השגתה : וזה מה שרצינו לבאר ·

הפרק ו'

בבאור שמה שהתבאר בזה מצד העיון הו' מסכי'
לדעת רז"ל וזה שמה שהתבאר מזה הו' שב' ענייני'

הא' היות האמונה בדעות נקנית בזולת רצון · והב' היות הגמול והעונש
על הרצון : אם הגמול בחשק ההשתדלות והשמחה להיותינו מכת האמונה
הזאת ואם העונש על הפכו והב' שני אלו העניינים נרמזו במאמר אחד
בפר' עקו' : ויאמר שם ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר
כגיגית אם תקבלו מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם : אמר רבא מכאן
מודעא רבא לאורייתא : אמר ר' הדר קבלוה בימי אחשורוש שנאמ' קיימו
וקבלו היהודים · קיימו מה שקבלו כבר · ויהיה באור המאמר לפי זה
למה שהתבאר שהאמונה נקנית באמצעות הקדמות שכליות · וכל שכן
באמצעות הנבואה שהית' במעמד הנכבד ההוא לא היה אל רצון שום מבוא
בה אם כן היה להם שיאמינוה ירצו או לא ירצו הנה אם כן היו מוכרחים
על האמונה ודמה ההכרח ההוא כאלו כפה עליהם ההר כגיגית כדי שיקב'
על כרחם · ואם לא שימותו שם שהוא אונס והכרח ניכר · כן ברוב האותות
העצומים ובחתימת המעמד ההוא האמינו בהכרח התורה ואם ימרו ממנו
שיהיו נוטים מהכוונה ומדרך החיים אשר כנה במיתה וקבורה · ולזה א
אמר החכם ההוא מכאן מודעא רבה לאורייתא : כי עם היותה אמתית
בלי ספק : אמנם אחר שהאמונה עליהם היית' הכרחית אין מבוא לרצון עלי'
ואולי לא קבלו' מרצונם הבחריי המשעב' אותנו ההמשך אחריה · וזה שהוא
מבוא' שעם היות האמונ' אמיתי' א"ם בה אם לא קבלנו' אין דרך אל העונש
הגדול כאלו קבלנו' להמשך אחרי' מרצוננו : ולזה השיב הדור קבלו' בימי
אחשורוש שנאמר קיימו וקבלו היהודים · כלומר אחר שנרא' שבאמצעות
השמח' שהיו שמחים על הנסים ועל הפרקן שנעשו להם בימים ההם · קיימו
מה שקבלו כבר הרי המודעא בטל מאלי' כי הערבות והשמח' שבו נתל' הגמו'
באמונות כבר היה על השלמות בימי אחשורוש וזה כלו מסכ' על מה שהתבא'
בדברינו

בדברינו אם היות האמונה ברצו' בזולת רצון ואם היות הגמול על הרצון והשמחה בהיותו בעל האמונה הוא עד שלהיות השמח הוא תענוג והנאה לבעל האמונה · והשרש אשלנו אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה תקנו מטבע הברכות לזה צריך שלא עשני גוי ועבד ואשה וכמו שצריך בזה עוד בכלל הו' בג"ה ודי בזה עתה לפי כוונתינו השבח והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל הו

בתכלית הנה עם היות הרב המורה יראה שבקשת התכלית האחרון לכל' הנמצאות גם לדעת הקדום אין ענין לו

הנה בבקשת התכלית בזאת התורה הוא מחויב · וזה כי השבה התכליתית גם בדברים הטבעיים מבוארת מאד כמו שהתבאר במקומו והודה בו הרב בדברים הנלקיים בתכלית הראשון וכל שכן בדברים המלאכותיים שהם בפעל השכל ומה שהוא בפעל השכל הראשון שהוא הממציא האמתי לזו לזולתו מהשכלים אשר אין בהם יחס ודמיון שא"א מבלתי היותו לתכלית חשוב : ולזה הוא מחויב בזאת התורה שיהיה לה תכלית חשוב וזולת זה לא יצוייר מציאותה מאתו יתברך · ולפי שהשבה התכליתית היא החשוב מ מהשבות בדברים ראוי שלא ישיגנו עלמה בזה הדרוש וכל שכן שבזה תועלת גדול שכאשר נעמוד על התכלית האמתי בזאת התורה יתבארו לנו בקלות ט טעמי קצת מצותיה אשר לא שרו הקודמים מלהסתפק בהם ולזה נחקור בו בכלל הזה כפי מנהגנו ונחלקנו אותו לה' פרקים הפרק הראשון נבאר בו התכלית האמתי בזאת התורה השני נבאר בו איך יתאמת שיתחייב התכלי' הזה מזאת התורה הג' נבאר בו שהתכלית בזאת התורה היא התכלית בכלל הנמצאות הד' נאמת חיוב זה מצד העיון ומהמאמרים לרז"ל ה' נבאר בו שבקשת התכלית האחרון לכלל הנמצאות ראוי ומחויב עד שיסכב בו דעת הרב

הפרק א'

בבאור התכלית האמתי בזאת התורה ונאמר לפי שהתכלית בדברים ממנו ראשון וממנו אחרון וממנו אמצעי : והיה האחרון הוא התכלית האמתי אשר כל התכליות הקודמים נמצאו בעבורו והוא להם שבה · צריך שנחקור בתכלית האחרון בזאת התורה : ולפי שהתכלית המכוון בדברים הוא טוב ושלמות מה

המאמר השני

אשר בבחינתו היתה הסבה תכליתית : הנה אופן החקיר' בזה הוא דרך
החפוש : וזה כשנחקור על הטוב והשלמות הנמשך ממנה אם הוא אחד או
רבים ואם היה אחד הנה הוא בלי ספק התכלית האחרון ואם הם רבים
לפי שתכלית האחרון בדברים הוא אחד לבד וזה מה שהשלמו יגיע באמצעו'
התורה אשר היא אחדות פשוטה בכל הדברים כמו שהתבאר זה במ' שאח'
הטבע צריך שנחקור איזה מהם ראוי בשיהיה אחרון : וזה שלא ימנע בתכלי'
הראשון והאמצעי שיהיו רבים אבל על כל פנים צריך שיפנו כלם לדבר א'
הוא התכלית האחרון להם אשר בעבורו נמצאו כלם : והנה כאשר בדקנו
בה ובמה שבא מזה בקבלה מצאנו שכבר תעמיד אותנו בשלמות המדות
והדעות ובהצלחות גופיות ונפשיות · ולפיכך נשאר עלינו לחקור כי אם
התכלית האחרון באחד מאלו או אם הוא בדבר זולת אלו · ואם הו' בדב'
זולת אלו והיו אלו תכליות ראשונים או אמצעיים איך יתאמת שיהיו כלם
פונים אל התכלית האחרון כאשר חויב מהיותם תכליות · אחר שהתבא'
שהתכלית האחרון הוא אחד לבד : ואולם שהתורה תיישר אותנו באלה הד'
שלמיות זה יתבאר ממה שאומר אם הראשון והוא שלמות המדות נמה ש
שלמות המדות ומפורסם נאמר בבחינת הנהגתו בעצמו והנהגתו עם
אנשי ביתו ועם אנשי מדינתו : וכשנתבונן בדרכי התורה נמצא כל א' מאלו
בתכלית השלמות : אם הנהגתו בעצמו זה יראה מהזהירות והפרישות
מהביאות והמאכלות אסורות המקנים תכונות רעות בנפש האדם בטבע
ובסגולה מהם כמו שהתפרסם בקצתם והמכבים אור השכל אשר בשלמותו
תשלם הנפש · והקדושה במניעת הטומאות אשר תרשום בנפש אדם נקיות
וזכוך כמו שיתבאר עוד במאמר הזה בנ"ה ואם בהנהגתו עם אנשי ביתו
אשר יכלול הנהגתו עם האשה והבנים והעבדים זה יראה ג"כ אם האשה
במה שדקדקה התורה כפי מה שבא בקבלה בהשלים החק בכל מה שתצטר'
משאר כסות ועונה ומה שתקנו בהיות הבעל חייב במזונותיה וקשוטיה ור
ורפואתה ופדיונה וקבורתה ובמזונותיה ובמזונות בנותיה לכשתתאלמן :
ובכתובת בנין דכרין : והיא גם היא עליה לשמש בעלה ולהיות מעש' ידיה
ומציאתה ופירות נכסיה שלו ואם מתה בעלה יורשה עד שכבר יראה שמפאת
החיוב מזה משירות בעלה המוטל עליה נפטרו מהמזונות הזמניות אלא
שהבלתי זמניות לא היה בדין שתפטרנה למה שאם לא יזדמנו להם בזמן
אחר תובלנה להשלימם בזמן אחר וכ"ש מהאזהרות שהן מחוייבות שהקיום
בהם בשב ואל תעשה והכוונה בנה שלום הבית אשר דקדקו בו ז"ל וויתרו

בעבורו הרבה במקומות מתחלפים באמרם נר חנוכה ביתו נר ב
ביתו עדיף משום שלום ביתו ויצא בזה הרבה עד שחייבו לכבדה יותר
מגופו : ואם הבנים במה שהפליגה התורה לדקדק בזווג שיהי׳ באופן
שהקדושה במניעת ההפקר ושלוח התאוה כונה ממנה שלמות יצירת הבנים
לדמותם לצור ממנו חוצבו להיות ציור הפעלים פועל בזה בטבע ובמ׳ שחיי׳
האב במצות ידועות בתקון נפשו וגופו כמו שתאמר למולו וללמדו אומנות
ולזו בו זמן ידוע מתקנת אושא · ובמה שחייבו הבנים במורא ובכבוד
הורים שהוא יסוד ועמוד גדול לקבלה : ובמה שכונה בטוב ההנהגה בהמי׳
בן סורר ומורה ואם העבדים · אם העברים במה שהזהיר׳ שלא לעבוד בהם
עבודת פרך : ולא דרך בזיון · ובמה שחייבו הבעלים לזונם בגופו כמו
שהעידו רז״ל במאמרם הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו שלא תהא אתה
אוכל פת נקייה והוא פת קיבר וכו׳ ובמה שצוה אותם להעניקם בצאתם
ובמה שדקדקה בכבוד בנות ישראל מוסף על הזכרים : אם מצאתה ב
בקבלת סימנים שלא לזלזל בהן כשהן בזמן הגדלות : ואף בזמן הקטנות
לפי שאולי יהיה מי שיחוש לנשאה אחרי עבודתה צותה בייעוד האב או הבן
כמו שבא בקבלה שמצות ייעוד קודמת לפדיון : ואם הכנענים אם במה
שצותה להכניסם תחת כנפי השכינה כפי מה שבא בקבלה : והיותם
חייבים במצות שהאשה חייבת בהם לסבה שזכרנו רוצה לומר למה שעליהם
אק בעבדות והשרות · ולזה כשנשתחררו הן כישראל לכל דבר
· ובמה שצותה להיותם יוצאים בראשי אברים · ומה שחנן אותם
במי שברח מחוצה לארץ שהוא יוצא לחירות כמו שבא בקבלה בפירוש לא
תסגיר עבד אל אדוניו · ואולם בהנהגתו עם אנשי עירו : הנה מלבד
מה שהישירה אותנו במצות פרטיות ובספורי האבות במדות כמו היושר ו
והשווי אמרה מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג : אשר בו דרשו
רבותינו זכרם לברכה להרחיק הרבה ממיני ערמות שהם הפך השווי ·
ודרשו ג״כ צדק צדק תרדוף למען תחיה הלך אחר ב׳ דיפה והמניע׳ מהשת׳
אפי׳ לזכות את הזכאי וכמו הגבור׳ באמרו לא תגורו מפני איש כי המשפט
לאלהים הוא · והמצוה להלחם עם ז׳ עממין ולמחות זכר עמלק ושלא לירוא
מהם אמר אל תיראו ואל תערצו מפניהם · וכבר התנהג א״א ע״ה במדה
הזאת בהלחמו עם החמשה מלכים בזריזות נפלא בעם מעט מאד בהקש
אליהם : וכמו הנדיבות בחיוב צדקות ומתנות עניים והתנהג עם החברים
לפנים משורת הדין כמו שבאה הקבלה וכמו שהתנהג הנביא עליו השלו׳ עם

המאמר השני

המלאכים ומהמין הזה השמטות והיובלות ומניעת הנשך כי כל זה דרך
התורה לתקן עניני בני אדם ולהרחיק הריסה והפסד מהם · וכמו
הענוה אשר מתואר בה אדון הנביאים ע״ה והיישרתנו התורה בזה היושרה
נפלאה במניעת הגאוה מהמלכים עד שבאה הצואה בפירוש עם הפרש
הגדול בינו ובין עמו מהשולטנו״ והמעל׳ לבלתי רום לבבו מאחיו משכי׳ אל מה
שאמרו רז״ל מאד מאד הוי שפל רוח וכמו מניע׳ החנופ׳ כמו שמצינו בתוכחת
באמרו הוכח תוכיח את עמיתך : וכמו מניעת השנאה והנקימ׳ והנטירה
באמרו לא תשנא את אחיך בלבבך לא תקום ולא תטור את בני עמך :
ומלבד כל זה היישירה אותנו במצוה כוללת כל עניני בני אדם שבין אדם
לחבירו והיא האהבה באמרו ואהבת לרעך כמוך וכבר השיב הלל הזקן
לאדם שבא להתגייר על מנת שילמדנו התורה כלה על רגל אחת ואמר לו
ואהבת לרעך כמוך דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושה הוא
זיל גמור הנה שבמעלות המדות היישירה אותנו התורה הישרה נפלאה
ואמנם בשלמות הדעות זה מבואר מאד למה שהיישירתנו
אם במציאות השם יתברך שהוא שרש עמוד התורה ופרי החכמות כלן
ואחדותו והיותו בלתי גוף ולא כח בגוף וידיעתו והשגחתו ועוצם יכלתו הנה
בחדשו הנמצאות בכלל ובנסים ובנפלאות שבאו בה אשר הוקבעו המועדות
זכרון להם : ושרש הנבואה : ובכלל הפנות והדעות התוריות אשר יכללם
הספר הזה ויותר מהמה כמו שיתבאר עוד בג״ה · ואמנם בהצלחות גופיות
הנה בייעודי האבות ובייעודי המצות מה שבו די : ואולם בהצלחו׳ הנפשיות
הנה באו מפורשות גם כן בייעודים הכללים · אמר בהצעת המעמ׳ הנכבד
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו׳ והייתם לי סגולה וגומר ולתתך עליון על
כל הגוים אשר עשה · ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש : ואמ׳ ויי
האמירך היום וגו׳ אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי מגן עזרך וגומר
ואם היה שאפשר שיפורשו בהצלחות מדומות כאלו תאמר נצוח האויבים
והכבוד המדומה הנה הקבלה האמתית הישירתנו בזה בהצלחות הנצ
הנצחיות המדומה להם בעולם הבא : והוא השארות הנפשות אחר המות
ההנאות מזיו השכינה : והנה כשידוקדק היטב נמצא שגם בתור׳ שבכתב
רמזים והערות מזה כמו שיבא עוד בג״ה · ולזה כאשר יתבאר זה ממנה
רוצה לומר שהיא תישר אותנו תכלית היושרה באלו השלמיות נשאר עלינו
שנעיין אם התכלית האחרון באחד מהם או אם הוא בדבר זולתם והנה
אם הוא באחד מהם הלא מחויב שהוא היותר חשוב מהם : וזה שאחר

הכלל השישי

שהתבאר היותם תכליתיות ואיך שיהיו התכליתיות מחוייב בהם שיהיו
פונים אל התכלית האחרון ונצטרף אל זה הקדמה ידועה בעצמה שלא יתכן
היות החסר והפחות תכלית לשלם ולחשוב יחוייב בהכרח שהיותר חשוב
הוא התכלית האחרון ולפי שאין יחס בין ההצלחה הנצחית לזמנית גם
כשהם ממין אחד : וכל שכן אם הנצחית ממין יותר חשוב הרבה לאין
תכלית הוא מבואר שאם התכלית האחרון באחד מאלו הנה הוא בהצלחה
הנפשית נצחית וזה למה ששאר ההצלחות זמניות ואין להם גם כן יחס עמה
בחשיבות : למה שהדבקות בזיו השכינה א״א שיצוייר טוב גדול כמהו ב
בחשיבות · ואמנם אמרנו בשאר ההצלחות שהם זמניות אם בהצלחות
הגופיות ובשלמות המדות הדבר בהם מבואר · ואם בשלמות הדעות לפי
שהשכל האנושי איננו בפעל תמיד בהיותו מחובר אל הגוף ואחר התפרדו
לא התבאר עדיין נצחיות המושכל כמו שיבא ולפי שהוא מבואר בהצלחת
האדם האנושית הנצחית היותה בתכלית האחרון מהחשיבות : והתכלית
האחרון כבר יחשב שהוא התכלית האחרון בתורה ראוי להיות כן כבר
יחשב בה שהיא התכלית האחרון : ולפי שאין המלט מהיות שאר השלמיות
פונין אליו ראוי שנבאר אם יתאמת באלו שיפנו אליו אם היה שיהי׳ התכל׳
האחרון ונאמר שהדבר מבואר בהם היותם פונים אל השלמות ההוא אם
היה שיהיה הוא התכלית האחרון . וזה שההצלחות הגופיות למה שנפ׳ האד׳
תפעל בכלים גשמיים הנה בתקונם והצלחת׳ מה שהוא הנע״ והכנ׳ לפעולותי׳
בקיום התורה מה שלא יעלם · ואולם שלמות המדות אין ספק כהסקו ותו
סבה עצמית בזכוך הנפש ואורה והסר ממנה חלאתה והתקדש׳ מטומאות
מתאוות והקנאות והכבוד שהם סבות קרובות לכיבוי אורה אשר כל זה
הנעה והכנה לפתוח המושכלות בה · ואמנם שלמות הדעות כבר יחשב
היותו יותר עצמיי בתכלית הזה ואי אפשר מבלתי שנרחיב בזה הביאור
לפי שמערו בו רגלי קצת חכמי אומתינו כפי מה שנראה לנו עם שבו נתישר
לעמוד על התכלית האמתית בזאת התורה ואמר שהוא מוסכם מהם שהשכ׳
יתענג במה שישיגהו מהמושכלות ויתחדש מהם שכל נקנה בלתי מעורב
עם השכל ההיולני : להיותו נבדל מההיולני עם היות שנתהוה ונתחדש
ישאר נצחי לפי שאין לו סבות ההפסד כמו שנבאר במקו׳ שהחמר הוא
סבת ההפסד והרע ולזה תהיה ההצלחה הנצחית במושכלות הנקנות וכל
עוד שנשיג מושגים רבים תהיה ההצלחה יותר גדולה וכל שכן כאשר יהיו
המושגים יותר יקרים בעצמם וזה גם כן מוסכם מהם שכל א׳ מהמשכיל׳

ישמח ויתענג אחר המות במה שהשיג אותו : והנה שדין זה במה שנשיג
מהערבות בחיינו בהשיגנו המושכלות וכ"ש אחר המו' שנשכיל' יותר בהתמד'
ולזה יחוייב שאין יחס אל הערבות שיהיה מהמושכלו' הפחותו' אל המושכלו'
הנכבדות כי הערבות שנמצא בהם בחיינו מתחלף חלוף נפלא · וזהו
כלל מה שהשתתפו בו והסכימו עליו אלא שמצאנו בהם חלוף כי מהם מה
שיראה שההצלחה הזאת תהיה יותר גדולה כל מה שיהיו המושגים רבים מן
מהנמצאות בעלי חמר היו או נבדלים · וזה כי הוא יראה למה שסדור
הנמצאות כלם בנפש השכל הפועל הנה כל אשר קרב מדרגתו בהשגת
המושכלות אל השכל הפועל היתה מדרגתו יותר גבוהה ומהם מי שיראה
שהמושג בשכל האדם השגה אמתית ממציאות השם ומלאכיו הוא הנשאר
וכל מה שהשיג יותר מדרגתו יותר עצומ' כוונה מאנו לפי מה שיראה שהשכ'
יתעצם בהשגתו בנבדלים לבד והוא הנשאר נצחי · וכל מה שהשיג בהם
יותר תהיה ההצלחה יותר עצומה : ושני אלו הדעות עם שהם הורסים
התורה ועוקרים שרשי הקבלה הם מבואר ההפסד מצד העיון · אם שהם
הורסים עקרי התורה והקבלה : זה יראה מפני מהם שמעיקרי תורה
והקבלה שבעשיית המצות ישיג האדם החיים הנצחיים כמו שבא במשנה
מפורש כל העושה מצוה אחת מטיבין לו : ובא בפירוש בגמ' שהוא הטוב
הצפון לצדיקים : והנה לפי הדעות האלו המצות המעשיות אינם אלא
הצעה למושכלות : ואם לא התעצם השכל בהם אין יתרון בעשיית המצות
ומהם שלפי התורה והקבלה כבר יהיו במצות המעשיות ובאזהרות ע
ענינים מיוחדים בגמול ועונש שלא יתכן בהם לפי הדעות ההם . אמנם
בגמול כאלו תאמר המוסרים נפשם על קדושת השם כמו שאמרו הרוגי לוד
אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם : הנה שלא התנו שהתעצמו במושכלות
ואם התעצמו מה יתרון במות גופם · ואמנם בעונש כמו המלשינים
והמסורות והמלבין פני חברו ברבים שבא בקבלה מהם שאין להם חלק
לעולם הבא : והנה אם נתעצם שכלם במושכלות איאפשר מבלתי שישאר
נצחי אם לא שיחדש בהם ה' נס להעניש השכל הנקנה ההוא אשר מדרכו
להשאר נצחי ויפסידנו : והנה גם המינים שהם בכלל הזה אם היה שיהיה
שיכפרו בשורש אחד משרשי הקבלה כגון האומר אין תחיית המתים מן
התורה · הנה אם נתעצם שכלו במושכלות אחרות עם שהמושכל אשר
הוא כופר עליו שבעבורו יקרא מין הוא בלתי נשאר למה לא ישארו שאר
המושכלות · ואמנם לפי הקבלה האמתית אין לו חלק לעולם הבא :

הכלל הששי

שהם שכבר נתפרסם וקובל באומה שלפי רוב הזכיות והעונות יהיה רוב עונג הנפשות וצערן כמו שבא בקבלה ובמדרשות הרבה ענין גן העדן וגהינם : ולפי אלו הדעות הנה השכר והעונש הוא בהשארות השכל הנקנה והפסדו לא זולת זה : ואמנם המאמר בשהשכל מתענג במושכלו אחר המות הוא מבואר הבטול כמו שיבא עוד בגזירת המקום ברוך הוא : ולו הונח אפשרי בתענוג הנה אין דרך לזה כנער · ואף אם ירצה נברא בריאה : ומהם שלפי מה שאמרו רבותינו זכרם לברכה התכלית הוא חלק המעשי כמו שבא בדבריהם זכרם לברכה שמהם אמרו שהמעשה גדול ולבסוף נמנו וגמרו שהתלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה : הנה ששמו החלק המעשי סבה תכליתית למעשי · הנה מכל אלו הפנים נראה מבואר שהדעות האלו הם כנגד שרשי התורה ועקריה : ואם שהם נפסדים בעצמם מצד העיון · זה גם כן יראה מפנים · מהם שלפי אלו הדעות יהיה תכלית התורה לאדם לזולת מינו : וזה שלפי הדעות האלו השכל הנקנה הנשאר הוא נבדל בלתי מעורב עמו · הנה אם כן איננו צורה לנו ואיננו מקרה דבק לו אחר שהונח נבדל ומתעצם מהמושכלות ·

ועוד שכבר יצוייר הפסד האדם בזולת הפסדו כמו שהונח בהשארות אחר המות : ומה שאפשר הפסדו בזולת הפס' דבר מה והו' בלתי מעור' עמו הוא מתחלף באיש לדבר ההוא בהכרח : ומה שהוא מתחלף באיש לדבר ואיננו מחובר עמו איננו צורה לו : ועוד שכבר יצוייר הפסד הנבדל בהאדם בזולת הפסדו כמו שהונח בזולת הפסד האדם :

ואחר שנתאמת שאיננו צורתו · הנה יתאמת שתכלית התורה שהוא ק להשארות השכל הזה לאדם הוא לזולתו : ואולם שיהיה לזולת מינו זה יתבאר בקלות מטבע כל אחד · וזה שהאדם בטבעו דורך אל הפסד והוא נמנע היותו נצחי באיש : ואולם השכל הנקנה הוא מונח נצחי באיש והוא נמנע ההפסד לעצמותו : ומה שזה דרכו הוא מתחלף במין · ומהם שהוא רחוק בחק היושר האלהי שיהיה הגמול והעונש האמתי לאדם לזולת העובד או הממרה : ומהם שהמאמר בשהשכ' מ מתעצם במושכלו והוא מחודש נבדל לשכל ההיולני הוא מבואר ההפסד מפנים : מהם שלפי שהונח בלתי היולני הנה אין לו חומר נושא ינשא עליו ויתהוה ממנו : ולפי שהונח מחודש יתחייב שיתהוה מלא ד

דבר : והוא מאמר

מבואר הבטול כי ההתהוות מלא דבר הוא מהנמנעות שיש להם טבע אם
לא על צד הפלא מהשם יתברך : ומהם שהמאמר הזה הוא מאמר סותר
נפשו כי כשהונח שהשכל מתעצם ממושגיו הנה אין הכוונה בו השכל ה
ההיולני : וזה שהשכל שהתעצם כבר הונח נבדל מן ההיולני ואם נכוין
בו אל השכל הנקנה הנה אמרנו שהוא מתעצם במושגיו כבר נכחישו נמצא
קודם היותו · והאלוהים כאלו כאמר שהדבר ימציא עצמו : והוא מבואר הגנות
וההפסד : ומהם שהתעצם השכל ממושגיו הוא מבואר הבטול : וזה
שלא ימלט מחלוקה : אם שההשכלה שהיא פעל השגת המושכל הוא המושכ׳
בעצמו כמו שהוא הסכמת הפילוספים שהשכל והמשכיל והמושכל דבר אחד
בעינו אם לא · ואם ההשכלה הוא המושכל בעצמו יתחייב אחד מב׳ בטולים
אם שיהיה המושכל האחד הוא המושכל האחר בעינו וכל המושכלות גם כן
מושכל אחד אם היה שיהיה ההשכלה אחת ובלתי מתחלפת לכל המושכלות
והוא מבואר הבטול · וזה שלא יהיה יתרון וחשיבות למשיג מושכלים רבים
על משיג מושכל אחד · ואם שיהיה המושכל הא׳ זולת המושכל האחר ופעל
ההשכלה במושכל הא׳ בלתי פעל ההשכלה במושכל האח׳ : ויתחייב שכאשר
נתעצ׳ השכ׳ במושכ׳ א׳ והשיג אח״כ מושכ׳ אח׳ שיהי׳ לו עצמי׳ כמספ׳ המושכלי׳
או שישתנה ויתעצם האחד בהאחר וישוב עצמו אחר מתחלף במין לקודם
והוא בתכלית הבטול · ועוד שלמה שהצורה העצמית לאדם מתחדשת תמיד
לפי זה יתחייב שישתנה ויתחלף האדם הרמוז אליו מעצמות לעצמות והוא
בתכלית הבטול והגנות ומהם שהשכל הנקנה הזה שהתעצם במושכלות לא
ימלט מהיות חי או מת או בלתי מתואר בחיות או מיתה ושקר שיהי׳ בלתי
מתואר בהם : וזה שמי שזה דרכו הוא גשם בלתי בעל נפש או מקרה
מהמקרים ושקר שיהיה מת למה שלא יהיה לו יתרון וחשיבות בנצחיותו
הנה הוא בהכרח אם כן חי : ולפי שהוא מבואר בעצמו שהחיות הוא
זולת ההשכלה הוא מחויב אם כן היות השכל הזה מחיות והשכלה · ואין
המלט אם כן מרכב׳ וכבר הונח נבדל זה חלף · הנה מכל אלו הפנים יראה
הראות מבואר כהם הפסד אלו הדעות אלא שהדעת הראשון יותר מגונה
מצד א׳ והב׳ מצד אחר אמנם האחד למה שיתחייב ממנו שיהיה ההשארות
בהשגחת המושכלות אשר בפילוספיא : ויהיה אם כן עיקרי התורה תולדו׳
הפילוספיא · ויתחייב שמי שהשכיל מושכל אחד ממושכלי ההנדסה אחר
שהם נמצאים בנפש השכל הפועל שישאר נצחי אלא שזה הזיוף והדיאות אין
ענין לו : ואם השני למה שההשכלה בעצמות הנבדלים איננה מדר׳ החיוב
אלא

אלא מדרך הסגלה : וכמו שהאריך בזה הרב המורה : ולזה לא תהיה הסג״
שלמה : וכ״ש שתהיה בשכל כמו שהיא חוץ לנפש · ולזה המושכל האמ׳ הזה
שהוא בלתי נמצא חוץ לנפש כן : איך יתעצם מי יתן ואדע אלא שהדעות
האלו ברחוק הפלוסופים באלו טבע האמת חייב אותם להאמין בהשארות
הנפשות וחשבו מחשבות והרבו דברים מרבים הבל : ונתפתו אחריהם
מחכמי אומתינו ולא הרגישו ולא עלתה על לבם איך הורסים חומת בניין ה
התורה בזה ופורצין גדרותיה עם שהענין בעצמו אין ידי״לנו : ולפי שהתבא׳
בשלמות הדעות שלא יתחייב ממנו התכלית ההוא באופ׳ שהניחוהו : והתבא׳
ג״כ בשאר השלמות היותם הנעה למושכלות לבד : כבר יתחייב מזה שלא י
יתחייב התכלית ההוא ראשונ׳ ובעצמו מהדעות ולא מהפעולות · ולפי ש
שהתכלית הזה הוא מחוייב לתורה כפי מה שבא בו הקבלה הוא מחוייב שי
שיתחייב ראשונה ובעצמות לחלק ממנה שאינו מהדעות במוחלט ולא מה
מהפעולות במוחלט : וכאשר חקרנו בה ובחלקיה מצאנו בה חלק קטן
הכמות גדול האיכות שאינינו מן הדעות במוחלט ומן הפעולות במוחלט ·
והוא אהבת השי׳ ויראתו האמתית · ואומר שהוא המחייב התכלית הזה ע
על כל פנים כפי התורה והקבלה וכפי העיון בעצמו · אם וכפי התורה :

הנה אמר בפסוק ועתה ישראל מה יי׳ אלהיך שואל מעמך כי אם לירא׳
את יי אלהיך ללכת בדרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את יי׳ אלהיך בכל לבבך
ובכל נפשך · ואמר אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יי׳ אלהיך
ללכת בדרכיו : ואמר לאהבה את יי׳ אלהיך לשמוע בקולו ול
ולדבקה בו · ובקבלת עול מלכות שמים הנזכרה זאת האהבה ואהבת
את יי׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך : כאלו נשתמש שברם ה
הייחוד לשומו שנה לזאת האהבה בכל לבו ובכל נפשו כמו שיבא עוד ב
בגזירת המקום ברוך הוא : ואמר והיה אם שמוע תשמעו אל מ
מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יי׳ אלהיכם ולעבדו בכל
לבבכם ובכל נפשכם וגומר · הנה כבר יראה שהתכלית המבוקש
מהתורה הוא ההשמע אלין בזריזות כפלא לקיים מצותיו ולזהירות גדול ל
לבלתי עבור על אזהרותיו בשמחה ובטוב לבב אשר הוא סוד העבודה י
והאהבת האמתית והיראה האמתית כמו שבאו בזה מאמרים לרבותינו זכרם
לברכה הרבה · ולפי שזהו התכלית המבוקש מהתורה והוא מבואר ה
התחייב ממנה ההצלחה וההשארות הנצחי : הוא מבואר שהתכלית הזה כבר

יתחייב ההצלחה וההשארות הנצחי כפי התורה והקבלה : ואם כפי העיון
בעצמו : זה אמנם יתבאר אחר הניחנו שלש הקדמות אשר אין ספק
באמתתן : הא' שנפש האדם אשר היא צורתו עצם רוחני מוכן אל ההשכלה
ובלתי משכיל בפעל בעצמו : הב' שהשלם לעצמותו אוהב הטוב והשלמות
וחפץ בו וכפי השלמות תהיה האהבה וההערבות בחפץ · השלישי שהאהבה
וההערבות בחפץ זולת ההשכלה : ונצרף אליה ד' מבוארת בעצמ' שלמות
הנפש ודבקותה בשם ראוי שיחויב התכלית הזה : ואולם איך יתאמתו אלו
ההקדמות הנה כפי מה שאומר אם האחד תחילה אמרנו כנפש האדם שהי'
צורתו הוא מבואר בעצמו למה שבהפרדה מן הגוף נפסד האדם כדרך שלא
יצדק עליו גדרו · ואמרנו בה שהיא עצם הוא דבר התבאר בא' מהשמע
היות הצורה ראשונה בשם העצם מהחמר : ואמרנו בה רוחני הו' מבוא'
למה שבה כחות השתמש בהם ברצון זולת חוש מהחושים כאלו תאמר כח
המדמה והזוכר והשכלי · ואמרנו בה מוכן אל ההשכלה הוא מבואר
בה למה שהתבאר ממנה היותה נושא לכח השכלי להיותו נשוא בגוף ב
באמצעות הנפש וזה שאין נמלט מהיות הנושא לזאת ההכנה שכל והנה
היא מעורבת עם צורה שכלית והיה נמנע בה שתשכיל כל הצורות כי הדב'
אפשר שיקבל כל הדברים בהיותו מסולל מכלם : והנה כאשר שמנו
השכל נושא להכנה בקבלו המושכלות יתעצם בהם קבול מעורב בה והוא
בלתי אפשר אחר שאיננו מסולל מכל הצורות · ואולם כששמנו ה
הנפש נושא להכנה אמנם נשימה תנאי במציאותה לא שהתפעל מקבולה
המושכלות : וזה כי נושאי ההכנה לקבל הדברים יתחלפו בה חלוף
רב כי מהם שהנושא יתפעל באופן מה עמין מה שישיגהו כמו העניין ב
בחוש המשוש וכקצתם יקבלם הנושא בדרך שלא יתפעל הנושא וממין מה
שישיגהו כקבול חוש הראות המראים כי לא יקבל הגוון מהמראה המוחש'
ואולם יתפעל ממנו הפעלות מה : ולזה היה אחר שהרגיש הרגש חזק
לא ירגיש הרגש חלוש : והנה החוש המשותף יתפעל ממושגיו יותר מעט
לפי שהשגתו רוחנית : עוד אחר כך ההכנה השכלית תקבל הדברים
מזולת שיתפעל מהם נושאם : ולזה היה אפשר בו לקבל כל הצורות
כאשר הונח הנושא הנפש · ואולם כאשר הונח שכלי אי איפשר שיאמר
בו זה : וזה שאם הנחנו ההכנה תקבל המושכלות קבול בלתי מעורב
עם הנושא לא ימנע מחלוקה אם שנניח הנושא משכיל או בלתי משכיל .
ושקר שיהיה השכל בלתי משכיל : אם כן הוא בהכרח משכיל :

אבל כשהנית המושכל מן המושכלות אשר תקבלם ההכנה יתחייב ש
שיהיה המושכל בו בכחו בפעל וזה שקר : האלים אם לא שיכרה כדראה
שיהיה המושכל אין לו יחס עם המושכלות אשר תקבלם ההכנה והוא מבואר
הגבות והבטול · ולזה הוא מבואר שאין הנושא לזאת ההכנה שכלי שנית
שאם היה הנושא לזאת ההכנה שכל לא ימלט משיהיה אם הוה ואם בלתי
הווה · ואם היה הווה לא ימלט מהתהוות זה הנושא משיהיה מנושא אחר
או מלא דבר : ואם היה מנושא הנה יחוייב שישתנה עד שיתהוה מענו
זה הנושא : ולפי שכבר התבאר שכל משתנה הוא גשם הנה יחוייב
בו שיהיה גשם : ולפי שהוא מבואר בעצמו המנע התהוות לא גשם מגשם
הנה יחוייב בזה הנושא שיהיה גשם . וכבר הונח שכלי זה חלוף
במסך להיותו הווה יחוייב אם כן שיהיה בלתי הווה · והנה לא ימלט
משיהיה נבדל או בלתי נבדל · ואם הוא בלתי נבדל יתחייב שיהיה שכל
הרמוז אליו נסתר ונעלם בחמר טרם התהוותו : ולהיות שכל האיש אשר
יתהוה מחמר ההוא הנגלה בו חוייב שיהיה בו שכל אחר :
ויתחייב זה גם כן בחמר שנתהוה ממנו החמר ההוא וזה אל לא תכלית
ויתחייב שיהיו כל החמרים ההוים הנפסדים בעלי שכלים בלתי בעל תכני
האלים אם לא שיעתק השכל מחוץ בהתהוות החמר ויסתר בו עד שיראו
פעולותיו · והוא בתכלית הבטול והגנות : ואם הנחנוהו נבדל הנה אם
שיתחלף שכל ראובן לשכל שמעון עד שיהיו צורות מתחלפות אם לא ·
ואם הניחם מתחלפות הנה הם בהכרח מתחלפות במין שההסכמה
במין וחלוף באיש בלתי מצוייר בנברא כמו שהתבאר במקומו ·
ושקר שיהיו מתחלפים במין שאם כן היו אישי המין מתחלפים במין ·
ואם לא יתחלף שכל שמעון לשכל ראובן במין ולא באיש היו נגדרות אישי
המין אחד במספר · והיה איש המין זולתו והיה האיש הזולת הוא הוא :
ועוד שיהיה השכל הזה האחד בכח ובפעל יחד · וזה שהמושכלות אשר
לראובן בכח הם לשמעון בפעל · והיו גם כן אישי המין בלתי צריכין ל
לאיש בקניין המושכלות אם היה איש אחד מהם השתמש בחושיו בקניין
המושכלות ההם אלא שהוא מבואר שמהניחנו נושא זאת ההכנה שכל י
ימשכו בטולים רבים · ולזה הוא מחוייב שיהיה הנושא אם גשם ואם נפש
ולפי שהוא מבואר שאם הונח הגשם נושא הנה לא יקבלם בזולת
אמצעי · וזה שהצורות אשר מדרך הגשם שיקבלם בזולת אמצעי לא יצויר
גשם משולל מהם · ולזה יתחייב שאם היה

שגשם מקבל זאת ההכנה בזולת אמצעי שיהיו כל הגשמים בעלי שכל והוא
מבואר שאם הנחנו הנפש נושא איננו נושא לה בעצמותם כי אין מדרך
הצורות היותם נושאות קצתם לקצתם אלא באמצעות החמר : ובהיות
הענין כן הוא מבואר שהנושא לזאת ההכנה הוא הנפש באמצעות הגוף .

ולזה התאמת אמרנו בנפש האדם עצם מוכן אל ההשכלה ואמרנו מוכן
להיות כח ההכנה בו ואמרנו בלתי משכיל בפעל בעצמו עם היות אמר׳ מוכן
יורה שאיננו בפעל : כבר יורה אמרנו בלתי משכיל בפעל בעצמו שהעצם
הנושא לא יתעצם בהשכלה והוא מה שמעדו בו רגלי קצת הקודמים וזה כי
למה שהנושא לזאת ההכנה עצם חוץ לנפש הנה הוא מתעצם בהשכלה הוא
משתנה מעצמות לעצמות · והמאמר שהמושכלות הנקנות יתעצמו נבדלות
מהנושא ויתהוה ממנו שכל נבדל אין ידים לו : כמו שהתבאר מדברינו
במה שקדם והנה זה מספיק לפי קצורינו באמות ההקדמה הא׳ ואם הב׳
תתאמת כן לפי שהוא ידוע שהשם יתברך מקור ומבוע מהשלמיות כלם
והוא יתברך לשלמותו אשר הוא עצמותו אוהב הטוב למה שנרא׳ מפעולותיו
בהמצאת המציאות בכללו והתמדתו וחדושו תמיד וזה אמנם ברצונו
הפשוט היה בהכרח אהבת הטוב משיג עצמו לשלמותו · ויתחייב מזה שכל
אשר יהיה השלמות יותר גדול יהיה האהבה והערבות בחפץ יותר גדול .

והנה זה מסכים מאד אל מה שבא בתורה כי בזכרו אהבת האבות לשי״ת
הזכיר אהבה ובזכרו אהבת השם לאבות הזכיר חשק שיורה על חשק ה
האהבה אמר רק באבתיך חשק יי וזה מה שיורה על מה שאמרנו שכבר
יראה שלפי מדרגת הטוב האהוב תהיה מדרגת האהבה וכל אשר ירבה
יותר גדול תהיה האהבה יותר גדולה · וכאשר יהיה הטוב בב״ת כגודל היה
ראוי שתהיה האהבה בב״ת ולזה יחשב שאהבת האדם לשם יתברך ראוי
שתהיה יותר עצומה לאין תכלית אשר בעבור זה היה ראוי שיוזכ׳ שם החשק
באהבת האבות לשם יתברך ושם האהבה באהבתו אותם אלא שלמ׳ שהיתה
האהב׳ משיג עצמו לשלמות והיתה שלמותו יתברך עצום לאין תכליתו זה
ראוי היתה אהבתו אל הטוב יותר עצומה : ואם היה שהטוב האהוב שפל
במדרגה מאד · ודי בזה בהקדמה הב׳ ואם הג׳ מבוארת בעצמה מגדרי
הנבדלים וזה כי הרצון איננו זולת הקבון והערך שבין כח המתעורר
והמדמה אשר היא ההסכמה לדברים הנרצים וכפי ערך ההוא יהיה ערבות
החפץ ואמנם ההשכלה היא ציור ואמות אשר שניהם בכח השכלי כמו
שהתבאר כל זה בספר הנפש ולהיות כח השכלי זולת הכח המתעורר והכח

המרמה הנה נתאמת שהאהבה והערבות בחפץ זולת השכל׳ והיא ההקד׳ הג׳ : ואחר שנתאמתו אלו ההקדמות אומר כי למה שנתאמת בהקדמ׳ הא׳ הוית נפש האדם עצם רוחני היה אפשר בו השארות אחר ההפרד למה שאין לו סבות ההפסד להיותו אז בלתי חמר והיה ההפרד אפשרי בו להיו׳ עצם שכלי ואנחנו נראה השתמש העצם הזה בהשכלה בתוספת כח בעת חולשת הכלים הגשמיים שזה ממה שיורה אפשרות קיומו בעצמו ובאיכות אובד אבדון יתר הגורות באבדון הדברים אשר להם גורות ואחר שקיומו בעצמו אפשרי בו בהפרדו מהדבר אשר הוא לו גורה הנה הנצחיות מחויב בו כפי טבעו להיותו משולל מהחמריות אשר הוא סבת ההפסד בהיות הכחות המתפעלות בלתי נשמעות לכחות הפועלות כמו שהתבאר במקומו

ולפי שהתבאר ב״ב שכפי השלמות תהיה האהבה אל הטוב והערבות ההוא מבואר שלפי מדרגת האהוב הטוב תהיה מדרגת השלמות ולזה יתבאר שאהבת השם יתברך שהוא טוב בב״ת מחויבת לשלמות הנפש היות׳ גדולה שתגוייר : ולפי שהתבאר בג״ שהאהבה והערבות בה זולת ההשכלה הנה העצמיי לשלמות הנפש הוא דבר זולת ההשכלה והוא האהבה : ולפי שהוא מבואר ממנה שהי תחייב דבקות בשם יתברך למה שהוא מבוא׳ גם בדברים הטבעיים שהאהבה והאותות בהם הוא סבת שלמותם ואחדותם עד שהיה מהא׳ ודמיס מי שיראה שהתחלת ההויה היא האהבה והקבוץ והתחל׳ ההפסד השנאה והפרוד : וכל שכן בדברים הרוחניים שהאהבה והאותו׳ ביניה׳ דבקות ואחדות . ואחר שהתבאר במה שקדם ויתבאר עוד במאמר הג׳ בג״ה שאהבת השם יתברך אל הטוב עצמה הוא מבואר שכל אשר תהיה האהבה בין השי׳ ובן האדם יותר גדולה יהיה הדבקות יותר חזק ויות׳ גדול ולפי שהתבאר בהקדמה הרביעית שלמות הנפש ודבקותה בשם ראוי שיחש׳ התכלית הזה התבאר במה שאין ספק בו שהעיון מסכים אל מה שהתבאר כפי התורה והקבלה שהאהבה האמתית היא המחייב׳ התכלי׳ הזה מההשארו׳ הנצחי אשר קובל באומה וגדלנו עליו והאירה בו עינינו התורה עם היותו מסכים עם העיון ובלתי חולק עליו : והנה להיות האמת עד לעצמו ומסכי׳ מכל צד מה שבא לרז״ל מתארי הע״ה הוא מתיחס מאד עם הדע׳ הזה׳ האמ׳ והוא בתכלית המרחק מדעות הקודמים וזה שכבר נמצא במאמריהם ג׳ ענינים נאותים אל הדעת הזה ורחוקים מאד מהדעות ההם : הא׳ מה שנמצא בהם שגמול הצדיקים בהתענג נפשותם מזיו השכינה כל אחד כפי מדרגתו : ובענשי הרשעים גם בעניינים מתחלפים כמו שבאו מאמרים

רבים על זה: הב' מה שנמצא מהם בגמול הצדיקים ויחדו מקומות מוגבלי'
לגמול ועונש כמו שבאו מדרשים רבים בענין גן עדן וגיהנם: הג' מה שנמצ'
מהם מה שהפליגו בשכר תינוקות של בית רבן כמו שאמ' אינו דומה הבל
שאין בו חטא להבל שיש בו חטא: ובא בתנחומא בשם ר' מאיר אמרו אמתי
תינוקות זוכים לחיי העולם הבא משיודעין לומר אמן הה"ד פתחו שערים
ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי אמונים אלא אמנים שיודעים לומר
אמן · והוא מסכים למה שאמרו במסכת שבת והרוח תשוב אל האלהי' אשר
נתנה · תנה לו כמו שנתנה לך והנה הראשון והוא שכר הצדיקים בתענוג
נפשותם והנאתם מזיו השכינה מתיחס מאד להם חלף עבודתם באהבה
וחשק הנמרץ ולדבקות חפצם ורצונם בשם כבר ראוי שישיגו הנאה וערבו'
נמרץ כדבקותם הנכסף להם בעודם עם החמר · והנה היה התענוג
והערבות הזה אפשרי · ואם הערבות איננו השכלה כמו שהתבאר במה
שקדם למה שעצם הנפש הוא דבר זולת ההשכלה יחול בו הרצון והחשק
והערבות כמו שביארנו: אבל אומר שלפי הדעות הקודמים הערבות
והתענוג הזה הוא נמנע: ואם חשבו לקיימו בטענות זכרום כאלו טבע
האמות הכריחם על זה: אלא שטעו בו לפי דעתם טעות מפורסם · וא"א
מבלתי שנזכיר טענותם ובמקומות הטעות בהם: ואומר תחלה שלפי
דעתם הערבות הוא נמנע למה שהתבאר שהערבות הוא זולת ההשכלה:
ולזה אם היה השכל הנקנה שכל ומשכיל ומושכל אצלם והיה הערבות
זולת ההשכלה הנה הוא זולת המשכיל והמושכל: ולהיות השכל פשוט
ובלתי מורכב הנה א"א שיהיה בו ערבות: וזה שכבר יהיה מורכ' מערבות
והשכלה אשר התבאר היותם מתחלפים: ולהיות הערבות בדברים האלו
דומים בנושאי הכחות אשר מהם יהיה הערבות כאלו תאמר על דרך משל
הערבות בטעמים יחול בכח שאם יהיה הערבות בהשכלה בנושא והוא
אשר לו כח על ההשכלה שהוא הנפש בכלל: אבל אם נשים אותה נבדלת
מהנפש כמו שדמו הנה הערבות אי אפשר שיחול על הנושא אחר שאין
לו נושא לפי דבריהם למה שההשכלה והמשכיל דבר אחד בעינו לפי דעתם

ואמנם מה שדמו לקיים דעתם שהערבות הזה נמצא במה שנמצא מ
שהרגשה בחיינו כשהשיגנו המושכלות כל שכן אחר המות שנשכילם
יחד בהתמדה: ויורה על זה גם כן אצלם במה שנמצא מהערבות הנפלא
במושכלות הנכבדות שאין יחס בין הערבות אשר נמצא בזולתם הוא ה
הטעאה מבוארת: וזה שהערבות אשר נמצא בחיינו הוא להשגת הדבר

הנכסף כי למה שהאדם בחיי על השגת המושכלות והוא הכוסף אליהם והיה
הכוסף אינינו זולת המרגת הרצון להשיג הדב' הנכסף אשר הרצון כבר התבא״
היות זולת ההשכלה : הנה כשהיתה ההשגה ההיא הנכספת בפעל אשר
היתה קודם זה בכח נמצא ערבות גדול כי טבע הדבר הנכסף אל הטבע
כן חייב : ולזה יתחייב שכאשר היה הדבר הנכסף גדול הערך ויקר
היה הכוסף יותר חזק והערבות בהשגה יותר גדול מצורף לזה מה שקרה
בהשגת היקרות היותן עמוקות ודקות ובכח רחוק יותר מהמושכלות ה
השפלות אשר כשנעתק בעל הכח אל הפעל להיותו יותר רחוק הי' הערבות
יותר גדול בהעתקו מן הקצה אל הקצה כאשר קרה בנגוני המוסיקה ש
שהנעימה אשר הי״א ביחס הכל וביחס הכפל יותר ערבות למרחק הנעימו'
אשר ביחס ההוא ולהעתקה מן הקצה אל הקצה · ולזה אחר המות
שההשכלה בפעל תמיד ואין שם העתק ומרחק ובין הכח אל הפעל ולא
כוסף למה שאין לשכל רצון כמו שקד' : הנה לא יתכן וכל שכן שלא יתחייב
שיהיה ל' שם ערבות : והנה ממה שיורה על זה אשר אמרנו מה ש
שנמצא בהשגותינו המושכלות הראשונות שלא נרגיש בהם ערבות כלל :
וזה אמנם למה שלא היה בהם העתק מורגש מן הכח אל הפעל ולא
היה בהשגתם כוסף קודם שהושגו : ולזה הוא מבואר שמה שדמו לק
לקיים דעתם הוא הטעאה לא ראיה . אמנם לפי דעתינו אנחנו שהנפש
עם כי כח שכלי הנה הערבות בו אפשר ומחוייב גם במושכל בבחינת מה
שבהשגתינו מהמרגת הדבקות אשר הוא הסבה העצמיית לערבות · ובכאן
התבאר שמה שבא בדבריהם בתענוג נפשות הצדיקים מתיחס ומסכים אל
הדעת האמתי ובלתי מסכים כלל אל הדעות ההם וכל שכן מה שהזכרנו
בעונש הרשעים שאין ענין לו כלל אחר שלפי דעתם אין שם אלא העדר
ההשארות והעדר המושכל · וראוי שנתעורר שמה שבא להם בענין
הזה הראשון מהיות הגמולים והעונשים במדרגות מתחלפות מסכים מאד
אל הדעת הזה כי הערבות בשכר ראוי שיהיה כפי מדרגת הדבקות :
והצער הנשוא בעצמות הנפש בעונש ראוי שיהיה גם כן כפי מדרגת העונש
והיה אם כן ענין הראשון מסכים מאד אל הדעת האמתי בכל הצדדין :
אמנם השני והוא התיחד מקומות מוגבלים לגמול והענש בגן עדן וגהינם
כמו שנמצא להם מאמרים על זה בלתי סובלים דמויים וצורות כמו שהאריך
בזה הר״מבן זכרו לברכה בספרו בשער הגמול : הנה הוא מסכים גם
כן לדעת השני ובלתי מסכים לדעות ההם וזה שלפי

דע כי אנחנו בענ' הנפשות הנשארות איננו ראו' שיתיחסו אחרי הפרדם
למקום מוגבל כהתיחסם לגופו' האנשים בעודן מחוברות אל הגוף אבל אם
כי' הנפש אח' המו' השכ' הנקנ' שהו' ענ' נבד' ובלתי מתיחס למקום כ' התיחסם למקו'
אל הנפשות הוא נמנע בעצמו : ואמנם הג' אשר ירחה מהם היו' הנפש מוכנ'
אל ההשארות בעצמה בלא קנין המושכלות הנה הוא מסכי' גם כן עם הדע'
האמתי ובלתי מסכים וחולק עם הדעות ההם : ובפי' אמרו תנה לו כמו
שנתנה לך : והנה בגבול אשר שמו משעת שאומרין אמן איננו רחוק שהם
אשר נגלו להם תעלומות חכמה במדע נבואיי רבני שהיו מקובלים שלמו'
כפ' האד' יהי' באותו הגבו' אולי שהגבו' אם יגיעו קצת המושכלות הראשונו'
וביאור זה כי למה שנפש האדם תשלם בהגיע לו כחותיה ולפי שקצת
הכחות יקדם לקצת בזמן כאלו תאמר הזן לצומח והצומח למרגיש והיה
האחרון בזמן הכח השכלי כמו שהתבאר כל זה בספר הנפש הוא קרוב
שהכח הזה השכלי לא נשלם בזמן היותו נמנע לצאת אל הפעל ולזה אם
היה שבגבול הזה נשלם הכח ההוא למה שבעת ההוא יש לו אפשרות לצאת
אל הפעל עד שכבר ישיג קצת המושכלות הראשונו' הנ' איננו רחו' שיהי'
אז שלמות הנפש על שבעה' ותשיגה ההשארות בעצמה מבלי במול קדו' מבע'
הנפש ההיא כאשר יתבאר עוד במאמר הד' בג"ה : והנה לפי דעו' הקודמי'
שההשארות ההוא הוא לשכל הנקנה לפי קניין המושכלות הנקנות הנה
אין דרך ועניין להשארות התינוקות האלים אם לא ואמינו שההשארות
יהיה גם כן במושכלות הראשונות : ומי יתן ואדע אם התינוק שהשיג
שהכל גדול מחלקו ואחר שהשיג הדברים השוים לדבר אחד שיהם שוים
אם תהיינה נפשות אלו התינוקות נבדלות כל אחד ממושכלו בלתי דומה
אחת לחברתה אלא שזה ממה שאריכות בביאורו מותר : וכבר באו
מאמרים רבים לרז"ל מורים על אמתת הדעת הזה אין צריך לזכרם ואחר
שהתבאר זה אומר שכבר יתבאר בקלות לפי התורה והנבון שיחוייב בזאת
האהבה שתהיה בתכלית מה שאפשר מהחזק : אם לפי התורה אמרו בפי'
ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך • ובא הפי' בו אפי' נוטל את
את נפשך כאלו הכוונה בזה שכל מחשבות האדם יפנו אל התכלית הזה
מזאת האהבה באמרם וכל מעשיך יהיו לשם שמים עד לא יאהב דבר אלא
לתכלית זאת האהבה וזאת העבודה כמו שאדיך בזה זולתינו : ולזה מה
שבא בהרחק העבודה לזולתו באמרו ואנכי יי אלהיך אל קנא : שייחס התא'
הקנאה לשם למה שמדרך המקנה שיקשה בעיניו שיאהב אוהבו זולתו •

הנה

הנה שלפי התורה אין ראוי שיצוייר אהבה יותר חזקה ממנ׳ ואם לפי העיון
למה שאהבת הטוב ראוי שתהיה מדרגתה בחוזק וחולשה לפי מדרגת הטוב
האהוב והיה הטוב האהוב ית׳ בב״ת במדרגה וכל שכן בהיות האהוב אהוב
ממנו אהבה עצומה כמו שביארנו במה שקדם ויתבאר עוד בג״ה הנה א״כ
לפי העיון בעצמו ראוי שתהיה האהבה הזאת באופן שלא תצוייר אהב׳ יותר
חזקה ממנה : ואחר שהתבאר זה מענין זאת האהבה אומר שהוא מחוי׳
שלא תהיה לתכלית אחר חוץ ממנה · וזה שאם היתה לתכלית אחר היה
התכלית ההוא יותר אהוב · ולזה אהבם שהוכחה היותר חזקה שאיפשר
שיצויי׳ בלתי חוז׳ בתא׳ הק׳ ונתאמת בזה מה שבא במשנ׳ הוו כעבדי׳ המשמשי׳
את הרב על מנת שלא לקבל פרס · וכאשר היה זה כן יתחייב שיובן זה
אף בגמול הנצחי רוצה לומר שאין ראוי שתהיה האהבה הזאת לתכלית הע״ה
וזה שכל אשר תהיה לתכלית מה יהיה בהכרח התכלית יותר אהוב ועבודת
האהבה חלושה ממדרגתה המחויבת לה · וכאשר התבאר זה ממנה הנה
עלה בידנו התכלית האחרון לתורה שהוא האהבה והעבודה האמתית :
והוא אשר חתם בו גדול החכמים ספרו באמרו סוף דבר הכל נשמע ו׳
וגו׳ כי זה כל האדם : ולפי שהחיים הנצחיים והדבקות הנצחי מזיו ש׳
שכינתו הוא הטוב שאי אפשר שיצוייר טוב כמוהו : והתכלית האחרון
זה ענייננו כבר יתיישב שיתחייב מזה מציאות תכלית אחרון יותר מאחד :
והוא דב׳ התבא׳ חלופו מצד העיון כמו שהתאמת במקומו · אלא שמציאות
ב׳ התכליות מחוייבים כמו שקדם · אבל בבחינות מתחלפות כי הנה
בבחינת המצוות התכלית האחרון הוא האהבה : ובבחינת המצוה התכלית
האחרון הוא הקבלת הטוב והדבקות הנצחי בזיו השכינה : והם אמנם
רמוזים ומפורשים במשנה באמרם יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
בעולם הזה מכל חיי העולם הבא : ירצו שהעובד והאוהב
האמתי תכלית חשקו הוא העבודה ואליה כל מגמתו מבלי פנות לדב׳ אחר
וזאת היתה כוונת אדון הנביאים באמרו אעברה נא וגו׳ וכמו שדרשו ז״ל
הרבה מצות מתקיימות בארץ ישראל וגו׳ כי עם היות שהיה בטוח בחיים
הנצחיים והתענג בזיו שכינתו היה ראוי שיכסוף לעבודה הגם אם היה לו
תועלת בהפרד נפשו · מצורף שכל עוד שיעבוד שיתרב׳ ויתוסף הדבקות
ואיך שיהיה העובד לא יכסוף אלא אל העבודה והוא התכלית האחרון
במצוות · ולזה יראה שנאמר ונאמרו בגמ׳ ערובין נח לו לאדם שלא נבר׳ ירצו
כי לאדם העובד ראוי שיהיה בוחר לא היותו על היותו : כי העובד

האמתי לא יפנה אל תועלתו אלא אל העבודה : ולזה כל טובו כאין נגדו
ובלבד שלא יעשה שעה אחת רשע לפני המקום או מתעצל בעבודתו אשר
אצלו מרי גדול ולפי שאין מי שינצל מזה באמרו כי אדם אין צדיק בארץ
וגומר החליטו המאמר שהאדם השלם נוח לו ירצה מונח לרצונו שלא נברא
והפליג בזה לתכלית האחרון למצוה : אמנם התכלית האחרון למצוה
הנה היתה חתימת המשנה בו באמרם יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם
הבא מכל חיי העה"ז · ובכאן התבאר התכלית האחרון לתורה אם בבחינ׳
המצוה ואם בבחינת המצוה והוא מבואר שהשלמיות כלם יפנו אליו כאשר
יתבאר בבא דברינו : ויתבאר עוד במה שיבא בג"ה : וזאת היתה
כוונת זה הפרק :

הפרק ב׳

בבאור איך יתאמת שיתחייב התכלי׳ הזה מזאת
התורה : ואומר לפי שהוא מבואר שהתכלית
האחרון אשר בבחינת המצוה יחייבהו התכלית האחרון אשר בבחינת
המצוה שהיא העבודה והאהבה האמתית הנה כשיתבאר איך תתחייב זאת
האהבה מזאת התורה יתבאר איך יתחייב התכלית האחרון אשר בבחינת
המצוה והמצוה : ולפי שהאהבה מתחייבת לרצון וחפץ מוחלט צריך ש
שנבאר בזאת התורה איך תעיר ותעורר אל האהבה הזאת באמצעות
החפץ והרצון המוחלט מבלי הכרח מצוה : וכבר יתבאר זה בקלות ממה
שנאמר : וזה שכבר התבאר בפרק הקודם שהשלם לעצמותו אוהב הטוב
והשלמות ויתחייב מזה שכל אשר יהיה הטוב האהוב יותר משובח תהיה
האהבה יותר גדולה : והתבאר שם גם כן שהתורה תשלים אותנו בשני
השלמיות במדות ובדעות שהם יסוד ההצלחה האנושית · וכאשר היה הוא
יתברך הטוב המשובח לאין תכלית יתחייב שתהיה האהבה מהשלם לו היותר
חזקה שאפשר שתצוייר : ואמנם לפי שהאהבה הזאת יתחייב לבד לשלם
אומר עוד שהתורה בלי ספק תקנה אהבה בלב השלמים והבלתי שלמים
הנמשכים אחריה · וזה שכבר נתאמת בזולת זה המקום שהכל יכספו הטו׳
ולזה אין ספק שהטוב המוחלט יתברך אצל כל בעל דת יחשקו אותו
ויכספוהו הכל : ולו הוסר מהם כל מעיק כאלו תאמר שיותר להם שלוח
התאוות ובקשת הכבודות בנצוח האויבים ואסיפת הממונות ושיעבדו ש
הא-ל בקריאת פסוק ראשון של שמע פעם אחת בשבוע אין ספק שלא ישאר
גם א׳ שלא יהיה עובד מאהבה ואם נתאמת לו היותו גמול חסדיו כ"ש שיוסי׳
בו אהבה : ולזה היה עומס המצות והאזהרות עם ללחיצת התאוות ואסור

הקנאה והגאוה הם המונעים רוב בני אדם מהיותם עובדים האלה׳ הנכספ״
להם · וזה אמנם להיות האדם עם היותו משכיל בכח בעל חומר ונוטה׳ תמיד
אליו בהיותו פועל ומתפעל בפעל תמיד · ואולם להיות טבע העבוד׳ תחייב
התמדה בדבקות ושלא יותר הקשר בעבור זה התחכמה התורה התחכמות
פלא ברבוי מצותיה ובפרטי האמונה בז׳ ענינים אשר הם עקריה וענפיה
שרשיה ופרחיה ופארותיה · הנה ראשונה בהראותה עוצם רוממותו ית״
ויכלתו: שנית רב חסדיו עמנו · ג״ בהנחיל אותנו דעות אמתיות והשגת
מה שאפשר השגתו יתברך בו ובנבראיו: ד׳ דקדוק השגחתו והנהגתו
עלינו · ה״ שני מיני היעודים : ו׳ בתת לנו זכירות הערות נפלאות להקיץ
לב נרדמים משנת אולתם תמיד · והז׳ באהבה והדבקות שהוא התכלית
לאלו המונים ספורי התורה מצותי׳ ואזהרותי׳ : ואי אפש׳ מבלתי שנעיר
עליהם במקום הזה בקצרה ונשימם · ז׳ חלקים כמספר הענינים ·
אם האחד בהראותה עוצם רוממותו ויכלתו : הנה די בזה ממה שבא
אלינו בספורי התורה במעשה בראשית וביציאת מצרים ובמעמד הנכבד
המיוחד ביתר הנסים ונפלאות המפורסים והמקובלים אשר גם נתיחדנו
בפרסום נפלא בפי בעלי הדין והמנגדים עם היותם מפורסמים בחכמה
ובהמשך זמן גדול אשר שני אלו הענינים דוחים מהם כל מין ממיני החשד
עם שבקיום מצותיה מלבד מה שיתחייב מהיעודים מטוב המחשבה ב
במועד : הנה כבר יתחייב בקיומ׳ קצת עשייתם והמופת כמו
שהובטחנו במצות הרגלים שלא נירא מהאויב כמו שאמרו בפי׳ ולא יחמוד
איש את ארצך בעלותך לראות וגו׳ · וכן בהשקאת הסוטה שלא ימלט
מהמופת איך שיהיה אם שטית ואם לא שטית מלבד מה שבא בקבלה מהנסי׳
שהיו מתמידים במקדש · והנה יתבאר בקלות מזה עוצם רוממותו יתבר׳
ויכלתו כמו שקדם לנו בכלל החמישי מזה המאמר וכמו שיבא עוד במאמר
השלישי בגזירת הגזר · ואם השלישי שהוא רוב חסדיו עמנו הנה עם
היות בפרטים שבאו בתורה ובקבלה רבו מלמנות הנה בכלל המציאו אותנו
למען חסדו הפשוט בכלל הנמצאות · והוציא אותנו ממצרים ביד רמה
במופתים ובמוראים בהביאו אותנו אל עבודתו להיות לו ממלכת כהנים
וגוי קדוש בתת לנו תורתו שיתבאר מתוכה דקדוק השגחתו עלינו עם ג
גודל רוממותו ותכלית שפלותינו אשר תכלית הכוונה בלה הדבקות בו ית׳
שמו עם היותינו בתכלית המרחק במציאו״ · ודי בזה באמות זה החלק
בתורה · ואמנם חלקי המצות שבאו בתורה המעירות

על שני אלו החלקים : אם על הא׳ כמו מקרא הלל והשירים המיוחדים
במקדש : ומיני ההגדלות אשר נצטוינו בבית השם ובכליו מהכבוד והיראה
וקדושת משרתיו שהם השבט הנבחר לעבודתו וכבוד אוהביו אשר הם
חכמים בתורה ובמוראם : וכבוד מורא של מלך והשופטים והענשי׳ הגדולי׳
שישיגו לממרה את פיהם · והמשנה את הסדר בבית הכנה׳ שכל זה הדור
ורוממות למי ששכן את שמו שם : ואם על השני כמו הברכות וההודאות
שבאו פרטי קצתם ברב הברכות שהאדם גומר בכל יום ובכלל הברכות של
קריאת שמע שהא׳ על היצירה וקבעוה על המאורות להיותם מושלים ביום
ובלילה והחשובים מכל הנמצאות המוחשות שהם לצורך האדם : והב׳ על
החסד והאהבה שהפליג עמנו בתת לנו תורתו אשר כל זה ראוי שיעו״ האדם
תכלית ההתעוררות להיות האוהב הזה אהוב ממנו אהבה אמתית : ולזה
סמכוה קודם קבלת עול מלכות שמים אשר תכליתה האהבה הזאת באמרו
ואהבת את יי אלהיך · והג׳ על גאולת מצרי׳ אשר הוא החס״ המוחש בעצמינו
ע׳ יד היום כאמרם ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו וגומר
הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים ·

שכל זה יעיר לב האדם להודות ולשבח לשם ולסדר שבחיו של מקום
קודם שיתפלל כמו שאמרו ז״ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך
יתפלל אשר בעבור זה הזהירונו לסמוך גאולה לתפלה · ומאשר יורה על
זה גם כן חקי השבט הנבחר עלינו הכוללים מתנות כהונה ולויה ומתנות
עניים כמו המעשרות ולקט שכחה ופאה והשמטות ושלוח עבדים והצדקות
וגמילות חסדים ואהבת האמת להיות אהובה מהאוהב וכל שכן הרחקת
הנזקים והאונאות אשר כל זה ממה שיקבע בנפשותינו היותינו גמולי
חסדים לאהבתו הטובה במוחלט : ואם הג׳ בהנחילו אותנו דעו״ אמתיו׳
והשגת מה שאפשר השגתו בו יתברך ובנבראיו : הנה די בזה בפנות התוריו׳
והדעות האמתיות אשר באו בקבלה לומר שחכמו השם מרע והרמזי׳ אשר
באו במקדש וכליו ובדרכי הטהרות ומספר הימים וההזאו״ת וזולתם ומה
שבא במעשה בראשית ובמעשה מרכבה ליודעים חן : ואמנם חלק המצו׳
שהוא כחומה וגדר על זה הוא ההשמע לב״ד הגדול והאזהרה שלא לסור
מהדבר אשר יגידו והעונש הגדול לממרה את פיהם בהוראה לבד׳ וההשמע
אל ההורים באמרו שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך · אשר כל זה שמירה
וגדר נפלא לבל ישלח כל איש בידו פשעו להאמין מה שידמהו בתחלת ה
המחשבה : אבל מה שנתאמת לחכמי האומה וקבל מהנביאים והאבות

והפליגה התורה בזה עד שבא בקבלה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך
ימין ושמאל : אפי׳ אומר לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל :
וכל זה ההרחקה שלא יוכל לעלות על לב איש כב״ד הגדול שטעו בדבר .
וזה חכמה גדולה וגדר גדול שומר השמע אליהם : וכבר יראה שהסבה
במה שגזרה בעדים זוממין ועשיתם לו כאשר זמם ולא כאשר עשה לפי
מה שבא בקבלה כדי שלא יתפרסם שב״ד הגדול טעו בהוראה והרגו את
הנפש שלא כדין ויהיה זה סבה לקבוע בלבות האנשים אשר בדברי׳ ותפרץ
החומה שהיא הכרחית מאד בגדר התורה : ואם הד׳ והוא דקדוק השגחתו
והנהגתו עלינו : הנה ספורי התורה והנביאים ותוכחותיהם מלאים מ
מזה וביחוד באומה הנבחרת כמו שנרמז באמרו כי חלק יי עמו יעקב
חבל נחלתו : והנה אדונינו דוד הפליג בזה בתהלותיו וביחוד במזמור יי
חקרתני ותדע . המיוחד כלו על הפלגת דקדוק ידיעת השם והשגחת׳
בכל פרטי האדם עם גודל רוממותו המיוסד לפי מה שיראה על התגלותו
בלבתי נעוכר עם כל איש מר נפש ואשר לו כוסה ולזה מה שבא ואמר אם
תקטול אלוה רשע רומז על רודפיו כמו דואג האדומי ושאול שהיה רשע
ובנו ואנשי דמים סורו מני כלומר תכף יסור מהאנשים ההם שהם היו
אנשי דמים : ולזה חקרני אל ודע לבבי וגו׳ . שהוא היודע סרעפי הלבבו׳ כמו
שאמר במקום אחר כי כל לבבות דורש יי וכל יצר מחשבות מבין . ומה
מאד הפליגו ז״ל בזה בא׳ מחולין באמרם אין אדם נוקף באצבעו מלמטה
שאין מכריזין עליו מלמעלה שנאמר מיי מצעדי גבר והוא האמת הגמור
כמו שבא בכלל ה״ה במה שאין ספק בו : ואמנם חלקי המצות שיורו על
זה כמו העבודות שבכל יום שהוא התפלה והתענית בעת צרתם כאמר׳
והריעותם בחצוצרות ודקדוק הברכות בכל הפרטים כמו שבא כל זה בגמ׳
ברכות . ומהחלק הזה גם כן העבודה בקרבנות וזה כי למה שהאמונות
יוקבעו בנפשות בהתמדת הפעולות . הנה היה מההשגחה האלקי׳ לקבוע
בנפשינו אמונת ההשגחה בקישורות רב מעבודת הקרבנות כאילו נודה
בהם שהטובות כלם בענייני המחיה וצרכי החושי׳ כלם מושגחי׳ ומושפעי׳
ממנו יתברך ולזה ראוי שכפרוש המשובח מהמינים אם היה כליל לו
יתברך כמו העולות . ואם שיהיה מחלק משרתיו כמו חטאות והאשמות
עד שיהיה מהם כלו לגבוה כמו העולה : ומהם שהם לגבה ולבעלים כמו
הפסחים ומהם שהם לגבוה ומשרתיו כמו חטאות ואשמות והמנחות ומהם
שהוא לגבוה ומשרתיו ובכל ישראל כמו השלמים : ומהם למשרתיו בלבד

כמו לחם הפנים היה ראוי שיהיה מה שהוא חלק נב״ה לבד מהמין המשובח הוא הב״ח ומה שהוא חלק הכהנים מהחלק שאינו כל כך חשוב כמו הנומח · והיה ראוי שיהיה שם מנורה להורות על שפע האור הוא ממנו יתברך והוא במספר שבע להורות הז׳ משרתים שהם מושפעים ממנו : ולזה היה בא אור׳ ממזבח השם : ומהחלק הזה גם כן הרבה מספורי התורה כמו העקידה ועקרות האמהות ומצות המילה כאבר ההוא וכמו תקיעת שופר והשמחה בראש השנה : ויום צום הכפור · וד׳ מינין שבלולב · ועבודת החג כמו שביארנו בכלל הב׳ מזה המאמר : גם שני שעירי חטאת אשר אחד מהם ליי והאחר לעזאזל ירא שאין יוצא מהכוונה הזאת : וזה שבזה השם הנפלא להסרת ההנהגה מאחרים ולזה ישלח האח״ לארץ גזרה ויתן ההנהגה לשם לבדו : ולזה יהיה האחר חטאת ליי עם שבז״ מהתורא׳ בקשר השפלים עם העליונים מה שלא יעלם : ומהחלק הזה גם כן השמט׳ והיובלות וערלה וכרם רבעי והבכורי׳ : וזה שלפי הי״ ראוי שיופר׳ מהראשון לשם והוא הפרי הראשון עד ג׳ שנים אינו משובח ראה השם לאוסרו עד השנה הרביעי שהתירו בפדיון : ומהחלק הזה הבאת הבכורים בחג העצרת שלא היו מביאים אותן קודם לכן להיות מקובל אצלם שבעצרת נידון על פירות אילן : ולהיות אצלם גם כן הקבלה שבפסח נדון על ה התבואה היה קרב העומר ממנה : כל זה הודאה שהטובות כלם שופעת ממנו יתברך : ולזה ראוי שנקריב מהקודם להיות מלאכת התבואה ה חשובה והכרחית מאד היה ראוי שנקריב גם כן מראשית עריסותינו · אמנם הקריבנו שתי הלחם בעצרת יראה שהיה להורות על הקשר אשר מפסח לעצרת וזה שהוא מבואר שהכוונה כלה והתכלית הנרצה ביציאת מצרים הנרשמת בחג הפסח הוא מתן תורה הנרשם בעצרת · ולזה צותה התורה הספירה הזאת מיום העומר שהוא קרבן החג עד עצרת כאילו ירמוז בזה שבסוף הגעת העת ההוא ותמיד יכונו מחשבותינו אל התכלית הזה : וכשהגענו אליו הנה כבר השגנו הלחם האמתי · כאמ׳ לכו לחמו בלחמי : לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר יי : והיה זה מתיחס מאד אם להיות קרב״ העומר המורה על ההצלחה הגופיית והנפשיית כמו שאמר יש תורה יש קמח שתי הלחם מתוקני המלאכ׳ בתבו״ מה שאפשר עם שלמי צבור מורים התאחדות העובד עם הנעבד כמו שיבא בגזירת הנזר · ומהחלק הזה המצות והאזהרות שבאו בתורה מ מהמאכלות והביאות האסורות וזה אמנ׳ להנהגת בריאו׳ הנפ׳ והגוף למה

הכלל הששי:

שנתפרשה במקצתם היותם מקנים עבירות ועוני בשכל · וקצתם תכונו'
רעות בנפש כאכזריות והתנכרות והשקיעה בתאוות אשר כל זה ממה
שיזיק מאד לנפש ולגוף · וכל זה ממה שיורה דקדוק הנהגתו והשגחתו
עלינו · ואולם ההמירה מאד בביאות האסורו' למה שנשתמ' בכלי המיוחד
לעבודת השי"ת שהוא אות ברית קדש כמו שקדם אל שומרה בו פי יי : ולזה
ראוי שיחשב לו מרד גדול · ומהחלק הזה ג"כ דיני הטומאו' והטהרו' ואזהרו'
הכהנים והנזירים מקצת הטומאות למה שבהן סגלה להפסיד השכל וטוב
המדות וקצתם ישתמשו בהם במין ממיני עז'ותקרובת שלה כמו שנתפרש
בטומאת מת: והנה במיני הכשוף שהוא סעיף מעז' ישתמשו בו בקרבנות
וקיטורים מדברים נמאסים וכל זה מהשגחתו ית' להרחיקנו תכלי' ההרחק
מכל מה שיש לו מבוא או שתוף מה בעז' וביחוד מהמיוחדים לעבודתו עם
שבו הערות נעימים הכרחיים לתכלית התורה כמו שיבא בו בג"ה שאיננו
רחוק אבל הוא האמת בעצמו שבענייני המצות תועלות והערות ורמזים
לענינים מתחלפים ישפתו כלם להישיר האדם אל השלמות האחרון :
ואם ה"ה והוא ב' מיני היעודים : הנה היעודי' הגופיי' מבוארי' בתור' במקומו'
ואמנם היעודים הנפשיים לא באו כ"כ מפורשי' בתור' אבל באמתו בקבל'
ונרמזו בכתובים כמו שיתבאר במאמר הג' בג"ה : ולפי שהו' מבוא' היו' באדם
חלק חמרי וחלק שכלי הנ' הוא מבואר ששני מיני היעודי' האלו יביאהו אל
שלמו' העבוד' וזה אמנם מן היעודי' החמרי' בעת היותו מוסק' בחמר : ומן
היעודי' הנפשיי' בשיתן חלק לשכלו ולא יהי' שקוע ומנוצח מהחלק החמרי
וזה מבוא' בנפשו ואם הוא והוא שהערו' להקיץ לב נרדמי' משנ' אולת' תמיד
הנ' המצו' הזמניו' מהחלק הז' כמועדו' שהם יעירו הלבבו' לזכו' נפלאות השם
וחסדיו שהפליא עמנו בימים ההם בזמן הזה · ולאיות שרש הנפלאו' כלם
שירמוז אליהם שביתתינו ביום השבת החמיר' בו התורה יותר אלא שהתורה
שתפ"כ בטעם גאולתינו ממצרים להורות שהי' לו ית' חק עלינו על זה · ולזאת
הסב גזר' חכמ"ה השם שהזמנים המורים על היו' לו ית' חק עלינו כשמיטים
והיובלות יהיו מיוסדים על שבעיות : ואמנם היה היובל בשנ' הנ' שהוא
שלמות השמטות שבו החירות השלם לרמוז על החירות השלם שהשיגנו
ביום מתן תורה שהוא נ' יום ליציאת מצרים : וכן מצות מזוזה ואם אינ'
זמני' היא מהחלק הזה שכאשר יראה האדם פרשת שמע שהיא קבל' עול
מלכות שמים ופרשת והיה אם שמוע שבה היעודים הגופיים אין שיהיה
אם יגבר בו השכל שהתער ויתעורר לשוב אל השם אם לאהבת האמת

עצמו ואם לתקות היעודים : ולזה התחכמה התורה שתהיה בכל שערי
הבתים והחצרות והעירות כמו שבא בא׳ מיומא כוונה ממנו שימצא מעורר
בלי זה מקום שיהיה ולפי שהמעורר הזה הוא חוץ ממנו הערימה התורה
במצות ציצית ששמו סימן וזכר לכל המצות כי להיותו בלתי מתיחס לתכלי׳
שהשבימה המלאכה מהלבוש אם להיותו בעל ארבע כנפים שאינו מכסה כל
הגוף : ואם הציציות שהם בלתי נהוגים לנו הנה עכ״פ יהיה זכר למה שנות
וכ״ש אם יצטרף בו רמז או רמזים כמו שבא במדרשות ואיך שיהיה הנה
המעורר הזה הוא קרוב אל האדם מאד יותר מהמזוזה : ולפי שהמעורר׳
הזה כללי לכל המצות · הנה ראתה התורה עוד לתת מעורר אחר מיוחד
והוא התפלים שבו הד׳ פרשיות : ולזה באה הקבלה בו בתפלין של יד שלא
יהא דבר חוצץ בינו לבשרו : וכן הדין בתפלין של ראש עם היות שיש
מי שנסתפק בזה : אבל האמת הגמור לפי שרשי התלמוד שאין ביניהם
חלוק בזה : וכן סוגיות זבחים ומנחות מוכיחות : ועוד שגם נרא׳ שהוקשו
תפילין של ראש לתפלין של יד והשרש אצלנו שאין היקש למחצה · ולזה היה
המעורר הזה דבק לאדם ולהיותו עדיין חוץ מעצמו כוונה התורה לתת
מעורר אחר דבק בעצמו תמיד והוא המילה שקרוב מדמה ומבשרה לשם
להורות שהוא לבדו ראוי להיות עובד · ולזה מה שאמרו במסכת ברכות
כשנכנס דוד למרחץ נסתכל במילה שלו ואמר שיר הה״ד למנצח על השמיני׳
על המילה שניתנה בח׳ : ומהחלק הזה גם כן ענין הקרבנות המעוררים
הכניעה בעבודה : ולהיות העולה כלה כליל המכפרת על הרהור הלב כמו
שבא בקבלה כאלו ירמוז שעל הרהורי הלב לבד יתחייב האדם כליה לפי
המשפט והיה מחסד האל שהעולה תהיה כפרתו ותמורתו ובזה ישתתפו כל
מי שהיה בהם חלק גבוה : וכן מיני הטהרות והטבילות וההזאו׳ המעוררי׳
האדם היות העונות ירשמו בו רושם כדמות בגד הצריך כבוס ובאמצעות
פועל הטבילות במים שכל גופו עולה בהן יחדש רושם בנפש להסיר מעליו
חלאת העונות ההם : ולזאת התחכמה התורה אשר בטומאו׳ מת החמורה
בטומאת מת ומצורע שיהא צריך הזאות כמשל הבגד המלוכלך ביותר שלא
ינוקה בכבוס מים לבד כי אם במי הבורית שהוא מהרכבת המים והאפר
ולדמות הנקוי הזה החזק בא בהזאה מים ואפר וגזרה החכמה האל׳ ותברך
שיהיה האפר מהב״ח הגדול שהיה קרב מצורף מה שהתפרסם שהאפר יות׳
חזק מה שאפשר הוא האפר הנעשה מב״ח עד שיוציאו ממנו בעלי המלאכ׳
גפרית · אמנם באו בו פרטים לרמזים גלה קצתם ר׳ אליעזר הקליר והנה

היתה

היתה ההזאה באמצעות הצומח שהוא עץ ארז ואזוב להורות על הכניעה
כמו שבא בדבריו ומיעוט השתמשות בחמריות · ולזה נבחרו אלו שאינן
עושין פרי מאכל מצורף שיחוקה בו הנקות הנהוג בכלים הצריכין נקוי ב
באמצעות הכבוסים והוא המכונה בלשון המקרא חטוי באמרו תחטאני
באזוב ואטהר ולזה נקראו מי חטאת · והנה הרבה מהמצות זולת אלו
ישתתפו בענין הזה יעירו הערות נפלאות כמספר ימי המועדים ומספר
הקרבנות כמו שהאריך בו זולתינו : וכמו מצות סוכה טעם היותה זכר
והוראה באמרו למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל
הנה באו בה דקדוקים לפי הקבלה לרמזים והערות באמרם אין מסככין
אלא בדבר שגדולו מן הארץ ולא מקבל טומאה ולא דקדקו כן בדפנות
ואין ספק שההגנה ממטר הוא הסכך אמנם יצטרך לנושא והוא הדפנות
· והנה החמר הוא נושא לנפש הוא צורת האדם האמתית המגינה עליו ·
ולהורות שהכניעה מחוייבת לא היה ראוי שיהיה הסכך המורה עליה מדבר
שגדולו מן הארץ שהוא היסוד השפל : ולהורות שראוי ה רחיק
מטומאת החמר ותפארת היה ראוי שלא יהיה כדבר המקבל טומאה : וכל זה
רמז והערה לאדם : וכן אזהרת הכלאים מזה המין להעיר לאדם לכוין
פעולותיו לתכלית אחד והוא העבודה האמתית מצורף שבא בקצתם הערה
והרחקה ממין עז כמו שזכרתי : ואם הז' שבוא האהבה והדבקו' שהו'
התכלית : הנה חלקי המצות הנביאים אל זה מלבד המצות המפורסמות
באמרו ואהבת את יי אלהיך : ואותו תעבוד ובו תדבקון · הנה שכללם
ישתתפו בתכלית הזה ויפנו אליו כמו שקדם : ואבל המיוחדות לזה החלק
העבודה הקרבנות למה שבהם רושם נפלא וחקוי היותם כופר לנפשותינו
כאלו בהם נקריב עצמינו לעבודתו ונהיה בעיניו כאין וכאפס בנפשותינו
וכל שכן מאדינו בערך אל כבודו : ולזה הם אשר באמצעותם ישיגו ה
העובדים אצילות שפע ודבקות אור שכינה מותם ובלתי מותם עד שפעמי'
הרגישו ברדת האש מן השמים · ואל ההתאחדות והדבקות הזה הי' לכהנים
חק וחלק בקרבנות עם השם באמרם ז"ל בכהנים כי קא זכו משלחן גבוה
קא זכו : ולפי שהיה כמו התאחדות לאומה בכללה היה לבעלים חלק בקצת
הקרבנות והוא השלמים בתנאי היותם שלמי יחיד · וזה כי זבחי שלמי
צבור לא היה אפשר להתחלק לכל ישראל · ולזה היו הכהנים כשלוחי' לכל
ישראל בזה . ומהמיוחדים לזה הדבקות היו האורי' והתומי' שהיו נרשמים
בהם שבטי יה בהגדלה ובכבוד עם השם המפורש כמו שבא בקבלה : וכאשר

היו על לב אהרן והוא הכהן הגדול בדורו שהיה שליח ישראל והי"ש שם אלך
או נביא המנהיג הכללי בשוטט מחשבתם אל ההתאחדות הזה והדבקו' היה
ראוי ומחוייב שישיג אצילות השפעה האלהי וכ"ש אם היה זה במקדש שהיה
בית השם באמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם : ישתבח מי שקרבנו
לעבודתו וקדשנו בתורתו להתקרב אליו ולשכן כבוד בארצינו : הנה אלו
הז' ענינים שכוונה להם התורה שרמזנו להם בקצרה ולא ישתבש אדם לומר
שכבר עמד בזה על טעמי התורה ומצותיה : שכוונת התורה ופרטיה רבו
מלמנות · אבל אומר שמתועלותיה ומכוונותיה הם אלו ונתאמת א"כ מה
שרצינו לבארו והוא שהתורה תקנה אהבה בלב השלם והבלתי שלם הנמשכי'
אחריה כמו שאז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא
נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש נאם יי : וזו
היתה כוונת זה הפרק :

הפרק ג'

בבאור היות התכלית בזאת התורה הוא התכלית לכלל המציאות. ואומר כי למה שהתבאר במה
שהמציאות טוב והיה התכלית בזאת התורה הקנאת הטוב כמו שהתבאר
במה שקדם בזה המאמר · הנה הוא מבואר שהתכלית לכל הנמצאים ושא"
התורה אחד בסוג הוא הטוב: אבל אומר שהתכלית בהם ר"ל בכלל המציאו'
ובזאת התורה אחד במין ושהתכלית בכלל המציאות השפל ובזאת התורה
אחד באיש אם שהתכלית לכלל המציאות כלו ובזאת התורה אחד במין :
הנה יתבאר כן לפי שהמציאות בכלל ג' חלקים : עליון והוא עולם המלאכי'
אמצעי והוא עולם הגלגלים : שפל והוא עולם היסודות הנה לא ימלט מחלוקה
אם שיהיו כלם נצחיים ר"ל בלתי נפסדים ואם היה שהתבאר היות' נבראים
ואם שיהיו כלם נפסדים · ואם שיהיו קצתם נצחיים וקצתם נפסדים : וזה
שהמלאכים אין להם סבת ההפסד כי ההפסד והרע יבא מפאת החמר כמו
שהתבאר במקומו ולזה נשאר בחלוקה אם שיהיו כלם נצחיים או יהיו קצת'
נפסדים ואיך שיהיה התכלית בהם אחד במין · וזה שאם היו כלם נצחיים
הנה התכלית בהם אחד במין ואם היו קצתם נפסדים הנה יהיה סבת
הנפסדי' היותם הצעה לבד לזולתם אשר הוא החלק הנצחי באלו תאמ' עולם
היסודות למין האנושי ר"ל לנפשות בני אדם או עולם הגלגלים או היה
שתאמת בהם היותם מהחלק הנפסד ואמנם להיותם הצעה לחלק הנצחי
כבר נתאמת בכללם היות תכליתם הם יש הנצחיים. ולזה התבאר שהתכלית
בכלל המציאות כלו ובזאת התורה א' במין ואמנם שתכלית כלל המציאות

השכל ובזאת התורה א׳ באים זה יתבאר בקלות למה שהתבאר בזולת זה
המקום שהתכלית בעולם השפל הוא המין האנושי ותכלית שלמות האנושי
בזאת התורה אשר תכליתה החיים הנצחיים והדבקות בו ית׳ הנה אם כן
תכליתם אחד במספר : וזה מה שרצינו לבארו ·

הפרק ד׳ באמו׳ חיוב זה מצד העיון ואם ממאמרים לרז״ל

ואומר שכבר בארו הקודמים והאריך בו הרב המורה היות המציאות הזה
בכללו כאיש א״ קצתו נקשר בקצתו והיה ראוי כן להיותו כמ״ש הממצי׳ אחד
פשוט והי׳ ראוי להיות תכליתו בכללו אחד להיותו איש אחד ותכלי׳ חלקיו
האחרו׳ עם תכלי׳ כללו א״כ להיותו איש אח׳ קצת נקש׳ בקצתו הנה קצתו
בצע״ לקצת ואם היה לקצ׳ התכלי׳ האחרו׳ זול׳ התכלי׳ האחרו׳ לכללו לא היה
המציאות בכללו איש אחד : וזה להיות התכלית נמשך לצורה כמו שהתבאר
במקומו : ולזה כשתהיה הצורה אחת הנה התכלית אחד בהכרח ולפי שכבר
בנוכו הקודמים בזה אי אפש׳ מבלתי שנאמרי׳ בו עם שיתבאר בו מה שזכרנו
מהחיוב הזה ר״ל היות התכלית אחד : ואומר דבר ידוע ומוסכם עליו
שהמאמ׳ הפשוט לא יתחייב רק אחד פשוט : ולמה שהתבאר מעצם הש׳
היותו אחד פשוט בתכלית הפשיטות : ואנחנו נראה עצמים מורכבי׳ מחמ׳
וצורה נאצלים מאתו : הנה זה מקום ספק גדול בהקדמה הזאת : וזה עם
היות העצמים המורכבים מחמר וצורה נתהוו באמצעות שכלים נפרדים
אחרים כאלו תאמר השכל העשירי הנה להיות העלול הראשון נאצל מהאמ׳
הפשוט בזולת אמצעי כבר יתחייב היותו אחד פשוט : והעלול השני ג״כ
להיותו עלול מהאחד הראשון שהוא פשוט כבר יתחייב ג״כ היותו אחד
פשוט · וכן בעלול האחרון · ולזה כמה אני תמה איך נתהוו הגשמים
מהשכלים עם היותם פשוטים : ומה שאמרו בהתר הספק הזה הוא כי עם
היות ההקדמה אמתית שמהאחד הפשוט לא יתחייב כי אחד פשוט בב
בבחינת מהותו הנה בבחינת חיוב מציאותו כבר יתחדש בהכרח הרכבה
מה וזה כי העלול עם היותו אחד פשוט בבחינת מהותו למה שנתחייב מ
מאחד פשוט אי אפשר מבלתי התחדש בו הרכבה מה בבחינ׳ חיו׳ מציאותו
: וזה שהוא בבחינת עלתו הוא מחויב המציאות ובבחינת עצמו אפשר
מציאותו · והנה העלול השני להיות עלתו מורכבת כבר יוסיף הרכבה
וכל מה שישתלשל כן יוסיף העלול בהרכבה עד השכל הי׳ אשר לרבוי
הרכבתו יתחייב ממנו גשם מורכב מחמר וצורה זהו מה שאמרו בהתר זה
הספק או במה שבא מכח דבריהם והוא מבוא׳ בגל׳ מה שבו מהחולש׳ וזה

כי ההרכבה הנמצאת בשכלים הגלגלים הוא בבחינת אפשר וחיוב מציאותו
אבל בבחינת מהותם הם פשוטים בזולת הרכבה · והנה מה שמחויב
מההקדמה הוא שמהאחד הפשוט לא יתחייב אלא אחד פשוט במהותו :
ולא יחוייב מההקדמה הזאת פשיטות בחיוב המציאות והאפשרות · ואיך
יחוייב זה והגלגל הא' בבחינת מציאותו הוא מורכב בהכרח : ולזה עם
היות הגלגלים מתרכבים בהרכבה הזאת הנה להיותם בבחינת מהותם פשוטי'
איך התחדשו מהם דברים מורכבים מי יתן ואדע : ומה שראוי שיאמר
בהתר זה הספק כפי מה שאומר וזה שאם היה הגלגל מתחייב לעלה חיוב
מוחלט היה מקום לספק הזה : אבל להיות הגלגל מתחייב מהעלה מפא'
ציור רצוני התר הספק מה שלא יקשה : וזה שעם היות השכל יחויב
היות לאחד הפשוט רצון אחד פשוט גם כן הנה יתאמת אחדות הרצון הזה
בהטבה : רצון השפעת הטוב האפשרי או הטוב אשר גזרה חכמתו · ולהיו'
כל מציאות טוב כמו שהתבאר במקומו היה ראוי להטבה הא"ל יתב' שהוא
ראוי שתהיה ההטבה היותר שלמה שאפשר שתצוייר שלא תקצר בהמציא
הטוב שאפשר להמציא : ולזה עם היות שבהמצאת הטוב יקרה ממנו רע
מה הנה להיותו טוב בעצמו ההוא טוב מה אשר לא היה ראוי שיקצר ממנו
הרצו' האלהי השלם : ולזה הגשמים המורכבים במהותם לא ימנע שיתחייבו
מהאחד הפשוט בלי אמצעי אחר שהם מתחייבים באמצעו' הרצון הא"ה הפשו'
אשר הוא המצאת כל הטוב האפשרי או הטוב אשר גזרה חכמתו · וזה א'
ממה שיקיים בו המצאת כל המציאות מאתו יתברך על צד הרצון כמו
שיבא במאמר ג' בכלל הא' בג"ה · אלא שהביא ההכרח לדבר בו להורות
שהתכלית ברצונו ית' אחד פשוט והוא המצאות הטוב אם לכלל המציאות
ואם לדברים האלקי' ממנו · ולפי שהטוב היותר שלם שאפשר הוא הדבקו'
בו יתברך היה ראוי שיושפע הטוב ההוא ממנו לכל מי שאפשר השפעתו :

ונתאמת זה אם כן מצד העיון · ואולם רז"ל באורו זה במקומו מתחלפי'
ר"ל שהתכלית לכל העולם והתורה אחד · אמרם שהתורה קדמה לעולם
אלפים שנה יורה שהתורה קודמת סבה לעולם להיות התכלית ח
הראשונה שבסבות להיות תכלית הדבר קודם במחשבה בזמן לדבר : הנה
לאמת היות תכלית העולם התורה הפליגה בזמן ואמרו אלפים שנה .
באמרו על צד הגוזמא ואלו חיה אלף שנים פעמים : ואמנ' הכוונה באמרם
התורה תכלית התורה והוא הדבקות הנכחי בו יתברך והוא האמת הג
הגמור . וכן זכרו בפירוש באמרם שאלמלא התורה לא נתקימו שמים וארץ

ואמנם היות תכלית המציאות בכללו וחלקיו טוב · הנה דרשו בפירוש
וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד והנה טוב מות : וזה להיות
תכליתו הקיום הנצחיים · והנה להיות הטוב סוג כולל מיני הטובות זכרו
בתחלת הלל הגדול הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו ורצה בו הטוב המוחלט
להיות הטוב המוחלט ראוי שיהיה נצחי אמר כי לעולם חסדו: ואחרי
שזכר הסוג הכולל זכר מיני הטובות ביתר הפסוקים הנמשכים עד אמרו
הודו לאל השמים רמז אל היותו אדון ושליט על השמים כמו שיורה על זה
נפלאותיו אשר זכרם בזה הדרך בעצמו תקנו ז"ל ברכת הזן בטובו בחן
בחסד וברחמים · הנה זכר תחלה הטוב שהוא סוג הכולל לכל מיני החסדים
ואח"כ זכר ג' מינים כמו שיבא עוד בנ"ה : וכבר באו מזה מאמרים רבים
מורים על אמתת זה אין צורך לזוכרם ·

הפרק ה'

נבאר שבקשת התכלית האחרון לכלל המציאות ראוי ומחויב עם שניסב בו דעת הרב · אמנם
שבקשת התכלית האחרון לכלל המציאות ראוי ומחוייב זה יראה מאשר לפי
הדעת האמיתי שהוא דעת תורתינו נהאירה עינינו באמונת החדוש : הנה
הוא מבואר להיות כלל המציאות הוא פועל נעשה בכונת מכוון ורצון ה
רוצה מבעל שכל שאין לו יחס ודמיון עם זולתו מהשכלים והיות הפעל
הזה ממנו לריק ולא תכלית הוא מבואר הבטול והגנות ולזה אין המלט
מתכלית אחר · ואומר שהוא מחויב שיהיה שם תכלית אחרון וזה שהתכלי'
ההוא המנע להיותו גם כן מחודש בכוונת מכווין אם שנעשה לתכלית
מה אחר אם לא ואם נעשה לתכלית אחר הנה המשפט כמשפט הראשון :
ואם לא נעשה לתכלית אחר עם שיהיה תכליתו בעצמו ואם שלא יהי' תכלית
בעצמו : ושקר שלא יהיה תכליתו בעצמו שאם יהיה תכליתו בעצמו הנ' יהיה
פעל הריק אחר שלא נעשה לתכלית אחר · ולפי שהוא מבואר שאם נעשה
לתכלית אחר הנה צריך שנבקש לתכלית ההוא תכלית ולא ילך זה לבלתי
תכלית : הנה יתחייב שיכלה הענין אל תכלית האחרון תכליתו בעצמו :
ולזה הוא מבואר לפי דעתינו אנחנו קהל המאמינים יש בחדוש העו' שהתכלי'
האחרון לכלל המציאות מחויב אבל אומר שהוא מחויב ג"כ לכת המאמיני'
בקדמות וזה שכבר יורה בהתחלת שכלית אלהית לכל הנמצאות · ולזה
תחקר החכמה הטבעית" על תכלית כל נמצא טבעי : וכבר נמצא בהם היותם
באופן מהחכמה שאי אפשר מבלתי פנותם לתכלית אחר : ולזה מה שאומ'
אריסטו שהטבע לא יעשה דבר לבטלה : וכאשר היה זה כן ואי אפשר המלט

התכלית ההוא להיותו טוב תכליתו בעצמו הת״כדברי הרב אמ׳ מה התכלית בהיותו עובד והוא ית׳ לא יוסיף שלמות · וכבר יראה מזה שאם היה מוסיף שלמות כבר תספק השאלה להיות התכלית ההוא טוב בעצמו :
ולזה כאשר התבאר שההטבה הוא טוב העצמי לו הנה התבאר במה שאין ספק בו שהוא התכלית האמתי האחרון . והנה סדור התפלה באמרם כי כי מי יאמר לך מה תעשה ואם יצדק מה יתן לך: הוא להורות שאין מי שיוכל להוסיף שלמות במה שעשה כדי שיאמר לו מה תעשה : ושאם יצדק לא יוסיף שלמות בזה אבל לא כיוונו שלא יהא שם תכלית אלא הרצון לבד כמו שדלה מפשט דברי הרב חלילה לאל ליחס לו מה שיהיה תכלי׳ החסרון לכל בעל שכל : וזהו מה שכווננו בזה הפרק · ובכאן נשלם הכלל הזה הוא מהמאמר הב׳ והתהלה לאל לבדו המרומם על כל ברכה ותהלה :

המאמר הג׳

באמונות האמתיות · אשר נאמין בהם אנחנו המאמינים בתורה האל יתברך ושהכופר באחד מהן יקרא מין · והנה כאשר חקרנו בהם מצאנום ב׳ חלקים מלבד פנות השם אשר כלל אותם המאמ׳ הב : החלק הא׳ אמונות בלתי נתלות במצות מיוחדו׳ והב׳ אמונו׳ נתלו׳ במצו׳ מיוחדות : אם החלק הא׳ מצאנום ח׳ הא׳ חדוש העולם · הב׳ השארו׳ הנפש הג׳ גמול ועונש הד׳ תחיית המתי׳ ה״ה נצחיות התורה הו׳ ההבדל שבין נבואת משה רבינו ע״ה לשאר הנביאים · הז׳ היות הכהן גדול בענה באורים ותומים · ה״ח ביאת המשיח : ולזה חלקנו החלק הזה ל״ח כללים · והנה לא ראינו לשומם מכלל פנות התורה למה שעם היות האמונה בהם מחויבת והכפירה בהם מרי עצו׳ עד שהכופ׳ יחש׳ מכלל המינ׳ הנ׳ כבר יצוייר מציא׳ התו׳ זולת׳ ולזה לא שמנו אות׳ יסו׳ ושרשי׳ לה · והתמה מהר׳ המור׳ שסדר׳ כפי׳ לפ׳ חלק יג׳ עיקרים אשר שמם יסודות לדת · והנה אם קר׳ עקרי׳ האמונו׳ האמתי׳ אשר הכפיר׳ בהם מינות הנ׳ ימצאו יות׳ מטו׳ ואם קר׳ עקרי׳ פנו׳ יסודו׳ הדת אשר לא תצוייר זולתם הנ׳ אינם יותר מז׳ כשנמנה בי״ס מציאותו ית׳ או ח׳ אם נמנה ג״כ בפנות היות התור׳ תורת אלהית מן השמים וכבך אפשר שיסופק עלינו ממה שהוסכם עליו ונתפרסם לקצת הקודמים היות אמונת החדוש קוטב התורה אשר בה תסוב להיות מחויב יכלת השם ונפלאות הנמצאות כלם אצלו בחמר ביד היוצ׳ שזול׳ זה לא יצוייר מציאו׳ התור׳

מתכלית אחר להיותו מתחלה שכלית : הנה אם שיהיה תכליתו בעצמו
ואם שיפנה לתכלית אחר הוא התכלית האחרון · ואם לא יהיה התכלית
ההוא הראשון פעל הריק אשר הוא נמנע בחק הטבע להיותו מתחלה
שכלית · הנה כבר התבאר אם כן שהתכלי' האחרון לכלל הנמצאו' יחוייב
אף למאמיני הקדמות וכל שכן לנו אנחנו קהל המאמינים בתורת משה :
והנה כבר נחשב שדברינו בתכלית הזה עם דברי הרב המורה בתכלי'
המרחק וזה שהוא חתר לבאר בחלק השלישי מספרו שבקשת התכלי' לכלל
הנמצאות בטלה לכל אחד מהדעות עם שהודה ואמר זה לשונו · כל פעל
שיעשה בכוונה אי אפשר לדבר ההוא אשר עשה מבלתי תכלית אח' אשר
בגללו עשה וזה מבואר לא יצטרך למופת לפי העיון הפלוספי עד כאן :
ומלבד זה הכל אף לפי דעת הקדמות שא"א לכל נמצא טבעי מבלתי תכלי'
אחד לפי שהטבע לא יעשה דבר לבטלה : ואולם לפי שהוא מבואר כגנות
מאלה ההקדמות אשר הורה שאין המלט מתכלית האחרון לכל אחד משני
הדעות ולא נעלם זה ממנו לחזק הראותו הנה יראה שדעת הרב אמנם
הוא בבקשת התכלית כי עם שכונת מציאותו בקשתו כבדה וכמעט נמנעת
כמו שרמז הרב זה באמרו · אמנם מציאות התכלית האחרונה חשב כל
מדבר בטבע שא'א מבלעדיו : אמנם ידיעת הדבר כבד מאד כל שכן
תכלית המציאות בכללו עד כאן · וכבר חתר גם כן ידיעתו לפי דברי
ארסטו אלא שהוא חשב לבאר קושי מציאותו אף לדעת החדוש כי הוא
יראה שלא תפסק השאלה יהיה לתכלית מה שיהיה כמו שרמז באמרו ואפי
היה הכל מפני האדם ותכלית האדם כמו שנאמר לעבוד השם השאל' קיימ'
והוא מה התכלית בהיותו עובד : והוא יתברך לא יוסיף שלמו' אם יעבדוהו
ואם נאמר אין זה לשלמותו כי אם לשלמותינו כי הוא הטוב לנו והוא ש
שלמותינו תתחייב השאלה בעצמה : ומה תכלית מציאותינו בזה השלמו' אי
אפשר בהברח מבלתי שיגיע הענין בנתינת התכלית אל כן רצה השם או
גזר חכמתו ע'כ : זהו מה שיראה כפי' דברי הרב ואמנם מה שהביא שער
לדבריו מסדור התפלה נחתם ואמר הנה באדרו שאין שם תכלית אלא רצון
צריך שנפרשהו בדרך רחוק קצת והוא שאין שם תכלית ידוע לנו אלא
רצון לבד זהו הנראה לנו בישוב דבריו : אלא שכבר התבאר במה שקדם
היות הטבה והחנינה ענין עצמי לשלם ולטוב המוחלט ולפי שהכל יכספו
הטוב הוא מבואר שהפועל כשיפעל לתכלית טוב נפסק השאלה והתכלית
ההוא כי להיותו טוב תכליתו בעצמו : ולזה הטוב המוחלט אשר ההטבה
לו דבר עצמי הנה כשיפעל דבר תכליתו ההטבה הנה תפסק השאלה מה

בעצמותה בכלל וביחוד האותות והמופתים שבאו בה שהם יסודו' ועמודי לה: ואמנם למאמיני הקדמות שיראו היות המציאות על צד החיוב ממנו הנה לא יצוייר מציאותה בשום צד וכאשר היה זה כן: הנה ראוי למנות' האמונה הזאת עמוד גדול ופנה עם יתר הפנות במאמר הב' : והנה התר הספק איננו ממה שיקשה כשיתבאר חי' ב' יכלת השם אף למאמיני הקדמות והוא מה שנעלם מעיני הקודמים ואולם איך יתבאר זה הנה מה שיבא בג"ה · ואמנם לפי שחיוב אמונת החדוש מבואר כפי התורה והקבלה הנה צריך שנחקו' כפי מנהגינו איך ראוי שיאמן ובאופן ידיעתנו בו: ושמנו אותו בכלל הראשון מזה המאמר:

הכלל הא

באמונת החדוש: ולפי שהמפרשים לספרי ארסטו הרבו דברים ושענו טענות לקיום אמונת הקדמות והיה הרב המורה השיב על הטענות ההם וחדש טענות כנגד הקדמו' לקיום החדוש · והיה הר"ל נתאמץ עוד ויסד מופתים והרבה טענות לקיו' החדו' והשיב על דברי הרב אין המלט מלהביא דבריה' ביותר קצר שאפש' ולברר מהם הצודק מהבלתי צודק לקיום קצורינו: ולזה ראינו לחלק הכלל הזה לחמשה פרקים: הפרק האחד נזכור בו טענות המפרשים לקיו' הקדמו' הפ' הב' : נזכור בו תשובת הרב המורה עליהם · הג' נזכור בו מופתי הר"ל וטענותיו ותשובותיו לקיום החדוש על הדרך הנזכר : הד' נברר בו הצודק מהבלתי צודק כפי מה שאפשר לנו : הה' נאמת בו היות דעת החדוש האמתי במה שאין ספק בו הכפירה בו הריסה בשרשי התורה ואולם איננו יסוד ופנה שלא יצוייר מציאות התורה זולתו ·

הפרק א

נזכור בו טענות מאמיני הקדמות מה שמצאנו מהם בספרי הטבע ומה שאחרי שהם יתחזקו בדעת הזה : אם מפאת הזמן · אם מפאת התנועה אם מפא' הגר' השמימי' אם מפאת החומר הראשון : אם מפאת הפועל · אמנם מפאת הזמן הם יעשו בזה שלשה טענות · הראשונה זה ענינה : אם הזמן נצחי הנה שם בהכרח מתנועע נצחי אבל הזמן נצחי מחויב בהכרח שיהיה שם מתנועע נצחי · והנה חיוב הנמשך מבואר בעצמו למה שהזמן מקרה דבק לתנועה ולא תצוייר תנועה בזולת מתנועע · ואמנם הקודם יתבאר גם כן : אם

היה

היה הזמן הווה היה בהכרח יהיה קודם הוויו ׳ והוא שקר מבואר : ואולם
איך יתחייב זה הנה כפי מה שאומר אם היה הזמן נעדר קודם שיהיה
נמצא : ואמרנו קודם הוא מהבדלי הזמן הנה היה הזמן נמצא ונעדר יחד
וכן התבאר שאי אפשר בו שיפסד בדרך הזה בעצמו ואם איננו הווה ולא
נפסד הנה היא בהכרח נצחי ׳ והנה חזק הפלוסוף זאת הטענה כשאמר
שהיא גזרה מוסכמת שכל הווה הוא בזמן : והב׳ אם היה הזמן הזה יתחייב
שיהיה שם עתה אין לפניו זמן והוא שקר ׳ והנה שקרות זה יתבאר מאשר
העתה יחלוק הקודם והמתאחר והקודם והמתאחר הם מהבדלי הזמן .
ואולם איך יתחייב בעת שיחלוק הקודם והמתאחר לפי שכבר ידמ׳ שיהיה
הענין בעתה כענין בנקודה אשר תחלוק הקו ׳ וזה שהנקודה ממנ׳ בפעל
בנקודה אשר בתכלית הקו ומזה בכח לבד והיא הנקודה אשר תחלוק
הקו : והנקודה שזה דרכה היא התחלה ותכלית אחד : אבל העתה למה
שלא ימצא בפעל לפי שהזמן עצמו בלתי נמצא בפעל וכ״ש בעתה ׳ ועוד
שאם יהיה נמצא בפעל יהיה נמצא בזמן המתחלק ולזה הוא מבואר היותו
בכח : ולזה יתחייב שיהיה העתה הראשון יחלוק הקודם והמתאחר. וכבר
היה ראשון זה חלוף ׳ והג׳ זה ענינה אם היה העולם הווה יתחייב שיהיה
מציאותו בכח קודם למציאותו בפעל בזמן למה שהכח והפעל סותרי׳ וא״א
שימצאו בזמן אחד מצד אחד ואם היה הזמן קודם הנה שם תנוע׳ ומתנועע
קודם שאם היה מחודש יתחייב גם כן מציאות הכח קודם בזמן וזה לבלתי
תכלית: ולזה חיוב מפאת הזמן היות שם מתנועע נצחי : ואולם מפאתי
התנועה הם יעשו בזה שני טענות הא׳ שדורה כך : לפי שהתבאר בטבעי׳
שתנועת ההעתק היא הקודמת שבתנועות והוא מחוייב בהכרח שתכלה
אל מתנועע ראשון מפאת עצמו הנה אם הונח העולם הווה יתחייב שיהיה
שם מתנועע תנועת אליו יתברך תעלה הוייתו : וכן יתחייב זה במתנועע
ההוא אם היה הווה ולפי שאי אפשר שילך זה לבלתי תכלית יתחייב שיכלה
זה אל מתנועע ראשון בלתי הווה : הב׳ שדורה כך אם א״א בתנוע׳ שתהי׳
מחודשת במוחלט יתחייב אם כן שיהיה שם מתנועע נצחי אבל אי אפשר
בו שתהיה מחודשת במוחלט יתחייב אם כן שיהיה שם מתנועע נצחי :
והנה חיוב הנמשך מבואר בעצמו : ואולם הקודם אופן באורו כך : אם
הנחנו תנועה מחודשת במוחלט ראשונה לא ימלט המתנועע בה משיהיה
הווה או בלתי הווה ׳ ואם הוא הווה הנה התנועה שהונחה ראשונה בלתי
ראשונה כי כבר תקדם לה תנועת ההוי׳ ׳ ואם הנחנו תנועתו הוי׳ ראשונים

המאמר השלישי

הנה יחוייב בה ג״כ שתהי׳ בלתי ראשונ׳ : וזה אם מצד הפוע׳ אם מצד המתפע׳
אולם מצד הפועל לפי שכבר יחשב שכל הווה יחוייב שיקדם לו שנוי הנה
א״כ התנועה ההוויי׳ שהונחה ראשונה בלתי ראשונה ואם הנחנו השנוי ההוא
הראשון הנה יחוייב שיקדם לו אפשרות חדוש כי הכח קודם לפועל בכל
הדברים המתחדשים ואפשרות חדוש השנוי הוא ג״כ שנוי נמשך לשנוי
וזה לאין תכלי׳ והוא מבואר מזה ג״כ שהחיוב אשר מצד המתפעל הוא שים
א״ך שהונח המתנועע ראשון ור״ל הווה או בלתי הווה · ולזה חייבו מפאת
התנועה היותם מתנועע בנחי : ואולם מפאת הגרם השמימיי הם יעשו
בזה ב׳ טענות הא׳ סדורה כך · כל הווה הוא הווה מהפכו ונפס׳ אל הפכו
ויתחייב לפי זה שמה שאין לו הפך איננו הווה ולא נפסד : ולפי שהתבאר
בטבעיות שהגרם השמימיי אין הפך לו יתחייב בו שלא יהיה הווה ולא נפס׳
הב׳ סדורה כך כל הווה נפסד יתחייב אם כן בגרם השמימיי שאי אפשר
בו שיהיה נפסד שהוא בלתי הווה והנה שהגרם השמימיי אפשר בו שיפסד
הוא דבר כבר התבאר בספר שמים ועולם למה שאין לו סבת ההפסד :
ואולם הקודם ר״ל היות כל הווה נפסד באר זה ארסטו בטענות הרבה
דברים אמר אם ימצא לדבר הא׳ בעינו כח על דברים מתנגדים הנה ראוי
שיהיו הכחות מוגבלים וזמני פעולות הם מוגבלים ולזה אי אפשר שימצאו
בדבר אחד בעינו כחות מתנגדים בלתי מוגבלים עד שימצא כח המציאות
בב״ת וכח ההעדר בב״ת וזה שאם היה אפשר זה לא ימלט מאחד מג׳ אם
שלא נגיע פעולה אחת מב׳ הכחות נמצא בעת מן העתים והוא שקר
במציאות והעדר אחר שאין ביניהם אמצעי או שנגיע שפעולת שני הכחו׳
יחד בכל הזמן וזה גם כן שקר או שנגיע שפעולה אחת מב׳ הכחות היא
נמצאת תמיד ופעולה האחרת נעדרת תמיד אחר שהונחו הכחות בלתי
מגבלות · וזה החלק יחשב בו היותו אפשרי ואיננו כן שאם נניח שהגרם
השמימיי בו כח תמיד שימצא ושיעדר ונניח פעולת כח המציאות נמצאת
תמיד ופעולת כח ההעדר בלתי נמצאת בעת מן העתי׳ הנה לא ימלט פעולת
כח ההעדר אם ההעדר שיהיה אפשרי צאתו אל הפעל או מחויב או נמנע
לבטל שיהיה מחויב או נמנע כי שניה׳ סותרים האפשר בו :
ולזה מחויב שנניח שמציאותה וצאתה אל הפעל אפשר ואם
נניח האפשרות שלא יצא אל הפעל יהיה כזב אפשר אבל כשהנחנוהו בפעל
יתחייב משני שקר : והוא שתהיינה שתי הפעולות המקבילות יחד רוצה
לומר שיהיה הדבר ההוא בעצמו תמידי המציאות וההעדר אם כן אין

בתמידי המציאות כח ההעדר כלל · ולזה יחוייב אצלם שא״א בדבר התמידי
המציאות במה שעבר שיהיה נפסד לעתיד : ובזה הדרך בעצמו יתבאר
שאי אפשר שיפסד בהווה שישאר נצחי · ועוד כי למה שזמן מציאות העולם בלתי
בעל תכלית וכן זמן העדרו בלתי בעל תכלית חוייב אם כן שיהיה נמצא
ונעדר יחד : וזה שאם הנחנו זמן החולף בלתי בעל תכלית נעדר והזמן
העתיד בב״ת נמצא יהיה בב״ת חלק לבב״ת והוא בטל · ולזה יחוייב אצלנו
שיהיה כל אחד מזמנים ב״ת ומוגבל · ועוד שכבר יחשב שהאמצע בין
הנמצ״ תמיד והנעדר תמיד יצדק עליו שלילת ב׳ הקצוות והוא לא נמצא תמיד
ולא נעדר תמיד · ומה שהוא בזה התאר ה״א הווה ונפסד אשר ה״א שיתאר
כל אחד מהקצוות ועוד שהדבר הבלתי הווה והבלתי נפסד אי אפש׳ שיה״
מציאותם במקרה כי אם מצד טבעם · וזה כי להתחלף טבעי הדברי׳ יקבל
קצתם ההויה וההפסד וקצתם לא · ולזה אם היה הנה טבע מקבל ההויה
וההפסד אשר א״א שימצא נצחי אלא א״כ היה אפשרי שיעתק טבע האפשר
אל ההכרחי : ועוד שכבר יראה בחפוש באישי הנמצאים שכל הווה נפסד
וכל נפסד הווה : ולזה חוייב אצלו בגרם השמימיי שהוא אצלו בלתי נפסד
שהוא בלתי הווה : ואולם מפאת החמר הם יעשו בזה שני טענות : ה״א
שדורה כך · החמר הראשון איננו הווה ולא נפסד וזה שאם היה הווה היה
לו נושא יתהוה ממנו : ולפי שמציאותו בכח שיה״ הוא הנושא בעצמו או
שיהיה בפעל וזה שלא יצוייר נושא אם לא יהיה בפעל וכאשר התבא״ שאיננו
הווה והצטרף אל זה הקדמה ידועה בה והיא שהוא נמנע בחמר הראשון
שימצא רק מצורה יחוייב אם כן שיהוה העולם קדום : והב׳ שדורה כך אם
לא יה״ה החמר הראשון קדום והיה העולם בכללו הווה במוחלט יתחייב
שיתהוה מלא דבר הוא שקר׳ כי התהוות גשם מלא דבר שקר גם שיתחייב
לזאת ההנחה שיה״ה שם רקות : וכן התהוות הגשם מחומר רק מצורה הוא
נמנע בעצמו למה שהחמר אי אפשר שימצא רק מצור׳ ולזה חייבו שיה״ה
הגשם בלתי הווה : ואולם מפאת הפועל הם יעשו בזה ב״ טענות הא׳ כי הם
יראו שהפוע׳ בכח כאשר שב פעל בפעל יחוייב שה״ה בו שינוי וכ״ש אם
ה״ה בכח זמן בב״ת כאש״ יחויי׳ לפי הנחת העולם הווה והוא נמנע שייוחס לו
ית׳ שנוי והב׳ שצד הבידו׳ לפוע׳ שכב׳ התחדש לו צירו׳ עם הפעל המתחד״
והוא גם כן נמנע בחקו ית׳ עם שהו׳ מן הפלא מה הביאו לפעול בעת זולת
עת והג׳ שאחר היות השי״ נמוס הנמצאים וסדורם ויסודם שאין ראוי
שיהיה בזולת הנמצאות כי המושכל אשר אין לו נושא חוץ לנפש יחשב

שיהיה כזה · וכ"ש אם השם מגיע מיוחד לאחד מהגלגלים כשיהיה לו נפש
קשר עמו ונפש לא : ועוד חזק ארסטו ידיעתו בדברים הקודמים שהמו
השמים משכן לשם יתברך לנצחיותם · אלו הם הטענות שקיימו בהם
דעתם כת מאמיני הקדמות : והוא מה שכיוננו בזה הפרק : והתהלה
לאל יתברך אמן :

הפרק ב

נזכור בו תשובת הרב המורה עליהם וטענותיו
לקיים החדוש במוחלט · הנה תשובותיו על
הטענות שחשבו לקיים בהם דעת הקדמות : ואם תחלה על הטענות
שסודרו מפאת הזמן ומפאת התנועה ומפאת הגרם השמימיי ומפא' החמר
הוא ישיב תשובה כוללת כי למה שיסוד הטענות ההם ההקש בין ההויה
החלקית ובין ההויה הכוללת והוא מבואר בעצמו שאין ההקש ישר כמו
שהמשיל הוא מבואר שאין הטענות ההם נותנות האמת בזה הדרוש ·
ואמנם בטענות אשר מפאת הפועל הנה בטענה ראשונה יאמר שעם היות
אשר יפעל בעת ולא יפעל בעת אחרת אי אפשר מבלי שינוי ויציאה מן הכח
אל הפעל בבעל חמר איננו שינוי בחק הנפרד · והביא ראיה על זה מהשכל
הפועל שיפעל בעת ולא יפעל באחרת · ואיך שיהיה איננו שינוי בחקו
ובטענה הב' יאמ' גם כן שחדוש העולם איננו שינוי בחק הנפרד והשאלת
מה הביאו לפעול בעת זולת עת בלתי ראויה כאשר לא יהיה לרצון תכלית
אחר יפעל בעבורו : ולפי שאין לרצונו ית' תכלית יוצא ממנו הנה טבע
הרצון כן חייב לפעול כשירצה : וגם כן התרה ממה שיקל : וזה שאם היה
הנימוס נקנה מהנמצאות היה מקום לספק הזה : אבל אחר שהנימוס
מקנה לנמצאות מאתו יתברך איננו רחוק שיהיה הנימוס כו יתברך אמתי
קודם המצאם חוץ לנפש גם כשהנחנוהו מניע הגלגלים הנה עתה רצונית
נבדל לא זולת זה · זהו כלל תשובותיו על הטענות ההם ואולם לקיים
החדוש חדש בזה ב' טענות · הא' לקוחה מהחלוק הנמצא מהגרמי' השמימי'
עם היות חמרם אחד · וזה שהחלוף הנמצא ביסודות ובמורכבים עם היות
חמרם בהם גם כן אחד : העלה מבוארת למי שעיין בטבעיות : אם מפאת
הערוב והמזגה במורכבים · ואם מפאת קרבת' ורחוק' מהמקיף בפשוטי'
אבל החלוף הנמצא בגרמים השמימיים אם בכדי תנועתם ואם במהירותם
ואיחורם ואם בקבוץ טבעים ומתחלפים בכוכבים שהם מאירים ואינם
ספיריים נכחים עם הגלגלים שהם ספריים ואינם מאירים ומתנועעים עם
שיותם עם חמר אחד א"א שיונחם שלא לרצון ממציאם ומחדשם : וכ"ש אם

נאמין בתכונת בטלמיוס שהם ענינים כנגד הטבע ביציאת מרכז וגלגל הקפה · והב' לקוחה מהקדמה אחת מקובלת אל הפילוסוף והו' שמהאחד הפשוט לא יתחייב אלא אחד פשוט וכאשר כאלו השכלים דרך עלה ועלו' חוייב באחרון שנהם האחרות והפשיטות ולא ישיגהו הריבוי בשום צד אלא בבחינת חיוב המציאות ואפשרות : ומזה אצילות הגלגל ממנו שהוא גשם מורכב מחמר וצורה הוא מן הנמנע היותו על צד החיוב לא כשאר אב שיהיה אלא על צד הרצון וכונת מכוין והיות הדבר בכוונת מכוין ובלתי מחודש מאמר סותר נפשו אם כן היה העולם בכללו וחלקיו מחודש מן האפס הגמור והזמן גם כן מכלל הנבראים : וזו היא דרך הקבלה האמתית אשר ראוי ומחויב שנלכו לדרך בה ירושה היה לנו מאבו' העולם אברהם ומשה ע"ה · זהו המובן מדברי הרב מתשובותיו וטענותיו : והוא מה שרצינו בזה הפרק ·

הפרק ג'

נזכור בו מופתי הר"ל וטענותיו ותשובותיו לקיים החדוש על הדרך שזכר : ולפי שתשובותיו בנוי' על דעתו בחדוש ראינו לזוכרו תחלה והוא היות העולם וחלקיו והזמן מכללם מחודש ולא מן האפס הגמור אלא מגשם קדום פשוט מכל צורה בלתי שומר תמונתו : והנה הביאהו לזה הדעת החדוש אם למה שנמצא בעולם בכללו וחלקיו כל עלות ההווה במה שהוא הווה : וזה כי כשחקרנו במעלות ההווה מצאנום ג' · א' שההווה אפשר שיהיה בו סבה תכליתית כי הבלתי הווה המאמר בו שיהיה לתכלית מה הוא מאמר סותר נפשו לפי מה שיחשב ולזה לא תמצא בדבר מהגימטריא סבה תכליתית לפי שאינו מפעולת פועל · והב' שההווה אפשר שימצאו בו דברים בלתי מחוי' לעצמותו כי הבלתי הווה אי אפשר שימצאו בו דברים חוץ מטבעו · וזה שאם לא היו לו הדברים בטבע היה מחויב שיהיו במקרה והוא נמנע בדברים שבלתי הווים התמידיים כי המקרה לא יתמיד : והג' כי ההווה איפשר שיהיו בו בעצמותו דברים בעבור זולתו · ואולם הבלתי הווה הנ"ל לא יתכן בו סבה תכליתית כל שכן שלא יהיה בו תכלית בעבור זולתו : וכאשר התאמת לו זה לקח בסדור מופתיו : ואמר למה שהתפרסם מסדור עצם הגרמים השמימיים היותם בתכלית השלמות להשלים אל הנמצאות עד אם היה נפסד מעט הסדור היו נפסדות אלו הנמצאות כאלו תאמר מרחק הגרם השמימיי מהארץ ומרחק קצתם מקצתם ושיעורי הכוכבים וסדורם ומקומותם בגלגליהם ומרחקיהם וחלוף תנועתם והרב' מבוא' באלו בהפכם

שתכליתית בזה מבוארת שתאמת אלו היות הגרמים השמימיים מפעולת
פועל וכאשר התאמת לנו היותם מפעולת פועל יתחייב שיהיו מחודשים
במוחלט כמו שהתבאר בסגולת ההויה הראשונה ויהיו ומספר המופתים בזה
כמספר הדברים שהתבאר בהם היותם לתכלית מה ולפי שהתבאר גם כן
שטבע הגרם השמימיי אחד ומצאנו בהם דברים בלתי מחוייבים להם מצד
טבעם כאלו תאמר היותם מתחלפות בכמות ומצד התנועה ובהארה
והספיריות כמו שקדם בטענות הרב הנה חוייב לנו גם כן שיהיו מחודשים
כמו שהתבאר לסגולת ההוה השני : ולפי שהתבאר גם כן שכל מה שימצא
בגרמים השמימיים מהמרחקים והכמויות וחלוף ניצוצי הכוכבים הוא
בעבור זולתם והוא להשלים הנמצאות השפלות והוא הסגולה השלישית
בהנק · הנה יתחייב לו גם כן שיהיו מחודשים: ולפי שכבר יתבאר בדברי
היותם פועלים בדבר בשיושפע מהם תמיד כאלו תאמר שכבר יושפע
מהציור אשר לגרמים השמימיים בנימוס הנמצאות והתנועות אשר להם
מהגשמיים המאירים באורם ולזה למערער שיטעון שעם היות התבאר
בגרם השמימיי היותו מפועלת פועל לא יתבאר היותו מחודש · וזה
שכבר יושפע מציאותו ממנו תמיד ויתאמת בזה היותו מפעולת פועל ואם
שיהיה שאינו מחודש הנה אחר להתיר זה הספק בשנאמר שלא יתכן שימצא
דמיון זה כי אם במקרים אשר אין להם קיום בעצמם כמו התנועה והאור
אבל בדברים אשר להם קיום בעצמם לא יתכן בשום צד : וזה שכאשר
הנחנו הדבר הקיים בעצמו ויושפע תמיד מזולתו יתחייבו לו בטולים רבים
מהם שיהיה הדבר מלא דבר הווה ונפסד אל לא דבר ושיהיה הזמן מחובר
מעתות ושלא יהיו הגרמים השמימיים מהנמצאים בפעל ושלא יהיה שם
תנועה מדובקת : וזה כאשר הנחנו מציאות הגלגלים מושפעת תמיד ממנו
יתברך ויתעלה שמו לעד ולנצח נצחים הנה יתחייב שיפסדו הגלגלים תכף
השפעם : וזה שאם אמרנו שיפעלם מהגלגלים הנמצאים קודם הנה
אין שם פועל אחר שהם תמיד באופן אחר מהנמצאות · וגם כן יתחייב
שיהיו בעת האחד הווים ונפסדים · וזה שאם הנחנו שהם הווים
בעת האחד ונפסדים בעת הסמוך לו לא תהיה בכאן תנועה מדובק׳ ויתחייב
גם כן שיהיה העתה דבק לעתה ויהיה זמן מחובר מעתות · ולפי
שמציאות הגלגלים לא יתמיד כי אם עת האחד יתחייב שלא יהיו נמצאים
בפעל וכמו אלו הבטולים ואחרים רבים זולתם יתחייבו לו כלם מהנחתינו
שיהיו הגלגלים מושפעות תמיד ממנו יתברך שמו ותעלה לעד ולנצח נצחים ·

הכלל הראשון

ולזה מה שיחוייב שנתחדשו בבחירה ורצון : והנה אחר שנתאמת
לו זה חייב ג"כ בזמן הויתו מכלל הנבראים ונתבאר לו מזה ביטול דעת קצת
הקודמים שיאמינו שהיה בכאן עולם אחר עולם וזה אל לא תכלית :
ואמנם הבאור בזה רוצה לומר הויות הזמן מחודש תחילה הנה מה שהתבאר
בספר השמע שהזמן מהכמה המתדבקת והוא בנושא בלתי מיוחד כר"ל
באמר התנועה שהוא ואם היה מיוחד לתנועה שמימית היה זה בהנחה לא
בטבע : וזה שכבר ישוער באי זו תנועה שתהיה הקודם והמתאחר והוא
הזמן · והתבאר שם גם כן שמציאותו בין הכח והפעל ושהזמן העובר
יש לו דין מה שבפעל · והזמן העתיד דין מה שבכח יאמר לעולם בבחינ'
העתיד והוא מבואר גם כן שאין בו ריבוי בעצמו היו נמצאים בו תכליות
מוגבלים בענין באישים והיה נמנע בהם שיהיו אמצע : אבל התכליות
הנמצאים בזמן אפשר בהם שיהיו אמצע : ולזה מה שיחוייב בו שיהיה
האחד בעצמות · וכשהונח זה כן התחיל לבאר שהזמן בעל תכלית ·
ובאר זה מפנים מהם שכבר הונח שהזמן מהכמה והכמה במה שהוא כמה
בעל תכלית לפי שהוא משער ומגביל בעל הכמה ויליד בתמונה הא' שם
שהזמן ב"ת · ועם שההקדמה האחת מכ' הרת בעצמה הוא יעיד על אמתתה
שכשנעבור במיני הכמה נמצאים כלם ב"ת כאילו תאמר הגשם והשטח והקו
והמקום : ואם היה שהמספר יתוסף אל מה שיתוסף וזה אל לא תכלית הנה
הב"ת בו בפעל ההוספה או בפעל החלוקה אבל כשאר המינים התבאר בהם
לעולם שמור : ולזה היה מבואר בזמן ב"ת וכאשר התבאר לו זה חייב בו
שיהיה מחודש : וזה שא"א שיאמר שיהיה לפני זה הזמן ב"ת זמן אחר
ב"ת וכן לבלתי תכלית שכבר הונח שהוא אחד ומרוב' ואין בו ריבוי בעצמות
ובכר התיר הפילוסוף להקים הבב"ת הנאמר בשיעור ובמספר לזמן ואמר
שכבר יראה מהם שמציאות הבב"ת יהיה במה שבכח : ולזה אחר שיהיה
מציאות הזמן איננו בפעל שיהיה המציאות בב"ת וטעה בשני הא' כי הבב"ת
יאמר בהם בשתוף כי במספר ובשעור יאמר בב"ת בפעל ההוספה שהוא
משיג ממשיגי הכמה ובזמן יאמר בכמה עצמו : והב' שבשיעור ובמספר
יאמר בהוספה שהוא כח גמור ובזמן יאמר בו חלוף שהונח דינו דין הפעל
ולזה יאמר שהגשם והשעור מחוייב הייתם ב"ת לא שמפני היות נמצאו' בפעל
לבד כמו שרמה אם כן היה אפש' בזמן שהונח שאינו בפעל גמו' שימצא
בו בב"ת אבל מצד טבע הכמות ולזה היה מחוייב בזמן שיהיה ב"ת ומחודש
במוחלט . ושם כבר יראה בהפוך שהגשם וכל משיגיו . בכל

המאורות שהם בעל תכלית בעצם · וכאשר היה הזמן דבק לתנועה והתנועה למתנועע והמתנועע גשם יראה שיתחייב היות הזמן ב"ת בעצם ואם היה לו הגדר התכלית במקרה והוא הצריך בביאור שהגשם ובכל משיגיו ב"ת בעצם ואין לנו בו עסק עתה שכבר יתבאר במעט עיון למי שעיין בטבעיות : ובשוב למה שהיינו בו מסדור מופתינו לבאר שאי אפשר שיהיה הזמן בב"ת ומהם שלפי שהוא מבואר שבגרמים השמימיים חלוף תנועות במהירות ואיחור כמו שהתבאר שהגלגל היומי יותר ממהר מגלגל הכוכבים הקיימים הוא מחוייב שאי אפשר בזמן החולף שיהיה בב"ת כשנצרף אל זה הקדמה אחת ידועה בעצמה והוא שאין בב"ת גדול מב"ת וזה שכל אחד מהמהיר והמאוחר שסבב סבובים בב"ת יתחייב אם כן שלא יהיה שם מהיר ומאוחר הפך מה שנראה בחוש : ומהם שאם היה הזמן החולף בב"ת היה מחוייב שיהיה הירח לוקה זמן אין תכלית לו : וכן השמש ולהיות הבב"ת שוה לבב"ת חויב שיהיו המאורות לוקים תמיד ומהם כי למה שהתבאר מענין הזמן היותו מתדמה החלקים הוא ראוי שאי זה חלק שיהיה בזמן שיהיה בו מתי על ענין אחד ומהם לפי שהזמן הוא מדובק ומתהוה בהתהוות התנועה על ככחותה : והמתהוה במה שהוא מתהוה יתחייב שיתוסף תמיד כל מה שהתמידה ההויה הנה הוא א"כ נוסף בהתהוות התנועה · וכאשר הנחנו הזמן החולף בב"ת הנה אין רושם לתנועה בתוספת הזמן כי אף כשחסרנו ממנה לא יפחות הזמן ולא יוסיף ומהם שהזמן משער התנועה על ככחותה והמשער יתחייב שיהיה מוגבל ובע"ת ומהם שאם היה הזמן החולף בב"ת הנה לא יהיה בשנניח זמן ולא ואחריו זמן וזה אל לא תכלית כי לא יתחדש מזה בב"ת אלא בשנניח זמן ולפניו זמן לבלתי תכלית תהיה הויית הזמן אם כן מהגדר הקודם וגו' מבואר הבטול שכבר הונח שהכח אמנם היה מהג' המתאח' לא מהגדר הקודם

ומהם לפי שהגד המתאחר מהזמן הוא בכח גמור הנה יותר ראוי בו שיהיה בב"ת וכשיתבאר בו שהתכלית שמור בו לעולם כ"ש שראוי זה בגד החולף ומהם שאם היה הזמן החולף בב"ת היתה התנועה המתנועע בו בב"ת ולפי שהוא מבואר מענין הזמן שהוא מספר תנועת הגרם השמימי בקודם ובמתאחר כאשר באר באור שלם · והתבאר מהגרם השמימיי היותו מחודש הנה בהכרח הזמן מחודש : וכמו שבאר זה בזמן באר כן בתנועה ובדמות המופתים ההם · ואחר כך באר במה שנראה מהגלות הארץ היותו מחודש למה שנמצא בו משגלות הקוה אשר קדם זכרם · וזה שכב' יראה

שהגלות

שהגלגל החלק הוא לתכלית שיתהוו הנמצאות שפלות בו והוא מבואר שלא
יתכן טבע היסוד המימיי והאויר אלא טבעם יתן שיהיה יסוד הארץ מוקף מהמים
ולא יתכן ג"כ טבע הגרמים השמימיים וזה מבואר למי שיש לו מעט הרגל בלמוד
ובמשפטי הכוכבים ולזה הוא מבואר שהגלות הארץ הוא מחויב ויתחייב א"כ שיהיו
המינים מחודשים יש מזולת מינם בהתחלת הויתם וכשהתבאר לנו זה בעזר גם
כן במה שנמצא משלמות החכמות שהגיע מזמן קרוב ולפי שהאדם משתוקק
להם בטבע היה רחוק שיאמין שקדמו האנשים קדום והחכמות מחודשות וכן היה
בתור האלקים שהיו הנימוסים חסרים מאד עד שרצה המקום לזכות את ישראל
והיה רחוק מאד שיעבור זמן בלתי בב"ת עם נמוסים חסרים וכן יראה זה מענין
חלוף הלשונות להיות הדבר מבואר בהם היותם הסכמיים כמו שהתבאר במקומו
והיה מחויב שיהיו המסכימים קודמים להסכמת בזמן ואין ראוי שיאמר שיהיו
זמן בב"ת בלא הסכמה להיות האדם מדיני בטבע ונצרך אל קבוץ זולתו לצרכי
מחיתו וגדר בזה ריאה על היות העולם מחודש ואולם שיהיה מחודש מגשם קדום דק מכל
צורה הנה זה כאשר אותו בזה הדרך כבר יחשב כי טבע החלוק יחייב שיהיה מחודש
העולם אם יש מים או יש מאויר והנה מים כבר התבאר המנעו מכל דברינו וזה שיתחייב
שיהיה צורה מה שלא מציאות חומר דק מצורה ואם היה לו ציור הנה לו תנועה ומנוחה
טבעית ויתחייב מזה זמן קדום שהתבאר המנעו ואם יש מאויר ג"כ הוא מבואר מפני
מהם שיתהוו הגשם מלא דבר הוא רחוק משיצוייר כי אם היה שהצורה הפועלת
תחדש צורה מלא דבר לפי שתתן הצורה לחומר המוכן לקבלה ובכלל תתן דומה למה
שבעצמה אבל איך תתן גשמות ואיך יחס ביניה כלל ומהם שיהיה מחויב שיהיה שם
דקות קודם היות העולם וזה שהדקות אשר בהם נמצא העולם לא ימלט מהיות
בהם אפשרות שימצא בהם גשם ואיזה דקות זולת זה ומה שאחר שיהיה הפנוי מוכן
לקבל רצון הסבה הפועלת על יחס אחד היה מחויב שיושפע גשם בכל הפנוי ויהיה
א"כ גשם בב"ת מה שאין שם דבר לא מצד הפועל ולא מצד הפועל' שיהיה בעבורו
קבלת הצורה במקום מיוחד ומהם שלא ימלט קודם שימצא העולם מהיותו או
אפשר או מחויב או נמנע ואם היה מחויב לא סר היותו ואם היה נמנע לא יתכן
היותו ולזה יחויב שיהיה אפשר אבל האפשרות יצטרך אל נושא ומה"כ לפי שהפועל
והמתפעל מן המצטרפים והמצטרפים הם נמצאים יחד הנה כאשר נמצא הפועל בכח
נמצא המתפעל בכח והמתפעל בכח גשם יחויב א"כ שיהיה שם גשם קודם הויות
העולם וכאשר התבאר זה המנע היות ההווי יש מים ויש מאין הנה יחויב שיהיה יש
מים בגדר מה ויש מאין בגדר מה ואולם היות יש מים הוא שתהיה מגשם והיות יש
מאין הוא שתהיה מגשם נעדר מכל צורה ובזה יותרו כל הספקות כי הספק שהביאו
אם היה יש מים הנה כענין התנועה וכשהנחנוהו נעדר מכל צורה לא תהיה תנועה
והספקות שישיגו להנחה יש מאין הנה כענין שלא הניחו לזה ההווי גוש וכשהנחנו

המאמר השלישי

ומפני שרו כל הספקו' אלו החליט המאמ' שחדוש העולם הו' מגשם קדום נפשט
מכל צור' בלתי שומר תמונתו ר"ל שיהי' בעדר הטבע שימשך ממנו לגשם שמירת
התמונ' וזה' החדוש הו' בגשם קנתו שומר תמונתו והו' הגרם השמימיי ונראה כי
בכוכבים וגלגלי' ומקנתו שם בין הגלגלי' מתחלפי המרכז כדי שלא יהא שם רקות
במסך החכם הזה לדעתו בתכונ' הגלגלי' ואול' הי' אפש' לשו' שיתן לחמר א' בעינו
גור' מתחלפו' אחר שההוויה רצונ' וכשהתישב לו זה לקח בהתר הספקו' אשר
הגיעו' כת מאמיני הקדמו' כמו שקדם לנו בפרק פא' מזה המאמ' אחר שהתי' קנ"
ספקו' שהגי' בהנחתו זאת והם אלו הא' שכבר יאמר' בזה הגש' אם שלא יותיר
ממנו דבר כשנברא העולם ואם שיותי' ממנו ואם הו' שיותי' ירא' שהמותר הוא
לבטלה ואם הי' שלא יותי' איך קרה שיסכי' גדלו לגדל העולם שכבר ירא' שהגדל
הנמצא לבעלי נפש הוא מוגבל ואם הי' שיהי' לו רחב מה הו' מפני הטבע החמרי
ועוד שלא ימלט מהיותו כדורי התמונה קודם ההוי' או שקי' בתמונה אחר' ואם
הי' כדורי הוא מן התמה איך הסכי' כדורותו לכדרות העולם ואם לא הי' כדורי
הו' מחויב שיהי' שם רקות כשהנחנו שהשי' קבנו שמוה' תמונ' כדורי' ב' שהויית
העולם יחוי' שתהי' מקרית למה שקרה שיהי' נמצא מזה הגשם השע' שישלם בו
העולם שאם לא כן היה השי' באופן שלא יושפע ממנו דבר ג' שהיו' שם דב' קדמו'
זולתי השי' הו' מגונה מאד כי ירא' שהם שתי רשויות חלי' ד' שכבר יחשב שיהי'
גוף אם מתנועע ואם נח ואיך שיהי' יחוי' שיהי' לו טבע וצורה הפך מה שהונח
בגשם החומר לא ימצ' הק' מצור' כ"ש שיהי' רק מבלי זמן אין לו תכלי' ושהדב' כשימצ'
אשר לפי טבעו מעט מהזמן וזמן המצאו בתאר שלם הוא זמן ארוך מאד ולפי
הנחתנו יהי' הגשם באופן אחר זמן ארוך לאי' תכלי' יות' מזמן המצאו שלם. ו'
מאי זה זמן שהנחנו כמצ' בכל הויה שאינה הזדמן ולזה איך ינוי' שיתהוו מחמר
אחד הטבעי' הנמצאי' בעולם ומי הכריח החמר לקבל כל הצורו' שכבר יחשבו
שמקומו' המעלה והמט' נמצאי' וא"כ יתחיי' שיהיו הי' נדו' נמצאי' והגרם השמימי
ט' מה זה שהכי' הפוע' לפעו' בעת ההי' האם נתחדש לו ידיעה לא היתה לו או היה
לו מונע והוסר והנ' זה כולו מבואר הבטו' אלו הן הספקו' אשר העיר בהנחתו זאת
התרם בדרך שאמר אם תחלה למה שהגשם ההו' איננו מפעולת פועל א"ס הי'
שיותיר ממנו אחר הוית העולם לא יקר' ממנו בטל אחר שא"א בו שיהי' לתכלית
ידוע ובזה הותר הספק הא' ואם השני לא יתחיי' זה שאי' חסרון למטיב כשלא
ימצא מקבל ההטבה וכמו שלא היה חסרון בחק השי' כשלא יברא העולם כשלא
יהי' שם גשם כלל יקבל הבריאה כן לא יהי' חסרון בחקו כשלא יברא העול' כשלא
ימצא מהגשם המקבל הבריאה שעור הראוי ואם הג' לא יחוי' מהיו' הגשם קדמון
שיהי' אוה שאין האלוה' מצד היותו קדמון אבל מצד עצם מדרגתו שיושפע ממנו
הטוב והסדר במציאו' אבל הגשם הה' הו' בתכלי' החסרו' והעדר הטו' בעצמותו

ולפי שכל מה שקנה מהטוב הוא יותר שלם ולזה הי' האח' יותר שלם מהמזומן והאחר' מהמחוי' זה הגשם החסר מכל חסר רחוק מאד מהאלהו' ואם הי' הכ' הוית הגשם אם כח ואם מתנועע ידבק בגשם טבעי אבל בגשם נעדר מכל טבע לא ידבקו עליו תנועה ומנוחה טבעית כמו שלא ידבקו על האבן ראות ועורון ואם ה' ה' כבר יחשבו בו שאיננו רחו' שימצא גשם בלא צור' מיוחדת אבל אולי מחויי' שימצ' וזה שאנחנו נמצא צורה עם חומר בצורות ההיולנית ומצאנו ג"כ צורה בלא חומ' בצורות הנבדלות הנה ראוי א"כ שימצא חומר בלא צורה ואולם היה בלתי אפשר באלו הנמצאות להיותם מלובשו' באיכיות הראשונו' אשר הם בצורו' ליסודו' יהיה בלתי אפשר שיופשטו במוחלט ואולם מה שנ' שיחויי' שיעמוד בזולת הצור' אין תכלית לו הוא שקר למה שכבר קדם שלא היה זמן קודם בריאת העולם ואם הנ' כבר יתאמת שזמן השלמו' ראוי שיהי' יותר גדו' למי שיש לו טבע כי הו' ינהיגהו ויישירהו אל השלמו' אבל הגשם הזה כבר הונח אין לו טבע וג"כ התבאר שלא עמד זמן בחסרונו קודם בריאת העולם ואם הנה הנה ההויה החלקי' אין ראוי שהוקש אל התבלי' וכ"ש זו שהית' רצוני' וזה שההויה הזאת תיוחס אל רצון השם ונתן טבע לדבר לקבל רצונו וכבר בעמוד על עצם השמע החמר לפעול הצור' הנבדל' ומה שימצא אז הפלא בבריאת כ"א מהכנעת החמר עד שיוכר ממנו מה שיא' להעשו' ממנו אחר אח' וכן בתנועו' הרצוניו' שהאדם בציוריו הנעימו' יניע כלי הקול בהנעו' נפלאות מזולת שיתבונן בהם ואם הב' א' הכ' המעלה והמט' אינ' מצד הרחקי' אלא מצד הרכבי' הקלי' והכבדי' הנמצאי' שם וכבר הגשם ההוא בזולת צור' לא כבד ולא קל אם הטב' הכ' למה שהית' הבריא' לתכלי' הטבה והניחא כבר חייב ההתחלה שי' שיהיו להטב' הה' התחלה זמני' ולזה לא יתכן השאלה למה לא הי' אותו קודם לכן לפי שאיך שיהי' שתפו' השאלה למה לא הי' קוד' הכ' זה שעו' מה שהתי' באלו הספקו' ואול' בספקו' אשר הביע כת מאמיני הקדמו' הכ' יהי' הספקו' בדרך זה אמנם בספקו' אשר מצד הזמן אם התחלה לא יתחייב מאמרינו שהזמן היה אז שנתאחר ולא הי' קוד' ואולם הגזר' שהסכימו עלי' שכל הווה הווה בזמן וזה שכבר נמצא במתחדש שיתחד' בזולת זמן כאלו תאמר השינוי שיתחדש במשתנ' הרמוז אין שהו' בזול' זמן ולפי שהזמן מקרה דבק לכל שינוי ומתחד' בהתחדשו הו' מחויי' שאם הי' הוו' שאיננו הוו' בזמן ואול' הב' שהו' מצד העת הכ' העת' אשר יהי' התחלת הזמן לא יחלוק הקוד' והמתאח' וזה אם לא יכל הויית הדמיון כבר יהי' נודע שאין כל מה שלא יכלהו הדמיון כוזב וזה כאמ' שהעת' יש לו ב' צדדי' א' הו' חלוק הקוד' והמתאחר וקב' הגבלת החלק מהזמן הרמוז אליו ולמה הוי' העת' בכח לא יחוי' היותו חולק הקוד' למתאחר כי טבע הזמן כן חוי' שא"א שימצא העתה בפע' עם מה שהוא לו התחלה שכב' קדם שהזמן עצמו א"א בו שימצ' יחד ואולם הב' הנה התבאר ממה שיקל שקדימות הכח אל הפעל תבדק בהווי' חלקי' מפני שהוא

לכח נושא והו' הזמן נמצא אבל בהויה התכלית לא לפי שהזמן מחודש בחדוש
העו' שהכח כשהו' כמה שממנו לא יחויי' מציאותו זמן כי או' שם עדיו' תנוע' ואולם
בספקו' אשר מצד התנועה אם תחלה הנ' קדומ' תנוע' הועתק לתנוע' החלקית לא
נחיי' קדימתה להוי' הכולל' אבל שתנוע' ההוי' הו' הקודמת ואם הנ' כשהנחנו תנוע'
תהיה הו' הא' לא יחויי' שיקדם לה וזה אם מצד הפוע' שיפע' עת אחר מלא' יפעל
הנ' ואם נוד' שהנ' יציאה מן הכח אל הפעל לא יחויי' שיהו' שם שינוי וזה שהיציאה
מן הכח אל הפעל אשר תפעל להתפע' הו' השינוי לא היציאה מן הכח אל הפע' אשר
בפועל לפעו' שאם לא היו שתי תנועו' יחד התנועעו' וההנע' וכב' התבאר בספר
השמע' שא' תנוע' א' בנושא ב' מצד וז' שכאש' תיוחס אל המניע תקר' הנע' וכשתיוחס
אל המתנועע תקרא התנועעו' ואמנ' מצד המתפעל הנ' אם הו' האפשרו' אם בטבע
יחויי' שיק' שינוי לאחדו' אפשרו' השינוי הנה לא יחויי' לאפשרו' אשר מצד הרצון
המופשט שיקר' לו שינוי אבל אפשרו' השינוי הנ' על יחס א' בכל הזמן. ולז' לא יצדק
חיו' קדימ' שינוי ואולם בספקו' אשר מפאת הגדר אשתחלה עם הוית בהויה
חלקי' מהפך אל הפך לא יחויי' זה בהווי' הכוללת וכש בהוייה המיוחסת אל הרצון
ואולם כב' הנה כאשר הו' נדבר הא' כתעל דברי' מתנגדי' יצדק שיהיו הכוחות
מוגבלי' בכח הקרוב אם דורך אל הרב' הה' ואכחנו אם חייבנו שיהי' זמן דריכתו
אל ההוי' בכח הו' מקום לספק אבל מה שהונח שנתהו' ברצון מזולת שיהי' דורך
בו קוד' שנתהו' נלא ימנענ' כ אחר שאו' לו שכו' ההפסד שישאר נצחי ואמנם הויתו
נעדר זמן בכח ברצון לא ינגד אפשרו' מציאותו אחר שמציאותו ברצון וכן מה
שחזק טענתו כי אם הונחו המציאו' והעד' אפשרו' והונח א' מהם נמצא תמיד
יקר' מזה בטל הנ' הבטל הוא אם הנחהו נמצא בחיו' אבל אם הנחהו נמ' בחיוב
אבל אם הנחהו באפשרו' לא יקרה בטל ומה שחזק טענתו שיהוי' בהוית נמצא
ונעדר' יח' שאם לא כן יהו' זמן בב' ת תחל' לזמ' בב' ת הנ' אם הודינו שהו' העול' זמ' נעדר
בב' ת לא יתחיו' זה אל כמו שותחיו' לפלוסופ' הא' ומ' בקדמו' אם בכי עת וחלו' הקוד'
והמתאחר שבל א' בב' ת והו' חלק למקובן שיהו' נב' ת אל שז' אפשר בו מהנד ם
שהו' ב' ת לכן מה שחזק עוד טענתו שכבר יחשב שהאמצעי' בי' הנפר' ובי' הנמצ'
תמי' הוא הוה כפסד הנה הו' בלתי צודק שהאמצעי האמתי הו' הנמצ' בעתמן העתי'
נעדר בקצת וכן מה שחזק עוד טענתו מפני טבע הדבר שאם הו' הנה טבעות
מקבל ההוי' וההפסד א"א שישאר נצחי הנ' למה שהונח שאו' לדבר טבע אל מה
שחקקהו הפי' בהויה כלומ' הנה לא יחויי' בו שיפסד ואם הו' הוו ואם כבר ירא' זה
באישי הנמצאי' שהוו' כפסד לא יצדק זה בהוי' הכולל' וכ"ש בגרמי' השמימי' שאי'
להם שבו' ההפסד לא מפאת הפועל ולא מפאת המתפעל ואולם בספקות אשר
מפאת החמ' אם תחלה מה שהו' נמנע בחמר הא' הוא שיהי' רק מבלי אחר שקבל
הטבע ונתלבש מי' צורו' אבל קודם זה איננו נמנע בגשם ההו' היות רק מבלי' כמו'

שהונח ואולי כב"הכ לא יתחייב היותו מלא גשם במוחלט אבל כמו שהונח מגשם
מבולבל מכל צד וא"ו כשספקו אשר מצד הפוע"הכ למה שהחכמה האלהית כן
גזרה בהשב"הזאת והי' ההתחלה האמרו' כן מחייבת להתחדש בזמן הב' או שיגני
בחקו כזה כי כן תמי' נמצא עם רצון השם אל שהמכרח המקבל היה שתתחד'
ואם הי' שגזר שיה' זמן בב"ת בזולת נימוק הנמצא' זו הב"הי' תפיס' עלינו אשקב הנימו'
מהם אבל להיותו ית' מקב' להם הנימוס או הזק בז"ואולם מה שחזק הפילוסוף מהיו"
הקודמי' מיחסי' השמי' למשכן הרוחניי' הנה לבבחינות' והיותם מורי' על כח ממציא"
וכם שראוי ומחויי לנו לחזק האמת מפשוטי התורה המורי' על הדעת הז"כפי מה
שיראה החכם הז' אשר האריך בדבריו אל מה' ואנחנו בחרנו בקצו' הדבר' בזה הפ'

פרק ד נבאר בו הצודק מהבלתי צודק כפי מה שאפשר לנו וזה אמנם
בשנדקדק על דברי הן בתשובותיהן על טענות הבתהן במה שפירשו בדעותם
או ותחלה אומ' בתשובו' הרב המורה הכוללי' בטענו' אשר מפאת הזמן והתנועה
והגרם השמים והאמ' הא היות צודק' ונגלי' האמת מספקת לבטל הטענות הה'ם
מלבד אשר הן בעצמן חלושו' מאד ואולם לתשובו' הרב בטענה הא' מהטענו' אשר
מפאת הפועל ברי' להתבונן בה מאד וזה שהגזרת אשר החליט ואמ' שהיציאה מן
הכח אל הפעל היא משינוי בחק הנפרד לטוען בה טענות ולמערער ערעורים
וזה שלא יתנוו' זאת דבר מן הכח אל הפעל בלא סבה מחודש' אם בעצמו ואם חוץ
מעצמו ושקר שיהו' חוץ מעצמו אחר שלא' שם דבר נמצא יהי' א"כ חדוש הסבה
בעצמו ונחדו' הסבה הוא השינוי ועו' שהנפרד הוא בפעל תמי' במה שהו' נפרד"
ואין בו דבר מבח המאמר בו שינא מן הכח אל הפעל הוא המאמ' סותר נפשו
ואולם השכל הפועל אשר יפעל בעת ולא יפעל באחרת הוא לחסרון המקב' אבל
הוא בפעל תמיד אין בו דבר מהכח אבל כשלא יהיה לחסרון המקבל בדרושנו
זה כשלא יפעל אין המלט בו מהכח וכבר הונח בפעל תמי' להיותו נפר"זה ח
חלוף לא יתכן וגם אשר השיב לטענה הב' שהשאלה מה הביאו לפעל בעת זולת
עת בלתי ראויה ונתן השבה בזה' למה שאין לרצונו ית' תכלית יוצא ממנו הנה
צדק בזה להיות רצונו עצמו וכמו שאין לעצמו תכלית יוצא ממנו כן אין לרצונו
תכלי' יוצא ממנו ותשאר עדיין השאלה כמו שיבא ואם רצה שאין לרצונו המיוחד
לפעול בעת הזאת תכלית יוצא מרצונו הנה כבר יחשב לו יתברך פועל בלי תכלי'
כי אם היה שהפעל בכלל יש לו תכלית והוא ההטבה וההכנה הנה היותו פועל
בעת ידוע הוא פועל מה ואין לו תכלית וזה מגונה מאד בחק כל בעל שכל כל
שכן בחק השם ית' ותשאר אם כן עדיין השאלה מה הביאו לפעול בעת זולת עת
וזה שכבר יראה שאי' אפשר שיהיה שם תכלית אחר אלא הרצון לבד וזה שלא
ימלט הענין אם היה שם תכלית אחר אם שיהיה מצד הפועל או מצד המתפעל
או מצד דבר מחוץ לפועל ולמתפעל כאלו תאמר כלים

לפעל ובפעל שיהיו מצד הפועל למה שיחסו אל כל העתי' יחד וא"א ג"כ שיהיה מ:
מצד המתפעל שאין שם כי אם העדר מוחלט ויחסו ג"כ אל כל העתי' יחס א' וכ"ש
שא"א מצד דבר מחוץ שאין שם דבר מחוץ ועו' שהפועל איננו פועל בכלי' ולזה
מה שיחויב שלא יהי' תכלי' אחד בייחוד העת אלא הרצון נגד ובזה אפשר שיאמ'
שאח"ש גזר' חכמתו להמצ' אח' האפס המוחלט הנ' אין ראוי שיבוקש תכלי' לעת מיוח'
וזה שההקש בכלים א' זהו מה שירא' שצרי' להתעורר עליו בתשובת הרב ואולם
בטענותיו לקיו' החדו' במוחלט תחלה אומ' שאם הודינו בהם שיהכו האמת בזה
הדרוש הנ"ל יחויב היו' החדוש מן האפס הגמו' אבל אולי הי' שם חומר קדום
כדעת אפלטון וכמו שיורו קצת מאמרי' לרז"ל הביאם הרב בספרו וזה שהטענו'
כשיעיין בהם לא יחייבו את כוונת המכוין ורצון רוצה אבל אומ' שלמערע' שיאמר
שלא יחייבו חדוש אחר העדר עכ' וזה שהטענ' הא' הלקוחה מהחלוף הנמצא
בגרמי' השמימיי' עם היות חמרם אחד הנ"ל יראה שלא תחייבה חדוש וזה אמנ' לתכלי'
ידוע והנ' הסבה התכליתי' כבר יוד' בה בעל דיננו בדברי' הטבעי' אבל יראה שכל
אשר יהיה יותר גדול בחשיבו' יהי' תכליתו יותר חשוב ולזה הטענ"' היא מחייב
מציאו' התכלי' בגרמים השמימי' אבל לא ימנע בהם המצא"' על צד החיו' ממנו ית'
עם התכלי' ההו' בעינו ואם אפש' מבלתי שיחויי' רצון רוצה הנ' מה המונע שלא הי'
הרצון ההו' קדו' גם כן מי יתן ואדע ואמנ' הטענ' הב' הלקוח' מההקדמה האומרת
שמהא' הפשו' לא יתחיי' אלא א' פשוט למערע' שיאמ' שלא יתחיי' חדוש וזה שההקדמ'
ההי' אם הי' שתחויי' רצון רוצה גם הוא עצמ' יתחיי' שיהי' הרצון בלא פשוט שהרצון
במורכב יראה שיהי' הרצון מורכב למה שהרצון מתפש' בכל חלקי המורכ' ולז' מה
שיחויי' פע' היותו מורכב למ' שיתחיי' ממנו אחדו' בשלמו' הטב' והחכי' נואתו ית'
הנה יעבור אבל ראוי ומחוי' שיתחי' ממנו ית' עם היותו בתכלית הפשיטו' וכאשר
היה זה כן הנ' לא' אשער מה המונע שלא יתוסף על צד החיו' האחדו' הזה בשלמו'
הטובה ואם א"א מבלתי שיחויי' רצון רוצה מה המונע שלא יהיה רצון קדום ולא
יתחיי' א"כ מהטענ' הזאת החדו' הזה וכ"ש חדוש הזמן שלא יתחיי' ממנו שכבר
יתבא' בקלו' ממה שקד' לנו במאמר הראשון שהזמן איננו מפעול פוע' עם שנוד'
היו' העולם מחודש מן האפס הגמור כמו שבאה בו הקבל' וכמו שיתבא' עוד כמה
שיבא בג"ה ונפו' למה שיעדרנו כדקדו' כדברי הר"ל כדעתו וכמופתיו וכתשובותיו
ונאמר תחלה שאין בכל מופתיו ולא א' מה שיתן האמ' בדרוש הזה כפי מה שהניח
אבל אולי או מבלי' אולי יתבא' בקלו' הי' ממה שהניחו כדעתו בחדוש בריא' כוונת
ואולם איך יתבאר שאין בכל מופתיו מה שיחויב החדוש על דרך שהניח הנה
ממה שאומר אמנם כל המופתים שסדר עם המין רבויי ב' מינים המין הא' בבני
על סגולת ההויה המין הב' על הנבח' והוא מבואר במין הא' שאם יתלו' הבעל דין
ויאמר שהסגולות אשר יתחדש להנה יחי' ולנאצל מבעל שכל יפלו כל מופתי המין
הזה והנה עם מה שקדם לנו בדברי' יתבאר כן והו' שנאצל מבעל שכל עם היותו

קדום אחר שהו' מסובב מבעל שכל והו' שכבר ראוי ומחויי' שיהי' לו תכלי' ואיננו.
בו רחוק שימצאו בו דברי' בלתי מחויבי' לעצמותו בענו' זולתו כי ההתחל' השכלי'
יחויי' זה לשלמותו כי ההטבה והחנינה שלמו' למטיב ולחונן ולזה הנאצל מהתחל'
שכלי' ואם היה בלתי הוה המאמ' בו שהי' לתכלי' מה איננו מאמ' שותר נפשו וכמו
שהניחו כי באמרנו היה לתכלית מה אבל ענין בו נאצל מהשכל לתכלי' מה ואם
היה שלא נתחדש וגם אם נאמר שהנאצל לא בחיוב אבל ברצון קדו' שיצדק בו
המאמר שהו' לתכלי' מה מבלתי שיחוי' היה מחודשת ולז' הו' מבוא' בכל המופתים
ההם מהמאי' ה'א שהם נערכי' על הקדום להיו' מה שהנ' מסגלו' ההוה הוא בעצמו
הקדום והתמ' אם נעלם זה מעיני החכם הזה עם חוזק הראותו אלא שכבר ירא
שכבר לחשהו כיוצא בזה כשהו' אתר לקיים המנעות היות הדבר הקיים בעצמו
שופע תמיד מזולתו שאם היה כן יתחייבו לו בטולי' רבי' והא' מהם שיהי' הדבר
הוה מלא דבר ונפסד אל לא דבר ושיהי' הזמן מחובר מעתות ושלא יהיו הגרמים
השמימי' נמצאי' בפעל ושלא יהי' שם תנוע' מדובק' והנה הבטול ה'א שהניח שיהי'
הדבר הוה מלא דבר ונפסד אל לא דבר אם היה שנגד בו לא יקרה ממנו בטול
שלא ימנע בפעל ציור הרצון וברצון לבד בזולת כלים שיהוה הדבר מלא דבר
ויפסידנו אל לא דבר כשירצה אבל יתחייב זה כמו שיתב' בג"ה אבל אומ' שלא יתחייב
שיפסד כלל לא אל דבר וגם אל לא דבר וזה שהציו' והרצון האמתי' והמהב' לא תתחדש
בעצמו גם שיתמיד ההוי' והענין בזה כענין כנותן הנורו' שישפיע תמי' בנורות
ובהזרח אורו הנורו' ההם כל אשר ימצאו מקבלי' וגם שבציורו יתמיד קיו' הנורו'
אשר השפיע וזה שאחר שהם מוכני' לקבל הנורו' עד שלהבת' קבלו הנורו' ההם
והיה הזרחת אור הנורות מנותן הנורות מתמיד א"א מבלתי שיתמיד מציאות
זה מבוא' מאד וכאשר הי' זה כן הוא מבואר שלא יתחייבו הבטולי' האחרי' שזכר
וזה כי לדבקות הציור והרצון יתחייבו דבקו' המציאו' השמי' עם דבקות הזמן
ודבקות התנוע' והתמה הגדול מאין יצא לו החלוק הזה בין הדבר הקיים לעצמו
למקרי' אשר אין להם קיום בעצמם כאלו תאמר לתנועו' אשר לגרמי' השמימיים
השופעו' מהגרמי' המאירי' וזה שאם היה שלא יתחייב להם הבטול הא' שכב' אפש'
בהם שימצא מלא דבר ויפסדו אל לא דבר להיותם מקרי' אמנם אם היה שיפסדו
כאשר יחויי' לו בשופע תמיד הנ' יחייבו כל שאר הבטולים שיהי' הזמן מחובר
מעתות ושלא יהיו התנועו' והאור נמצאים בפעל ושלא יהי' שם תנועה מדובקת
וזה שהתנועו' השופעו' שהציו' והאור מהמאיר איננו כי אם עתה אנ"כ אלא שהתר
הספקו' האלו כלם בשנאמ' שהמשפיע הנותן המציאו' גם שלדבקו' השפעתו יתן
דבקו' קיום המציאו' אם שתהי' השופע מקרה או דב' קיים בעצמו ודי בזה במין
הא' מן המופתי' ואולם מופתי' המין הב' הבנויי' על הסבת' אומר ג"כ שאין בהם
דבר מחויי' ולא מראה פני' תחלה הניח הנחו' בזמן מסכימו' למה שהתבא' בספר
בספר השמע ולא כפי' עתה עליהם ואם התבא' מכח דברינו במאמ' הא' ויתבאר

עוד בכלל הזה כב"ה היות מקצתם כחנו אבל נכנס עתה על שהם נודקו ואומר
שהמופת הא' בלתי מוליד וזה שההקדמ' הגדו' האומרת שהכמה כמה הוא כמה ב"ת
מסופק בה וזה כי האומ' שהזמן כב"ת לא יודה בה והסבה אשר נתן באמרו לפי
שהו' מספר בעל' הכמה איננה סבה וזה שהאומ' כב"ת אם היה שהו' יגדור הכמה
שהו' אשר ישער בחלק ממנו יהי' הדנין בו מה שאפש' שישוער ממנו ואם משמוש
מלת הכמ' שיורה שעו' הב' למה שהלשון הסכמה אין תפיסה בזה למה שבעל' הלשו'
לא הסכים להניח שם לבלתי מוחש מהזמן ולא יקרה מזה בשו' ומה שחזק מופתי
באיניני שהם כלם ב"ת גם המופת השני הבנוי על הקש המושל' למה שהגשם וכל
משיגיו ב"ת אין צריך להשיב למה שהחפוש לא יתן האמת עכ"פ וכ"ש אם התבאר
שהזמן איננו ממשיגי הכמה כמו שיבא בג"ה והמופת הג' אשר יסודו המהירות
והאיחור הנה הוא הטעאיי' וזה שהמהיר יתנועע בזמן מה מספר מהסבובים
אשר יתנועע המאוחר בזמן יותר גדול כאשר יהיה מדרך המספר שיאמרו בו
רב ומעט גדול וקטן בזמן וזה כשיהיו ב"ת והנה להמנעות המתנועע המהיר
והמאוחר בזמן שוה אבל כשיהי' הזמן או המספ' ב"ת לא יאמרו בו רב ומעט וגדו'
וקטן ולא שוה למה שהם גדולי' השעו' והשעור נמנע בב"ת ולזה לא יקרה ממנו
בטול אם עדרו סבובים ב"ת מהמהיר והמאוחר וזה שאין מדרכם שיאמר בהם
גדול וקטן ולא שוה ועם שהו' מבואר בעצמו הנה כבר יאמרו זה שאנחנו כבר
כנוייר קדמו' הזמן בתנועו' האלו ולא ימנע מהיו' העולם שופע תמיד מהשם על
הדרך הזה תמיד והמופת הד' ג"כ הנה התבאר בקלות ממה שאמרנו שלא יחויב
דבר ממה שרמ' שאם הי' שאין הכב"ת גדול מהבב"ת לא יתחייב שלקו המאורות
תמיד ומקו' הטעו' כי באמרנו שהבב"ת איננו גדו' מהבב"ת לא כרצ"נו שהו' שו' לבב"ת
שכב' התבא' שהבב"ת לא יפו' שם השו' אבל כרצ'נו שאי' מדרכו שיתוא' הב"ת בגדו'
או קטן מב"ת ולזה לא יתחייב דבר ממה שחייבו במופ' והמופת ה"ה הטעאי ג"כ
וזה שעם היו' הזמן ב"ת או בזמתי' כי אם ב"ת וזה שאין זה זמן שנגביל במתי'
להיותו מוגבל יחויב שיהי' ב"ת וזה מבוא' בנפשו והמופת הו' הוא הנוסד בתוספ'
הזמן כאשר תתוסף התנוע' הנה התוספ' בב"ת הוא נמנע בבחינ' ואפשרי בבחינ'
אם בבחינ' הבב"ת בכללו הוא נמנע למה שלא יתואר בגדול וקטן וכן בבחינ' הגדר
אשר הוא בב"ת הו' גב בלתי מקבל התוס' לזה הסבה בעינ' ואם בבחינ' הגדר אשר
אפשרי ומתחי' שיקבל תוספ' ולז' יתוס' הזמן מהצד הו' בו בת בהתהוו' התנוע' על
בכחותי' והמופ' הז' הנ' הטעאיי כי אם הזמן מש' התנו' על בכחות הבב"ת תחלק ממנו לא
יחויי' היו' הז"מ בכללו מוגבל ובת שלא כל הנודק נפרד יצדק מורכב והמופת הח
אין ענין לו כי עם היו' שהבת הו' מצד המאח' כבר הונח שהצד החולף אשר
בבחינתו הוא בבת דינו דין הפועל והוא לא נתחד' בהנחת הזמן ולפני זמן אלא
בקדו'מ זמן או תבלי' לו יצ' אהפע' בשכב' והמופ' הי' הו' דמיו' אבל השי' עליו והמופ'
הא' הי' הבתל' בגרס השמי' מבוא' הכפיל לב' שבו' א' נמ' שלא התב' חדו' הגר' השמימי'

שב' פעם שנודע בחדושו לא יתבאר חדוש הזמן שכבר אפשר שיאמר
נהקש אל תנועה אחרת כמו שיתבאר במקומו : וכ"ש אם הוא אפשר
שיאמר בהקש אל תנועה ואם היה שאיננה נמצאת בפעל וכמו שקדם
לנו ולזה הוא מבואר שאין בכל מופתיו אלו שיתן האמת בהיות הז
הזמן ב"ת והוא מבואר גם כן שהמופתים שסדר בחדוש הגל' הארץ אלקוחים
מסגולות ההויה לא יתנו האמת בחדוש שדמה לשבות שזכרנו בבטול
מופתי המין הא' : וזה שיש לאומר שיאמר שסדר זה מהתחלה שכלית
לתכלית שוב בהשגחה ורצון קדם התבאר אם כן שאין בכל המופתים
שסדר עם המין רבויים מה שיתן האמת בזה הדרוש באופן שהניחו .
וכבר נעזר בקצת טענות לקוחות מחדוש החכמות והתורות והלשונות
והוא אם היה שיראו פנים לחדוש לא יחייבו שלא נתחדשו פעם אחרת
באבדן המין האנושי וחדושו פעם אחר פעם ואחר שהתבאר שאין בכל
מה שדמה החכם הזה דבר מחייב מה שהניחו צריך שנבאר מה שיעדנו
והוא שהחדוש באופן שהניחו היא הזייה ובריאה וזה שהוא הניח חדוש
העולם מגשם קדם רק מכל צורה ונניח עתה אפשרות מציאותו ואומר
שהוא נמנע היותו קדום וזה שלא ימלט מהיותו מחויב המציאו' בבחינת
עצמו או שיהיה איפשר בבחינת עצמו ומחויב בבחינת סבתו וזה כי לא
יצוייר אפשרות המציאות מכל הבחינות בגשם כנחו אשר לא סר ולא יסור
ובטל שיהיה מחויב בבחינת סבתו וזה אמנם לג' סבות א' שלא יצוייר
היותו מחויב המציאות בבחינת סבתו אלא היותו משפיע תמיד מציאות
וזה למה שהוא תמידי המציאות לא יצוייר עת יהיה בו שפע המציאו' ושיהיה
אחר כך שפע ההתמדה : ואחר שהתבאר זה כן והיה שכבר קובל לחכם
הזה שאין דרך שיפעול דבר בהשפיע ממנו דבר קיים תמיד כמו שקדם
הנה אם כן נתאמת שא"א שיהיה מחויב המציאות בבחינת סבתו ואם היה
שלא יקבל זה והוא שיורה אפשרות המשך השפע בהמציא דבר קיים תמי'
הנה אם כן יורה בהכרח כי בתחלת כל מופתיו אשר מהמין הראשון :
וזה שכבר איפשר שיושפע תמיד מציאות העולם ברצון קדום מתמי' ויהיה
אם כן מה שחדש מזה הגשם הזויה ובריאה והב' שלמה שיהיה הגשם הזה
בתכלית החסרון הוא נמנע שיתחייב חיוב המציאות מהשלם הב"ת השלמו'
וכל שכן שיתחייב ממנו זמן בב"ת והג' שלא יצוייר שיפעול דבר בדבר
בחלוף מה שיתחייב ממנו דומה לנומר מהפועל ולזה הוא מבואר שאיננו
מחויב המציאות בבחינת סבתו ואם שאיננו מחויב בבחינת עצמו :

זה יתבאר בקלות אם תחלה שאכחת גשם מחויב המציאות לעצמו יתח
יחייב שיהיה בלתי משתלשל מעלה זולתו יתחייב אם כן שנביאהו על
ראשונה ושיהיו שני עלות ראשונות האחת בתכלית השלמות והא" בתכלי
החסרון וגם הוא כפירה והריסה שלא ישתלשל המציאות בכללו מאחד
פשוט הנה הוא מגונה מאד אף כשנודה שלא היה אלוה והוא רב מורכב
עליו היות העולם אים אחד ומחוייב בו שישתלשל מאחד פשוט ושנית
שאם נניח הגשם הזה מחוייב המציאות בבחינת עצמו בלתי משתלשל
ממנו יתברך איך ישמע להתפעל מרצונו : האם הגשם הזה ישכיל או
ירגיש בשלמות האל יתברך ותכלית חסרונו בעצמו · וזה שהשמע הוא חוש
לצורה אחר שהצורה היא המעמידה והמוציאה לפעל ההוא ונקשר בו
יתבן זה בו אבל מי שמציאותו מספיק לו לעצמו ובלתי נקשר בזולתו איך
יהיה הרצוני ההוא מי יתן ואדע ג"כ שאחר שהונח מחוייב המציאות לעצמו
ובלתי שומר תמונתו הנה הוא לעצמותו בלתי שומר תמונתו וכאשר היה
בלתי שומר התמונה לעצמותו הנה כבר יש לו טבע בעבורו חוייב שיהיה
בלתי שומר תמונתו וכאשר היה בלתי שומר תמונה לעצמותו הנה כבר
יש לו טבע בעבורו יחוייב שיהיה בלתי שומר תמונתו ועוד שהיותו בלתי
שומר תמונתו לא ימלט מאיכות אשר מאיכות השניים והוא הרפה והקש"
והיות מתואר באיכות האיכות השנים ולא יתואר באיכיות הראשונים
רחוק שלא יצוייר עם שיסתור הנאתי היותו דק מכל צורה : וכאשר
התבאר היותו בלתי מחוייב המציאות לא בבחינת עצמו ולא בבחינת
סבתו הנה אם כן הדעת הזה בדוי מבואר הנפילה בעצמו ועוד שאחר
שינא חיוב מציאותו הנה בהכרח יתחייב זמן קדום וזה שהזמן יאמר
בהקש לכל שינוי מן השנויים והנה אין המלט מהגשם הזה מהשינוי וזה
שכל הזמן הקדום היה מתואר בשמירת התמונה בפעל ואחר כך נשתנה
ולא שמרה הנה כבר נח משינוי התמונה בפעל : והתנועע אחר כך
בשנשתנה תמונתו : ועוד שאיך שיהיה לא ימלט משינוי רצון ללא סבה
: וזה מגונה מאד בחק כל משכיל וכל שכן בחקו יתברך ויתעל" שמו לעד
ואולם איך יתבאר שנוי רצון בלא סבה הנה שינוי רצון מבואר בעצמו וזה
שקודם המרוש לא רצה בשלמות הגשם ההוא החסד ואחר כך רצ' בשלמ"תו
ואולם שיהיה השינוי בלא סבה הנה יתבאר בקלות עם מה שקדם לנו מן
מהדברים וזה שאם היה סבה לשינוי הרצון ההוא היה בהכרח אם מצד
השם יתברך ויתעלה שמו ואם מצד הגשם שאין נמציאות זולת אלו

ואחר שיהיה יחפצו יתברך ויתעלה שמו אל כל העתים אחד וירצה הנפש ההוא וכל המתהוה ממנו אל כל העתים אחד גם כן הנה אי אפשר שיהיה לשינוי הרצון ביחוד העת שום סבה ואם אי אפשר מבלתי שנודה שאחר שהיה לשינוי הרצון סבה והוא ההטבה והחנינה עם היות שיחוד העת בלא סבה אין היזק בזה מה שהיא החוק משיצוייר מחקו יתברך ויתעלה שמו הנה למעדער שיאמר שהשינוי רצון בעצמו הוא בלא סבה וזה שכבר היה יותר ראוי ברצון ההטבה והחנינה שיהיה קדום ונצחי ובלא יעמוד זמן בלתי בעל תכלית בתכלית החסרון · והפלא מהחכם הזה שבהכרתו זו כבר חייב לו ית' ידיעה בפרטי במה שהוא פרטי" והוא אים הנפש הבלתי שומר תמונתו כשפעל בו ברצונו ונפל במה שברח ממנו כמו שבא במאמר הב' ויותר מגונה זה שלפי מה שהניח ידיעתו בו קנויה בהכרח ממנו מה שהתבאר המנעו מחקו יתברך ר"ל שתהיה לו ידיעה קנויה מזולתו וכל שכן לדעתו שיראה שהיודע יתענג במה שידעהו וכל אלו הבטולים יתחייבו מהנחתו והוא מה שכווננו בזה הפרק.

הפרק הה'

נתאמת בו דעת החדוש במה שאין ספק בו ושהכפירה בו הריסת בשרשי התורה ואולם איננו יסוד ופנה שלא יצוייר מציאות התורה מזולתו ותחלה אומר כי עם היות שנקים בין ההויה החלקית להויה הכוללת הנה אין בטענות כת מאמיני הקדמות דבר כבר ראוי לשום לב עליו וזה שהטענות אשר מפאת הזמן והתנועה והגר השמימיי הנה בהנחתינו החדוש אחר ההעדר המוחלט יסודו כלם ואם היה שנשתמש במלות מורות זמן כקודם ולאיחור וכל שכן אם יתאמת שהזמן איננו נמשך לתנועה ואיננו מפעולות פועל וכן הטענה האחת אשר מפאת החמר תפול בכללה כי בהנחתינו זאת אין שם חמר קדום. אמנם בטענה השנית הוסיף דברים קר"ל לחייב המנעות יש מאין כמו שבא בפרק שלישי : ולפי שסדור הטענה כלה בנוי בדמיון הזה והוא אשר עור עיני האיש ההוא ראש מאמיני הקדמות עם גודל שיעורו בחכמה אי אפשר מבלתי שנאריך בזה לגלות מעניתם ונאמר תחלה שזה שברחו ממנו אין המלט להם ממנו בשום צד : וזה שכבר התבאר במה שקדם שאין שם דבר מחוייב המציאות בבחינת עצמו כי אם השם יתברך וישתבח שמו לעד וכל מה שזולתו איך שהונח רוצה לומר מחודש או קדום הוא אפשר המציאות בבחינת עצמו והוא נאצל ממנו אם כן אין שם שלא יאמרו ג"כ בזה ולא בשמות שלא יהא נאצל ממנו והנה האצילות לא ימלט משיהיה אם על צד ההכרח או על צד הרצון ואיך שיהיה

כבר נודע שכל מציאות גשמי נאצל מצורה והצורה אם כן מאצילה ונותנת
מה שאין דומה לה ולא תאציל ולא תתן למקבל כי היא תתן המציאות למקב'
ואין הכונה באמרנו יש מאין זולת זה וזה שאם היה הכונה באמרנו יש
מאין שהאין יהיה הנושא באמרנו הנגזר מהכ"חם לא יתחוי' מהנחתינו אצילו'
על צד החיוב אשר לא סר אפשרות ההויה יש מאין אבל הכונה באמרנו
יש מאין הוא שנתהווה אחר ההעדר ושלא היה לו נושא נמצא קוד' ובאמרנו
גם כן שנאצלו שניהם על צד החיוב אין הכונה בו גם כן אלא שלא היה להם
נושא קודם אלא שהחמר והצורה יחד שניהם נאצלו אחר ההעדר ואם
לא היה להם נושא נמצא קודם ושכל מציאותם נאצל ממנו : ואין ספק
שאין הפרש בין המאמרים האלה אלא ביכלת הש' שהונחנו אותו קודם
יורה יכלת בב"ת בזמן והונחנו אותו מחודש יורה יכלת ב"ת בזמן : ועוד
שהונחנו אותו קודם לפי שיחס הפועל והמתפעל אל כל העתים יחס אחד
יתחייב בהכרח אצילותו וחיובו יתברך ממנו תמיד כמו שהונח כי אין שם
עת מיוחד יהיה אצילות המציאות בו והזמן האחר אצילות התמיד ולזה
יתחייב מהנחתינו זאת רוצה לומר אצילות המציאות תמיד על צד החיוב
חיוב יכלת בב"ת בפעל תמיד וזה שהיכלת ב"ת יהיה כשיהיה יחס שמור
בין הפועל והמתפעל אבל כשלא יהיה ביניה' יחס יהי' בהכרח יכלת בב"ת
ואומר עוד שמהנחתינו זאת רוצה לומר חיוב המציאות ממנו יתחייב שיהי'
על צד הרצון וזה אמנם לשני סבות הא' כי מהנחתינו חיוב המציאות
מהתחלה שכלית יתחייב שיהיה על צד הציור ולהיותו מקנה המציאות על
צד הציור שלם רוצה לומר ציור קיום הנמצאות וציור היותו מקנה מציאות
הקיום והנמצאות עצמן דרך כלל ודרך חלק וזה שאין שם דבר שלא
יקנה המציאות והמהות מציורו ולהיות התחלה שכלית ירצה במה שיצייר
והנה אין ענין לרצון זולת זה אלא היותו מצוייר שהוא רוצה ומקנה דרך
השבלה וציור מציאותם והב' כי ההקדמה המוסכמת עליה שהיא שמה
אחד הפשוט לא יתחייב אלא אחד פשוט יתחייב בהכרח שאצילו' הנמצא'
היה על צד הרצון וזה שלמה שהתבאר שמציאות החמר והגשמות נאצל
ממנו יתברך ולא מהתחלה אחרת אין דרך לצאת מהספק הזה איך נאצל
זה המורכב בעל' חמר וגשמות מהאחד הפשוט בתכלית הפשיטות אלא
כשיאמר שלמה שהיה המציאות בכללו מאחד טוב בתכלית השלמות מה
שאפשר לפי המקבל והיה מדרך הטוב להשפיע הטוב על צד התכונה כי
מזה הצד יהיה שלמות לטוב להשפיע והיה הטוב כמה שהוא טוב. הוא אחד

פשוט הנה עם היותו מורכב מחלקים אשר מזה הצד הוא רבים אין הטוב
והשלמות הנמצא לא במה שהוא רבים אלא במה שהוא אחד ועוד שמה
מבואר בעצמו ששלמות הטוב כשיפעל הטוב כשיפעלהו ברצון הוא יות׳ גדול
לאין שיעור משיפעלהו בזולת רצון וכאשר היה זה כן הנה הוא מבואר
שמהנחתינו חיוב המציאות ממנו יתחייב שיהיה על צד הרצון ולפי מה שכבר
התבאר גם כן יתחייב שיהיה הרצון מתמיד והנה להיות האמת עד לעצמו
ומסכים מכל צד הנה נעזר בזה רצוני מהיותו יתברך פועל ברצון ממה
שנתפרסם מענין הנפלאות ומופתי הנביאים שהוא ואם היה שלא השגנו
מהם בחוש כבר ראוי שיהיה נעזר במה שנמצא לקודמים ממי שראוי ל
לסמוך עליהם וזה שאין המלט מהיות הפועל בהם הש׳ ואין דרך לפעול
בחומר הפרטי כאלו תאמר במטה שיתהפך תנין כי אם בפועל משגיח ורוצה
וזה מבואר בעצמו למעיין בזה הספר ואולם איך יתבאר שהפועל הוא הש׳
ממה שנאמר הנה לפי מה שנמצא במופתים והנפלאות שים מהם הטבת
ותכלית הטוב מה שלא יעלם ושהם מחודשים הנה הם בהכרח מפעולות
פועל ולזה אין המלט אם לא יהיה הפועל הקרוב בהם משיהיה נביא או
שלם אשר באמצעותו יתחדשו או הגרמים השמימיים או מניעיהם ·
והנה יתבאר בקלות שאין אחד מהם הפועל וזה שהאדם הדבר בהם
מבואר בו שהוא איננו הפועל וזה שאם הוא אפשר היה זה מצד דבקותו
בש״י והנה לא ימנע זה אבל אין ספק בו שיש לו מבוא בהם אבל שיהיה
הוא הפועל כבר דמו בני אדם שמצד שלמות שכלו והתבודדותו מבין כחות
הנפש אפשר זה בו · והנה טעו וזה שהפוע׳ אשר מזה הצד הנה הו׳ להתבודדותו
בהם והיותו כבורח להם ולזה יתחייב השמע לאמר לא החומר לבד׳ ה
המיוחדת הוא דבר שאי אפשר שתהיה לו ידיעה שלמה בנימוס הנמצאות ב
בדרך שיהיה במדרגת הבורא נאמרו המיוחד לפי שמזה הצד יחשב שהוא
אפשר בו שיהיה פועל ולזה הוא מבואר שאין האדם הוא הפועל וכן הוא
מבואר שאין הגרמים השמימיים אינטליגיאס הפועלים וזה שהם נותנין
הנימוסים והסדר לנמצאות והם נעתים מהם ויוצאים מהסדר והנימוס א״א
שיתחדשו מנותני הסדר והנימוסים ואם היה שכבר דמה הר״ל שהפועל
בהם הוא השכל הפועל וחשב להתיר הספק הזה באשר כי חרו׳ המופתי׳
הם מהנימוסים אשר סדר הש״י בשיהיה האדם אשר יתחדשו באמצעותו
במדרגה ידועה אלא מהדבקות ואם הוא אמת בעצמו רוצה לומר היותם
מהנימוסים הנה אי אפשר בו שיהיה הוא הפועל למה שהפועל הוא בחומר

פרטי והשמע החמר הפרטי לו בזולת הכנה כאלו תאמר השמע חומר
המטה לקבל צורת ההגין שהוא בלתי מוכן לקבל האיפשר מבלתי ידיעה
מיוחד וצריך מיוחד מה שהוא רחוק מאד בשכל הפועל וכל שכן כשלא
ישוטט בפעל ההוא מחשבת השלם או הנביא בענין כאלישע שהחיה את
המת בנגיעת עצם מעצמו ולזה מה שיחייב שיהיה הפועל הזה בהשגחה
פרטית ורצון פרטי וזה אמנם כמשך לסידור והנימוס אשר גזרה חכמתו
מההטבה והחנינה : וזה אמנם בסדור מתמיד כשימצא מקבל נאות :
ואחר שהתבאר שמהנחתינו חיוב המציאות יתחייב יכלת הויית יש מאין
רוצה לומר אחר ההעדר המוחלט ויתחייב גם כן הויה רצונית הנה ראוי
שנעיר על הספקות שחייבו בהנחה הזאת כדי שלא ישאר בה שום מב
מבוכה וזה שהם אמרו תחלה שאנחנו נראה בכל מתהוה שיתהוו הצורות
לא הגשמות . ב' שהצורה תתן הדומה לה אבל איך תתן הגשמות שלשי
שמהנחתינו יש מאין יתחייב שיהיה הרקות נמצא מה שהתבאר שהוא שקר
ואמנם חיוב זה מבואר אצלם וזה שהרקים אשר בהם נמצא העולם קודם
המצאו כבר היה אפשר שימצא בהם גשם והנה הוא מסכים לגדר הרקות
שהוא מקום פנוי מגשם שאיפשר שיהיה בו גשם . ד' שלמה שלא היה
שם טבע מיוחד קודם העולם הנה לא היה אפשרות מיוחד במקום ההוא
אשר נמצא מיתר המקומות הפנויים : ואחר שהיה יחס הפנוי אחד
בכל המקומות אל הפועל הנה תתחייב השאלה איך נמצא במקום ההוא
ביחוד אבל ראוי שימצא במקום בכל הפנוי ויהיה אם כן גשם בלתי בעל
תכלית נמצא מה שהתבאר המנעו . ה' כי לא ימלט העולם קודם הויתו
אם שיהיה מציאותו מחויב או נמנע או אפשרי ואם היה מחויב לא
סר היותו ואם היה נמנע לא יתכן הויתו ולזה מה שיחויב שיהי' מציאותו
אפשר אבל האפשרות ממה שיצטרך אל נושא אלו הן הספקות שהעירו
בהנחתינו יש מאין . והנה ממה שהתבאר לנו מהדברים יתבאר התרם
בקלות ואמנם הא' לא בא לכלל ספק שאם אנחנו לא נראה בהוי' החלקי'
שיתהוו הגשמות הנה לא ימנע בעבור זה בהויה הכוללת שיתהוה הגשמות
וזה מבואר בנפשו . והב' עם מה שהתבאר שאין המלט מאצילות דבר
גשמי מלא דבר ממנו גם כן אף למאמיני הקדמות והג' שיסודו אין ראוי
שיתן הגשמות אחר שאינו דומה לצורה אין התרו ממה שיקשה ראשונה
שאם היה ההתהוות בחיוב בלתי רצונית היה מקום לספק אבל אחר
שההויה רצונית אין מקום לספ' ועוד שכבר קדם שההוי' התע"ב הקשב"

והחנינה · ולזה כבר תתן הדומה לה כי תכלית ההויה כבר התבאר
שהוא טוב גם ייתן הטוב : ואמנם הג' המחייב שיהיה הרקות נמצא
התירו גם כן ממה שיקל וזה שיש לאומר שיאמר שקודם העולם לא היו
הרחקים נמצאים ושנים המצאם כשהמציא הגשם מאין : ועוד כשנודה
חיוב הרקות לא יקרה ממנו מזה בטל בשכבר התבאר במאמר הא' מזה
הספר חיוב מציאות הרקות הפך מה שיחייבו : ואמנם הד' הנה להיות
מקומות הפנוי על יחס אחד לא יחייב מציאות גשם בב"ת אם הש' מציאותו
בעצמו נמנע אבל היה שהמציא השיעור המיוחד המוגבל הנאות לשלמות
העולם כפי מה שהוא בו : ואמנם השאלה למה בראו בזה המקום הפנוי
ולא בראו בזה הנה אחרי שהמקומות כלם על יחס אח' באי זה מהמקומו'
שהיה ממציאו תשאר השאלה למה לא המציאו במקום אחר ובזה הדרך
בעצמו השיב ה"ר על השאלה למה בראו בזה העת אחר שכל העתים אליו
ביחס אחד אלא שתשובה זאת מספקת בהתר הספק הזה ואינה מספקת
להתר הספק ההוא וזה שהיות לו כל העתים על יחס אחד יחייב שיהיה
הרצון קדום בכל העתים והיות המקומות על יחס אחד לא יחייב שימלא
כל המקומות אם למניעות גשם בב"ת ואם לשלמות העולם שהוא ראוי
שיהיה לו שיעור מוגבל ואמנם החמישי הוא הלצוי וזה שבהנחתינו יש
מאין לא היה לו נושא יקבל החלוקה ממחויב או נמנע אפש"ר מצד המתפעל
אבל האפשרות היה בבחינת הפועל לבד וזה מבואר בנפשו כבר התבאר
שאין בהנחתינו זאת ר"ל החדוש במוחלט אחר הענין שום מבוכה אבל
התבאר שאף כשנניח חיוב מציאות העולם ממנו יתברך יתחייב חדוש
תמיד לא מדבר להיותו מתמיד בה כשלא ימנע מצד המקבל כי הענין
בזה במדרגת השכל הפועל אצלם שהוא הפועל תמיד בכל עת שימצ' מקבל
מוכן ולזה כבר יצוייר מציאות התורה והנפלאות שבאו בה אף אם נאמין
חיוב מציאות העולם ממנו יתברך על צד הטבע אלא שהאמת הגמו' כפי
מה שבא בקבלה והוא שהש' חדשו והמציאו בעת ידוע באמרו בראשית
ברא וגו' וכל הפרשה כלה אלא שכבר תשאר השאלה למה המציאו בעת ידוע
אחר שהיותם בם אם מצד הפועל ואם מצד המתפעל אל כל העתים אחד
והנה הספק הזה ואם הוא עצום מאד הנה התירו בא' מב' פנים אם שנאמר
שכבר גזרה חכמתו לסבה ידועה שיהיה לו התחלת הויה מחודש ולא תשאר
בו השאלה למה המציאות בעת הזאת למה שהחדוש בכל העתים יחד אחד
ואם שנתיר לעצמינו מה שנמצא בקצת מאמרים לרז"ל הב' אם הרב המורה

המאמר השלישי

ולא מצאנו מי חולק עליהם אמרם מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן ומהם
אמרו מלמד שהיה סדר זמנים קודם לכן הכוונ' בהם לפי מה שירא' החדו'
התמידי אלא שהיו הווים בעת ידוע ונפסדים בעת ידוע אם בתנוע' הא'ים
והפסדם ואם להיות כל אחד מהם הולך מהאחר מדרגת השלמות ואפשר
שזה שאנחנו בו ישאר כנחי' אפשר שיפסד ויבא אחריו עולם אחר הולך
מזה מהלך השלמות במדרגת יתר מתרוממת כי בזה דלתי החקירה נעולות
והדברים עתיקים למקבלי האמת ואם יהיה מהחכמים שהרחיקו מאד
הפסד העולם מצד העיון הנה יתבאר בקלות שאין בכל מה שאמרו שמה
שיחייב במה שחייבו כמו שיבא במאמר הד' בה' · והנה בדרך הזה
הותרו הספקות אשר מפאת הפועל גם כן והכלל העולה מהדברי' שנתאמ'
מצד העיון חדוש לא מדבר מוחלט וזה נתפרסם לאברהם מבית דינו
של שם ועבר אמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ ואמר נעים
זמירות השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע וזה שהרקיע
מורה במה שאין ספק בו היותו מעשה ידיו וזה מה שתקנו במטבע הברכו'
מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית לפי שהחדוש המציאו' בכללו לא מדבר
הוא תמיד והנה להעיד על החדוש הזה הכולל הצורה והחמר ירא' ש
שתקנו במטבע הברכה יוצר אור ובורא חשך שהוא ואם היה שתקנ' פסוק'
על המאורות הנ' אינו רחוק שיור' על עיקר הברי' ולפי שהצור' נותנת
המהות הרמוז אליו והחמר מצד עצמו לא יעמוד ואין לו קיום רמוז אליו
הנה יחס האור לצורה והחשך לחמר במה שאין לו צורה כזולת הצורה אלא
שיחס בריא' להיותו מהעדר למה שכבר התבאר שחדוש אחר ההעדר' מחוי'
מצד העיון והתבאר גם כן חיוב יכולת השם להמציא גשם לא מדבר הפך
מה שדמו אף למאמיני הקדמות אשר בעבור זה לא שמנו אמונת החדוש
פנה אשר לא יתוייר מציאות התורה בלעדיה והתישב עם זה המאמר
המפורסם לרבי יצחק אמר לא היה צריך להתח' התור' אלא מהחדש הזה לכם
וכבר רמז' כיישוב המאמר הזה הגאון הרב רבינו נסים ע"ה בפירו' התורה
שהתחיל · וכבר העיד החבר הכוזרי על הדעת הזה אמר זה לשונו ואם היה
מצטרך בעל התורה להאמין ולהודות בהיולי הקדמון או שקדמו לעולם
עולמים רבים קודם העולם הזה לא היה זה פגם באמונתו כי הוא מאמין
כי העולם הזה חדש מזמן ידוע ותחלת האדם אשר בו היה אדם וחוה
ובכלל כשלם מה שיעדנו בפרק הזה · והתהלה לאל לבדו ומרומם על
כל ברכה ותהלה :

הכלל

הכלל הב

בהשארות הנפש הנה הדבור בו בשני עניינים אם במהו' הנפש ואם בהשארותה אמנם המהות דברנו בו בכלל הו' מהמאמר הב' שיש בו די לפי כוונת הספר ולזה נשאר עלינו הביאור בהשארות ויהיה דבורינו בו כפי מנהגנו וזה אם בביאור איך ראוי שיובן כפי מה שתגזרהו התורה והעיון ואם באופן עמידתנו עליו ולזה שמנו פרקי הכלל הזה שנים :

הפרק הא בבאו' איך ראוי שיובן כפי מה שתגזרהו התור' והעיון ואומר שהנפש אשר תשאר אחר המות תשאר נצחית בטבע עומדת בעצמה בלתי משתנ' במין ולא באיש כפי אשר תגזור התורה ויסכים בו העיון והנה אמרנו אשר תשאר אחר המות כי נפשות בני אדם לא תשארנה כלם אבל מהם אובדות לשעתן כנפשות מקצת הרשעים כמו שיבא בכלל הג' בג"ה ואמרנו תשאר נצחית בטבע למה שאין לה סבות ההפסד בעצמה ולזה אם לא על צד העונש כמו שבא בקבל' וכמו שיבא בג"ה ותשאר נצחית בטבע ואמנם אמרנו עומדת בעצמה למה שהתבאר בגדר היותה עצם לא הכנה לבד כמו שדמו ן' רשד ואמרנו בלתי משתנה במין יורה זה על הפסד דעת מי שדמה שהנשאר מן הנפשו' יתאחד עם השכל הפועל באופן שיצדק עליו אמרנו היא כבר תשתנה במין : ואמרנו ולא באישי' יורה על הפסד דעת מי שיראו שהנפשות אחר הפרוד לא יתכן בהם ריבוי אבל הם אחת במספ' והוא דעת נפסד מאד כפי ה הקבלה והעיון בעצמו ·

הפרק הב באופן עמידתנו עליו ואומר שהשארות הנפש באופן שהונח נעמוד עליו מהתור' ומהקבלה ויסכים בו העיון אמנם בתורה ואם היה שלא נתפרסם בה ברב' יעוד הנה כתובים רבים מעידים עליו כדבר פשוט ומקובל באומה מפורסם אצלם הב' בחנו"כ נמצא ואיננו כי לקח אותו אלהים כאלו לקחו ושלקו במחיצת מלאכיו: ובלשון הזה נמצא באליהו היום הזה יי לוקח את אדוניך מעל ראשך : ונתפרסם זה עד שבלעם היה כוסף לדמות לישראל באחרית ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו ולהתפרסם זה אצלם אמרה אביגיל והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את יי אלהיך ואת נפש אויבך יקלענ' בתוך כף הקלע ואמר ית' ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב

המאמר השלישי

יחזקאל. גם כן ייעד באלו החיים אמר השיבו וחיו ואין ספק שאינ'
החיים הגשמיים כי החיים והמות משותפים לצדיקים ולרשעים והמשורר
בתהלותיו בכה הרשעים מתים אמר לא המתים יהללו יה ואמר עוד ואנחנו
נברך יה מעתה ועד עולם הללויה · ואמר מעיד על זה אך אלהים יפדה
נפשי מיד שאול כי יקחני סלה ואמר במקום אחר עד אבא אל מקדשי אל
ואמר עוד שלמה בפירוש והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה וכמו
שאריך בזה זולתנו אלא שלא בא בדרך ייעוד מפורש כי אם הייעוד
הגשמי לסבה הנזכרת עוד בכלל השני בגזרת האל ואמנם בקבלה זה
מפורסם לחכמינו שזכרו ענין העולם הבא במקומות רבים אין צורך לזכר'
ולזה ענין ההשארות מבואר מאד כפי התורה והקבלה : ואמנם שהנפש
הנשארת לא תשתנה לא במין ולא בחיים כמו שהיתה זה יראה מצד התור'
כי למה שהגמול והעונש האמתי לאדם הוא בהשאר הנפשות אחר ה
הפרד אם היה שתתאחד עם השכל הפועל או שתתאחדנה הנפשות ותהיינ'
כלן אחת כמו שיש מחכמי אומתינו שרמזו זה ונמשך בו להמשכו בדרך
היוני הנה לא יהיה גמול כלל ומתיחס למה שאין יתרון לעובד על זולתו
ממה שלא הגיע לחלק אחר מאלף ממדרגתו והנה בדברי רבותינו זכרם
לברכה מבואר זה מאד אמרם צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן ונהני'
מזיו השכינה ואמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה ואמרו
מלמד שלכל אחד עושין לו מדור לפי כבודו ומאמרים רבים זולתם :
והאריכות בזה מותר ואמנם שישבים בזה העיון הנה ההשארות בעצמו
נבוכו בו המפרשים לספרי ארסטו. מהם מי שיבטל מציאותו ומהם מי
שיחייב אותו והרבו בזה טענות ודברים ולזה ראוי שנביא מה שחזקו
דעתם בו מהדברים שראוי לשום לב עליהם וזה בקצור מופלג שבזה הדרך
יתבאר לנו אמתית מה שבררתו ואומר שמה שהסכימו כלם ובו בנו בנייניהם
היא שלשה הקדמות האחד שהשכל האנושי יתעצם במושכליו ויקראוהו שכל
נקנה והשני שכל הוה נפסד וכל נפסד הווה והשלישי שאם הונח אפשר
השגת השכל האנושי השכל הפועל יתחייב שישוב בו נצחי ואמנם המחלקת
ביניהם בשני ההקדמות האחד אם המושכלות אשר בכאן הוות או בלתי
הוות והשני אם איפשר בשכל האנושי שישכיל השכל הפועל וזה שהכת
המכחשת ההשארות יראה שהמושכלות אשר בכאן הוות והשכל האנושי
א"א שישכיל בו השכל הפועל והוליד מזה שהשכל האנושי אי אפשר בו
שיהיה נצחי וזה שבאמר נתאמת לו שהשכל יתעצם במושכלי' כמו שכא

בהקדמה הא" המושכלות יהיו המושכלות אשר כבר היות הב' בהכרח שיפס'
כמו שבא בהקדמה הב' המוסכמת וזה אמנם כל מה שלא ישכיל השכל
הפועל והבת האמורת היות ההשארות יראה שהמושכלות אשר כבר
בלתי הוות וכאשר נתאמת לנו שהשכל יתעצם במושכליו כמו שבא. ב
בהקדמה הראשונה המוסכמת הנה בהכרח ישוב כנחי אחר שהמושכלות
נצחיות להיותם בלתי הוו' כמו שבא בב" המוסכמ' והוליד מזה חיוב ההשארו"
ומהשמי שיראה אפשרות בשכל האנושי שישכיל השכל הפועל ויוליד
בהקדמה השלישי המוסכמת חיוב ההשארות לשכל האנושי כשישכיל השכל
הפועל הן אלה קצות דרכם ואנחנו נאמר אמנם ההקדמה הראשונה
שהיא יסוד הבנין כלו הנה נתאמת שקריתה במה שאין ספק בו בכלל
השש מהמאמר השני כן ההקדמה השני' עם שדברי ה"ר לוי הבה על קדקד"
הנה כשהנחנו' אמתית לא תנדק כשתהיה ההויה רצונית וכבר התבאר
במה שקדם שההויה הכוללת היא רצונית מלא דבר וכל שכן שהנצחיות
איפשר בזה ואולם ההקדמה השלשית באר בקלות שקריתה כשקרו' הא'
כי השגלת השכל האנושי לשכל הפועל לא יתן הנצחות לשכל האנושי אלא
כשנאמר שהשכל יתעצם במושכליו וזה מבואר בעצמו ולזה מה שראוי
שיאמר בחיוב ההשארות הוא שאחר שהונח בגדר הנפש היותה עצם שכלי
אשר אין לו סבת ההפסד בעצמו כשתשלם בקשר והאהבה באמצעות מה
שישיג בתורה ובנפלאות השם יתברך ראוי שתשאר על שלמותה ובקש חזק
ובה אזרת אור בלתי מספיק להסרת הספק המחשיך עניינה שהוא החמר
כאשר היה זה כן הוא מבוא" שאין העיון מכחיש דבר מהשארו' אבל יראה
שהו' מחייב אותו וזה שלמה שהוא מבואר במורכב הנפסד הנפרד אל פשוטיו
שכל אחד ישוב אל עצמותו הפשוט והיה האדם מורכב מחלק חמר ומחלק
רוחני עצמותו מושפע מעצם שכלי משפיע היה המשפיע מלאך או זולתו
ראוי ומחוייב בחלק הרוחני שלא יפסד כמו שהוא מבואר בחלק החמרי
שהוא שב אל פשוטיו ואל יסודותיו ולזה היה ההשארות מבואר ומחוייב
בעצמו לפי העיון האמתי והוא שרמז שלמה באמרו ושב העפר אל הארץ
כשהי' והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה אלא יש הפר' בין החלק הרוחני
והחלק החמרי והו' שהחמר פשוטיו ישוב אל יסודותיו ומתאחדי' עמה לקיות'
מתמימי האלקים ולא קנו בחמר שלמות קיום להיות החמר מתנועע ובשנוי
מתמי' והחלק הרוחני למה שקנה באמצעו" השגתו שלמות נדבקו' באלקי עליון
קים בלתי משתנ' ראוי ומחויי' שישאר קיי' בעצמו ובשלמותו וזה אמנ' כתוב

הנפסד וזה מספיק כפי כוונת הספר ואולם שתהיה בלתי משתנ' במין ולא באיש הוא מבואר ממה שקדם וזה למה שהוא מבוא' בעצמו שהמשתנ' במין או באיש הוא נעתק מעצמות לעצמות מין היה או איש והעצמו' אשר נעתק ממנו נפסד בהכרח שאם לא היה נפסד היו לדבר אחד בעצמות שני עצמיות והוא דבר התבאר בטולו ולפי שהתבאר בנפש השכלי' שאין לה סבות ההפסד יתחייב אם כן היותה בלתי משתנה במין ולא באיש ואמנ' אשר הביא קצת מהפרשי' לספרי ארסטו' זה הטעו' הוא קבלת' ההקדמ' האומרת שהשכל האנושי יתעצם במושכליו וכאשר התאמת להם שהמשכי' והמושכל והשכלה דבר אחד והשכלה לא תקבל הרבוי באיש חוי' ל להם שהנפשות אחר הפרד דבר אחד ואנחנו כבר ביארנו במה שקד' זיוף ההקדמה ההיא ושקרותה יש לנפש עצמות זולת השכלה עם היות המהות נעלם ממנו והנה רז"ל כנו אותה במקומות באור והכתוב אומר נר יי נשמת אדם והיה ראוי לזה השם להיותו נר מאיר עיני עורים וחשוכים ולזה יחסו האור לשכינה אמרו ונהנין מזיו השכינה ואומר ונהורא עימה שרי והתימה מהם שאחר שההשכלה בעצמה אחת ואינה מקבלת ריבוי והיתה ההשכלה והמושכל דבר אחד הנה המושכלות עם המון רבויים דבר אחד באיש וזה בתכלית הבטול והגנות אל השכל מה שאמרו בזה הוא בריאה והזויה עם שהוא כפירה גמורה כפי התורה והקבלה כמו שקדם ובכאן התבאר מה שראינו לבאר בכלל הזה : והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל הג' בגמול ועונש

ונאמר לפי שכבר קדם לנו לפי התורה והקבלה היות הגמול ועונש ב" מינים גשמי ורוחני לנפש אחרי הפרדה מהגוף :

והתבאר עם זה שהרוחני ישיגהו העיון והתבאר אם כן מציאותם ומה שנשאר עלינו לבאר הוא ג" ענינים האחד דרכ' הגמול והענש באופן שלא יחלוק עליהם העיון הב' בבאור שני מיני הגמול ושני מיני הענש אם הם מתחלפים ואם הם מתחלפים במה זה יתחלפו הג" בהתר קצת ספקות יקרו בשני המינים ולכן שמנו פרקי הכלל הזה ג".

הפרק הא'

בדרכי הגמול והענש באופן שלא יחלוק עליו העיון ואומר הנה הגמול והענש הגשמיים :

נתפרשו בתורה במקומות ואיך שהונחו הוא מבואר שלא יחלוק עליה' העיו'

וזה כי למה שהכוונה הראשונה בהם היא הטבה והקנאת השלמו׳ כמו שקדם
מהיעוד הטוב בהסרת המעיק המונע השלמות מצורף התועלת הנפלאה
לאדם שיש למעלה ממנו משגיח ועין רואה ואם היעוד הרע עם שבות
העדרה ההוא לו או לזולתו הנה מתועלתו הגנוח והגערה בשטן המשחית
הוא מלאך המות והוא יצר הרע ואחר שהיתה זאת ההטבה והחנינ׳ הכונ׳,
העצמית בהם כמו שהורה באמרו וידעת היום כי כאשר ייסר איש את בנו
יי אלהיך מיסרך הוא מבואר שלא יחלוק השוין בו למה שהתבאר בו יתברך
היות הטוב האמתי ושהוא לשלמותו ראוי שיספיק ההטבה אחרי שהתבאר
במה שאין ספק בו היותו יכול עליה ולהיות התכלית העצמי והכונ׳ הראשונה
ביעוד הטוב הקנאת השלמות בהסרת המעיק היה היעוד הראשון הגשמי
שבא בתורה הסרת הרע באמרו אם שמוע תשמע לקול יי אלהיך והאזנת
למצותיו וכו׳ כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני השם
רופאך כאלו הוא דומה שאמרנו שהכוונה הראשונה ביעוד הטוב הסר׳ המעי׳
ולזה חתם כי אני יי רופאך רוצה לומר כי עם היות אינני מדרך הטבע להיו׳
שהוא הטוב היכול האמתי רופאך יי רופאך רוצה לומר מנהיג בריאותך
ובריאות נפשך ראוי שתאמין בו ואלו היתה הכוונה הראשונ׳ בגמול הקנאת
הטוב הגשמי לגמול העובד והקנאת הרע להענש העובר היה ראוי שיהיה
היעוד הראשון בגמול הקנאת הטוב הגשמי אלא שהתכלית הראשון והעצמי
בהם הסרת המעיק והמונע לשלמות וזה מצד הטבת הטוב האמתי יתברך
ויתעלה אשר מזה הצד ישכים בו העיון ואחר שהתבאר זה בהם אומר כי
דרכי הגמו׳ והענש הגשמיי׳ לפי מה שנתפרשו בתור׳ מהם כוללי׳ ומהם מיוחדי׳
נאדרה בכוללים שבאו על כל המצות וזה במקומו׳ מפורסמי׳ בתור׳ ובמיוחדי׳
שבאו על מצות מה ואחדות כאלו תאמר ביעוד הטוב במצות השמטה ועשת
את התבואה לג׳ השנים ובמצות הראיה ולא יחמוד איש את ארצך ובכבוד
אב ואם ושלוח הקן למען ייטב לך והארכת ימים ואם רז״ל דרשוהו לע
לעולם שכלו טוב וארוך בסוף גמרת חולין וביעוד הרע כאלו תאמ׳ כריתו׳
על עבירות ידועות ובמעשה השוטה אשר אין המלט בו משכר או מעונש
נפלא בתנאים ידועים כפי מה שבא בקבלה ואול׳ ישתתפו כלם בג׳ עניני׳
כפי התורה והקבלה האחד שהגמול והענש מתיחסים אל המצוה או אל
העברה ובזה תועלת נמרץ כי בו מהעברה העצומה מה שלא יעלם והוא
אשר אמר יתרו כשהרגיש מיתת מצריים שהיא מדה כנגד מדה וביחוד
שבת בכורות כאמרו בני בכורי ישראל וגומר ובקיעת ים סוף וטביעת פר

במצרים ביום שהיתה הגזרה בהם עצומה כאמרו כל הבן הילוד היאורה
תשליכוהו וכל הבת תחיון ׃ ולזה היתה מהחכמה וההשגחה ה
האלהית שתהיה המכה הראשונה והאחרונה במים ושיענשו באותו ה
המקום עצמו גם כפלא לישראל אשר בעבור זה תקנו ברכה אחרונה של
קריאת שמע זכירת אלו הנסים והיה ראוי שיאמר יתרו כששמע זה עתה
ידעתי כי גדול יי מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם ולהיות הדבר
הזה גדול התועלת והטוב אשר היה ראוי שיוחס לשם יתברך ויתעלה שמו
אמר המשורר ולך יי חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כלומר תשלומין
דומים ומתיחסים אל מעשהו והפליג באמרו כי אתה כלומר עם גודל
מעלתך ורוממותך תדקדק לשלם לאיש מדה כנגד מדה לטובתו מצורף
שיודה גם כן על אשר השם שישלם לאיש כמעשהו כלומר שיהיו התשלומין
בבחינת העובד או המורד ולא בבחינת המצוה יתברך ויתעלה שמו למה
שבבחינתו יתברך עובד מצורף בשכר קדמהו מחסדיו כמו שנזכר במקומו
והמורה את פיו בדבר קטן יתחייב עונש גדול בתכלית מה שאיפשר:
ולזה מבואר שהגמול והעונש בבחינתו ולא בבחינת המצוה יתברך שמו הוא
חסד בלא ספק וכל שכן הדקדוק בו שיהיה מדה כנגד מדה כאמרם ר
רבותינו זכרם לברכה במדה שאדם מודד בה מודדין לו והחכמים זה מעשים
רבים בתלמוד מורים על אמתת זה והוא הענין הא' שיתחייבו מיני היעודי'
הגשמיי' ואמנם השני הוא שכבר יראה בהם שלא נאמרו בהחלט שלא יעבור
לזולתו וזה נרמז לחכמים זכרם לברכה במקומות גם בתורה אמר ומשלם
לשונאיו אל פניו להאבידו הנה שהייעוד הרע לגשמי לעובד יעבור שלא
יגיעהו וכן הדין בייעוד הטוב הגשמי לעובד שידיעת ההפכים אחת וזה
שכבר אפשר שלא יגיעהו ואם למירוק עונות מה ואם לזכוך נפשו להשלימה
והן הן ייסורין של אהבה הנזכרים בדברי חז"ל במקומות והוא ענין הנסי'
שנתנסו האבות להקנותם השלמו' האפשרי להם באפשרו' המעשי' כמו שזכרנו
במה שקדם אלא שכבר יראה שהייעוד במעשה הפשוט בתנאים ידועים
כמו שבא בקבלה ומכללם שהיה שם השם נמחק על המים בעבור הקר
קרקע המשכן והיות התכלית בה לבודקה ובזולתה אחר שנסתרה היותה
אסורה לבעלה לא יעבור זולתה אם לטוב אם לרע אבל שאר הייעודים
כוללים היו או מיוחדים הנה יעבור שלא יגיעו כמו שקדם והוא הענין
השני ואמנם השלישי הנה הוא הנזכר לרבותינו ז"ל בגמרא דראש השנה
והוא אמרם שהאדם נדון אחר רובו והעולם אחר רובו ועשו בזה הער וה

לאדם במעשיו שיראה עצמו בכל מה שיפעל כאלו היה הוא או העולם כולו
מחצה עונות ומחצה זכות ושיכריע עצמו וכל העולם לכף זכות וכבר יראה
הדין במדינה או עיר ועיר ואם לא בא זה מפורש בתלמוד והנ' הענין הב'
שיתחלפו בו מיני היעודים הגשמיים ואולם דרכי הגמול ועונש הרוחניי'
לא נתפרשו בתורה אבל נרמז בקבלה במקות רבים והעולה מכללם שהנפ'
העובר אחרי הפרדה מהגוף תהנה מזיו השכינה ויהיה מתענג בהשגה
ממנו ית' מה שהשגתו נמנעת בעודה בגוף והוא האור הגנוז לצדיקי' ותחזק
דבקותה המתמיד זמן נצחי ויתחלפו מדרגות האנשים כפי התחלפ' באהבה.
והקשר בעוד בחיים שיותם בגוף ובנפ' וכן נפש העובר הממר' אחר הפרדה
מן הגוף תשיג צער נמרץ כששכחה כחשך הפך טבעה ודמו אותה לצע' השרפ'
וכנו אותה באור בהגנס להיות היותר דק שבפועלים המוחשים ויתחלפו ג"כ
מדרגת העוברים בזה כמו שבא בקבלה עד שמהם ישיגו הצער והמרוק
זמן מוגבל כפי שתגזור החכמה האלקית וכבר באו בו פרטים בגמ' רק אין
צורך לזוכרם. אבל מה שצריך לבאר איך ישכים העיון בגמול ועונש הרוחני'
וכבר יתבאר זה בקלות ממה שנאמר וזה כי למה שהתבאר בכפ' היות' עצם
רוחני הוא מבואר בה שתשיג תכלית השמחה והתענוג כאשר תדבק ברוחניו'
הנכסף לה כטבעה ולזה בהדבקה בשכינה שהיא הרוחני היות' נפלא שאפש'
הנה מה שיתחייב שתשיג בזה שמחה ותענוג בלתי משוער אלא שיתחלפו
מדרגות הנפשות במין התענוג לפי שעור האהב' והדבקו' הקיר' בעוד בגוף
ולהיות ידיעת ההפכים אחת הנה כשלא תשיג מה שתכסוף בטבעה הנה
תעניר בזה צער נמרץ עד שאפשר שישיג לה ממנו ההפסד בארך הזמן וזה
כי למה שהתבאר במה שקדם כי הנפש עצם זולת ההשכלה ושהאהב' והחשק
והתענוג היא זולת ההשכלה ג"כ לא ירחק העיון שהצער הזה יפסיד עצם
הנפש בארך הזמן וזהו מה שכוונו בזה הפרק :

הפרק הב

בבאור שני מיני הגמול ושני מיני העונש
אם היה שהם מתחלפים במה זה יתחלפו

ואומר כי כבר יראה ממה שנאמר היותם מתחלפים בענינים שלש'
ומסכימים בב'. אם השלש' שהם מתחלפים בהם אחד שהיעוד הגשמיי
לאדם בהיותו בגוף ונפש ולזה יהיה בהכרח מוגבל : והיעוד הרוחניי
לנפש אחר הפרדה מהגוף על הרב ולזה יהיה בלתי מוגבל שני שהיעוד
הגשמי יעבור שלא יגיע כמו שאמרנו . והיעוד הרוחני לא יעבור שלא
יגיע : ג' שהיעוד הגשמי העולם נידון אחר רובו . והיעוד

הרוחני כל אחד לפי מעשיו ואם הנ׳ שהם מסכימים שנפש אחר שהיעוד הטוב והיעוד הרע לעובר ב׳ שהייעודים בכל אחד גם כן מדה כנגד מדה אמנם ביעוד הגשמי כבר נתבאר בפרק הקודם ואולם ביעוד הרוחני יתבאר בקלות וזה שאחר שהיא התכלית בעבור והדבקו׳ והוא גם כן תענוג הנפש אחר הפרד הדבקות בזיו השכינה והשגתה הנה אם כן הגמול מתיחס תכלית ההתיחסות והתהפך גם כן ענש העובר הרחוק כמיון מהדבקות הנה רחוק הנפש מהשגת מה שבטבעה היה ענש מתיחס תכלית התיחסו׳ שלישי שהאדם גם כן לפי מה שנראה בגמרת ראש השנה נדון אחר רובו כלומר רוב מעשיו ואפשר שלזה רמז גם כן ר׳ עקיבא בחתימת מאמרו והכל לפי רוב המעשה וכו׳

הפרק הג

בהתר קצת ספקות יקרו בשני מיני הייעוד: אמנם ביעוד הגשמי בכריסופ׳ בו תחל׳ אם היה שיעבור שלא יתקיים

לאחר מהספקות שזכרנו איך הונח במקרה כן וביחוד היעוד הטוב אינו חוזר והנה השרש אצלנו שהיעוד הטוב אינו חוזר ב״ שאנחנו נראה מאמרים לרז״ל הפך מה שכתוב והוא מאמרם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואמרו בני חיי ומזוני לאו בזכותא מילתא תליא אלא במזלא תליא מילתא והנה פשט אלו המאמרים סותרים הכתוב עם שנמצאם יותר קצתם וזה שבמקום אחר אמרו אין מזל לישראל ג״ מה שבא בקבלה אמרם העולם נדון אחר רובו והוא מן התמה איך יתכן במדת פורענו׳ שהצדיקי׳ המועטים היושבים בעיר שרובם רשעים יכשלו בעונש ובכבר יראה שיהיה הפך מה שהשרשנו בהשגחה האישיית הנה אלו הספקות שאפשר שיסופקו ביעוד הגשמיי ואולם ביעוד הרוחני אפשר שיסופק בו גם כן תחלה הוא מן הפלא אחרי שהוא עקר הגמול והעונש האמתי שלא יעבור שלא יגיע איך לא נתפרש בתורה ונתפרש הגשמי שאיננו גמול וענש אמתי ושיעבור שלא יגיע ב״ אחר שהשרש אצלנו אין דבר רע יורד מלמעלה והו״ אמת בענין ומסכים עמו העיון איך יגיע הרע לנפש ממנו יתברך ואי אפשר שיהיה על דרך התוכחת להגיע תועלת לזולתו שהרע המגיע לנפש לא ירגיש בו זולתה שלישי איך יצוייר מרוק ועונש זמני בנפש והנה כפי הקבלה הונח כן אמרם משפט רשעים בגיהנם יב״ חדש ד״ לפי שהו׳ שרש בקבלה שנפשות הרשעים תאבדנה עד שאמר להיותן אפר תחת כפות רגלי הצדיקים הוא מן התמה איך יצוייר הפסד בדבר השכלי שאין לו סבה להפסד ואם הונח שיפסד אל

ואם תשוב אפר כפשט המאמר ה׳ שמאמרם ז״ל כזה הייעוד שהעולם נדון
אחר רובו הוא דבר מתמה וזה שבמיעוט העברות שבידו יראה שלא ימנע
הענין מחלוקה אם שהוא שב מהם בתשובה ואם שלא שב והוא במרין והנה
אם שב מהם איך נדון אחר רובו שהרי הוא כאלו לא עבר עבירה כאמר
יתר׳ מאמרים לרז״ל על זה ואם הוא במרין איך יתכן שעם היותו רח.ק
מהעבירה לא יתברך יזכה אל נשמות הקדושה והדבקות וכבר בא להם על
זה שלא יקח שוחד ואפילו שוחד מצוה הכוונה מהם שהשוב אף בעשותו מצות
אחת לא יכופר בו כי אם בשובו מהעבירה שבידו ו׳ שיכיחנו הגמול והענש
אחר המות הפך היושר המדיני ואיך יתכן בחק היושר האלקי וזה שהוא
מבואר שהאדם בהיותו בגוף ובנפש בדרך שהי״ עובד אז ההפך הוא מתחלף
במין ובנפש אחרי הפרדה וידאה זה להיותם בלתי משכימים עדר והנה בחק
היושר המדיני לא יתכן לתת גמול לראובן חלף העבודה שעבד שמעון ואם
הוא משכים עמו במין וזה להיותו מתחלף באיש וכ״ש שלא יתכן לתת הגמול
לאיש שהוא מתחלף עמו במין היתכן לתת גמול למיכאל חלף העבודה שעבד
אברהם ז׳ כשנניח שיעבור זה בחק היושר האלקי בנפש אחרי שהיתה
החלק הנכבד מחלקיו ואם איננו מספיק באמת למה שהפשוט בהיותו
במורכב איננו בעצמו אשר בהיותו נפרד ואם לא היו במורכב שני עצמיות
אבל נניח שיעבור זה בחקו שהוא היותר נכון והיותר מתיחס הנה אלו
הספקות אפשר שיסופק בייעוד הרוחני וראוי שנאמר בהתר אלו הספקות
אם תחלה בייעוד הגשמי הנה הספק הא׳ תכלה במה שהוכח במקר׳ בפשוט׳
גב״ם הייעוד הטוב איך יעבור שלא יגיע וכ״ש אחר שהשרש אצלנו שהייעוד
טוב איננו חוזר אין התרוממה שיקשה וזה שכאשר נבדוק בייעודים נמצא
שהייעודים הטובים שהם בקשר ותנאי קיום כל המצות והחקים והמשפטים
ואין ספק שאשר הוא בזה התאר לא יעבור שלא ישיג הייעוד הגשמי כמו
שבא במקרה למה שלא יצטרך לזכוך ומירוק ולבנות היצר אלא אם כן
יהיה על צד הנסיון להוסיף בשלמות כאשר היה ענין אברהם אבינו ע״ה .
אבל לפי שהשרש אצלנו הכל לפי רוב המעשה הנה נאמין ואם לא נכתב
בפירוש שיתקיים הייעוד הטוב לעובד לפי רוב המעשה אלא שכבר יעבור
שלא יגיע לאחת מהסבות שזכרנו אבל אם היה שלא יגיע הנה אין הייעוד
הטוב בשביל זה חוזר למה שהרע המדומה המגיע לצדיק הוא טוב לפי האמ׳
שתכליתו להגיע אל מדרגת הטוב האמתי מה שלא היה מגיע אליה בזולת
הרע של הנסיון ההוא ולזה יתאמת שעם היות הייעוד הטוב הגשמי לא יגיע

המאמר השלישי

שאמר שמואל לא יהיה בתחלת ביאת המשיח זמן התחייה ויחלוק אם כן
לפשט הגמ' שבא ביומא ואמנ' מאמר שמואל איננו מוסכם בגמר' כי מהחכמים
מי שיחלוק עליו אמנם איננו רחוק שיסכים עם המאמר ההוא שביומא :
ונאמר שיהיה מקובל אצלם שבנין בית המקדש לא יהיה תכף בביאת המשיח
ושהמאמר שבא משמואל הוא על ביאת המשיח בלבד אבל בעת בנין בית
המקדש תהיה התחייה כמו שיראה מפשט' הגמרא יומא ואיך שיהיה אין לנו
לדחות פשט הסוגיא ההיא השיבו בפשיטות כן ולזה מה שיראה שצריך
שיהיה בתחלת המשיח הנה בתחלת הבית תהיה התחייה לפי הקבלה האמתי'
והוא העניין הב' ואם הג' והוא אם ישתמשו בחושיהם וימותו אחרי קימתם
אם לא הנה לא מצאנו בזה בדברי רז"ל דבר מבואר כל הצורך והנה האחרוני'
ז"ל דברו בו והמשקול דעתם ונתחלפו בו כי הרב המורה בחבורו הגדול וביות'
באגרת אשר חבר על התחייה יראה שהעולם הבא המוזכר בדברי רבותינו
ז"ל הוא העולם הבא לכל אחד ואחד אחרי המות מיד ובעולם ההוא אמרו
שאין בו לא אכילה ושתיה וסיכה ותשמיש אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן
בראשיהן ונהנין מזיו השכינה אבל בזמן התחייה יש בו אכילה ושתיה
ויתענגו בו הצדיקים תענוג נפלא וישיגו מה שלא ישיגו בראשונה ואחרי כן
ימותו ויחיו נפשותיהם לעולם הבא במעלה גדולה ממה שהיו בתחלה והרחיק
מאד דעת מי שיראה שהמאמר ההוא נאמר על זמן התחייה וחזק זה הדעת
באמרו כי האל יתברך לא ימציא דבר לבטלה ולא יעשה דבר אלא בגלל דבר
וחלילה לו מהיות פעליו הנכוחים כפעל עובדי האלילים ובלשון הזה אמר
ואולם בני העולם הבא אצל האנשים אינם בעלי אברים כי אם גופים :
ואולם הם עגולים או עמודים בו קומות מרובעות אין אלה הבלים כי אם
שחוק לכל העמים מי יתן החרש יחרישון ותהי לכם לחכמה עד כאן והנה
הוא ורבים אשר אתו מחכמי ספרד בדעת הזה רצו בביאור העולם המוזכר
בדברי רבותינו ז"ל ואולם בדרום אשר אנחנו בו קצת האחרוני' המתפלספי'
דרכו דרך הרב אבל הר"ר מאיר הלוי וגדולים עמו ובכללם הרמב"ן ז"ל הרחיק
מאד הדעת הזה ולקחו המאמר כפשוטו שנאמר על זמן התחייה וזה שהעולם
הבא אחר המות מיד לא הוצרכו לומר שאין בו אכילה ושתיה והב' מאמרים
רבים לרז"ל יורו הוראה גלוי' כי הפסק הזה נאמר על זמן התחי' ונמצא להם בפי'
מאמרי' יורו פשטם שהקמי' בתחיה לא ימותו והנה אמר' מתים שעתיד הקב"ה
להחיות שוב אינן חוזרי' לעפרן כמו שהאריך בזה הרמב"ן בשער הגמול והשי'
על מה שהאריך בו הרב המורה מהיות כלי הגוף לתכלית השמוש בהם כי היה

באמרו לצורך השמים קודם זמן התחייה אח"כ אין הבל' רוצה בבטול' ועוד
כי הנה הזאת סודו' עמוקי' אשר בעבורם היה' ראשונ' ובעבורם רוצה השם
בקיומה והנה הקיו' המקיף בגוף ונפש בהתיחדו בדעת עליון אינו רחוק אצל
הטבע כענין במשה ואליהו אלו דברי הרב ורמז בהם לסודות מסודו' הקבלה
ואין ספק שמאמרי רז"ל כפשטם יחזקו הדעת הזה ואולם מה שיראה שהם'
הזה הוא כולל ב' הענינים" ויסתמכו בו לכל אחד מסכימים כמו בספר הד' בג"ה
גם אומר שכאשר נתבונן בתכלית ובתועלת אשר בתחייה נמצא הדעת הזה
נכון וברור ושאין מקום לקושיות הרב המורה מהיות כלי הגוף לבטלה ולזה
נניח הכרעת הדעת הזה עד הספר הה' שנבאר בו קצת הספקות הנופלו' בזה
ידי בזה עתה בנ' ואם הד' והוא אם יהיה בעת ההיא יום הדין המקובל אצל
רז"ל כבר יראה לפי פשט הנבואות כי יום השם הגדול והנורא יהיה תחלה
בזמן התחייה כמו שאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם
ואלה לחרפות לדראון עולם ויראה שהנס הזה יעשה על יד אליהו מה"ר ונלמד
ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנור' וכו'
היה ראוי להיות שכל מה שנמצא בכתובים מנפלאות השם היה על ידי נביא לא
לזולתו ולזה הנס הגדול הזה היה ראוי להיות כן שמ"ש שנמצ' בכתובי' מנפלאות
הי' ע"י נביא לא לזולתו ולז' הנס הגדול הזה ראוי להיות כן שמ"ש שנמצ' בכתובים
מנפלאות הי' ע"י נביא לא לזולתו ולז' הנס הגדו' היה ראוי להיות ע' נביא אחר
הפשוטו מלאך בגוף ונפש כמו שנתאמת באליהו ז"ל והוא מה שכוונתו בזה :

הפרק הב

בתכלית המכוון בנס הנפלא הזה ותועלותיו ·

ולפי שהתכלית המשותף לכל הנסים והנפלאות
הוא להקנות אמונה אמתית לכופרים ולקבעה אותה בלב המחזיקים בה הוא
מבואר בנס הכולל הזה המשותף לאומתינו ולזולת' כי משאר האומות שהוא
ראוי שיחזק האמת בלב המחזיקים בתכלית החוזק ויקנה אותה בלב הפושעי'
והכופרים כי בראותם והגידם אבות לבנים ובנים לאבותם איך נעברו בהפרד
נפשם מהגוף המחזיקים באמונה האמתית יקבעו אותה הם בלבבם ולב בניה'
בתכלית החוזק והכופרים בו יאמינו מבלתו שישאר להם ספק ויאמרו אך
שקר נחלו אבותינו כאשר ייעד הנביא וזהו אפשר אומרו והשיב לב אבות
על בנים ולב בנים על אבותם וזה שהתחייה תהיה אם בבנים אם באבות אם
בבנים שימותו קודם האבות והנה הנביא אשר על ידו יהיה הנס הגדול
הזה כבר ישיב לב אבות בסבת בנים שספרו להם איך עברו באותם הימי'
ולב הבנים גם כן ישיב על אבותם : והנה לקח הכתוב היותר
קרובים שראוי שיאמינו קנתם לקנתם · ולפי שהנס

המאמר השלישי

שזה התכלית כדעת היות האדם נדון לפי רוב מעשיו כבר אפשר שיות׳ כשיאמר שזה נאמר על הייעוד הגשמי בלבד ואם על כל פנים יתאמת גם זה הדעת גם כן בייעוד הנפשיי הנה כבר אמצעי לשני הקצוות וזה כי בו׳ השב ובי׳ העונ׳ במרין כבר ימצא בו יקום אמצעי והוא שלא שב בתשובה אם נתעכל. כה על דרך השכחה או שנכשל בעבירה שלא נשמר ממאהרב יצרו לא במורד ולא במעל ובכיוצא בזה רב חסד מטה כלפי חסד אמנם הספק הו׳ התכל׳ ביום האלהי איך יגמול או יעניש זולת העובד או העובר במין הנה ראוי שנאמר בהתרו כי בהיות הנפש כאשר התבאר מגדר העצם אלא שהיתה צורך לגוף למה שתתן לו השלמות האנושי בהתאחדה עם הגוף אמנם לא תשתנ׳ בעצמ׳ אלא שתפרד ממנו ולהיותה החלק הנכבד מהאדם והיה החלק ההוא הוא בעצמו קודם ההפרד בלתי משתנה אלא שנפרד מהגוף והיה הטוב והרע הגופיי איננו טוב ורע באמת הנה כבר יתכן שיהיה הגמול והענש האמתי הטוב והרע האמתי שהוא הטוב והרע הרוחני : ואמנם הספק הז׳ התכלה בשאלה איך לא בחר היוסר האלהי שיהיה לאדם גמול וענש בגוף ונפש אחר היות הפועל לעבודה או למרי האדם בהיותו בגוף ונפש הנה הת׳ זה ממה שיקל מאד לפי מה שבא בקבלה לפי שהמכוון בתחיית המתים לפי מה שיראה הוא התכלית הזה בעצמו להיות הגמול והעונש מתיחס ונכון באמרו ורבים משני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לדראון עולם כמו שהתבאר במה שיבא בב׳ה׳ והנה להיות מדה טובה מרובה הנה כב״ מצאנו בקצ׳ החסידי׳ לפי מה שבא בקבלה שלא טעמו טעם מיתה אשר מכללם נתפרש במקרא על אליהו הנביא עליו השלום הנה היום יי לוקח אדוניך מעל ראשך וגמור עד שעלה בסוסי אש ורכב אש ועודנו קיים מהרה יגלה כאשר אמר הנביא הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום יי הגדול והנורא ובכאן הותרו כל הספקות והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל הד׳ בתחיית המתים

לפי שהשרש הזה מקובל באומה שהוא מן התורה כמו שבא במשנה בפירוש הנה מה שצריך לבאר בו ד׳ עניני׳ הא׳ באור הדעת הזה בעצמו הב׳ תכליתו ותועלותיו הג׳ סבת הענש המופלג למי שיכפור בשרש הזה עד שיאמר בדעת הזה לעונש האומר שאינו מן התורה שאין לו חלק לעולם הבא הד׳ התר קצת הספקות הנופלות בו ולזה שמנו פרקי הכלל הזה ד׳ ·

הפרק הא

בבאור הדעת הזה בעצמו והנה צריך להעיר בו על ד' ענינים האחד אם תהיה התחייה הכוללת או חלקית ואם תהיה חלקית באי זה חלק הב' בזמן התחייה: הג' אם ישתמשו בחושיהם וימותו אחר קומם אם לא הד' אם יהי' בעת ההי' ענש הדין המקובל אצל רז"ל והנה אין דרך להשתמש בידיע' האמ' באלו הענינים אלא מהקבלה ומה שבא במקרא על זה ומשקול הדעת והסברא לבד ואומר כי לפי מה שבא מפורש ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגומר כבר יראה שלא תהיה כוללת והנה ישכים בזה הדרש לרז"ל אמרם רבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו' ולא כל ישני ולהיות אם כן חלקית הנה נשאר הספק באי זה חלק תהיה התחייה וכבר היתה הסברא מכרעת שתהיה בצדיקים הגמורים לבד אלא שבא מפורש הפך זה באמרו אלה לדראון עולם וזה ממה שיוסיף מבוכה בידיעת החלק שתהיה בו התחי'

והנה יראה שהדרך הנכון המיוסד לידיעת האמת בזה הוא כשנעמוד על התכלית אשר בעבורו יתחדש הפלא העצום הזה כי בעמדינו על התכלית אולי יתבאר בקלות באי זה חלק יתאמת שיושג התכלית הזה ולזה הנחנו החקירה הזאת עד הפרק הזה שידענו בו יותר קצת ספקות למה שכבר נעמו' על התכלית במה שיבא בפרק הב' בג"ה ודי בזה עתה בא' ואם בב' שהו' בזמן התחייה כבר יחשב שנפל מחלוקת בזה במה שנמצא בדברי לרז"ל וזה שמפשט מסכת יומא יראה שתהיה התחייה בזמן בית המקדש לימות המשיח וזה ששם שאלו מצנפת ואבנט אי זה מהם קודם ותמהו על השאלה ואמרו לכשיבנה בית המקדש משה ואהרן עמהם הרי שלקחו בפשיטות שבתחלת בנין בית המקדש תהיה התחייה ואין לומר שאמרו זה על צד הרחבת הלשון ושהכוונה היתה שלא היה מקום לאותה שאלה עד ביאת המשיח שהרי רב סדר קדשים והמחלקת שבאו בו הוא הלכתא למשיחא ואיך לא והרבה תקנות התקינו בימי רי"ז מפני הספק הזה כאמרם בגמרת ראש השנה מהרה יבנה בית המקדש ואמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאי מזרח וכו' ומפשט מאמר אחד לשמואל המוזכר בהרבה מקומות יראה שלא תהיה התחייה בזמן ימות המשי' וזה שהוא אמר בפירוש אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיו' בלבד ואלו היתה התחיי' בזמן ההוא היה הפרש עצום ביניהם למה שיראה בו בימים ההם יהיו כלה עמים שכם אחד לעבוד את י"י ויתקיימו אז כל הייעודי' שבאו בנביאים בהיותם הולכים בחקי האלהים ותורותיו ויודעים את י"י עד שינבאו הבנים והבנות כמאמר יואל וייעודים רבים דומים לאלה וזה לפי

המאמר השלישי

אין הי' יעוד מוזר גם בענין על פי הרוב ואם לא נכתב בייעוד כפי אב' היות
שכל בתורה באופן שכתב לא: יעבור שנכתב בשום צד היה שיהיה בעיר
ענגוזל שרובן רשעים שהעולם אחלינו שהעולם. כדין אחר רובו. האיש הזה
ימלט להיותו מושגח השגחה אישית כמו שהסברנו במה שקדם: ודי בזה
בספק הא' ואמנם הב' והג' הנתלים בפירוש המאמרים לרז"ל אין התרס ממה
שיקשה וזה שהקדמות הכוללות בתלמוד כאן כח הסתמיות וזה אמנם שרש
גדול בתלמוד אמרם אין למדין מן הכללות ואפילו ממקום שנ' בהן חוץ ולזה
הכוונ' המאמר האומר בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא ירצה בזכותא
לגמרי ר"ל שלא יעבור זולתו אלא במזלא תליא מילתא כלומר בקצת וזה
בשתהיה המערכת מחייבת הטוב ההוא או הפכו: הרבה פעמים לא תסיר
הוראת המערכה בשביל הזכות או הפכו ולזה: רבה עם היותו צדיק כרב
חסדא שתין אבלי. אבל הטוב המונח לו בשביל זכיותיו. הנה הוא צפון
לו לעולם הבא שהוא הטוב האמתי ואמרם ג"כ אין מזל לישראל ירצ' בהחלט
כלומר שכבר אפשר שיהיו במדרגה שיושגחו הפך הוראת המזל ואמנם בשלא
יהיו במדרגה שיושגחו בייחוד הנה יתאמת בהם שיהיו נדונים אחר רוב
העיר או המדינה או העולם. ונאמן בעל השכר לשלם לו והטוב הגשמי ההוא
שאבד ברשעת הגוים ההם לשלם לו מהטוב האמתי בעוד שמתיחס לו אבל
כשיהיו במדרגה שיהיו מושגחים השגחה אישית הנה לא יכשלו בעון זולתם
אבל אמרם שכר מצות בהאי עלמא ליכא. ירצו שהשכר האמתי למצות אינו
בעולם הזה כמו שקדם נרמוז עם זה שהטוב הגשמי אינו ע"צ הכוונה הראשו'
לשכר המצוה אלא להסיר ממנו מעיקי השלמות והשכר האמתי הוא הטו' הנפשי
ודי בזה ביעוד הגשמי ואם בייעוד הרוחני הנה הספק האחד אשר לא שרי
הקודמים מלהסתפק בו אין התרוממה שיקשה וזה שאין ספק שהתורה
האל יתברך בעצם ובטבע תחייב ייעוד רוחני לנפש העובד" לקשר והדבקות
אשר לו עם תכלית הרוחניות וזה ממה שהיה מפורסם לאברהם אבינו ובניו
ותלמידיו כמו שקבל משם ועבר ונתאמת אצלו בייעוד בענין העקידה כי
אחר שהובטחו אברהם ויצחק באמרו כי ביצחק יקרא לך זרע ואלמלא
שהי' אפש' לשלם לו ולהמציא הטו' האמתי לא הי' ענין לה והאמונ' הזאת היתה
להם מפורסמת מא' ואבר' הורישה לבני' ולכל זרע' ולז' היו בני ישראל סובלי'
עבוד' המצריים ההם ולא היו עובדים יראתם שכבר יחשב שאם היו ישראל
שומעין להם ועובדים לאלהיה' שיקבלו' בסבר פנים יפות כא' מהם. ולהיות'
סובלי' הענוי' והדלו' לבלתי הי' עובד' ליראתם די: בזה ראיה שהי' מקוי' גאול'

הכלל הרביעי

נפשי להיותם נמשכי׳ אחר אמונת אברהם שהי׳ דורש אמונת החדוש ומצות המילה עם ז׳ מצות שנצטוו בני נח ושמלאכן אין ספק שהיו בוחרי׳ ההצלחה הגופני׳ ולזה מהטבעי׳ המופלג הה׳ ואיך לא והנה המצוה הא׳ שנצטוה המין האנושי והו׳ אסור אכילת בשר לא נמצא בו ייעוד גשמי ולא רוחני וכשהותר הבש״ר ונצטוו בני נח ז׳ מצות לא היה בהם ייעוד ג״כ וכשנתחדשה מצות המיל׳ עוד לאברהם לא היה בה ייעוד רוחני לתורת הא׳ ית׳ הוא דב״ מוסכ׳ בעצמו ומקובל להם ולזה בשלמה התור׳ האלהי׳ת התמימה הייעוד הרוחני היה כבר מותר גמור למה שהתורו׳ הראשונות להיות׳ ג״כ אלהות היה מקובל בהם ייעו׳ נפשי ואם לא נכתב אבל הייעוד הגשמי בתורה האלהית׳ לא נשמע לעולם עד היות הקיוא אל לאברהם ולא בייחוד במצות המילה אבל שיתחייב לתורה האלהית טוב גשמיותיה בה׳ לכתו ונפרסם להיות כנגד הטבע ועל דרך הנס והפלא ודי דזה בא״ ואמנם הב״ והג״ והד׳ שהם נתלים בביאו׳ איך יגיע הרע לנפש המוטעת והשרש אבלנו אין דבר רע יורד מלמעלה ואם היה שיגיע איך יבוייד מרוק או הפסד בעצם השכלי׳ ואם הוא ספק עצום ר״ל רוי שנאמ׳ בהתרו כי למה שהתבאר מגדר הנפש להיות׳ עצם רוחני זולת ההשכלה והוא מבואר בנפשנו שהתענוג הוא זולת ההשכלה שהנפש היותה נפש מתענגת באהבה והדבקות אשר לה באמצעות ההשכלה כבר הנחנו בה כח פועל ומתפעל . וזה שהכח על ההשכלה בפעל פועל התענוג בעצמה והכח על התענוג א״כ מתפעל וכאשר נתאמת בנפש כח פועל ומתפעל הנה איננו רחוק שיתחייב ממנה ההפסד וזה שסבת ההפסד בדברים אינו אלא בלתי השמע הכחות המתפעלות לכחות הפועלות ולזה כשהיה הכח הפועל בנפש שהוא ה הכח על ההשכלה מקובל אל הכח המתפעל שהוא התענוג הנה היא מוכנת לטבעה תשאר ולא תפסד וכשיהיה הכח הפועל בלתי נשמע תשאר׳ה כך טבעה ושיבה הנער אלא שתתחלפנה המדרגות בזה הנער ואולם יתחזק עד שיתחייב ממנו ההפסד אלא שהחקירה אם תפסד אל דבר או אל לא דבר ואם תפסד אל דבר מהו : ואם היה שדלתי החקירה נעולות בזה כבר ידמה שההפסד האחרון אחרי הנער המכונה בגיהנם הוא הפסד ההכנה אשר לעצם כטבעי באלו כאשר רוח ערום בלא הכנה וזהו אמר בספר שהוא שירד הדבר הפרק אשר נשרף : ואולם כשלא יהיה במדרגה האחרונה מההפסד איננו רחוק שיהיה לו מרוק זמני כאשר תגזור חכמתו : ואחר עבור הזמן שתשאר במדרגה וזה לחסדו יתברך ויתעלה שמו לעד : ובזה הותרו כל הספקות כלן לפי מה שירא׳ ואולם הספק

המאמר השלישי

הזה יהיה גדול מכל מה שבא מהם בתורה אם להיותו כולל או להמשך ממנו
התכלית המכוון בנס לכלל בשלמות יותר מכל הנסים שעברו כאשר בא
בייעודי הנביאים כבר היה ראוי שיתיחד הנס הזה להעשות באמצעות נביא
שעלה במדרגת המלאכים ואמר עוד שהנס הזה תכלית אחד מכוון גם כן כי
שבעבורו היה ראוי שיעשה על יד אליהו הנביא ולא על ידי זולתו ולזה למה
שהגמול והענש האמתי ראוי שיגיע לעובד עצמו או לעובר ולא בזולתו לפי
היושר האדוני וכל שכן בחק היושר האלהי הנה אין די בגמול ועונש שיגיע
לנפש בהפרדה מהגוף שהוא ואם היה שהעבודה והעבירה ראוי שיוחסו יותר
לחלק הנכבד מהאדם למה שבהיותה בגוף לא יגיע לה גמול והענש כמו שקד׳
הנה אם לא היה הנס הזה כבר היה זה נאות חלילה בחק היושר האלהי ולזה
גזרה החכמה האל יתברך בנס הגדול הזה שישלם בו היושר האלהי והצדק מכל
שפנים ולפי שהיה המכוון בנס הזה הגמול והעונש בגוף : כבר היה ראוי
שיעשה הנס הזה באמצעות הנביא הראשון שזכה למדרגה האחת בגוף ונפש
והוא אליהו זכור לטוב כי הנה עם היות שבא במדרש שחנוך גם כן זכה לכך
הנה היה קודם התורה מצורף השתדלותו הנמרץ בתכלית הזה בימי אחאב
באמרו עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים וגומר עם שהמדרש ההוא
איננו מסכים כי אנקלוס הגר חולק עליו בתרגום ואיננו כי לקח אותו אלהים
ואם כבר שדרו לנו רבותינו ז״ל שזכו במדרגה זו זולתו מן החסידים הנה
הנביא הראשון שזכה לכך והשתדל בתכלית הזה היה אליהו זכור לטוב :
ולזה היה ראוי ומחוייב בחק היושר האלהי שיעשה הנס הזה באמצעותו :
ואמר עוד שבפעל הזה ישלם תכלית צורת המין האנושי אשר הוא א׳ בעצמו
עם התכלית המכוון בתורה כמו שקדם לנו בסוף המאמר הב׳ וזה אם בבחי׳
היוצר יתברך ואם בבחינת האדם שהוא ההתאחדות והדבקות השלם :
והוא בבחינתו יתברך ההשגה בתכלית מה שאפשר כמו שהתבאר כל זה גם
וכאשר היה זה כן היה ראוי שישלם זה באמצעות מי שזכה להתאחדות הזה
בתמידות והוא אליהו זכור לטוב :

הפרק הג

בשבות העונש המופלג למי שיכפור בשרש הזה
ולפי שהתבאר מהשורש הזה שישלם המין
האנושי בתכלית מה שאפשר וזה אם בבחינתו יתברך ואם בבחינת האדם
כמו שקדם והיה עם זה מחזיק האמת בלב יודעיה והיושר האלהי מתפרסם
מאד כי כבר היה הכרחי מאד להאמין בו וראוי שישיג עונש נמרץ למי ש
שיכפור בו ולפי שהייעוד הזה מיוחד בתורה הזאת האל יתברך למה

שהתנים

שהתורות האלהיות הקודמות מאד׳ ועד נח לא יעדו בתכלית הזה עם שהוא ענין כבנד הטבע בתכלית מה שאיפשר בהפך מה שקרה בגמול הנפשי שהיה מפורסם בתורות האלהיות ההם והוא ענין טבעי לנפשות כמו שקד׳ בכלל השלישי מזה המאמ׳ הנה היה ראוי שיהיה היעוד הזה בתורה הזאת במו שקדם ביעוד הגשמי אלא שלא נתפרש בו כל כך למה שהייעו׳ הגשמי הוא דבר מורגש בחוש אם דרך כלל אם לעובר האמתי והענין הזה איננו נרגש עד עת בא דברו וליוקר הענין הזה ומעלתו גזרה החכמה האלהית כפי מה שהוא מקובל אצל החכמים ז״ל שהכופר בו שאינו מן התור׳ לא יזכה לתחיה ובלשון הזה אמר בגמרת סנהדרין הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים וזה המאמר אחד ממה שיורה שהעולם הבא אצלם הוא תחיית המתים וכבר יורה גם כן מה שדרשו בספרי למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימיכם בעולם הזה וימי בניכם לימות המשיח כימי השמים על הארץ לעולם הבא וזה שכבר יראה שלקחום כסדר :

הפרק הד

בהתר קצת ספקות הנופלים בו מה שכבר ישיגו ספקות עצומות בענין בעצמו ובאופן שהונח תחלה באפשרות הענין בעצמו וזה שכבר קדם לנו בכלל הב׳ מהמאמר הב׳ שמה שאפשרות מציאותו בלתי מצוייר אצל השכל לא יפול עליו שם היכולת ולזה לא יפול שם היכולת על המושכלות שסודרם נמנע וכאשר היה זה כן והיה בהפסד האיש המורכב שנעדרו חלקיו הפשוטים אל יסודות׳ אף אם יתאמ׳ ה שישובו החלקים שהיו חלק ראוי להתחבר ברצון האל יתברך הנה אין המלט משיהיה בריאה חדשה ולא יתאמת בו היות הוא הוא ולפי ם שהונח אחר התכליות העצומים בכם הזה להראו׳ בו היושר האלהי לתת הגמול והעונש לאיש ההוא בעצמו ב׳ אם נאמ׳ שבהתחב׳ חלקיו המורכ׳ הפשוטי׳ ירא׳ בו היושר האלהי הנה אם היו החלקים ההם קצתם בגבנינות יסוד הארץ וקצתם במרכז הארץ או במורכבים זולתם עד שהיו קצתם מגויית האריה וקצתם חלק מהנמלה האם ויתפרדו בבעלי חיים וישובו חלקי האיש ההוא הזוכה לתחיה הנה זה רחוק הרבה משיצוייר ג׳ אמר שהונח אחד התכלית העצמיים להראות בו היושר האלהי הנה איך יעבור שיהיה הנס הזה בקצתם ובקצתם לא שכבר הונח כן בפרק האחד מהכלל הזה וזה שהיושר האלהי לא יראה באותו קצת שלא יזכה לנס הזה ד׳ כבר יסופק אם תהיה התחיה

לכל אומתנו כפשט המשנ׳ שאמר׳ כל ישרא׳ יש להם חל׳ לעול׳ הבא אם ימותו
כלם קוד׳ זמן התחיי׳ וזה שהמאמ״ בשיקומו ויחיו אחרי מות ואף אם ימותו
אחר התחיי׳ מגונה מאד שכבר יתחייב שימשך הענין כן בהתמדה והנ׳ חכמתו
צונח ואומר לפני בא יום יי׳ הגדול והנורא : וכבר יורה זה שהנס הגדול
הזה יהיה בעת אחד לא יאסף כן בהתמדה ה״ה לפי שנמצא בנביאי׳ ייעודי׳
לכלל אומתינו עוברים המנהג הטבעי כמו אריכות הימי׳ כאמרו כי הנער
בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל וכמו הייעוד בנבואה באמ׳
ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלומות יחלומון בחוריכם חזיונות יראו
הנה כבר יסופק אם הייעודים האלה בזמן התחייה או לימו׳ המשיח ואיך
שיהיה הוא דבר מתמיה וזה שאם היו הייעודים האלה בעת התחייה כבר
יראה שיסתמכו בחושיהם ושימותו והיא הפך מה שהונח ואם הוא לימות
המשיח הנה מאמר שמואל הוא הפך זה שאמר אין בין העולם הזה לימות
המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד הנה אלו הם הספקות שישיגו הענין
הזה כפי מה שהונח וראוי שנאמר בהתרס אם הא׳ והב׳ הנתלים באפשרו׳
הענין בעצמו הנה למה שהתבאר היות יכולת השם ית׳ בלתי בעל תכלית
וידיעתו ג״כ מקפת עניינים בב״ת וכל אחד מהדברי׳ אצלו אף אם היו רחוקים
מהטבע בתכלית המרחק קרובים אצלו בתכלית הקרבה על יחס אחד אין
הפרש ביניהם הנה איננו רחוק שבזמן שגזרה חכמתו להיות הנס העצום
הזה יהיו חלקי המורכב באופן שיוכלו לשוב להתחבר כבראשונה מבלתי
שיצטרך פרוד חלקי בא׳ או זולתו אלא שכבר יראה שלא יתחייב בנס הזה
שיהיו החלקים ההם בעצמם וזה שלפי שהוא מבואר שאף בהיות החלקים
ההם בעצמם לא יתאמת בהם היותם הוא הוא ה״ה אין תועלת בהתקבץ
החלקים וכל שכן אם יצטרך להפרדים מגא זולתם אלא שכבר יראה בהם
היוסר האלהי כי אם בריאה יברא יי׳ במזג ובתכונה שיהיה בה ראובן
על דרך משל ולא יפול מפערת ראשו ארנה שהוא ענס עומד בעצמו
מתאחר אל הבריאה הזאת אין ספק שהנפש הזאת וכחותיה תשתמש ב
בגוף הזה כשתתאחר בו כמו שהיתה משתמשת בגוף ראובן בשוה ולפי
שמכלל כחותיה הזכירה והדמיון הנה בגוף הזה תזכור מעמדה ה
הראשון כאלו היתה מתאחרת בחלקי היסודו׳ הפשוטים בהי׳ גופו בתחלה
מורכב מהם כי אין רושם לשקל אחד מיסוד המים על דרך משל אם
תהיה מקערורית היסוד או מגבנונותו וזה מבואר בנפשו · ולאחר
שהנפש הזאת תשתמש בגוף הזה כן יצדק שיתאמת בו היוסר האלהי :

ואיך לא והנה ראובן על דרך משל כשנולד קטן הקומה עם נפשו הנוחת וגדל אחר כך הנה אם היה שחלקי גפו נתהוו מן המזון היורד מכלי גופו והוא מבואר בכל חלק מחלקי גופו שנתהוה מן המזון שהיה חוץ מגופו ואם הוא בכלל גופו עצם אחר כן הנפש עזאת המתאחדת בגוף הזה שהוא על תכונת ראובן בשוה אם היה שחלק גופו ממקומות מחוץ הנה בהתאחדם עם הנפש הזאת הם עצם אחד ממה ולפי שהנפש צורה עצמית לבע' הנפש ותתן לו עצמותו הנה הנפש הזאת צורה לגוף ותתן לו עצמותו ולפי שהנפש לא תשתנה עצמותה הוא מחויב שהגוף המתאחר עמה יהיה נגרר עמה כשם שהמזון נגרר אחר המאכל המזון ושב להיותו גופו וכבר יראה זה ממה שקבלנו רז״ל ואמרו עתידין צדיקין שיעמדו בלבושיהם קו׳ מחטה: והכוונה במאמר הזה למה שגלות הערוה מגונה שכבר גזר השם ב באדם בידעתו טוב ורע ויעש להם כותנות עור וילבישם אין ראוי שיעמדו ערומים ולקחו הקו׳ מהחטה להורות בו שהשם ית׳ ימציא הדברי׳ באופן היותר משובח וכשם שהחטה יוצאת בלבושה לשמירתה מהפגעים כן הצדיקים עומדים בלבושיהם לשמירתם מהגנות אלא שהתבארו המאמר שכאשר אין קפדה בלבוש אם הוא מהחלקי׳ עצמ׳ שנקבר בו ובלבד שיהיה בתכניתו וכאלו הוא ישן במלבושיו שבזה הוראה מה כיחוד האיש כן הגוף אין קפדה בו שיהיו חלקי היסודות אותן חלקים שנפרדו ממנו ובלבד שיהיו באותו יחס עצמו וכמו שאמרנו ואם אין המלט משנאמר מש׳ היו החלקים ההם שנפרדו מהמורכב הראשון אין הזיק בזה · הנה יראה בהתר אלו הספקות: ואולם הב׳ הנתלה במה שהונח היות הנם בקנתם ובקנתם לא איך יעבור זה בנקח היוסר האלהי הנה ראוי שנצרף לו מה שיעדנו כפ׳ הא׳ והוא באור החלק שתאמת בו הראות היסר האלהי ואומר לפי שאין המלט מפשט הכתוב המורה שלא תהיה התחייה כוללת והי׳ שכבר התבאר שאחר התכליות העצמיים בהראות היוסר האלהי כבר יראה שתהיה התחייה בצדיקים גמורים וברשעים גמורים וזה שרי בהם הראות היוסר האלהי לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: ואמנם הבינוני׳ ואותם שלא הגיעו למדרגה שעשה הנם הגדול והנורא הזה בעבורם הנה להם בגמול הנפש: והכ היה בלא ישיגו מהגמול הנפשי בחייהם קרה להם זה למעוט מדרגתם · והנה נאמן הדיין לשקול במאזני חכמתו שיעו״ הגמו׳ הגשמי ההוא שהיה ראוי לתת לו פי שנים או כאשר יגזור חסדו הפסוק בגמול הנפשי והנה יצדק היוסר האלהי באלה במשקולת שני מיני הגמול.

לזה יראה שאמר המשורר משפטי ה' אמת צדקו יחדו כלומר שאם היה
שהגמול הגשמי לא יצדק בקצת בני אדם הנה יצדקו יחד הגשמי והנפשי
והנה ראינו לפרש זה על משפטי ה' והמשל לאדם ולא ראינו לפרשו בהנח'
המשפטים כי באלה לא יפול עליו אמת ושקר אלא באה ומגונה או כנו' ונכון
או בלתי נכון ונאות והנה לפי זה הזוכים לתחיה הם הצדיקים הגמורים
שהבינוניים שאינם ראויים לכל הגדול הזה קיום האלהי יתן להם שלא יזכו
בו ולפי זה יהיה אמרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אחד מב' ענינים
אם שנאמר שירצה כי רוב ישראל למה שהסדרם אצלנו אין למדין מן הכללו'
אפילו במקום שנאמר בהן חוץ ואם נאמר שכל ישראל יש להם חלק לעול'
הבא כלומר שהוא ירושה להם ויעוד בתורה הזאת ואם היה בתורות האלהיו'
שעברו לא תיעד לעולם עד שאם היו כולם צדיקים היו זוכין לזה והוכיחו
זה מפסוק ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ והיא ארץ החיים מה שאין
כן בעם אחר ואם שנאמר שהעולם הבא כולל זמן התחיה והגמול הנפשי
אחר המות וכבר יראה באמרם חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם
הבא ואינו נראה שיזכו בנועם התחיה וכן נראה ממטבע ברכת מאורות
של שבת שישנה הוראה על ד' עתות באמר' אין ערוך לך ה' אלהינו בעול'
הזה ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא אפס בלתך גואלנו לימות המשיח
אין דומה לך מושיענו לתחיית המתים. וידמה שנוקמו כסדרן תחלה
בעולם הזה שהוא הקודם ואחריו העולם הבא שהוא אחר המות מיד:
ואחריו המשיח שהוא קודם לתחיה ואחריו תחית המתי' שהוא כולל הקיו'
והטעם הנמשך אחריה. ולפי שהמאמ' האחר וזולתו מהמאמרי' יחייבו שהעו'
הבא ירצו בו זמן התחיה הנה יראה שהשם הזה יכלול שניה' ואולם אם נאמ'
שאינו כולל רק זמן התחיה הנה יצטרך לפרש במטבע הברכה שהעולם
הזה כולל העולם הזה בחיים ובמות והעולם הבא ירצו בו נועם זמן
התחיה אחרי הקיו' וסדרו ראשונה שתי קצות הזמן ואחר סדרו האמצעי'
והם ימות המשיח והקימה והוא אשר רצו בתחיית המתים והנה איך שיהיה
מפירוש הזה כאשר נתבאר בתכלית הנרצה בשם הזה ותועלותיו והוא
הראות היושר האלה להיות הגמול והעונש מתיחס והקנא' האמונ' והתכלי'
אשר בבריאה הוא מבואר שאין מקום לתפישת הרב המורה בדעת הנכון
האומר שהזוכים לתחיה לא ימותו ולא יאכלו כפשט את המאמר צדיקים
יושבים ועטרותיהם בראשיהם רוצ' לומ' ועטרות שלמותן בראשיהן ונהנין
מזיו השכינה וזה שכבר היה מן ההכרח להיות בגופן ובאיבריהם ובכלי'

שמושן למען הראות היוסר האלקי ועו' שאם היה שלא יאכלו ולא ישתמשו
בחוש הטעם ובאיברי התולדה הנה ידברו וישמעו ויעבדו את ה' ויחזיקו
בתורה כענין באליהו ועוד שאם זה יקנו האמונה הנכונה לזולתם כמו
שיתבאר עוד בהתר הספק הד' · ואמנם הד' הנתלה בזמן שקודם התחיה
אם ימותו כולם וזה שאם נקח המשנה כפשטה לומר שכל ישראל יש להם
חלק לעוה"ב הבא הנראה בו תחית המתים כבר יחשב שהיה מן ההכרח שימותו
כלם קודם התחיה ואומר שאף כשנקח המאמר כפשוטו בתחיה ושתהיה
הקדמה כוללת הנה לא יתחייב מות כלם קודם לכן : וזה שהעולם הבא
יכלול הקימ' וזמ' שאחרי הקימ' לזה הדו' אם בע' הקימ' אם הי' של' יזכו לדבק'
וההתאחדות והיה שישתמשו בחושיהם וימותו הנה יהיה להם חלק לעולם
הבא למה שכבר קדם שמתועלת הנס הזה להקט' אמונה בלב זולתם אשר
מהדור ההוא יזכו למה שהיו זוכין בו עם הנס ההוא ויתאמת אם כן שכל
ישראל יש להם חלק לעולם הבא ויסבול שהמאמר המחייב לחסידי א
אומות העולם שיש להם חלק לעולם הבא נאמר על הדור ההוא שבזמן
התחיה והדורות הנמשכין אחרי כן מבלתי שיתחייב שיזכו לקימה ואיך
שיהיה התר הספק החמישי ממה שיקל מאד והוא שהייעודי' הנמצאים ב
בדברי הנביאים יתקיימו בדור ההוא שבזמן התחיה ובדורות הנמשכין
שהם יושפעו מהקמים מרוח דעת ויראת יי' ואם היה שישתמשו בחושיהן
כלם ויאריכו ימים ויולידו מבלתי שיקרה מזה בטל זהו מה שיראה בהתר
אלו הספקות לפי ההקדמות שיסדנו מהקבל' וממה שיראה מהסברא ומסקו'
הדעת והאל יתברך יודע ישתבח שמו ומרומם על כל ברכה ותהלה :

הכלל הה' בנצחות

התורה והוא שני פרקים הא' איך ראוי שיובן לפי מה שבא
בקבלה ובאופן עמידתנו עליו · הב' בהתר הספק
אשר שאיפשר שיוספק בו ·

הפרק הא

הנה לפי מה שבא בקבלה התורה הזאת האל
יתברך הכוללת תורה שבכתב ותורה שבעל
פה היא נצחית כמו שאמרו ז"ל מלמד שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה
ולזה אי אפשר בשום צד שתבטל או תשתנה מצוה ממצות התורה ואף על יד

כניא אלא שהשרש אצלנו שהנביא להוראת שעה יכול לחדש או להתיר
אסור ובלבד שלא יהיה בו כד עבודה זרה כאליה בהר הכרמל. וכן בית
דין מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה וזה אמנם לעשו' סייג
למצוה ואמנם לא יקרא זה ביטול לפי זה מענס התורה והקבלה ואולם
כתאמת זה מפאת הקבלה כמו שבא כל זה בגמ' סנהדרין וכבר נעמוד
על זה מצד הסברא ושקול הדעת גם כן כלומר בבחינת התורה וזה שלמה
שהתבאר ממה שקדם היות התורה הזאת בתכלית השלמות להביא המחזקים
בה שלמים היו או חסרים אל ההצלחה האנושית והתכלית הנכסף למה
שתיישר תכלית היושר אל שלמות המדות ואל השכליות ותעורר גם כן
תכלית ההתעוררות העצורה והדבקות אחר כך אי אפשר שתהיה בטולה
בכל או בחלק אלא כשתומר באחר' שהמאמר שתתבטל ולא תומר באחרת
הוא דבר בטל למה שהתכלית הנרצה אצל השם יתברך ובבחינתו שהוא
ההטבה אי אפשר שתתבטל ולזה אם היה שתתבטל זאת התור' היה בהכרח
כשתומר כלה או מקצתה: ואין המלט מהיות התורה האחרונה בשעור
השלמות אשר בראשונה ואם בשעור פחות ממנה ואי אפשר שיהיה פחות
ממנה למה שלא ימשך התכלית הנרצה אצל השם יתברך ושתהיה כשעור
השלמות אשר בראשונה גם זה בטל למה שכבר תהיה ההמרה פעל הריק
אין תועלת בו ולזה הוא מבואר מצד הסבר' ואזן הדעת שזאת התורה אי
אפשר שתשתנה בשום צד והנה מהמחברים האחרונים מי שהרא[illegible] פ
פנים מצד אחד וזה שלמה שהיה הפעל הזה מנתינת התורה מפועל בלתי
בעל תכלית השלמות הנה יתחייב שיהיה הפעל בתכלית השלמות מה שא
שאפשר ולזה יתחייב לפי הטענה הקודמת המנע בטול בכל או בחלק
ואמנם אם שהטענה הזאת אמתית בעצמה אם לא יאמר בה יותר מזה
השעור לא תתן האמת בזה הדרוש על כל פנים וזה שיש לאומר שיאמר
שפעל השם יתברך ויתברך שמו בנתינת זאת התורה היה בתכלי' השלמו'
מה שאפשר לפי המקבלים וזה שהחיוב שהניחו לא יתן יותר מזה אל זה
אם היו המקבלים יותר שלמים או יותר חסרים כבר יהיה אפשר בהם
בטול התורה הזאת בכל או בחלק כשתומר באחרת טוב' ממנ' לפי המקבלי'
כמו שקדה בתורת אדם הראשון שנאסר להם בשר והותרה לבני נח וכאו
שקר' לתור' נח שנתיחד מכללם לאחר כך ין רה"ל בתורה הזאת שיש בה גם
כן מה שיתבקר' המצות הקודמות מלבד התוספות מה שלא יענש אבל אחר
שהתבאר ממנה כל זאת התורה היתה בתכלית השלמות אם לשלמים כמו

המשכילים ויחידי סגולות למה שבא משלמות החכמה ואם לחסרים ואנשי
למה שבא משלמות המדות והערת הלבבות לעובדה ולדבקות והאהב׳ אשר
היא ההצלחה הנפשית כמו שבא כל זה בסוף המאמר השני הנה אם כן
יתחייב בהכרח שיהיה זאת התורה בכלל נצחית וזהו מה שרצינו לבארנו:

הפרק הב

ויתר ספק שאפשר שיסופק בשורש הזה
והוא אם לפי שאנחנו רחוק בחלק המקובל
והוא התורה שבעל פה שיולדו בו ספקות ומחלוקות ואף כי בתור׳ שבכתב
בכר יהיה דבר בה או דברים שאפשר שיסופק בהם ואיך לא וכבר קרה
בתורה הזאת האלהית מחלוקת מכתות מורים היותה אלהית וחלוקים בה
בפרשיה מהם מאמינים שחלק ממנה נצחי וחלק בלתי נצחי ומהם חולקי׳
בפירוש חלק התורה שבכתב וברוב התורה שבעל פה ומחזקין בטענותם
באמרם שהם מקובלים מחכמים אומתם ומזקניהם כצדוקין הנקראים
היום בקצה המזרח והדרום קראים היה שם דבר יוכל להתחזק בו ולהכרי׳
בעל האמונה האמתית אמונתו וזה כי לכל אחד מבעלי הכתות מחשבה
גובר׳ באמונתו ואולי שלא יבב׳ אחד ונדנוד בה באמתית דעתו ושקרו׳ דעת
זולתו וכבר יראה שאין ההכרעה הזאת נתונה לכל אחד כפי בחינ׳ עיונו
שאם היה השער הזה פתוח לבחור באמונות איש הישר בעיניו לא ישאר
בה כת קיימת באמונה להיות הציור באנשים משתנה תמיד וכאשר היה כן
איך יבטח בעל האמונה האמתית באמונתו מי יתן ואדע: ואמנם התר
הספק הזה איננו ממה שיקשה עם מה שבא בתורה על זה ונתפרש בקבלה
וזה שהפרש אצלנו כאשר יסופק או יפול מחלקת בדבר מדברי התורה
שהמשפט ליושבים לפני השם יתברך במקום אשר יבחר כאומרו כי יפלא
ממך דבר. ונומר וקמת ועלית אל הכהנים או אל השופט ואולי אם לא היו
בהסכמה אחת אנו מחוייבים להמשך אחר הרוב והי׳ החיוב הזה לפי הקבל׳
אפילו אומרין לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וסמכו זה על
אמרו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל עד שבא בגמ׳ מציעא
במחלקת שבין ר׳ אליעז׳ וחכמים בתנורו של עכנאי שיצאת בת קול ואמרה מה
לכם אצל ר׳ יהושע עומד על רגליו ואמר לא בשמים היא וכבא הפי׳ שכב׳ נתן לנו
התור׳ וכתוב בה אחרי רבים להטות נאמר בזה שאף אם היה האמת בכונ׳
התורה כר׳ אליעזר שאחר שרוב חכמי ישראל הסכימו בחלופו אם שלא תהי׳
כן כוונת התורה הם שומעים אחר שהפרש התורה׳ לילך אחר הרוב
אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל וכבר היה ראוי להיות כן שאם לא

היה החיוב הזה להמשך אחרי הכהנים או אחרי הסנהדרין אשר יהיו בימי
ההם אלא בתנאי וקשר שיסכימו להלכה הנה היה השע' פתוח לחלוק עמהם
ולמרות פיהם כל מי שיתנקש ויאמר שלא הסכימו להלכה ויהיה גם כן
סבה שירבו מחלוקות בישראל ותעשה תורה כאלף תורות אבל עם החיוב
הזה אי אפשר שישאר מחלוקת או ספק בדבר מדברי התורה אם לא היה
מסופק לכולם או לרובם מה שהוא רחוק מאד ואם היה נמצא בדבר הרחוק
ההוא הנה יש בו דרך ידוע לפי שרשי הקבלה איך נתנהג בספק ההוא
וכאשר היה זה כן המחזיק באמונה על פי הסכמת השופטים או רוב' בטוח
הוא ונסלק מהחשד ומהערעור בתכלית מה שאפשר וכאשר יוסב עלינו
מהכתות שבנגדנו במה יודע איפה הכת המחזקת על פי השופטי' או רובם
נאמר שהוא ידוע ומפורסם לכל הכתות שבעת הולד המחלוקת הזה מהכת
האחת היו המון העם שלא היה חלקם בחכמה ובעיון כלל ולזה הוא מבואר
שאין מחלקתם עלינו דבר שיקרא מחלוקת ושבא לכלל ספק אבל מה
שיחשב שהוא מסתפק עלינו הוא כת הצדוקי' שמסתפקי' בקבלתן מחכמיהם
ואמנם הוא מפורסם גם כן לפי הזמן שהועתקו אלינו קורותיו שבזמן
אנשי כנסת הגדולה שעל פיהן אנו חיים היו הכהנים הגדולים והסנהדרי'
מהפרושים והם אשר מסרו הקבלה לבעלי המשנה והם הרבו והפליגו
לדקדק ולפלפל בתורה ובשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן עד שבאו
האחרונים והוסיפו בתלמוד דברים ועניינים הוא מכת הנמנע למעיין
בהם שיהיה נרוי כמו שהיא בלי ספק בכת הצדוקי' שיסוד בריאת' מפורס'
עם שהוא קל הבריאה והמחשבה לקחת הדברים כפשטן כאשר מה שהוא
בקבלת האבות שיש בה שרשים וענפים וענפי ענפים עם הפלג' והסכמה
מה שהוא נמנע להם הבריאה והחדוש אם לא מפאת הקבלה האמתית ·
וכמו שאמר הרב בפתיחת המשנה וזה לשונו · וכאשר השלים רב אשי חבור
הנכבד היה עלינו לעד כאמן די רוח אלהין קדישין ביה ולזה לא נשאר
ספק וערעור עליו בעבור מחלקותם כלל · והתהלה לאל לבדו ומרומם על
כל ברכה ותהלה ·

הכלל הו' בהבדל

שבין משה רבינו לשאר הנביאים : הנה כפי מה שבא בתורה
הקבלה מבואר אם במופתים אם בעצם הנבואה ולזה שמנו

פרקי זה הכלל ששי :

הפרק הא

במופתים אמנם ההבדל במופתי' בא בתורה
כפי רום אמרו לכל האותות והמופתים אשר
שלחו יי' לעשות בארץ מצרים וגומר ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול
אשר עשה משה לעיני כל ישראל הנה הבדלם בשלשה ענייני' אם ברבויי'
הורה באמרו לכל האותות והמופתים. ואם בפרסומם לעיני הכת המנגדת
אשר נתפרסם ענייניהם בשעור גדול מהחכמה כמו שרמזו זה בגמר' מנחות
אמרו ליה יוחני וממרא למשה רבינו משה תבן אתה מכנים לעפריים והורה
בזה באמרו לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו · ואם
בהתמדתם והורה זה באמרו ולכל היד החזקה כי התמדת המופתי' בדרך
הזמן הנהגת ענני הכבוד ארבעים שנה כנרמז באמרו ולכל המורא הגדול
כאמרם ז"ל ובמורא גדול זה גלוי שכינה עם שנכלל בו אשר קרן עור
פני משה אשר נאמר בו ויראו מגשת אליו אשר כל זה היה היד החזקה
ואחשוב גם כן שנרמז באמרו את מעשה יי' כי נורא הוא אשר אני עושה
עמך ויחזק זה אצלי ייעוד הנפלאות הגדולות' אשר לא שמענו אחרי המעמד
הז' חדוש נפלאות גדולות, אשר לא נבראו וכן אמרו כי נורא הוא המתיחס
לאמרו וייראו מגשת אליו וכן אמרו עמך שיורה לו לבדו אחרי שאמ' בפסו'
הקוא נגד כל עמך אעשה נפלאות ואמרו גם כן וראה כל העם אשר אתה
בקרבו יתחייב אמרו אשר אני עושה עמך שב אל משה ולפי שרבוי' ופרסו'
היה לעיני פרעה ולעיני עבדיו והתמדת' היה לעיני ישרא' לבד סדר לפרעה
ולכל עבדיו קוד' אמרו ולכל היד החזק' וסד' לעיני כל ישרא' בסו' שהי' ל
לעיניהם" וכב' ירא' שהי' סד' הכתובי' בהדרג' שלמ' שהיו המופתי' יקנו אמונ' שלמ'
בנפש הנה תחלת רבויים יחזק האמונה ויחזק אותה עוד פרסומם למה
שיקיים אמונתם ויוציא מהם חשד הערמימות ויחזק אותה עוד במה שאי'
ספק בו התמדתם כיוצא מהם חשד הלקבו והכשוף ואוחזי העינים שאין
לעניינם קיום והתמדה והנה התם במורא הגדול שהוא המופת היות' נפלא
לאין תכלית למה שהוא דבקות השכינה עם ישראל ובייחוד עם משה
בהתמדה והיה ריבוי לבדו יתרון על זולתו מהנביאים גם אם לא נסתמם
מהקבלה במה שהיסרתנו מעמידת השמש למשה וזה שאם היה מופ' יהושע
גדול להיות נושאו יותר חשוב מהרבה מהמופתי' הנה מופת דבקו' השכינה
עם משה יותר גדול הרבה להיות נושאו יותר חשוב לאין שיעור. והנה
הסכמנו בזה לדעת רז"ל במסכת בתרא פרק תלמידים היו לו להלל הזקן

ל' מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו ול' מהם שתעמוד
להם חמה כיהושע בן נון ואין ספק שבאמרם ראוי שתשרה עליהם שכינ'
כמשה רמזו אל זה הדבקות שאם היתה הכוונה בנבוא' הנה כיהושע ראויה
שכינה גם כן ואל זה רמזנו בכלל הד' מהמא' הב' בהתר הספק אשר זכרנוהו
ודי בזה במופתים עם מה שנאמר שם ובב' נתבא' בכלל הא' הפועל לנפלאו'
במה שאין ספק בו ואין תועלת בהשנת הדברים ·

הפרק הב

בענין הנבואה אמנם ההבדל בענין הנבואה
הנה בא בתורה בפירוש אמר אם יהיה
נביאכם יי' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה ונאמ'
בחתימת התורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יי פנים אל
פנים והרב בפירוש המשנה באר ההבדל הזה בד' ענינים הא' היו' נבוא'
שאר הנביאים באמצעי ונבואת משה בלי אמצעי הב' היות שאר הנביאים
לא יתנבאו אלא בחלום הלילה או ביום בתרדמה נופלת עליו או ימצאהו
ענין יתבטלו בו הרגשיו ותשאר המחשבה לבדה וזה נקרא מראה או מחזה
ומשה היתה הנבואה שורה עליו ביום והוא ער עומד אצל שני הכרובים
הג' שאר הנביאים כשיתנבאו במראה או על ידי מלאך יזדעזעו איבריהם
ותפלם חרדה גדולה כמעט שתצא נשמתם ומשה לא היה חרד ואעפ"י
שהי' מדבר פני אל פני הד' כי שאר הנביאי' לא היו מתנבאי' כשירצו והיו
מהן צריכין להכינו' כענין אלישע אמ' ועתה קחו לי מנגן ומשה היה מתנבא
בכל עת כמו שיור' באמרו עמדו ואשמע' מה יצוה ואמ' ר"ל מפני מה שאמרו
דב"א אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקד' אהרן בכל יבא ואין משה בכל
יבא אלו דברי הרב ואמנם שרש ההבדלים כלם הוא אמרו אשר ידעו יי'
פנים אל פנים כי ליתרון מדרגת משה בהתמדת הנבואה והדבקו' בתכלית
השמע שאר חושיו וכחותיו אל הכח השכלי אשר כל זה נרמז באמרו לא
כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא כי העבד הנאמן בכל בית אדוניו כל
עשתונותיו בעבודת אדוניו הנה בעבור זה ליתרון הדבקות היתה נבואתו
בלי אמצעות מלאך וליתרון השמע שאר חושיו וכחותיו אל הכח השכלי
היתה בהקץ בלא חרדה ובלא משל וחידות ולהתמדתו בדבקו' היתה בכל
עת ואמנם במקום נבחר והוא במקום שני הכרובים להיותו מקום מוכן
ישלם בו הדבקות המופלג יותר ואמנם שאר הנביאי' שלא הגיעו למדרגתו
בדבקות לא היתה נבואתם פנים אל פנים וכי לא הגיעו כמדרגתו בהשמע
כחותיהם היתה נבואתם באמצעות הכח המדמ' שנרמז זה באמרו במראה

אליו אתודע בחלום אדבר בו. כשכבר התבאר בספר החוש והמוחש כ
החלום הוא באמצעות המדמה והמראה גם כן יתחזקו בה צורות המביטי'
בה ויראו כאלו הם מפותחי' בה אם כל זה פעל הדמיון ואמ' זה לפי שנבואת
כל הנביאים תהיה פעם בחלום ופעם בהקיץ אלא שידמו להם ענין יראוהו
יגיע להם משם השפע בענין אברהם שראה המלאכים בדמות אנשים
ואם לא היו אנשים אלא שהגיע לו הדבר באמצעות' וכענין יהושע בדברו
עם המלאך שלא ראה עצם המלאך אלא שהגיעו הדבור אני שר צבא יי'
עתה באתי ולפי שיתחלפו מדרגות הנביאים בהכנע כחותיהם והשמעם
לכח השכלי כב' יהיה מי שלמיעוט הכנעת יזדעזעו אבריו ויהפכו ציריו
כענין דניאל ולז' יתחייב שתהיה זה בהתחלת התנועה שהוא עת מלחמת
שאר הכחות עם השכל אבל בשכלם ההתבודדות בנצוח השכל לשאר הכחו'
הנה אין ראוי שירגיש דבר מנגד ולזה מה שנאמר שם ידבר אדוני כי
חזקתני: כן ראוי שיובנו ענייני אלו ההבדלים בלי ספק אבל שיהיה
כולל לנביאים שימצאם חרדה ואימה גדולה כמעט שתצא נשמתם כפשט
הלשון חלילה והנה כאין שמואל לנביא בתחלת נבואתו ובתשובתו בדבר
האמיתות ואלישע בתשובתו לנעמן ויתר ענייניו יוכיחו כי לא מצא' חרדה
גדולה גם לא נפלה עליהם תרדמה עד שתראה שמואל היה מדמ' שיקראוהו
עלי ולזה יראה שנדמה לו הקול כקול עלי שאי' ספק שהי' בקי בו כמו שא"ל
היאך סומא מותר באשתו אלא בטביעות עינא דקלא ולהיות הדבור ההוא
כדמות דבור עלי בשוה היה הענין ההוא נקרא מראה שהיה קול מדומה
ואמנם התרדמה שנפלה על אברהם ואימה גדולה אם שהנביאים אשר
לא יתנבאו תמיד תתחלף הכנתם כפי הפרידם הדבקות והתירם הקשר
וזה אם לדבר מעיק מחוץ ואיפשר שאחרי הטריד עצמו במלחמ' המלאכים
הגיעו רושם מזה בנבואתו והגיע לו תרדמה: ואם שהיה הענין: ההוא
רמז ומשל לגלות ואם שהיו שני הענינים יחד לא שיהיה ענין התרדמה
מתחייב על כל פנים ליתר הנביאים ואולם במעמד הנכבד שהשיגו מה
שהשיגו וביחוד בשני הדברות אנכי ולא יהי' לך כמו שבא בקבל' וכמו שיור'
עליו פשט הכתובי' כמו שקדם בפתיחת הדבור הנה היה בלא ספק ע"ד הנס
והפלא העצו' וזה שאין ספק שלא היו כל ישרא' ראוים ומוכנים לנבוא' ולזה
הבינו בכבוד האלהי' בב' הדבורי' הא' לא הקול לבד ואי' ראוי שיאמ' כפי' דברי
רז"ל שהכוונה בהם להיות הדבורים ההם עניינים מופתים ושהמשפט בהם
לנביא וחכם אחר כי הכוונה בדבור הב' אינגו פנת האחרו' כמו שחשבו אם

הרחקת עבודה זרה והוא טעם הוראתנו באחדותו לא בעבור זולתו כאשר אמר ממפרשיו לבד וזה ענין אין מדרכו שיבא עליו מופת ולא היה זה בראוי לטעות בו אלא שראינו מהמפרשים מי שכתב מחלוף זה והאמת עד לעצמו : וזהו מה שכוונו בכלל הזה · והתהלה לאל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה אמן ואמן :

הכלל הז׳ באורים ותומים

הנה השרש הזה עמדנו עליו מפאת התורה והקבלה והדבור בו עתה בשני ענינים אחד בענין בעצמו הב׳ בהתר קצת ספקות הנופלים בו :

הפרק הא

השרש הזה בעצמו ואמנם לפי מה שבא בקבלה · הנה בביאורו באמצעות הכלי הזה שהוא אח׳ מיוחד מבגדי כהנ׳ גדול יתלבש ברוח הקדש בהתבודדותו בו על אשר ישאל וידמה לו כאלו האותיות המפותחות בו בולטות כסדר אותיות התיבה אשר ירכיב מהם תשובת שאלתו ואמנ׳ היה זה לפי מה שבא בקבלה בג׳ תנאים האחד בבחינת השואל הב׳ בבחינת השאלה ג׳ בבחינת הנשאל אם בבחינת השואל שיהי׳ המלך או בית דין הגדול למי שצורך הצבו׳ בו ואם בבחינת השאלה בדבר שהיה כולל לכל ישראל ואם בבחינת הנשא׳ שיהיה כהן גדול שורה עליו כמו שהתבאר כל זה בשבעה מכפורים ואולם תאר הכלי לא נתפרשה בתורה ולא נצטוה בעשייתו זולת משה והוא נאות למה שיראו קצת החכמים שיהיה בו כתב שם המפורש וזה שהכהן הגדול שהיה מיוחד בעבודה כשהיה מסתכל בפתוח השבטים שבטי יה היתה מחשבתו מרחפת עליהם והיתה מתבודד בהשגת השם הכתוב שם ומיחד מחשבתו לעבודתו גזרה חכמת השם יתברך שיתלבש ברוח הקדש וישיב תשובה נכונה לשאלתו ואמנם עם שהוא נס קבוע כשאר הנסים הקבועים בתורה הנה לא ירחיקו העיון וזה שהנביא עצמו יצטרך לפעמים אל הכנתו מחוץ כענין באלישע שאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עלי יד יי׳ ולזה הכהן הגדול ואם לא היה במדרגת הנבואה הנה באמצעות ההכנות ובהשגחת השם יתברך בכלל היה מתלבש ברוח הקדש אחר שהיה הכהן ראוי לכך וזהו מה שרצינו לבארו ·

הפרק הב

הבהתר קצת ספקות שאיפשר שיסופקו בו · האחד לפי שכבר קדם לנו שמדרגת הנבואה

היא למעלה ממדרגת רוח הקדש והיה מתנאי המעשה הזה שיהיה הכהן באופן שישרה על רוח הקדש ולא הותנה בו שיהיה נביא איך יתכן ביהושע שקבלה ממשה וסמך את ידו עליו במצות השם יתברך ונתפרסם לנביא עד שנכתבה נבואתו בתורה מה שלא נמצא כן לזולתו מן הנביאים מלבד אהרן והפליא בגדול שבמופתים והוא שעמדה לו החמה באמצע הרקיע איך יתכן שיצטרך למעשה שיספק בו ברוח הקדש והנה הכתוב אומר ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים הב' לפי שכבר קדם מעלת הנבואה על מעלת רוח הקדש והיה בנבואה ייעוד שהוא חוזר כמו שהתבא" במאמ' הב' איך יתכן מה שקבלו רז"ל באמר שאעפי' שייעוד הנבוא' חוזר ייעוד של אורים ותומים אינו חוזר הג' לפי שקדם לנו בכלל השני שאחד מההבדלים שהיו בין נבואת משה ליתר הנביאים הוא היותו מנבא בכל עת שירצה מה שלא היה כן באחר זולתו איך יתכן במעשה הזה שהי' ברוח הקדש לבד להשיג תשובה בכל עת שיצטרך · והנה התר הספק הא' ממה שיקל כשיצטרך הנביא למעשה הזה איננו ליתרון רוח הקדש על הנבואה אלא למה שהנבואה לא היתה שורה על הנביא בכל עת שירצה כי אם למשה בלבד המציאה החכמה האל' יתברך המעשה הזה כדי שיתמש בו כלל האומה לעת הצורך אשר אולי לא יהיה הנביא באופן שינבא ואם הב' גם כן למה שהיה התועלת המושג מהמעשה הזה הוא כתיב" אחר השאלה לעת הצורך בכלל ישראל הנה אם היה הייעוד חוזר היה התועל' בטל כי אין תועלת בשאלת התשובה אם יאמר אחר התשובה הספק הג' בעינו ולזה היה ראוי שיהיה מהשגחת השם יתברך על כלל האומה כמו שבא במקצ' המצות כמו בשמטין והרגלי' שהי' בהם גם כן כלל קבוע להשגחתו על כל האומה ואם לקלות מדרגת רוח הקדש בהקש אל מדרגתה נבואה הנה המוכן אליו לא יכנו רחוק שיספיק לו התבודדות והכנה מה להשיג גם כן מה שלא יספיק להשגת הנבואה ולזה לא היה ההשתמשות במעשה הזה לעת הצורך ליתרון מדרגת רוח הקדש על הנבואה · וזה מה שרצינו לבארו בפרק הזה: והתהלה

לאל לבדו ומרומם על

כל ברכה ותהלה

תם:

המאמר השלישי

הכלל הח׳

במשיח והדבור בו שני ענינים הראשון באמתו ועניניו : השני בזמן בואו ולזה שמנו הכלל הזה שני פרקים וצרפנו לו פרק שלישי לבאר בשרשים אשר כלל אותם המאמר הזה שעם היותם אמונות אמתיות שהכופר בם יקרא מין הנה אינם פנות ויסודות לתורה הזאת האלהית שלא יצוייר מציאותה זולתה :

הפרק הא׳ בבאור

המשיח וענייניו הנה מה שבא בכתובים ונתבאר בקבלה ולא נפל המחלוקת בו הוא שמגזע ישי ודוד בנו יקום מלך ונביא ימלוך על ישראל ויהודה ויקבץ נדחי ישראל ויהוד׳ מן הארצו׳ אשר נפוצו שם ויהיו לאחדים בידו ולא יחצו עוד לב׳ ממלכות ולא יכרת עוד מלך מזרעו יושב על כסא יי׳ ובזה לא ערער אדם בעולם ומה שנפל בו המחלוקת אם יתחדש עוד לימות המשיח דבר חוץ מהמנהג הטבעי כאשר יורו מקצת היעודים שבאו בנביאים אם לא והנה לא נתבאר מזה דבר אמנם דעת שמואל הובא במקומות בתלמוד ונראה שהיו סומכין בו חכמי הדור ההוא ואמר בפירו׳ אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד ואיך שיהיה הנבואות מעידות על הפלגת שלמותו והנה לפי המדרש שיזכ׳ למה שלא זכה בו מש״רבינו והוא הנבואה בחיים שהם דרשו בפרש״הנה ישכיל עבדי ירו״נ׳ מאברהם ונשא ממשה וגבה ממלאכי השרת והנ״אם היה שיזכ׳ לגמול הנפשיי שיתענג מזיו השכינה בגוף ונפש הנה כבר נעש׳ מלאך והוא יתכן שיתנשא יותר מהם בבחינת היותו בגוף : אמנם אם יהיה תחיית המתים תכף בואו ובנין בית המקדש אם לא הנה דברנו בו בכלל הד׳ מה שבו די ואולם בקצת המדרשים נראה בא משיח בן יוסף קודם משיח בן דוד ופרשו רוב נבואות הנה ישכיל עבדי עליו וקצת הגאונים דברו בו ולפי שלא התבאר באמתתו לא ראינו להאריך בו ·

הפרק הב׳

בזמן בואו ואמנם הדבור בהגבלת זמן בואו הנה לאות ויגיעה לריק אם מצד הכתובי׳ שלא פירש הזמן בהם אבל העירו על העלמו כאמרו ואני שמעתי ולא אבין כי סתומים וחתומים הם הדברים עד עת קץ ואם למה שאמ׳ רז״ל תפח רוחן של מחשבי קצין ואם הדבור בהיות ביאתו עתידה ושלא

בא עדיין האריכות כנגס כן מותר למה שהוא מפורס׳ ונמשך כי בבל זה
הזמן שהועתקו אלינו קורותיו לא שמענו ולא הוגד לנו שיהי׳ מלך על ישראל
יקבץ נפוצותינו מארבע כנפו׳ כל הארץ וכל שכן שלא התמיד כמו שיעיד
עליו החוש היותנו מפוזרים בגלות הזה במלכות אדום וישמעאל פרס ומדי
ותוגרמה ולזה הדיבור עתה כי באריכות הגלות הזה ואיחור בואו עד עתה
שהיא שנת אלף ומאות ושלשים ושבעה לחרבן הבית כי למה שנראה בגלות
מצרים לא נמשך יותר מרו׳ שנים וגלות בבל שיעדנו שנתו בעון עבודה
זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וחלול שבת כפרקשיא לא נמשך כי אם
שבעים שנה והגלות הזה שבזמן החרבן לא היו פניהם העונות ההם אבל
ירא׳ בא״ מיומא שהיו צדיקים שאמרו שם וכי מאחר דהוו צדיקי כלי
האי מט״ איענוש ונחלקו שם במה היתה החטאת ואמרו קצתם מפני שנאת
חנם שהיתה ביניהם וקצתם אמר שלא היו מכבדים החכמים · ועם היות
שיתכן שיהיה זה בסבת ענשם אבל האריכות הזה הוא דבר מבהיל שכבר
יחשב שהוא בחק היושר והשווי שיהיה זמן העונש מתיחס אל חמר ה
העון וקלותו ולפי שנתבאר היות העונות שחייבו גלות בבל יותר חמורי׳
הרבה מן העונות אשר חייבו הגלות הזה כבר היה ראוי שיהיה זמן הגלות
הזה מעטי בהקש אל זמן גלות בבל ונתבאר מהפרסום והחוש ההפך ·
וזה שהגלות הזה יותר ארוך הרבה מגלות בבל ועד היום לא נודע אחרית
הזעם ומתי קץ הפלאות והנה עם היות מאד עמקו מחשבות הש׳ כי גבהו
דרכיו מדרכנו ואין לנו להעריך להקיש קצתם בקצתם כי הוא היודע
תכלית כונתו ורצונו וכמו שלא נדע תכלית שלות הרשעים ויסורי הצדקי׳
ולא יקחם קצתם לקצת וגם באומות דהך כלל התפרסם היותם בלי דת
ונימוס אלקי והם בשיעור גדול שהצלחה אם בריבוי האישים ורוחב
המחוז בעושר ונכסים ובכבוד ואין אחריות עלינו להעריך ההצלחות כפי
מדרגתם כי אין לנו להעריך וליחס את מוסר י״י ולשקול במאזני שכלנו
עונשי הגלות עם העונות כי הוא היודע תכלית רצונו ונאמן עלינו הדין
אמנם למה שבזמנינו זה רבים מעמי הארץ מתחזקים לתפוש על הדעת
הזה לשערם בהקש הגלות ולהעריכם אל העונות הקודמים הגורמים אותם
ראוי שנאמר עוד בפירוק הקושיא הזאת כי עם ההתבוננות הטוב אינני
ממה שיקשה וזה שאם היה העונש המחוייב לעונות זמן הגלות היה מקום
לבעל הדין לחלו׳ להערי׳ יחס הזמן ביחס העונו׳ אל העונ׳ אבל העונ׳ האמתי
החרבן והפזור בגלות לאנשים ההם החוטאים בנפשותם אבל התמד״ הגלו׳

ואהבתו הוא דבר טבעי לפני הגלות וגאולתם וקבוצם הוא דבר נסיי ונמשך
לרצון האלהי ולזכות עבדיו · ואם בגלות בבל שהיה שם החרש והמסגר
ואנשי כנסת הגדולה ונביאים זכו ונעשה להם נס ונפקדו אין תפישה
עלינו : ואם לא נעשה לנו נס לקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ
אם לא זכינו לכך שזכו הראשונים ובכיוצא בזה נאמר אל תאמר מה
היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על
זה : והנה זה מספיק מאד בפירוק הקושיא גם אם נודה בהעריך ה
ה חשים אלא שהאמת הגמור שאין מקום להעריך היחסים וזה שהוא ידוע
שהגלות הזה שאנחנו בו היום הוא הגלות שנתחייבנו בחרבן הבי׳ הראשו״
אלא שבני בבל נפקדו ברשיון כורש מלך פרס והיו תחת ממשלתו ולא נ
נגאלנו לגמר׳ אלא תמיד היו תחת מלכי מדי עד שלא נגלו כי אם אחר רבוא
כמו שמזכיר׳ בספ׳ עזר׳ ולפעמי׳ היו מורידי׳ בינוי׳ והפליג הב׳ לעשו׳ עמה׳ נס
כאשר היו ראוי׳ לעשו׳ עמה׳ נס בשלמות׳ וחסרות׳ ימנים זה רב בית ב׳ והיו
שם אנשי כנסת הגדולה שהיו מוסכמים ממלכי האומות כמו שנראה בספר
יוסף בן גוריון ובקצת מדרשים אשר בעבורם אמר הנביא גדול יהי׳ כבוד
הבית הזה האחרון מן הראשון הפך מה שהיה בראשון שבימי אחר המות
שלמה מרדו בביתו רוב ישראל ועשו שני עגלים כמו שנתפרסם ובשני היו
מגישים אל שבות מנחה מלכי האומות אלא לפי שהיה בהם שנאת ח
חנם ומחלוקת הנבנות לא הצליחו במרד עד שבא טיטוס ובכמם סוף דבר
הנה ענין בית שני כאלו מלך מצרים המושל עתה בארץ הצבי היה נותן
רשות ליהודים אשר בקצת מדינת מלכותו לעלות ולבנות בית הבחירה
בתנאי שישבו תחת ממשלתו ולא יהיה מן הפלאים לקצת הימי׳ ימרדו בו
שיגלם מהם ושיעבוד בהם כן היה ענין בית שני כאלו מלך מצרים המושל
עתה בארץ הצבי היה נותן רשות ליהודים שבקצת מלכותו לעלות ולבנות
בית הבחירה בשוה ולזה האמת הגמור לפי מה שיראה שהגלו׳ הזה שאנחנו
בו הוא הגלות שנמשך מחרבן הבית הראשון שנרמז בתורה במל׳ ונוסכתם
בארץ אלא שבמות עזרא נפקדו באמרו כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה
אפקוד אתכם הנה שלא היתה גאולה שלמה אלא פקידה בלבד והנ׳ ישכים
זה לפי מה שיראה למה שבא במזמ׳ ר הלל הגדול שלפי שיכלו לספור חסדי
יי מעת הירידה עד אחרית הימים נראה שקראוהו כן והנה תחלה התחיל
בנפלאות מצרים עד אמרו נחלה לישראל עבדו אחרי כן רמז לפקידת בבל
הוא אמרו שבשפלנו זכר לנו ולזה הוציאו בלשון זכירה שהוא ענין אחר

עם

עם פקיד׳ למה שלא היה פקיד׳ אלא גאול׳ אחרי כן רמז על הגאולה העתיד
והוא אמרו ויפרקנו מצרינו כי הוא תהיה גאול׳ שלמה שוב רמז אל תיקון
העולם בכללו להיותכלם שכם אחד לעבוד את יי׳ להיות כל העמים שפה
אחת מושפעים מזיו כבודו ולהיות מאכלי שלחנו והוא אשר רמז בחותמו
נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו וזהו טבע האמת שהוא עד לעצמו
ומסכים מכל צד והתבאר אם כן שאין מקו׳ לתפוש עלינו מאריכו׳ גלותינו
זה וכל שכן שכבר יראה שפרי הגלות הזה מופלג מאד אם לכלל אומתינו
למה שקיימו״רין בעולם הזה אוצר גדול ופרקליט לעולם הבא ויתכן ש
שכמ׳ שהיה בגלות מצרים שלא נדע בו עונש קודם מבואר אלא שהי׳ הנעה
לשומנו משועבדים לעבודת השם יתברך כמו שרמז באמרו אנכי יי׳ אלהיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים וגו
כן בגלותינו זה אח״ שלא הספיק מה שעבר עלינו מחסדי השם ית׳ לשומנו
שלמי׳ באהבתו גזר׳ חכמתו הגלו׳ הגדול הזה אם להכני׳ הלבבו׳ בתכלי׳ מה
שאפש״ ואם להוסיף עמנו חסדים ולקבצנו מבין הגוים אחרי הגלות הנושך
הזה לבלתי נלך כפעם בפע״ בשרירו׳ לבנו ולהוסיף אומץ באהבתו ועבודתו
והוא הטוב הנמשך לכלל אומתינו ואם לזולתינו • אם למה שנהיה נכונים
לשכם לעבודת השי׳ באחרית הימים • ואם למה שבזכות האומה הזאת
ימשך להם תועלת כאז״ל כל העולם נזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די
לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת וזה כוונת הנביא בפרשת הנה
ישכיל עבדי: לפי מה שיראה שהוא שם דבר בכלל ישראל בגלות הזה שלא
שהתחיל לרמוז במשיחנו באמרו ירום ונשא וגבה מאד כמו שבא במדרש
וזה כי ברוממות מלכם יתאמת שירום ישראל ודי בזה עתה לפי כוונתי:

הפרק הג

בביאור היות השרשים אשר כלל אות׳ המאמ׳ הזה עם היות׳ אמתיו׳ אין ספק באמתתם

הנה אינם פנות ויסודות התורה שלא תצוייר מציאותה זולתם וזה אמנם
יתבאר בקלו׳ בדרך החפוש וזה שהשרש הא׳ והוא החדוש הנ״ כבר ביארנו
במה שקדם שאף למאמיני הקדמות יתחייב בהכרח יכלת השם יתברך
בלתי בעל תכלית וידיעתו ורצונו אשר יצויר מהם מציאות התורה אלהית
וכן השארות הנפש וגמול ועונש כבר יצוייר מציאות התורה גם כן זולתם
וזה שהעבודה האמתית כבר התבאר היותה שלא על מנת לקבל פרס וכל
שכן תחיית המתים וכן נצחות התורה כי גם בהיותה זמנית כבר יצויר

מציאות׳ וכן הבדל שבין נבוא׳ משה לנביאי׳ כי גם אם לא יהיה ביניהם הבדל ואף אם יצוייר אפשרות נביא גדול ממשה הנה כבר יצוייר מציאות תורה אלהית נצחית למה שא״א שנביא ואם היה יותר גדול ממשה רבינו יכזיב דבר אחר מאשר ידבר שום נביא ואם היה קטן מאד ממנו   וכן המשיח בהעדרו כבר יצוייר מציאות התורה ואמנם השרשים הנתלים במצו׳ מיוחדו׳ אין ספק בהם שאם יצויי׳ העד׳ אותן המצו׳ כבר יצויי׳ מציאו׳ תורה אלהי׳ ולזה שמנו השרשים אשר כללם המאמר הזה במספר שרשים אמתיי׳ שהכופר בא׳ מהם יקרא מין ולא שמנום פנות ויסודות שלא יצוייר מציאות התורה זולתם: והנה לא ראינו למנות הרחקת ע״ז בכלל הזה כמו שהביאה זולתנו למה שאינו דעת כי אם מצוה וזה מה שרצינו לבארו ובזה נשלם החלק הא׳ מהמאמר הזה: והתהלה לאל לבדו · אמן

החלק הב׳ באמונות

הנתלות במצות מיוחדות · וכאשר חקרנו עליהם מצאנום ג׳ הא׳ בתפלה וברכת כהנים הב׳ בתשובה הג׳ ביו׳ הכפורי׳ הד׳ פרקי השנה הקבועים למועדי יי׳ ולזה שמנום אותם ג׳ כללים והנה לא ראינו למנות האמונה הנתלית במעשה הסוטה להיותה מצות פרטית וכן האמונה הנתלית ברגלים ובשמחות להיות היעודים טוב גופיי ואול׳ יאוזנו בטוב נפשיי ויהיה דינם דין שאר המצות ויעודיהן :

הכלל הא׳

בתפלה וברכת כהנים · הנה עם היותם מצות נתלו בהן אמונו׳ והוא היותו ית׳ נעתר אל המתפלל אליו ואל הכהנים המברכים את ישראל ולהיותם מסוג אחד כללנו אותו בכלל הזה : ואמנם שמנו אותו שני פרקים ·

הפרק הא׳

בתפלה : האמונה הנתלית במצוה הזאת הוא שנאמין היותו יתברך נעתר לבקשת המתפלל התול׳ בטחונו בו על דרך האמ״ בלבבו כאומ׳ קרוב יי׳ לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ירצה שלא תהיה הקריאה בפה לבד והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב ושיהיה מהכת שנאמר עליה״ קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם ואמ׳ לכל אשר יקראוהו הורה בזה כי עם היותו בלתי

שבאי וראוי להשיג דרושו בזולת תפלה הנה בתפלה מלבד שכר המצוה
יתכן שישיגהו אחר שהוא תולה בטחונו בו על דרך האמ' והוא שור הבטחון
כלו וזה שהוא יכלול מהפנות התורה אם ידיעתו אם השגחתו האישית
אם היותו הפועל המשפיע ברצון וכבר באו בזה תארים מפורשים בקבלה
ואמנם ברמז השרש הזה בתפל' שלמה אמר וגם אל הנכרי הוד' שעם היותו
בלתי ראוי מצד עצמו הנה באמצעות התפלה יתכן שישיג מבוקשו והנה אמר
המשורר מעיד על זה שומע תפלה עדיך כל בשר יבאו וכבר יראה שאמ'
זה למה שהוא מבואר מתנאי התפלה שדור השבחים ראשונה כמו שבא בא'
מעז"ל אמרם לעולם יסדר אדם שבחיו של הקב"ה ואחר כך יתפלל ולפי שכבר
יחשב שסדור שבחי הקב"ה ראוי שימנע מהמון העם אלא ליחידים סגולות
התחיל ואמר כנגד זה לך דומי' תהלה אלהים בציון ולך ישולם נדר · ירצה
כי בציון שהיא עיר בחר יי' לשבתו ולהיו' משכנו עליה כי בציון מצד אחד
השתיקה אליו תהלה וזה ליראת החשובים מה ממהללו נשב' כזכריה עוד בגז'
הא' ומצד אחר ישולם נדר ירצה בקרבנות הבאים בנדר ובנדבה כאלו
מסדרין אליו שלחן כמו שיסדרו לבני אדם : וזה אמנם כי הכל
מאתו והכל צריכין אליו ותולים בטחונם בו ולזה המשיך לזה אומרו שומע
תפלה עדיך כל בשר יבאו כלומר השלמים והבלתי שלמי' כדמו' מה שאמ'
במזמור תהלה לדוד הכנוי על תהלת יי' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו
· ידבר פי מדבר בעדו שהיה בשעור השלמות מה שלא יעלם ואמ' עוד
ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד כלומר גם הבלתי שלמים ולזה סמכו
לזה המזמור מסדרי התפלות ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם כלומ' אף
שכן גזרה חכמתו ית' במאמר דוד הנה ראוי לנו לברך השם מעת' ועד עול'
והנה ראינו להאריך בזה קצת למה שכבר הבינו קצת בעלי העיון מדברי
הרב המורה בהרחקת התארים שכל תארי החיוב נמנעים בהקו ונתלו
בדעת ושאמר ר' חנינא שאמר ההו' דנחית קמיה ואמ' האל העזוז והירא'
החזק והאדיר ואמ' ליה וכי שיימתינהו לכלהו שבחי דמרך וכו' עד ומקלסין
אותו בשל כסף וזהב והלא גנאי הוא לו וחשבו לזה שיאמ' בשתוף ה" והורה
זה המשל הנמרץ שמקלסין אותו בשל כסף שאינו ממין הזהב וכבר הערונו
בזה במה שקדם שהתארים יאמרו עליו ועלינו בקדימה ואיחור והוא מין
ממיני הספוק . וזה שהתארי' יאמ' עליו באופן דב"ת ועלינו באופן מוגבל
ויאמרו עלינו גם כן על שהוא מקנה מציאותם לנו ועלינו על שהם נקנים
ממנו ומזה יתר לבד הם מתחלפי' במי' וזה ברמז במשל דינ' כסף ודינ' זהב

אבל תארי החיוב אינם נמנעים לחקו אלא וכן יורה פשט המאמ' אמרו
שיימתינהו לכלהו שבחי דמרך כלומר שסיום השבחים נמנע בחקו להיות'
בלתי בעל תכלית וכבר הארכנו בזה בסוף המאמר הא" והוא המא' בעצמו
לפי שבתארי השי' אנחנו מדברים בתפלות בדרך המשל והשיר הנה היה
ראוי שיתקנו בקדיש דברים מעידים על זה והוא אמרו לעילא מכל ברכתא'
שירתא ותושבחתא רומז אל הברכות שהוא יתברך בלתי מקבל אותם
שהוא המשפיעם ואמרנו שירתא ותושבחתא רומז אל התארים כן שיהיו
בדרך שיראו בדרך שבח ואמרו ונחמתא יורה על שאלת הצריכים לבלתי
יחשוב חושב שהוא מתפעל מתפלה ומתנחם אינו כן אלא ברצונו הקדוש
להעתר בתפלה הראוי לה וכבר יצאנו בקצת מכוונת הפרק אלא שהו דבר
שטעו בו רבים ונמשכו אחר פשט לשון המורה ונשוב למה שהיינו בו·
ונאמר שכבר התבאר גם כן בספורי התורה ובתפלת משה בעד ישראל
ובתפלת אברהם בעד סדום ועמורה ובתפלת יצחק בעד אשתו ובמעשים
באו בתלמוד על זה שבזכות תפלת הצדיק יתכן שיעתר לו השם יתברך
גם אם יתפלל בעד זולתו עד שרז"ל קבלו שגם בעד המתים שכבר מתו
יעתר השם יתברך בעד הצדיק וגם על הרשעים כמו שדרשו רז"ל בענין
דוד ואבשלום ואולם עם היותו דרש ודברי הגדה הנה המנהג הקבוע בכל
גבולי ישראל לברך גם המתים ולהתפלל בעדם ועל זה וכיוצא בו אמרו
בירושלמי הנח להם לישראל שאעפ"י שאינם נביאים בני נביאים הם:

הפרק הב

בברכת כהנים האמונה הנתלות במצוה זאת
באה בתורה בפירוש ושמו את שמי על בני
ישראל ואני אברכם ואם היה שנחלקו בגמ' סוטה בפירוש יש מי שפירש
אברכם לישראל ויש מי שפירש אברכם לכהנים הנה ישראל לא יצאו מכלל
הברכה ולפי שלא בא בתנאי בשלמות הכהן או בחסידותו בכלל הנה נאמין
שבעת היותנו ראויים לקבל הברכה רוצה לומר שלא תהיה המניעה מצדנו
הנה לא תהיה המניעה מצד הכהנים אלא אם יש שם דברים המעכבי' המצו'
כמו שנתבאר שם וממה שיורה על זה שהשכור הנושא את כפיו דבר תורה
אלא שמדברי סופרים אסור גם החשוד בעבירה אמרו שם שהוא נושא את
כפיו ולזה הוא מבואר שאין מתנאי המצוה היותו חכם או צדיק והיה זה
בי לפי שהכהנים באמצעיים בין ישראל לאביהם שבשמים כשהברכ' הזאת
היא לבקשת הגבור כי אז הם חייבי' במצו' הזאת כמו שדרשו מאמרו אמו' לה'

לכהנים הנה כבר תלו בטחונם בו יתברך ולפי שהשר אצלנו שתפלת
הצבור יותר נשמעת כמו שבא בגמרת ברכות הנה אין כפרה בכהנים
שיהיו שלמים באופן שאם לא היו שלמים יוסר התועלת לגמרי מצורף אל זה
שהמצות שם בהם השם יתברך סגולות מיוחדות כענין כשמו"ע וכמו שהם מו'
פועלים באיכותם ובכלל עצמיהם כן מצות התורה בשוה וכמו ששם אחד
יערבב סגולת שם אחר כן במצות בשוה עם העבירות שפעמים שמסגולת
המצוה האחת להמשך ממנה טוב גופיי מה וימנע ממנו אותו הטוב דבר
עבירה אחת או התהפך שיתחייב מעבירה אחת רע גופיי מה וימנע ממנו
הרע דבר מצוה אחת שיהיה מסגולת הטוב מה והנה לפי מה שנתבאר בתור'
שם השם יתברך סגולה זאת בכהנים להיות אמצעיים לקבל הברכה ממנו
ולהשפיע לישראל ולזה מה שנצטוו לישראל בפיה' למעל' כאלו הם מקבלים
הברכה בידיהם לתתה לישראל · וכבר נתפרסם היות הידים מוכני' לקבל
הברכה אמר ולברך את כל מעשה ידיך והנה נתבאר בקבלה בפירוש
שקבלת התפלה תהיה בייחוד לדבק העובד ואם אין מדרגתו גדול בחכמת
התורה יותר מהגדול בחכמה אלא שאיכנו באותה מדרגה מהעבודה:
ובגמ' ברכו' בא מעשה יורה על אמתת מה שאמרנו והוא אמרם כשחלה
רב"ז וכו' ואמרה לו אשתו וכי ר' חנינ' גדול ממך אמר לה הוא דומה לעבד
לפני מלך ואני דומה כשר לפני המלך: וראוי שיובן שההברה ההי' היתה
עם מדרגתו בחכמה יותר מר' חנינא אלא שהיה ר' חנינא פרוש ועובד
בהתמדת ולזה היתה תפלתו יותר נשמע' · וזה מה שרצינו לבארו והתהלה
לאל לבדו ומרומ' על כל ברכה ותהל'· אמן

הכלל הב'

בתשובה

והוא שני פרקי' אחד בביאו' השרש הז' ואופן עמידתנו עליו השני בהתר הספקות שאפשר שיסופקו בו:

הפרק הא

בביאור השרש הזה ואופן עמידתנו עליו:

הנה לפי מה שבא בתורה ונתפרש בקבלה
מחסדי השם יתברך לקבל החוטא בשובו אליו והפליגו רז"ל באומרם מקום
שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדים ואמרו במקום אחר
שהעונות נחשבים להם כזכיות והסבה בזה גלויה כי הכח הפועל להכניע
הרצון אל העבוד' יצטרך להיותו חזק הרבה כמי שנכנע בנטיה אל העבודה

ממי שלא נכנע ונשא אליה וממי שקבל הפועל להכנעה יותר חזק ראוי
שיהיה יותר דבק ויותר רצוי למה שהפועל לכח יותר חזק שהוא הרצון
והאהבה יצטרך שיהיה יותר חזק ועם היות שאין ספק שהעני' הזה חסר
כפלא ממנו ית' אמנם ישכים בו העיון למה שהתבאר ממנו ית' היותו הטוב
המוחלט והתכלית הנרצה אצלו הטבה ולזה אם היה שכבר מרד ונתרחק
מעבודתו הנה כשייטיב דרכיו ויעור משנת אולתו ראוי שיקובל אצלו עד
שכבר יהיה העוזר והפועל כלבבנו אהבתו וכל שכן עם מה שכבר התבא'
בכלל ד"ה מהמאמ' הב' אשר בעבו' זה התרגנו לעצמנו התפל' להשיבנו
אליו בתשובה שלמה ולקרבנו לעבודתו למה שהתכלית בבריאה ובנתינת
התורה לא היה זולת זה וזה מה שרצינו לבארו : ואולם דרכי התשובה
ומדרגותיה הלא הם כתובים על הספר הישר לרב החסיד ר' יונה בר'
אברהם הנקרא שערי צדק :

הפרק הב

בהתר שני ספקות שאיפשר שיסופק בו · הא' אחד שקבלת התשובה ראוי כחקו ית'

להפלג' חסדו וטובו איך יתכן' כמי שכוון אליה שימנ' מדיו ית' וכלם שיענש
על מניעתה והנה בא בקבלה בפירוש המשנה האומר אחטא ואשוב אין
מספיקין בידו לעשות תשוב' אחטא ויום הכפורי' מכפר אין יום הכפורים
מכפר ואמרו עד' דברים מעכבין את התשובה והנה בא בתורה ויחזק
יי' את לב פרעה ואמר כפי' כי אני הכבדתי את לבו וגו' וכבר העיר הרב
המורה בחבורו הגדול על הספק הזה · הב' לפי שאחד מדרכי התשובה
לפי מה שיראה והוא דבר הסכימו בו הקודמים הנה היגון והאנחה במה
שעבר ועליו במעלו אשר מעל בשם והמרה את רוח קדשו האם זה יתחיי'
בתחלת התעוררותו אל התשובה או בתנועתו לבד כי המאמר שהיה לו יגון
בא שלימו חק התשובה יראה שהוא רחוק מאד וקרוב לנמנע עם קבלתנו
שהעונות נחשבין לו כזכיות ואם נאמר שזה בבחינות וזה שבבחינ' חטאו
לבד יתחייב לו היגון במה שעבר ובבחינת תשובתו בבר יעבור שישמח
במה שהיה · הנה נשוב בזה ונאמר שהמאמר בשהיגון בבחינ' החטא
לבד הנה כמו כמי שיאמר שהיגון מחוייב לו אם לא עשה תשובה ·
ואולם עתה בהשלימו חק התשובה האם יעבור שישמח במוחלט על מה
שחטא בראשונה : ואם אי אפשר מבלתי שיהיה בו דאגה בבחינת מה
הנה בשערבו היגון והשמחה הנה תגבר השמחה על היגון כאשר תתחייב
לתכלית המצפה : והתבאר בתכלית היותר שאוכה שבשבות :

הכלל השני

והנה התר הספק הא' איננו ממה שיקשה למה שאלו דברים המעכבין את
התשובה הנה מטבען מאחרין אותה ומקנין לאדם אצלה להתעורר אליה
מהם לקלותם בעיני עושיהן מהם להתמדתם והמשך אחריה מהם לשכחתם
תוכחות כאשר התבאר בקלות בהם : ואולם לא אמר מונעים את התשובה
אלא מעכבין כלומר שמאחרין ודוחין אותה אבל האומר אחטא ואשוב
אמרו אין מספיקין בידו לעשות תשובה ועם שטבע התשובה ההיא תחייב
כן הנה הוא מדה כנגד מדה שהוא כשרירות לבו סמך על התשובה ועשה
הבטחון בתשובה כלי לחטוא והמרות את יוצרו ראוי שיוסר ממנו הסמך
ההוא : ואמנם לפי שההקדמות התלמודיות כחם על הרוב כח הסתמיות
כבר יראה שאם יתעורר משכת אולתו וירגיש שחטא בבטחון ההוא ושהיה
בו ככסיל מתעבר ובוטח וכל חפצו לשוב אל השם מהחטא ההוא הנה
יקובל בתשובה ולפי שעל הרוב מי שדרכו כן לא יתעורר על זה אמ"שתם
אין מספיקין בידו לעשות תשובה ואולם מה שבא בפרעה ממניעת התשוב
אין צריך שיהיה מזה האין למה שמחסד השי' ולהשגחתו בדבקיו שירבה
נפלאותיו ומכותיו על הרשעים כמו שבאר הפסוק אמרו כי אני הכבדתי
את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו והוא התכלית הקרוב
ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגומר וידעתם כי אני יי' והוא התכלית
האחרון בו והנה הרב באר דרך אחרת בהתר הספק הזה ובכלל שיש
עונות שענשם מניעת התשובה שעם שהוא אמת אין לנו צורך בו במכות
מצרים למה שכבר באר התורה הסבה כמו שקדם ואולם בהתר הספק
השני כבר איפשר שיאמ' שלמה שהממרה פי השם יתחייב לו עונש בלתי
מוגבל לפי היותר והשווי כאשר היה מחסדי השי' לקבלו בתשובה הנה אין
ראוי שיהי' שם שיעור מוגבל שיאמר בו שהשלים חק התשובה באמת כשהגי'
אליו אם לא יאמר זה בהמשל והעברה · ואמנם גם כשנניח אפשרות
גבול ידוע יאמר בו שהשלים חק התשובה ובאמת כשהגיע אליו אם לא
יאמר זהו כמו שיראה מקצת מאמרים באו לרז"ל על זה : הנה התר זה
הספק איננו ממה שיקשה וזה שכבר התבאר במה שקד' שהתכלי' האחרון
הנכסף לאדם הוא הדבקות והעבודה וההצלחה והערבות למה שהו' הטוב
האחרון הוא התכלית הנרצה אצל השי' ולזה אם היה קבול הטוב והשכר
התכלית האחרון לאדם היה בחוי ספק עצום כי למה שהעונות הקודמים
יוסיפו לו בטוב בכר ראוי שישמח בהם אבל להיות התכלי' הנכסף האהבה
והעבודה · הנה האוהב האמתי כבר יקשה בעיניו מאד היותו זמן מהעב

שנוי לו יתברך ולזה היותו שעה אחת רשע לפני השם יתברך ויתעלה ממה שראוי שיקשה לו תכלי' הקושי ואם כבר ימשך לו מהזמן ההוא תוספת טובה בכר יותר בזה ספק מה שנסתפקו הקודמים בו והוא כתלה במה שהתחנן משה באמרו אעברה נא ואראה אמרו אחר שהוא ידוע בעצמו שאין שום יחס וערך בין הגמול הנפשי והגמול הגופיי : בכר יראה שהיה ראוי ומחוייב למשה לבקש בתכלית הבוסף שימהר בא הגמול הנפשי וכל שכן שלא היה לו לאחרו רגע ועם שזה · הספק אינכו ממה שיקשה : וזה שכב' היה אפשר בחק משה בהתמדתו בעבודה והדבקות שיקנה בחיין הגמול הנפשיי והוא הגמול העתיד בתחיי' המתים כמו שהתבאר והוא בעצמו הגמול שזכה בו אליהו בחיין אבל נביא אח' שנגזר עליו המו' ולא היה מקוה התכלי' משה ההוא אומ' כי לפי שהתכלי' האחרון הנכסף לאדם הוא העבודה והאהבה והדבקות בבחינת העבודה לא בבחינת הערבות המושג הנה היה ראוי שיכסוף משה לעבוד בארץ להוסיף בעבודה ואם היה מאחר הערבות המושג מהגמול הנפשיי וכל שכן שבהתמדת העבודה עוד יוסיף במדרגת הגמול הנפשיי שהיה יותר טוב לו מהמהירות להשיג מה שהיה אז ראוי להשיג מהגמול הנפשיי וזה אמנם בנוי על שני הקדמות אין ספק באמתתן האחד שהגמול הנפשיי הוא בבת בבת: ארבה שיתוסף אל מה שיתוסף תמיד וזה שמשה רבינו ע"ה שהיה במדרגה היותר גבוהה מרב' מכל נולד לו חיה אלף שני' והתמי' בעבודה היתה מדרגתו יותר גבוהה הרבה ואם לא היה משפט העובד ק' שנה והעובד אלף שנים עבודה אחת בעצמה משפט שוה ,חלילה והב' כי המשתדלות השגת הגמול הנפשיי הוא בעוד בחיי' חיותו לבד והו' דב' ביארו ע"ה ז"ל במשנה אמרו יפה שעה אחת שלקורת רוח בעול' הבא מכל חיי העולם הזה ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא · הנה באר זאת ההקדמ' הב' ועם שנרמז בו התכלי' האחרון הנכסף לאדם היא העבודה המושכת באמצעות התשובה ומעשים טובים והוא דב' מושכל בעצמו שאם היה תכלית העבודה והאהבה הערבות המושג היה הערבות יותר נכסף מהאהבה ולא היתה אהבת השי' היותר עצומה בתכלית מה שאפשר וכבר התבאר שאהבת השי' ראוי ומחויי' להיו' היותר גבוהה וגדולה בתכלית מה שאיפשר כמו שקדם לנו במאמר השני

וזה מה שרצינו בכלל הזה ותהלה לאל לבדו
ומרומם על כל ברכה ותהלה

הכלל

הכלל הג׳ ביום הכפורים

יד׳ פרקי השנה: כבר התבאר במה שקדם כי למה שההשגחה האלהית תגזור לשומנו שלמות בתכלית מה שאיפשר והחכמה בכל אופני ההתחכמות להביאנו אל התכלי׳ הזה ולייחדנו בהשגחתו אנחנו המחזיקין בתורתו ביחד עבודו׳ ידועו׳ בפרקי השנה להיותנו מונהגים בהנהגתו ולא בהנהגת זולתו והיו אלו הזמני׳ אשר להם מבוא במשפטי בני האדם כפי מה שגזרה חכמתו וכפי מה שהעירונו במה שקדם עם שבזה תועל׳ נפלא לנו כי בהתיחד הזמן או הזמני׳ לעבוד׳ כבר יתעורר האדם התעוררות גדול ליחד מחשבותיו לעבודה: ולפי שהפעולות וההתמדה בהם יקנו תכונות וקניינים חזקי׳ בנפש כבר יוסיף שלמות כשתאחדו בעבודה ההיא ויתכן שיתמיד בה ולתקופת השנה כשיגיע תור העבודה כבר יתעור״ יותר הרב״ מאד ממה שיתעורר בעת ההיא ויוסיף אומץ בזה תמיד כאמרם ז״ל ששכר מצוה מצוה: ובכאן נשלם החלק הב׳ מהמאמר הג׳ בעזרת האל יתברך וישתבח שמו לעד אמן.

המאמר הד׳ בדעות וסברות

אשר השכל נוטה אליהן לפי מה שבא בקבלה: והן יג׳ דרושים א׳ אם העולם נצחי במה שיבא: ב׳ אם איפשר מציאות עולם אחר או עולמים רבים ג׳ אם הגלגלים חיי׳ מדברים ד׳ אם יש לתנועות הגרמים השמימיים מבוא והנהגה במשפטי האדם ה׳ אם יש לקמיעות והלחשים מבוא בפעולות האדם ו׳ בשדים ז׳ העתק נפש האדם והוא שיקראוהו כת מהחכמים גלגול ח׳ אם תשאר נפש הנער שלא הגיע לחינוך ט׳ בגן עדן וגיהנם י׳ אם הכונה במעשה בראשית חכמת הטבע והכוונה במעשה מרכבה והי״ חכמת מה שאח׳ הטבע כפי מה שהבינו קצת מחכמי אומתנו יא׳ אם השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד אם לא׳ יב׳ במניע ראשון יג׳ בהמנעות השגת אמת׳ מהותו ית׳ לפי שלא התבא׳ בתור׳ בפירוש המשפט הצודק באלו הדרושים אם החיוב והשלילה הנה אופן החקירה בהם כשנבאה פנים בכל אחד מהם לשני הסותרים כדי שיהא נקל למעיין לברור הצודק מהבלתי צודק:

הדרוש הא

אם העולם נצחי כמה שיבא ככר יראה שיש פנים הרבה מהקראות לצד החיוב מהם

כל המופתים והטענות שחשבו קצת הפלוסופים לחייב קדמותו וזה שכל הדברים שהראו בהם פנים לבטל התהוותו יבטלו גם כן הפסדו וזה מבואר בהם מאד ומהם שאף בשנניח חדושו והתהוותו הנה למה שהמציאו בעצמו טוב כמו שהתבאר בזולת זה המקום הנה אם כן העדרו רע ולפי שהתבאר שהרע לא יגיע מאתו יתברך והוא דבר גם כן הוסכם כדברי רז"ל אמרם אין דבר רע יורד מלמעלה יתחייב אם כן לפי מה שיראה שהעדרו נמנע ואין ענין לנצחיות זולת זה ומהם למה שהתבאר בטבעיו' שההפסד הטבעי יבא מצד החמר לא מצד הצורה וזה כשיגברו הכחות המתפעלות על הכחו' הפועלות ואמנם יתכן זה במה שיש בו הפך ולפי שהוא מבואר בגרמים השמימיים שאין בהם הפך הוא מבואר שאין להם סבת ההפסד : ולפי שהגרמים השמימיים באמצעית תנועותיהם וניצוציהם פועלים ומשפיעים מה שבכאן הוא גם כן מבואר שאי אפשר בו שיפסד למה שהפועלים בהם תמידיים נצחיים ומהם שאחר שהונח היות ההויה הכוללת רצונית הנה יתחייב אם היתה נפסדת שיהיה הפסדה רצונית גם כן ועם ששנוי הרצון אי אפשר שיוחס לו ית' הנה רצונו הכולל הוא ענין בלתי מנויי בטוב המוחלט הנה מכל אלו הפנים יראה מצד העיון שהעולם נצחי כמה שיבא והנה ישכים בזה פשט הכתובים אמר ואתקיי לעולם תשב כסאך לדור ודור רמז באמרו כסאך לפי מה שיראה אל השמים באומרו השמים כסאי ואמר וישב יי' מלך לעולם והוא ידוע במלך שהוא מן המצטרף וזה שהמלך אלך במלכות ואמר יי' ימלוך לעולם ועד ואמנם לצד השלילה יש גם כן פני' מהקראות מה"כי למ" שהונח העול" הויה כמו שקד" ומפורס' מה שכלהו' כפס יתחייב א"כ לעולם שיהיו' נפס' ומה כי למ' שנראה' בגרמי' השמימיי' תנועו' הפכי' כאלו תאמ' שקצת' מתנועעי' ממזר' למער' וקצת" ממערב למזר' וקצת' תנועו' רבות מורכבות הנה יראה שההפסד אפשרי בהם ואם הוא אפשרי הוא מחויב שיצא אל הפועל בזמן מה כי המאמר בשיהיה אפשרי בעצמו ולא יצא אל הפועל לעולם הוא נמנע הנה אם כן הפסדו מחויב וככ"ישכי' בזה מאת' מ' לרז"ל אמרם שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב והנה לפי שיש פנים מהקראו' לצד החיוב ולצד השליל' ראוי שנברור בהם הצודק מהבלתי צודק ונאמר' אמנם הטענה הא" לצד החיוב הנתלה במופתים אשר חשבו לקיים בהם הקדמות הוא מאמ' בטל למה שכבר התבאר בה' שלא יחייבו אותו

אבל התבאר אחרונה במה שאין ספק בו ואולם הב' הנתלי' בהקדמ' האומרת
שהרע לא יגיע מאתו יתברך הנה להיותה בקשר תנאי והו' שלא יגיע ממנו
בעצם אבל יעבור שיגיע ממנו במקרה הוא בהכרח החומר הנה לא ימנע
מפני זה העדר העולם מהכרח החומר וזה שלא יגיע הרע ממנו ית' בעצם
אבל במקרה מצד המתפעל ואמנם הג' הנתלית בטבע הגרמי' השמימיים
שאין להם סבות ההפסד למה שאין בהם הפך לא תתן האמת בדרוש וזה
מפנים מהם למה שנמצא בהם הפכיות בגדרי התנועות כבר יעבור בהם
שהוא נמשך לעצמותם ואם היה שנעלם ממנו טבעם להפלג' מרחקם ולזה
יהיה היסוד אשר בנו עליו טענתם רעוע ונפסד ומהם כי כשנודה שאין לו
הפסד בטבע הנה למה שהוייתם והתמדתם רצוני כמו שהתבאר במה שקד'
הנה לא ימנע אפשרות הפסדו ומהם שאם קבל שההפסד בגרמי' ה
השמימיים נמנע הנה לא ימנע הפסד מה שבכאן וזה כי למה שמצבי
הגרמים השמימיים משתני' תמיד הנה כמו שאיפשר בחלק המיושב שישחת
כן איפשר בכלו הנה למה שהבטול הזה לא יחייב אפשרות הפסדו אל לא
דבר ואולם הד' הנתלית בהיות ההויה רצונית לתכלית ההטבה שלא יצוייר
בטוב המוחלט הפסד כולל רצוני הנה היא אמתית בעצמה אלא שלא תתן
האמ' במוחלט של' יפסד העול' להגיע אל הטוב ממנו נהיו' הול' מהלך השלמו'
אל עולם אחר כמו שאיפשר בזה שאנחנו בו וכמו שקד' ואמנ' מה שיתאמת
בטענה הזאת הוא שאי איפשר הפסדו אל לא דבר ואולם פשט הכתובים
לא יחיי' גם כן נצחיותו למה שלא המשיך את הכס' לדור נדו' וזה שההתמד'
הדור' לא יפסד כס יי אבל כאמרו הדורות עבור הפסיד הכסא יבן המלכו'
יתמיד כהתמד' העול' באמרו לעול' תשב' כ"ש אח' שיפסו' א' לאדב' וה מלכו' כנמי
ואולם הטענה הה' לצד השלילה הנתלית בהקדמה האומרת שכל הוה נפסד
הנה יתבאר בקלות בטולה למה שכבר הכנו על קדקדה ולא התבאר אמתותה
ועוד שאם הודינו בה לא תתן האמת אלא בהויה הטבעית לא בהוי' רצוני'
ואולם הו' הנתלית בהפכיות הנמצא בגרמים השמימיים ושההפסד מפני
זה אפשרי בהם הנה לא תתן האמת על כל פנים וזה שלא יחוייב מחלוף
התנועו' הפכיו' בהם בעצם למה שהתבאר בהם שההויה בהם רצוניי והיתה
על צד ההטבה להשלים מה שבכאן ועוד כשנודה שההפכיות נמצא בהם
הנה כמו שהיתה ההויה בהם רצונית לתכלית ההטבה כן איפשר ורמוי
שתהיה ההתמדה רצונית לאותו תכלית בעצמו ואולם המאמר לרז"ל שחייב
חרב זמן אחר כן כשנשתכל בו יחייב התמדת העולם יותר אם להגבלת

זמן הרבן כאמרו וחד חרב שאלו היה חרב העולם אחר היותו אפי׳ לא היה מקום להגביל זמן אלף אחר וזה מבואר בעצמו גם לאמרו חרב כי שם חרבן לא יפול על העדר ולזה יראה שהם יחייבו התמדתו אם במי׳ אם באיש וקבלו היותו זמן מוגבל חרב ולזה העולה מכל מה שנאמר חיוב נצחיות העולם במין רוצה לומר שלא יפסד אל לא דבר אבל אפשר שיפסד אל עולם אחר כשילך זה ממנו מהלך השלמות אלא שנראה שמה שהעידו רז״ל בזה הוא חרבן מה שבכאן זמן מוגבל אבל בגרמים השמימיים לא חייבו דבר ולזה יותר ראוי שיאמר בנצחיותם באיש לפי דרכי התור׳ וכל שכן עם מה שהתבאר מציאות נצחיות באיש בזמן תחיית המתים כמו שקדם ׃ ודי בזה בדרוש הראשון

הדרוש הב

אם איפשר מציאות עולם אחד או עולמו׳ רבים יחד והנה יש פנים מההראות לכל הצדדין אם לצד החיוב יש פנים מההראות מהם שאחר שיהיה שהוי העול׳ אם שהיתה רצונית או מחוייב׳ מה המונע שלא יחול הרצון או החיוב בעול׳ אחר או עולמות זולת זה ומהם כי למה שהתבאר שהיותה העולם רצונית על צד הטבה והחנינה והוא מבואר שאין שם כילות וצרות עין להטיב כל אשר יוסיף בעולמות יוסיף בהטבה ולזה כבר יתכן שיהיו בכאן עולמות רבים הנה מאלו הפנים יראה צד החיוב ואם צד השליל׳ יש לו פנים מהראות גם כן מהם שאם היו בכאן עולמות יחד לא ימלט העולם מחלוקה אם שיהי׳ כמו שבין במה העולמו׳ רקות או גש״ם והיות שם רקו׳ נמנע אצל הקודמי׳ יתחייב אם כן שיהיה ביניהם גשם והגש״ם שיהיה ספוריי או לא ואם הוא ספוריי יתחייב שנראה בקצת זמנים שמשים וירחים יותר מאחד כשהיו שניהם על האופן ואם הוא גוף חשוך הנה לפי מה שנמצא בגרמי׳ השמימי׳ החשוכים שיקבלו האורה מזולתם כמו הירח שקבל אורה מהשמש וקצת הכוכבים לדעת מי שיראה כן הנה יתחייב שיקבל אורה מה שבי׳ העולמות מהשמשים ויתכן שנראה כוכבי׳ רבים מעולם או מעולמות אחרים ולזה יתחייב ממה שהתבאר בחוש שלא יהיה בכאן יותר מעולם אחד ומהם כי למה שלא נמצא ריבוי אישים לא באישים ההוים הנפסדים כמו בבעלי חיי׳ ובצמחים הנה יראה שהריבוי בהם לתכלית שמירת המין לבד ולזה היו׳ האישים הבלתי נפסדים בלתי נמצ׳ בהם ריבוי ויתחייב אם כן שהעול׳ אחד שהתבאר היותו בלתי נפסד שלא יהיה בו ריבוי ׃ ומהם כי למה שהפועל למציאות הוא אם בתכלית הפשיטו׳ כבר יראה שהנמצא ראוי להיו׳

אחר אם למה שהושבם ענין שמה אחר הפשוט לא יתחייב אלא אחד פשוט
ואם למ׳ שסבר ירא׳ שהשלמות הגדול לנמצא הנאצל שיתרמ׳ בכל מה שאפש׳
למאציל ולמ׳ שהי׳ המאציל אחד הנה יתחייב שיהיה האחדות לנאצל שלמו׳ לו
ויתחייב אם כן מאלו הפנים מניעת הרבוי בעולמות והנה לפי שיש פנים
מהראות לב׳ הצדדין ראוי שנברר מהם הצודק מהבלתי צודק ונאמ׳ אמנם
הטענה הא׳ לצד החיוב הנתלית באפשרות חלות הרצון או החיוב בעולם
אחר זולת זה הנה לא תחייב המציאות אבל תתן האפשרות לצד מצד חול
הרצון ואול׳ אם ימצא שם מונע מצד הריבוי בעצמו הנ׳ לא ישא׳ שם באפשרו׳
ואולם המניעה מצד הריבוי כבר יתכן לאחד מהטענות המראות פנים
לצד השולל וזה אם להיות הריבוי מותר כאישים הנצחיים ואם להיות
האחדות שלמות כמו שנזכר שם ואולם הטענה הב׳ הנתלית בהיות הויית
העולם רצונית ולצד הטובה והחנינה אם היה שיתחייב רבוי לא ימלט
מהיותו מוגבל או בלתי מוגבל והנה אי אפשר שיהיה מוגבל וזה שאי זה
מספר עולמות מונח אפשר שיתוסף לריבוי הטובה ולא אפשר גם כן
שיהיה בלתי מוגבל למה שיתחייב גשמי אין תכלית למספרים יחד ולפי שאי
אפשר שתהיו׳ ריבוי בלתי מוגבל ול׳ מוגבל הנ׳ הוא מבוא׳ של׳ תהיו׳ רבוי ולפי
שההויה על צד החנינה יחשב בה שתחייב ריבוי הטובה בריבוי עולמות או׳
המלט מן אחד משני ענינים אם שהחכמה האלהית גזרה שתהיה ההויה מן
מוגבלת ואין תפישה במניעה התוספת ראויה למה שאין שתהיה ישאר ה
הספק ההוא בעינו אחר שהמספר מוגבל ואם שהחכמה האלהית גזרה
באחדות הנאצל להיותו מתדמה אל המאציל בו ואולם הטענה הראשונה
לצד השולל לנות הנתלית בחלוקה ההכרחית במה שבין העולמות אם שיהיה
בו רקות או מילוי אומר שאין שיהיה לא יקרה ממנו בטל וזה שלא התבאר
עדיין ביטול הרקות אבל ואולי התבאר חיובו כמו שביארנו במאמר הא׳
ולזה אם היה ביניהם רקות לא יקרה ממנו ביטול ואם היה ביניהם מילוי
גם כן לא יתחייבו הבטולים ההם וזה כי למרחק הרב שבין העולמות יתכן
שלא נדחה מהכוכבים ההם דבר ואולם הב׳ הלקוחה מהחפוש בלתי נותנת
האמת כדרוש הזה וזה שההקש ההמשלי לא יוקח ממנו מופת ועוד שלמה
שקרה באישים הנצחיים שריבויים בעולם אחד בלתי הכרחי ואולי שהיה
מזיק הנה לא ילקח מהם ראיה למניעת ריבויים בעולמות מתחלפים ואולם
הג׳ הלקוחה משלמות הפועל והתדמות הנאצל אליו בתאר האחדות בלתי
מחייבת מניע׳ הריבוי גם כן וזה להיות כל א׳ מהם בלתי צריך אל שלמותו

וכאשר היה האחדות אשר בעולם הזה על דרך משל בלתי צריך אל זולתו
הנה הריבוי הקורה למספר העולמות איננו מזיק לשלמות האחדות אשר
בעולם הזה ואם ה׳ המפלת המשכיל יחוייב האחדות לשכל הנה להיותו
משכיל לתכלית הקטנה והבינונית הנה לא ימנע ריבוי המקבלים להטבה
שלא יתחייב מהמטיב האחד וזה מבואר בנפשו וכאשר היה זה כן והוא
שכבר התבאר שאין בכל הטענות שזכרנו אם לצד החיוב ואם לצד השלילה
שיתן האמת בדרוש ומה שהתבאר מהם הוא אפשרות הריבוי לבד הנה
ראוי שלא נרחיק מה שבא בדרש לקצת רז״ל אמרם בא׳ מענ׳ מלמד ששט
בי״ח אלף עולמות והכוונ׳ בו שהשגחתו משוטט׳ בכל העולמות ההם וזהו מה
שכוונו בדרוש הזה והנה לא ראינו להאריך בדחיית קצת דמויים שעשה
הפלוסוף לבאר שאין שם אלא עולם אחד למה שאם הודינו בעולמו׳ רבים
שלקנו המקומו׳ הטבעי׳ באמרו שאם הודינו בהם היה מחוייב שחלקי הארץ
על דרך משל אשר בעולם האחר יתנועעו אל מקומם הטבעי אשר בעולם
האחד כי הנה זה פיתוי דברים אין שורש להם וזה שכבר הניחנו עולמו׳ רבים
הודינו במקו׳ הטבעיים בעולם עולם כאלו תאמ׳ הארץ תבקש מרכזה אשר
בעולמה והאש יבקש מרכזו אשר בעולמו וזה מבואר בנפשו · והנה זה
מספיק בדרוש הזה:

הדרוש הג׳

אם הגרמים השמימיים חיים מדברים והנה
יש פנים מהראות לכל הצדדין אם מצד ההוו׳

יש לנו פנים מהראות מהם כי למה שהתבאר מתנועותיהם היותם ביותר
שלם שבפנים להשלים בתמידות מה שבכאן הוא מבואר בהם שהתחלתם
מציור שכליי והנה יראה היותם משיגים זה הציור וזה שאם הנחנו אותם
בלתי מצויירים הנה לא ימלט מהיות זה הסדור הנפלא בהם אם על דרך
הטבע כמו הענין בתנועת היסודות או מפאת מכריח יכריחם על זה
הסדור כי מן השקר שיהיה בקרי להיות הסדור הזה הנפלא תמידי ומדובק
להשלים מה שבכאן · וכבר יראה שהוא מן השקר שיהיה על דרך הטבע
ח׳ שאם הנחנו בזאת התנועה אם על דר׳ הטב׳ שים להם דב׳ ממנו הו׳ התנוע׳ ודב׳
תהי׳ אליו התנוע׳ כמו הענין ביסודו׳ ובשא׳ מיני המורכבי׳ שאינ׳ בעלי נפש׳ וכן גם
התנוע׳ במקר׳ כשהיו על זולת מקומ׳ והמנוח׳ להם במקומ׳ הטבעי ובגרמים
השמימי׳ אין בהם דבר ממנו התנוע׳ ודבר אליו תהיה התנוע׳ וזה שמה ת
שממנו יתנועעו אליו יתנועעו וגם לא נמצ׳ להם מנוח׳ בכל זה הזמן הארוך
ולז׳ יראה שא״א בזאת התנוע׳ שיהיה בדרך הטבע והוא מבואר ג״כ שאינ׳ בדרך

הדרוש השלישי

הנראה כי מה שזה דרכו אינו מתמיד ולא ימצא ממנו אלא מעט וזה הפך
מה שיראה ממנה ועוד שאנחנו נמצא בדרך הטבע שישים בדבר דבר מה
מהדברי׳ תחלה לפעולות המסודרות מהם וכל אשר היה הדבר יות׳ נכבד
היתה ההתחלה יותר מספקת ולזה תמצא שהאדם יותר מספיק בשיוסדרו
ממנו הפעולות הצריכות לשמירת גופו ומינו מאשר הב״ח וקצת מהצמחים
כמו שתבאר זה כלו בספר ב״ח וכאשר התבאר זה והוא מבואר מהגרמים
השמימיים שהם יותר נכבדים מאשר הדברי׳ הטבעיי׳ הוא מבוא׳ שהן ראוי
שישים הטבע בהם התחלה לעשות פעולותיהם יותר מספקת מאשר
דברים הטבעיי׳ וזה אמנם לעצם מדרגתם והיותם שלמי ההויה ועוד כי אם
היה על צד ההכרח יחוייב שיהי׳ המכריחם בהם כי איך יהיה לגרם השמימיי
אופן מה השתעבד לשכל המניעם לא באמצעות גשם: ולפי שהתבאר
שהגשם לא יניע אלא בשיתנועע הנה יחוייב שיניע בבחירה להיות ב
בעל נפש ואם מצד נפש אחר מכריח ולפי שלא ילך לבלתי תכלית הנה
בהכרח שיכלה אל מתנועע בעל נפש וכאשר היה זה כן הנה ראוי שיונח
כן בתחלת העיון למה שהטבע לא יעשה דבר לבטלה ולזה הוא מבואר בהם
שתנועתם על צד הציור והבחירה להשלי׳ מה שבכאן ומהם שפשט הכתובי׳
מורה על היותם משיגים אמר השמ׳ מספרים כבוד אל וגו׳ הנה מאלו
הפנים יראה צד החיוב ואולם צד השלילה הנה יש לנו ג״כ פנים מהראות מהם.
שלפי שהיו הגרמים השמימיים חמריים ואנחנו נראה בהשגות החמריות
שהם נקנות באמצעות החוש והיו הגרמים השמימיי׳ בלתי בעלי חוש להיותם
בלתי בעלי איכיות כמו שבא זה בספר שמים ועולם הנה א״כ א״א ת
שיצויירו ומהם שאם היה שיצוירו תהיה תנועתם ע״צ התשוקה והבחירה
להשלים הנמצאות השפלות ולהיותם פועלים לתכלית ידוע יתחייב שישיגו
פרטי תנועות הכוכבים וחדושי הזויות והמזגתם אשר בהם יתיפה הגעת
התכלית ולפי שהשגת הפרטיות לא יצוייר הגעתם בזולת החוש הנה א״כ
אי איפשר שתהיה תנועתם ע״צ הציור הנה מאלו הפנים יראה צד השלילה.
ולפי שיש פני׳ מהראו׳ לב״ צדדי׳ ראוי שנבאר מהם הצודק מהבלתי צודק
ונאמ׳ אמנ׳ הטענה הא׳ לצד החיוב בלתי נותנת האמת בדרוש וזה שאנחנו.
נרא׳ בתנועו׳ הטבעיו׳ הפכיו׳ וחלוף מה וזה שהיסודו׳ מהם שתנועת׳ אל האמצע
ומהם שהתנועע מן האמצע וכאשר הי׳ זה כן מה המונע שתהיה התנועה
הטבעי לגרמי׳ השמימי׳ סביב האמצעי וג״כ אם הי׳ שימו׳ המנוחה להם היא
טבעי׳ כאשר היו במקו׳ הטבעי מה המונע שבגרמי׳ השמימי׳ תהיה התנועה

להם הוא הטבעית ושתהיה בניהם וכן היסודות שתי חלופים כאשר נמצא
ביסודות עצמם חלוף בתנועתם ובמנוחתם וגם כן מה שנאמר במניעת
היות תנועתם על צד ההכרח למה שהוא ראוי שישים הטב' בהם ה
התחלה יותר מספקת משאר הדברים הטבעיים לעצם מדרגת' הוא כערך
אל הדרוש וזה שאם היו הגרמים השמימיים נפשיים הנה מדרגת המעלה
להיותה בא' גדולה מהם כי היסודות להיותם גדולי הכמות אינם בשעור
מהחשיבות כמו הב"א וכל שכן האדם ואם הוא קטן הכמות מאד ביחס אליו'
ועוד שכבר יראה שלא ימלט העניין מחלוקה בגרמים השמימיים וזה
אם שתהיה להם טבעית המנוחה והתנועה עד שאם היה כן יתחייב בהם
שינוחו ויתנועעו יחד ושקר גם כן שתהיה להם המנוחה טבעית שאם היה
כן לא היה אפשר בהם שיתנועעו אלא מפאת מכריח והוא מה שבררנו
ושקר גם כן שלא תהיה טבעית לא התנועה ולא המנוחה וזה שלא ימלט
מהיות הטבע שם בהם התחלה שיתנועעו וינוחו אם שלא שם בהם כ
כח על זה הנה לא יתוארו לא בתנועה ולא במנוחה והיה נמנע בהם ש
שיתנועעו ואנחנו נראה אותם מתנועעים תמיד מבלתי שנראה להם
מנוחה בכל הזמן הארוך שהועתקו אלינו קורותיו · ואם יאמר אומר
שהתנועה להם איננה טבעית אבל בחירית להשלים מה שבכאן מהנמצאות
השפלות כמו שנמצא באדם ובבעלי חיים שיש להם תנועה בחירי' אמרנו
לו שאנחנו לא נרחיק היות התנועה בחירית אבל אומר שאין נמלט מהיות
טבעית וזה שאי אפשר מבלתי ששם הטבע בהם התחלת התנועה בכלל
כמו שיבדק באדם ובבעלי חיים שסדר התנועה בחירי אבל התנועה בכלל
טבעית להם וכאשר התאמת שהתנועה אשר לגרמים השמימיים טבעית
הנה לא יתחייב שתהיה צד התנועה בחירית אם ששם הטבע התחל' התנוע'
בהם להשלים מה שבכאן ולזה התבאר שהטענה המחויבת בדרוש והוא
שעשה הפילוסוף ונמשכו אחריו מפרשי ספריו וקצת מחכמי אומתנו
בלתי נותנת האמת לצד המחויב ואמנם הטענה הב' שיסודה פשט הכתובי'
איננה מחייבת גם כן למה שאין ספק שנאמרו על צד השיר והמשל עוצם
הוראתם על כבוד השם יתברך וכמו שאמר על צד השיר אז ירננו עצי
היער ורבים זולתו ואמנם הטענות שנאמרו לצד השולל עם שחייבו שלא
יצוייר בהם השגות פרטיות הנה לא ירחיקו שלא יצוייר ציור כולל מפאת
מניעם שהם מתנועעים להשלי' מה שבכאן ולזה הוא מבואר שבלתי החקיר'
נבעלות בדרוש הזה ולזה מה שיראה שאין להוציא הכתובים ושדור אנשי

כנסת

הדרוש הרביעי

בנשמת הגדולה מפשטן וכ״ש אם היה פירש אופנים וחיות הקדש הנזכרים במרכבת יחזקאל : ובסדור לברכות הגלגלים והכוכבים ודי בזה הדרוש השני׳ ·

הדרוש הד

אם יש לתנועות הגרמים השמימיים מבוא והנהגה במשפט האדם · ואמנם לפי שהתבאר בטבעיות שהגרמים השמימיים מניעים היסודות ומרכיבים אותם ומשפיעים במורכבים כח והכנה אל שיקבלו צורותם הטבעיות : ואין ספק שימשכו מזה מדות ורשמי׳ לפי המזגת המורכבי׳ הם מהאיכיו׳ הד׳ עד שימשך מזה גם כן שישימו קצת בני אדם אל שיקבלו השפע האלהי הנבואיי לפי הכנת יצירתם הטבעית הנה לא נפל ספק במין הזה מן ההנהגה במשפטי האדם אבל במה שלא יתחייב מהמזגת האיכיות הד׳ כאו תאמר היות האדם עני או עשיר מצליח בקניינים ומוצא מטמונות או ההפך בעל נשים רבות או אחת ובנים צדיק או רשע הנה נפל הספק בכיוצא בזה אם יש הנהגה ומבוא לגרמים השמימיים בו והנה הצד המחייב נתפרסם לבעלי משפטי הכוכבים שנתאמת להם עם השנות רב שלפי מערכו׳ הכוכבי׳ בתיהם ומבטם קצתם אל קצתם והדבוקים והנה התנאים זכרום יתחייבו הדברים ההם ואם היה שאין מבוא לאיכיות הדברים · ואולם צד השולל יש לו גם כן פנים מההראות מהם שלפי שהתבאר של כל דבר טבעי היה או מלאכותי יד סבות׳ והם הפועל והחמר והצורה והתכלית הנה מבואר שאם היה לגרמים השמימיים כח והנהגה באלו העניינים הנה היה זה הפעל לבד בתנאי שיהיה החמר נכון ומזומן ולזה יראה שלא יתחייב מהנהגתם לבד מציאות הדברים ההם שאם היה מתחייב לא היה החמר בעל אפשרות ומהם שהוא ידוע שסבות הדברים מהם טבעיו׳ ומהם רצוני׳ ומהם מקריות ואלו היו הדברים מוגבלים ומתחייבים מהנהגת הגרמים השמימיים לא היה המקרה מקרה ולא הרצון רצון · ומהם שהוא ידוע שהעצמים הנבדלים מחומר גדולי הערך מהעצמים החמריים עד שלפי האמת הנפרדים הם הפועלים והחמריים הם המתפעלים ולפי שהיתה נפש האדם אצולה מן העליונים איך יתכן לגרמים החמריים לפעול בהם ומהם שאם היו ענייני האדם בחיוב הנה מצות התורה ואזהרותיה לריק והיה הגמול והעונש בלתי ראוי ומהם שאם היה לחלק הזה אמות מה הנה יחשב שלא היה ראוי להרחיק החלק הזה כמו העוננות והניחוש שכבר יראה שהחלק הזה לבד הוא שאסרה התורה ר״ל החלק שאין לו התלו׳ במזג ובטבע

האיכות כמו שפירשו עונות שעה זו יפה לצאת מלפון עונות ונימוס כגון
זמני הפסיקו ואולם לפי שהצד המחייב יתבאר מן החוש עם השנו׳ רב ונמצאו׳
מהטלסמאות והלוחות הניחו בעלי המשפט שאינם דברים כמסכי׳ לאיכו׳
הד׳ הנה אלו היו פנים מההראות לצד השולל ספקות לצד המחייב וראוי
שנשתדל בהתרם ונאמר שהטענה הראשונה אשר יסודה אפשרות הנמצא
בדברים לא תבטל הנהגת הגרמים השמימיים לב׳ סבות הא׳ שעם היותם
פועלים במורכבים בעלי אפשרות הנה האפשרות להם מצד עצמם והחיוב
מצד סבותם כאלו תאמר שחמר הכסף לו אפשרות שיהיה גביע או טבעת
וכשהאומן פועל בו צורת הטבעת הנה מחויב שיהיה טבעת מצד הפועל׃
אבל נשאר האפשרות מצד עצמו והב׳ שעם היותם פועלים ומכיני׳ החמר
אינם פועלים בהכרח וכל שכן באדם שהוא בעל שכל ובחיר׳ כאשר בארנו
בכלל ה׳ה מהמאמר הב׳ ובזה הדרך בעצמו יסולק הספק הב׳ הנתל׳ בדברי׳
המקריים והרצוניים : ואולם הג׳ הנתלה במעלת הנפש המשכלת הנה
כבר אמרנו שהבחירה למעלה מן המערכת ואפשר לאדם להיות מושגח
השגחה פרטית ינצח בו המערכת כמו שנתבאר זה במה שאין ספק בו
במאמר הב׳ והג׳ ושביארנו איך היה המצות והאזהרות לתכלית נפלא
ונותר הספק הד׳ ואולם הה׳ הנתלה בהרחקת התורה החלק הזה ה
הוא ממה שיקל התרו וזה כי העוננו והניחו׳ ממה שיביא המון העם לסלק
מעליהם הבטחון בשם ולבטל ההשתדלות וזה לסכלותם בסוד אפשרות
הדברים וחיובם אבל יחשבו שהדברים כלם מחוייבים במוחלט ושהחריצו׳
בדברים שקר והוא שקר מבואר אין ספק באמתתו ובזה נסתלקו הספקו׳
מהדרוש הזה ונתבאר הצד המחייב והוא מה שהסכימו חז״ל במקומו׳ הרבה
מהתלמוד עם שחייבו שהמושגח האמתי הוא למעלה מהמערכת כמו שהוא
האמת בעצמו׳ ודי בזה בדרוש הד׳ :

הדרוש הה

אם יש לקמיעות והלחשים מבוא בפעולות
האד׳ הנ״ אם היה מחכמי אומתינו והרחיקו
מאד שיהיה להם מבוא כלל אבל החזיקו המאמין בהם לאיש סוגה ופתי
אמנם אנחנו לא נכזיב החוש ומה שנתפרסם לרז״ל במקומו׳ רבי׳ מהתלמוד
אלא שצריך שנשתדל בהתר הספק הזה החזק והוא המראה פני׳ לצד השולל
והוא איך יגיע הפועל המכוון מהפועל בקמיעות או בלחשים אשר הוא
פועל חוץ מהמנהג הטבעי : וזה שכבר התבאר במה שאחר הטבע
שכל דבר שיוציא זולתו מהכח אל הפועל הנה ימציא לו בפעל מה שנמצא

למתפעל בכח ולפי שהוא מבואר שאין בקמיעות והלחשים דבר בפועל
ממה שיכוין בהם: הנה אם כן אין הקמיעות והלחשים הפועלים לזה
הפועל ומזה הגדר בעצמו · יתבאר שאין הגשמים השמימיים הפועלים
לזה שאין יחס בינם ובין הקמיעות והלחשים · וכבר יראה שהשם יתברך
ויתעלה שמו לבד איננו הפועל: וזה מפנים מהם שלמה שהמבוא׳ מהפעולות
האלה שהם מיוחסות לרצון הפועל יתחייב אם כן שיהיה השם יתברך
וישתבח שמו לבד נמשך גם כן והוא מגונה מאד · ומהם כי לפי
שהפעולות המכוונות ההם מהם לטובה ומהם לרעה יתחייב שיהיה השם
יתברך מסבים אל הרע ההוא חלילה ומהם שאם היה השם יתברך פועל
והוא מבואר באלו שהם מפועל הבחירה והרצון לאדם יתחייב אם שתהי׳
לו ית׳ חדוש רצון והוא נמנע בחקו ואם שיהיה כן מרצונו הקדוש בעת
ההיא ויבטל טבע האפשר למה שיהיה רצון האדם בו מחויב ומוכרח בלתי
רוצה התבאר א״כ שאין השי׳ הפועל והוא מבואר שאין אדם הוא הפועל
לזה שהוא מן המבואר בו שלא יפעל דבר חוץ מהמנהג הטבעי במה שהוא
אדם וכאשר יפעלהו יחויב שיפעלהו באמצעות הקמיעות והלחשים ולזה
אי זה התיחסות ביניהם ובין הפועל המגיע מהם מי יתן ואדע ואמנם
הספק הזה ואם הוא חזק אין התרו ממה שיקשה וזה שכבר יראה שהפועל
הקרוב לפעל הזה המגיע מהקמיעות והלחשים איננו אחד בכלם אבל הוא
מתחלף בהם: מהם שהפועל הקרוב הוא הגרמים השמימיי׳ ומהם שהפועל
הקרוב הוא השי׳ ואמנם ישתתפו שהקמיעות והלחשים להם במדרגת הכלי
וזה שמהם יש בהם קשר ותנאי שיהיה הפועל להם חכם וירא חטא ·
ושיעשה פעולותיו באופן מהקדושה והטהרה והמחשבה הנכונה אשר זה
וכיוצא בו מין ממיני התפלה והעבודה אשר כבר התבאר שיועילו לו ולזולתו
ואמנם המעשים ההם תקוים ועמודים אשר בהם ישענו המחשבות
ולזה היו הקמיעות והלחשים במין הזה במדרגת הכלי למה שיקבע ה
האמונה והמחשבה בלבות בעליהן אשר באמצעותם יפעלו: ומהם
שאין בהם תנאי וקשר שיהיה הפועל ירא חטא ושאר התנאים והמין
הזה איננו רחוק שיהיו הפועלים הגרמים השמימיים ושיהיה המעשים
במדרגת הכלי · וזה אמנם לקשר והתיחסות אשר בין הגרמים ה
השמימיים והנמצאות השפלות: וזה שאנחנו ואם היה שנסבול זה
ההתיחסות והדמיון הנה אין נמלט מההתיחסות מה ביניהם · ואם היה
שהפילוסוף דמה שאינם בעלי אבות: ולפי

שההתיחסות הוא אם עצמותי ואם מקרי והוא מבואר לחלוף עצמותם ולרחקם קצתם מקצת שאיננו עצמותי הנה יהיה בהכרח מקרי וההתיחסות בזה המקרי הוא בהכרח דומה לאלו האיכיות אשר לנמצאות השפלות · ואולם איך יתבאר זה הנה ממה שאומר וזה שאנחנו נראה שהשמש יחמם האויר והירח יקרר אותו ואם היה שהתבאר בככבים שאינם בעלי איכיות הללו והוא מבואר בכל דבר שיוציא זולתו מן הכח אל הפעל בדבר מה שהוא נמצא לו בפעל מה שנמצא למתפעל בכח לא אשער איך יתחמם החום והקור השמש והירח אלא א״כ נאמר שכינון השמש מתיחס לטבע החום וכינון הירח מתיחס לטבע הקור ואולי שיהיה לשינוי טבע הם רושם בזה ואיך שהיה אחר שהכינונים מתיחסים להם יחוייב בהכרח היותם תחת סוג א׳ מהאיכיות וזה כי הוא מבואר בדברים שאינם תחת סוג אחד שהם בלתי מתיחסים כי אין יחס בין המתוק והלבן כל שכן בין המתוק והשטח ולזה הוא מבואר שאנחנו ואם נשלל האיכות או האיכיות שיתוארו בהם הגרמי׳ השמימיים הם מתיחסים עם אלו האיכיות אשר בנמצאות השפלות עכ״פ ואיך לא והנה ענייני הטלסמאות והלוחות המספרות התאמת ענינם בהשגות רב ואם לא היה ההתיחסות והדמיון אשר בין הגרמים השמימיים והנמצאות השפלות לא היה ענין להם ולמה נרחיק אם כן ענייני הקמיעו׳ והלחשים אלא שלהתיחסם בגרמים השמימיים וכיניהם יגיע באמצעותם השפע מהם והנה הם במדרגת הכלי לפעולות ההם והוא קרוב שיעזור לזה עזר גדול ציור הפיעל והוא אמרם בכ׳ ולא כזה אקמחי גברא ואתמחי קמיעא וכבר התבאר ההתיחסות והדמיון ממה שנראה מתנועות היסודות בסבוב וזה שהדבר מוסכם עליו היות יסוד האש יכיעהו השמש והנה א״א שיניעהו על צד הדחיה והחיתוך לג׳ סבות הא׳ לרחוק זה מזה והב׳ שהשמש לא יתואר במקשיות ורכות והג׳ להיו״ השמש קבוע בגלגלו בלתי ממיר מקומו אין המלט אם כן להיות ניעונו מחמם האש ומניעו אין המלט אם כן מיחס והדמיון ·

הדרוש הו׳ בשדים ולפי שמציאותם מבואר בתורה ובדברי רז״ל ועם שנתפרסם ונמסך באומות ונתאמת אצל החוש הנה העיון בחם בשני ענייני׳ אם במהותם או בתכלית מציאותם ולפי שאין לנו מבא בידיעה בסבותיהם הנה דרך החקירה בעניינים אלו מן המאוחר אל הקודם והוא הנמסך והמפורסם בהם ואומר שמה שנתפרסם בהם ד׳ עניינים הא׳ ידיעה בעניינים ההוים והעתידים הטבעיים למה

שבאמצעותם תגיע הידיעה לאדם הב' בקשת הכבוד והשתעבד להם
שבאמצעות העבודות יתרצו ויעתרו לבקשת העובד כאמרו יזבחו לשדים
לא אלוה וכמו שבא בספרי המלאכה והיא הג' בחירת הרע במה שהם תח
להטות כמו השטן לאיוב והכזב הנמצא בהם כמו שבא בסנהדרין: הד'
שיפעלו בתכלית הקלות ויתלבשו באנושות בפתע כמו שנתפרסם במעשים
באו בתלמוד בזה אין צורך לזוכרם ולזה אומר כי למה שלהם ידיע' בדברי'
ההוים והעתידים אין המלט מהיות בהם חלק שכלי ולמה שנמצא בהם
בקשת הכבוד והבחירה אל הרע שהם דברי' בהם נמשכי' מהכח המתעורר
הנה אין המלט מהיות היסודות הקלים גוברים בהם אם היה שיורכבו
מהד' יסודות ואולי שהם מחלקים אשיים ואויריים והנה ישכי' בזה הבחיר
אל הרע כי למה שהתבאר שהטוב במדות הממוצע הנה אם היה האד' השוה
המזג מארבע יסודותיו ומוכן ונאות לבחור בטוב והיו האדומיים בהם ב
כעסנים וקנאים ורדופים אל הכבוד והמעלה יותר ראוי לעוותם מן הממוצע
ולזה היו אלה שיסודם אשיות ואויריות שהם בקצה האחרון ראוי להיותם
בתכלית הגאוה והכעס והקנאה עד שיגיע ממנה להסית ולהדיח האדם
כפי מה שאיפשר לו וזהו מה שאשער במהותם והוא מסכים אל מה שאחז"ל
בהם שיש בהם עניינים כבני אדם ועניינים כמלאכי השרת ולפי זה יהיה
תכלית מציאותם אל הטוב הוא אם לנסות בהם בני אדם ולשומם שלוחים
באמצעות נסיונם כאשר קרה לאיוב בסוף עניינו ואם להיותם כלי מפני
למורדים דברי' כפי מה שתגזור חכמתו ית' וכבר פשטה בת מהדברי' יראה
במהות השדים שבהם שכלים נבדלים ותכף הבר' אם הרגישו במעלתם ובטו
ב הגאו' אם שחרה להם השתעבד לו ית' ואם שנתקנאו במעלת האד' השלם
שהוא ידוע אצלם שהיה עתיד להיותם במדרגתם וזה אמנם היה לבחירתם
שנבראו בעלי בחירה ורצון ובחרו ברע ולכן נענשו להתקיי' ולהתמיד ברוע
הבחירה וזה אמנם יראה מאמר נפסד בעצמו וזה שהו' ידוע שהרע והחסרון
יגיע מפאת החמר והטוב והשלמות מפאת הצורה ו"ל שכן היות הצורה
צורה שכלית שהוא מן הנמנע אצלה שתבא ברע ובחסרון והמאמ שנבראו
בעלי בחירה ורצון כאשר נבין בו טוב הרצון בשלמות והתענג בו הוא אמ'
אין ספק בו ואם נבין בו היותם בעלי בחירה ושאיפשר להם לפעול הטוב
והרע הוא דבר בלתי מצוייר בחק השכל ועוד שהחטא הזה בהם לא ימלט
מהיות אם בעת הבראם ואם אחר הבראם ולפי שהוא נמנע בעת הראשון
שנבראו בו למה שיגיעה לחטא היה למה שהרגישו במעלתם ובכלל למה

שהחטא היה מפעל מה מהפועל עכ״פ צריך שיקדם לו הפועל בזמן ולזה מה שמחוייב שיהיה החטא אחר הבריאה יתחייב א״כ שעמדו זמן בשלמו׳ בלא חטא ולפי שהוא מבואר בהם שאין להם הפך ואין המלט מחדוש סבה להפוך רצונם אל החטא ורוע הבחירה והיה שחדוש הסבה הוא נמנע בשכל הנפרד הפשוט הוא מבואר שהחטא בהם נמנע וכ״ש לפי הנחתם שיראו שאר השכלים יתקיימו והבוטחו מאתו ית׳ בטוב הבחירה תכף הבראם שהיה ראוי שיובטחו אלו גם כן בטוב הבחירה אחר שעמדו זמן מה בלא חטא ולפי שהדברים נעלמים ושערי החקירה כמעט נעולים אין לנו לזולת מקבלת רז״ל ז״ל שאמרו שיש בהם דברים כבני אדם ודברי׳ כמלאכי השרת ודי בזה הדרוש הו׳ :

הדרוש הז

אם תעתק נפש האד׳ או תאצל והו׳ שיקרא אותו כת מהחכמים גלגול ואמנם לפי שהתבאר במה שקדם שנפש האדם עצם שכלי מוכן היה נרא׳ שהעתק בה דבר בטל כמו שקנה קנת מושכלות בפעל וזה שכבר יתחייב בשני שיולד משכיל בפעל בזול׳ למוד והוא הפך מה שנראה בחוש בכל זמן החול׳ שהועתקו אינו קורותיו האלהים אלא כשיהיו המושכלות אשר קנה נעדרות ממנו ברצון האל לתכלית ידוע אצלו ולפי שהכת האומרת בו יסודה הקבלה הנה דלתי החקיר׳ ננעלו׳ בו ואם קבלה נקבל בסבר פנים יפות ודי בזה בדרוש הז׳ :

הדרוש הח

אם תשאר נפש הנער שאינו חייב במצות ולפי שהתבאר במה שקדם היות הנפש עצם שכלי מוכן כבר ירא׳ה היות השארותה אך בה׳ וקטטת הגוף וגדלו לפי מה שרובר מהיות ההשארות לגמול העבודה אם לא תשיג לעבור כבר ראה מניעות השארותה והיה ראוי שתשוב למקורה כשאר חלקי החמר השכיל ליסודותם ולא תשיג השארות בעצמה כמו שהעירונו על זה בכלל הב׳ מהמאמ הב׳ אלא שלפי מה שקבלו רז״ל משתתחיל לפקוח עין שכלו והו׳ שרמזו משידע לומר אמן והוא כאלו אמרו קטן היודע למי מברכין למה שהמנה הזאת מדרבה לענותה אחר הברכה ולזה היה כאלו אמרו משידע לקבל הברכה ולענות אחריה יזכה להשארות וזה גם כן באמצעות זכות המילה והכנסו בבריתו של אברהם אבינו :

הדרוש הט

בגע׳ובהכס יהנה לא נפל ספק במציאותם למה שבע מציאותו מבוארת בתור׳ ובמקומו׳ בתלמוד ואמנם בהכס אם היה שאין מציאותו מבואר בתורה שבכתב הנה

בתלמוד מבואר בהרבה מקומות על שמציאותו מפורש' ומקו' לכ"ל להם אבל
מקום הספק הוא אם הם מקומות מיוחדים ליום הדין לגמול עונש לנפשות
לבד או אם הם משותפים לנפשות אחר הפרד ולגופות בני אדם לזו' הגו'
ואולם גן עדן להיותו בישוב כמו שמפורש בכתוב יהיה משכן אדם וחוה
קודם שמרו הנה יותר נאות וקרוב אל הדעת שיהיה משכן לצדיקי' בגוף
ונפש הזוכים לתחייה ואשר יהיו בזמן התחיה והנה ישכים בזה מאמ' רז"ל
עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים בג"ע ועתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים
ובכרוכיניהם וכל אחד מראה לו באצבעו יורו בזה שהדבקות לזיו השכינ'
יהיה בשיעור שאף בשיתמשו בחושיהם לא יפרידו הקשר בשום צד אבל
שהיה מקום מוכן לנפשות לבד הנה בזה המקום עיון להיותן רוחניו' ויחשב
כאן היותן מוגבלות בלתי במקום ויהיה א"כ ג"ע הצפון לצדיקי' אשר נכפל
בדברי רז"ל פשט ונאמרם להיותו אחר המות מיד ירמוז בזה לג"ע שלמעלה
והוא הדבקות בזיו השכינ' ואמנם ממה שנ' בקבל' בגלגול זמן עונש הרשעי'
בגהנם יראה ממה שאין ספק בו שהעונש ההוא הוא אחר המות מיד.
ולפי שבא במקומות רבים שהוא בעולם הזה השפל והו' המכונה במקומות
במקרא אבדון: שחת: תפתה: הנה יראה שהנפשות עם היותן רוחניות
מקום יגבלם ויתפעלו בצער במרץ וזה הצער כבר דברנו עליו במה שקדם
שאין העיון חולק עליו ובכלל למה שהוא מוסכם מבעלי דיננו היותה מ
מתפעלת מהערבות והשמחה באשר תשיג מה שבטבע להשיג ראוי שתהי'
מתפעלת מהיגון והצער כאשר לא תשיג אותו ואיננו רחוק שימשך מהצע'
ההוא הפסד וכליון באחרית וגם לטנופה בחמריות איננו רחוק שבעת
המות תשאר עמה חמריות ואיכות מה בתכלית אשר בעבורו תשיג צער:
א"כ ותהיה מוגבלת במקום ולזה אין חלוק על קבלת רז"ל והתבאר ג"כ שלא
יחלוק עליו העיון ודי בזה בפירוש הנזכר:

הדרוש הי'

המכוון במעשה בראשית ומעשה מרכב' ואם
הוא חכמת הטבע ומה שאחריו כמו שחשבו
קצת מחכמי אומתינו ואמנם המכוון בהם איננו מה שדמו הוא מבואר בעצמו
נמי שהרגיל מאמריהם על זה אם להגדלתם המעשים במעלה וקדושה כ
כאמר דב"ר קטון הוי' דאביי ורבא ודבר גדול מעשה מרכבה ואמרו במדרש
רבי אליעזר בן עזריה שנתעטף וישב וסבבה אש כל האילנות וזה אמנם
לקדושת הדברים ומעלתם ואין בזה שיושג במה שאמ' דבר מזה וזה שרוב
מה שנתבאר פה הם דברים בתכלית הזולתה כמו שהתבאר במה

שקדם : ואם למה שהפליגו רז"ל בהסתר אלו הדברים כמו שבא במשנה
בנפי' אין דורשין במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד והפליגו
שפורי בענש המפורסם באלו העניני' עד שהם בעצמ' היו נמנעי' מללמוד
עד עת הזקנה כאמרם בפרק הנזכר תא ואגמרך מעשה מרכבה א"ל אכתי
לא קשאי והנה אין בדברי מאלו רוצה לומר בחכמת הטבע ומה שאחריו
דבר יחייב הסוד והסתר האלהים אם לא יקרא מה שבהם מהכפירה
הכפירה והריסה לדת האלהית סתרי תורה ואיך לא והתעלמות היו' כבר
נתפרסם לבחורים ולקטנים וגם לזולתינו בבתי מדרשיהם הכוללים לבני
עשירים ופחות וגם כן הרחיקו תכלית ההרחקה מה שהוא כנגד התורה
בגנופיא והמון רבה • וממה שיחייב היות מה שרמו בריאה וקזיה הוא
שהוא ידוע שחכמת הטבע אצלם קודמת בסדר' הלמוד בהכרח למה שאחרי
כמו שנתבאר שם והנה בא בגמרא מעשה בשני חכמי' שאחד מהם הו' בקי
במעש' בראשי' ואחד במעשה מרכבה והתנו ביניה' שילמד כל אחד לחבירו
הנודע אצלו ואחר שלמד האחר לאחר במעשה בראשי' כששאל ממנו שישלי'
תנאו א"ל אכתי לא קשית וזהו מה שיורה בבירור שאין המכוון אצל במעשה
בראשי' ומעש' מרכבה חכמת הטבעומה שאחרי חלילה וכ"ש שיהיו במדרגה
גדולה מהתלמוד שהוא ביאור מצות התורה ומשפטיו האלהיים המקנים
לאדם ההצלחה האמיתית ולזה יראה שהמכוון במעשה בראשי' הוא כפשט
שהוא תאר מעשה היצירה והוא השתלשלות הנמצאות וקשר העליונים עם
התחתונים אשר לא נודע שורש מדרך החקירה והוא עקר מה שבא בספר
יצירה הידוע לאברהם אבינו והוא הרמוז בדרש לרז"ל בהא נברא העולם שנא'
באברהםבה' בראם ואמרו כי נברא העולם בהא ביו"ד שנאמר כי ביה יי' צור
עולמים ולפי שהקשר והשתלשלות הזה כפי מה שקבלו רז"ל תלוי בשם
המפורש יחייב הענין הזה סוד סתום ונסתר להגדלת השם ויראתו •
ואמנם המכוון במעשה מרכב' הוא מה שאפש' השגתו מהעליוני' והשתלשלו'
קצתם עם קצת ולהיות הענינים ההם המקובלים בתכלית המעלה והדקות
והבנת הענינים בחלקי מה שהם באלו הענינים יביא להריסה וירחיקו
האדם מהצלחתו חייב בהם תכלית השתיקה והימנע אשר בעבור זה נמנע'
החכמה ההיא מהבחורים לרתיחת טבעם וקלות תנועתם ומנעו לדרוש
בהם אלא בתכלית ההסתר ובראשי פרקים : ואמנם צריך שיובן זה כשיבא
לדרוש הכתובים הרומזים על זה יוכל זה לקבוע בלב ויראה לשומעים לא
בעת הלמוד כי לא עלה על דעת שעניינים אלו שהחלוף בהם מדי עצום
ימסרו

ימסרו בראשי פרקים בעת הלמוד וכל שכן בהיותם ענינים בלתי נודעים במקירה אבל למי שקבל הענינים בעצמם הוא אשר כנזכר במשנה בשם חכם אמרו אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו הנה כשיבא לדבר עמהם בדרשו הכתובים וליחס הענינים ההם אליהם ימסור בראשי פרקי' אחר היותו חכם ואז יקל לו להבין מדעתו ישיב הענינים ההם על הכתובים ולהיות השם המפורש וכנגדו ירמוז אל הענינים האלה היה הגדלת השם וקדושתו נמסר לכהנים ואמרו הקריאה בו ככתבו אלא להם ובמקדש לבד וזה אמנם להיותו מיוחד בהוראה על היכלת לפעול הנפלאות כמו שיורה זה אמרו ושמי יי לא נודעתי להם ירצה שעם היותו נתראה עם האבות באל שדי המורה על הנהגתו וסדרו המציאות בכלל הנה לא נודע עמהם ר"ל לא נתפרסם עמהם מאד בדברים יוצאים מהמנהג הטבעי ויורה זה גם כן השבעת הכהן את האשה בשם הזה ומחותו אותם במים עד שהי' נמשך הפעל הנפלא ההוא וכבר שהיתה הוראה בפירוש קדושת הלשון למה שהו' מורה חדושי' הקיימות כלן בתמידות כמו שנתבאר במאמר הג' והיה אות האיתן מורה על חיוב התמידות ההוא והוא סוד היכלת ויסודו ולזה היה השם בתכלית ההגדלה והקדושה ואין ספק שהיה הנקוד מורה על מעלת השם הה' וגדולתו ונפלאותיו אשר בענין זה היה העלם ראוי ומחויב וכזה ראוי שיובנו דברי הרב המורה בפרקיו ואם לא יורה עליו פשט הנשו' וזה שחיוב המציאות אשר אמרנו אין העלם ראוי בו אבל צריך שיתפרסם להמון האנשים והנשים ועם היות יצאנו קצת מכוונת הפרק ראינו לזכרו בכאן להיות השם הזה לפי המעט המושג ממנו יסוד מעשה בראשי' ומעש' המרכבה לפי המכוון בו בדברי רז"ל והוא מה שרצינו לבארו :

הדרוש הי"א

אם השכל והמשכי' והמושכל דבר א' אם לא והנה זה היה' מפורס' אצל הפלוסו' שהם ירא' כי כן למה שהשכל בפעל ואיננו כאחד במקו' ואיננו דב' זול' השכל והמושכ' ואם הופשט מדבר' המושכל איננו זולת השכל התבאר אצלם א"כ היות המשכיל והשכל והמושכל דבר א' : ואמנ' יתחייב להם זה בשכל הנפרד שהוא בו בפעל תמיד והוא מבואר שיתחייב זה בשכל האנושי בהיותו בפעל וכבר האריך בזה הרב בחלק הא' מספרו : ואולם צד השלילה יתבא' כן למה שיתחייו' מהניחנו השכל והמשכי' והמושכל דבר אחד שהשכל יתעצם במה שישכילם : והתבאר במה שקדם שקרות זאת ההקדמה למה שיתחייבו ממנ' נמנעים רבים . הנה אם כן בשהיה שכל האדם משכיל בפעל אי איפשר שיהיה

המשכיל והמושכל דבר אחד : למה שהמשכיל הוא דבר זולת ההשכלה
אלא שההשכלה מתחייב במשכיל חיוב עצמי ולזה הוא מבואר שקרות
זאת ההקדמה בשכל האנושי אף כשנניחהו שכל בפעל גם בשכל הנפרד
יתחייב כן שההשכלה תאר עצמי ולא עצמות ובזה נעמדו רגלי המון
הפלוסופים שלא בחנו בין עצמו' לתאר עצמי והפלא מהם שלא ימלט הדבר
מחלוקה אם שההשכלה במושכלים מתחלפים דבר אחד בעינו אם לא ואם
היה דבר אחד יתחייב שהמושכלו' יהיו דב' א' בעינו למה שההשכל' והמושכל
דבר אחד בעינו וכב' הונח מתחלפי' ויתחייב גם כן שכשידע האדם מושכ'
אחד ידע כל המושכלים אחר שהם דבר אחד בעינו ואם אין ההשכל' בהם
דבר אחד בעינו יתחייב שהשכל יהיה מורכב ממושכלים מתחלפים ואם
הם עצמים היה מורכב מעצמים רבים וכל זה בתכלית הבטול והנה זה
מספיק בדרוש הזה :

הדרוש הי"ב

במניע הראשון וזה אם המניע הראשון
עלול מהעלה הראשונה או אם המניע
הראשון הוא יתברך ולפי שנחלקו בדרוש הזה גדולי הפלוסופים וזה שב"ן
סנא ואבונצר ורבי משה בן אלאוי שהכריע עמה" יראו שהמניע הא' עלול
ממנו יתברך : וכן רשד יראה שהוא ית' המניע הא' הנה ראוי לבאר דעתם
בקצרה ומה הגיע אליהם במחלקת הזה ויתבאר מזה שיסוד המחלקת הוא
רעוע וזה שהם קבלו שתי הקדמות א' שהעלה הראשונה היא בתכלי' הפשיטו'
הב' שלא יתחייב מעלה אחת פשוטה כי אם עלול אחת פשוט ולזה
יראו קצתם כי למה שהיה השכל הראשון הוא הסבה לגלגל הפועל התנועה
היומית והיה הגלגל מורכב הרכבה מה יתחייב שמניעו מורכב הרכבה מה
למה שהתבאר בהקדמה הב' שמה פשוט לא יתחייב כי אם פשוט ולפי
שמחויב המציאות פשוט בתכלית הפשיטות כמו שהתבאר בהקדמה הא'
הנה אם כן המניע הראשון איננו מחויב המציאות ולפי שכל מה שזולת
מחויב המציאות עלול לו הנה המניע הראשון עלול למחוי' המציאו" וזהו
דעת ב"ס ואבונצר ורבי משה אלאוי שנמשך עמהם · אמנם בן רשד עם
שהוא יודה בהקדמות יראה שהמניע הראשון הוא מחויב המציאות שהוא
אמר שההקדמה השנית צודקת בסבת פועלת אבל בסבה צורית איננה
צודקת ולפי שהמחויב המציאות סבה צורית לנמצאות לא יתחיי' הפשיטו'
לעלול הא' והוא יבאר שהוא ית' איננו סבה פועלת כתלית פועלת' בהונאת

הדרוש השלש עשרה

הפעל מההעדר אל המציאות וכאשר יצא אל המציאות לא יתלה בו פעולת הפועל ולפי שהפעולה אשר בהוצאה אל המציאות שיבוי ב״ת והפעולה הב״ת אי אפשר שתיוחס אל הנצחי כי הנצחי ימצא תמיד על שלמותו האחרון ואיננו א״כ פועל עת ובלתי פועל עת יתחייב אבלו א״כ שהמחוי׳ המציאות איננו שבה פועלת ולזה לא יתחייב שהמניע הגלגל האחרון יהיה עלול ממנו ואמנ׳ החכם רבי משה בן אולאוי ז״ל ירא׳ שזה אמנם יצדק על המהות לבד לא על הפועל בשלוא ואמנם הוא כל מה שיתלה בו מציאות דבר מה אי זה מציאות היה נצחי או בלתי נצחי ולזה הכריע שהמניע הא׳ הוא עלול מן הסבה הראשונה : הן אלה קצות דרכם בקצרה והוא מבואר שקיסוד רעוע למה שהקדמה הב׳ אמנם תצדק על צד החיוב אבל אחר שהתבאר במה שאין ספק בו שהפועל פועל על צד הרצון והטבה לא יתחייב היות העלול פשוט והוא מבואר למעיין בזה הספר אך אמנה להיות קבלת רז״ל שהמלאכים נבראו ביום ראשון אין לנו לזוז מקבלתם : וכל שכן שהוא מסכים עם העיון ודי בדרוש הזה •

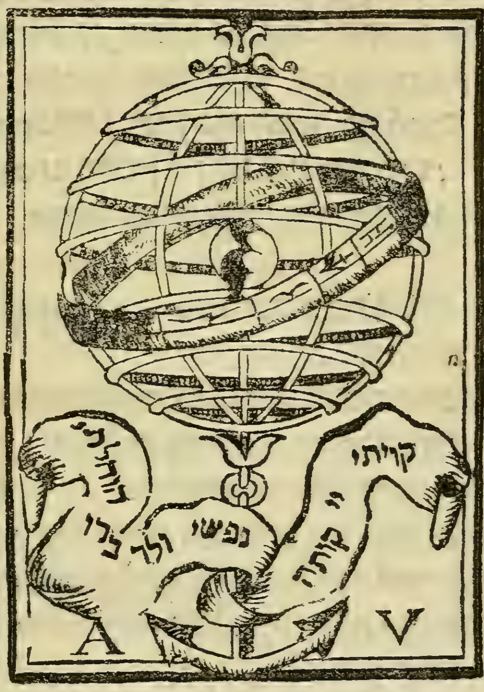
הדרוש הי״ד

בהמנעות השגת אמתת מהותו ית׳ אם הוא מצד התורה לבד או אם יסכים בו העיון :

ואם היה שיסכים בו העיון אם יש להמנעות היה טבע קיים באופן שלא יצוייר בו אפשרות ואומר למה שהיה מוסכם מרוב המון הפלוספים היות השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד כבר יראה שהעיון יסכים אל בהמנע׳ הזה ושהוא באופן שלא יצוייר אפשרותו וזה שאם היה המהות מושכל לזולתו הנה היה הזולת המשכיל עם המושכל דבר אחר חלילה אם שהקדמ׳ הזאת מבוארת הבטול כמו שקדם לנו במקומות מזה הספר ולזה עם היות המנעו מחוי׳ מצד התורה באמרו כי לא יראני האדם וחי והיה העיון מסכים גם כן אל שאין דרך ומבא לזולתו לעמוד על אמתת מהותו הנה איננו באופן שלא יצוייר המנע יכלת השם עליו על צד המופת ואולם יסכים בזה אנקלו׳ שתרגם וחי ויתקיים מסכים עם מה שנאמר במקו׳ אחר מות כמות כי אלהים ר איכנו ולפי זה איננו רחוק שנקם משה השגת המהות על צד הפלא אלא שלדעת הרב המורה ז״ל לא יצוייר אפשרות בשום צד להיותו מורה בהקדמה ההיא רוצה לומר היות השכל והמשכיל והמושכל אחד ולפי דבריו הבקשה לדעת מהותו רחוקה מאד ממדרגת משה אמנם איך שיהיו אין הכר׳ לתרגו׳ אנקלוס שההסג׳ לשכלים הנפרדי׳ באמתת מהותו

לזה שכבר באׄרנו שהנקפה בראׄית הפנים רמז אׄל התאׄרים העצמיי׳ שלאׄ
עמד המופתעל המנעות אׄפשרות השגתם ולזה תרגם אׄנקלוס וחי ויתקיי׳
זה ומה׳ שראׄינו מספיק בדרושים אׄלו ובו נשלם המאׄמר מהחלק הזה
הראׄשון המכונה **באור** י״י ·

והתהלה לאׄל לבדו ומרומם על כל ברכה ותהלה אׄמן אׄמן :
בריך רחמנא דסייען עד כען : הוא ברחמיו י
זכנו להבין ולהשיג האׄמת אׄמן אׄמן ואׄמן :

תם ונשלם שבח לאׄל בורא עולם היום יום ב׳ י׳ אׄלול שנת
שט״ז העט ולקטו לפ״ק פה פירראׄ אׄשר תחת ממשל״
הדוכוס דון אׄירקולי דאׄיסטי יר״ה . כדפס
בבית כמר אׄברהם ן׳ אׄושקו׳ יזו״
ספרדי׳ : עד הנה עזרנו
ה׳ כן יעזרנו להרבין
תורת בישראׄל והייבו גם אׄנחנו ממצדיקי הרבים
ונתפתו בידינו יצלח אׄמן :